บทที่ ๒
แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย คณะผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๓ คุณสมบัติของพระธรรมทูต

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีในการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ

๒.๕ ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๖ พุทธวิธีในการเผยแผ่ศาสนา

๒.๗ นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย

๒.๘ นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑๐ ประวัติวัดไทยในอินเดีย

๒.๑๑ โครงการการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

๒.๑๒ หน้าที่หลักของพระธรรมทูตในอินเดีย

๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต

พระธรรมทูต แปลว่า ทูตธรรมะ หมายถึง ผู้นำธรรมะไปเผยแผ่ เทียบได้กับทาง ฝ่ายบ้านเมือง ก็มีราชทูต มีรัฐทูต แต่ว่าทูตในทางธรรมะมีความหมายต่างจากทูตอื่น ทูตในทางบ้านเมืองนั้นไปเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ เป็นเรื่องของโลกมนุษย์ที่มีการแบ่งกันเป็นหมู่ชนเป็นชนชาติต่างๆ แต่ละชนชาติ ก็ย่อมพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเอง ราชทูต รัฐทูตทำหน้าที่เป็นตัวแทนของแผ่นดินของชาติของประเทศนั้นๆ มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประเทศของตนเอง ไปเจรจากับ

ประเทศที่ตัวไปทำหน□าที่นั้น ต□างจากพระธรรมทูตที่ว□า พระธรรมทูตนั้น เป□นทูตธรรมะ นำธรรมะไปเผยแผ□แก□ประชาชน เพื่อประโยชน□สุขของประชาชน[๑]

พระธรรมทูต หมายถึง พระสาวกที่ทำหน□าที่เผยแพร□ธรรมะหรือแจกธรรมทานอย□างจริงจัง[๒]

พระธรรมทูต หมายถึง พระสาวกของพระพุทธเจ□าเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อก□อนพุทธศก ๔๕ ป□ หลังจากที่พระพุทธเจ□าตรัสรู□ และทำหน□าที่เป□นทูตของพระพุทธเจ□าผู□ทรงเป□นพระธรรมราชา โดยพระองค□ทรงแต□งตั้งพระธรรมทูตเป□นครั้งแรกด□วยพระองค□เอง เพื่อให□พระธรรมทูตไปประกาศและเผยแผ□พระศาสนาเช□นเดียวกับพระองค□ให□ชาวโลก ได□รู□จักและให□เกิดประโยชน□และความสุขแก□ชาวโลกอย□างแท□จริง[๓] ตามประวัติศาสตร□ศาสนา กล□าวว□า เมื่อพระพุทธเจ□าทรงตรัสรู□พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญานแล□ว ทรงพิจารณาธรรมที่ตรัสรู□หาผู□ที่จะรู□ตามได□ยาก ทำให□พระองค□ทรง ท□อพระทัย แต□เมื่อพิจารณาเห็นความจำเป□นที่จะต□องแสดงธรรมแก□มหาชน โดยเปรียบเทียบบุคคลกับบัว ๔ เหล□า คือ อุคฆฏิตัญ□ู ผู□สามารถรู□ได□อย□างฉับพลัน เพียงแต□ยกหัวข□อขึ้นแสดงก็อาจรู□ได□ทันที วิปจิตัญ□ู ผู□สามารถรู□ได□เมื่ออธิบายความอย□างละเอียดแล□วซักถามทบทวน เนยยะ ผู□สามารถเข□าใจได□เมื่ออธิบายความอย□างละเอียดแล□วซักถามทบทวน ปทปรมะ ผู□ไม□สามารถเข□าใจอะไรที่ลึกซึ้งและมีความเห็นผิดอย□างรุนแรง[๔]

จากพระดำรินี้เอง ทำให□พระองค□นำหลักธรรมที่ทรงตรัสรู□มาแสดง ทรงได□พระสาวกชุดแรก จำนวน ๖๐ รูป เมื่อพระสาวกชุดแรกบรรลุธรรมทั้งหมด พระองค□จึงทรงอนุญาตให□ออกไปประกาศพระศาสนา ซึ่งถือว□าเป□นพระธรรมทูตชุดแรกของ

---

[๑] พระธรรมป□ฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **งานพระธรรมทูต,** ในพระธรรมทูตในต□างประเทศ, พิมพ□ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน□า ๓๖.

[๒] พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **บุญเป□นที่สุดแห□งการสร□างสรรค□ชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ□ธรรมสภาและบันลือธรรม, ๒๕๔๓), หน□า ๗๘.

[๓] พระมหาสนธิญาณ รักษาภักดี, “การศึกษาความคิดเห็นของผู□เข□ารับการฝ□กอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตต□อการฝ□กอบรม ประจำป□ พ.ศ. ๒๕๔๑“,**วิทยานิพนธ□สังคมสงเคราะห□ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร□, ๒๕๔๒), หน□า ๓๑.

[๔] **องฺ.จตุกฺก.** (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๑๘๓.

พระพุทธศาสนาตั้งแต□นั้นเป□นต□นมา ต□อมาเมื่อพุทธศตวรรษที่๓ พระพุทธศาสนาได□เจริญรุ□งเรืองด□วยความอุปถัมภ□ของพระเจ□าอโศกมหาราช มีการจัดสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ ตลอดทั้งให□การอุปสมบทพระราชโอรส พระราชธิดา เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาทรงมีพระราชดำริที่จะเผยแผ□พระพุทธศาสนาไปยังประเทศ ต□างๆ ด□วยการจัดส□งพระสมณทูต ๙ สาย พร□อมกับอัญเชิญกิ่งต□นศรีมหาโพธิ์เป□นเครื่องบรรณาการพุทธบูชา ทำให□สมณทูตมีความสะดวกสบายในการเผยแผ□พระพุทธศาสนา ซึ่งมีต□นศรีมหาโพธิ์เป□นสัญลักษณ□ของพระพุทธศาสนา* นอกจากนั้น พระองค□ยังโปรดให□ทำการบูรณปฏิสังขรณ□สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาขึ้นใหม□ พร□อมทั้งเสาศิลาและการจารึกหลักฐานทางพระพุทธศาสนาไว□ในสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล และที่อื่นๆ เพื่อเป□นการฟ□□นฟูพระพุทธศาสนาให□มั่นคง จากหลักศิลาจารึกของพระ เจ□าอโศกมหาราชนี้เอง ทำให□พระธรรมทูตได□นำมาเป□นแนวทางในการเผยแผ□พระพุทธศาสนาในป□จจุบัน

สรุปได□ว□า พระธรรมทูตในงานวิจัยนี้ หมายถึง พระสงฆ□ไทยผู□ทำหน□าที่เผยแผ□พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เป□นผู□นำในการฟ□□นฟูพระพุทธศาสนาในแผ□นดินพุทธภูมิพร□อมทั้งเป□นผู□ส□งเสริมการเรียนรู□และสร□างความสามัคคีให□แก□ชุมชนด□วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมาเป□นแกนกลางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านอารมณ์และด้านสติปัญญา เพื่อให้การดำรงอยู่ ตั้งมั่นอยู่ของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาต่อไป

๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๒. ๑ แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

การสำรวจความคิดเห็นเป□นการศึกษาความรู□สึกของบุคคล กลุ□มคนที่มีต□อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต□ละคนจะแสดงความเชื่อ ความรู□สึกใด ๆ ออกมาโดยการพูด การเขียน เป□นต□นการสำรวจความคิดเห็นจะเป□นประโยชน□ต□อการวางแผนนโยบายต□างๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการปลี่ยนแปลงระบบงาน รวมทั้งการฝ□กหัดการทำงานด□วยเพราะจะทำให□การดำเนินการต□าง ๆ เป□นไปด□วยความเรียบร□อย และเป□นไปตามความพอใจของคนในองค□กร (Feldman)[๒]

---

* **วิ.อ.**(บาลี) ๑/๔๒–๕๕, สุธัมมปาโล ภิกขุ, **เมื่อพระเจ□าอโศกมหาราชเป□นใหญ่□ในแผ□นดิน,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยลัย, ๒๕๔๐), หน□า ๕๙.

[๒] Feidman, M.P. Psychology in the industrial environment. (London: Butter worth and co., ltd.

ในการศึกษาความคิดเห็นต□าง ๆ ส□วนมากจะใช□วิธีแบบวิจัยตลาด โดยการร□างแบบสอบถาม(questionnaire)ไปสัมภาษณ□ซักถามกลุ□มประชากรตัวอย□างแล□วนำมาวิเคราะห□หรือรวบรวมไว□เป□น ข□อมูล ซึ่งเบสท□ (Best)[๑] ได□เสนอแนะว□า "วิธีง□ายที่สุดในการที่จะบอกถึงความคิดเห็นนั้นก็คือการแสดงให□เห็นถึงจำนวนร□อยละของคำตอบแต□ละข□อความเพราะจะทำให□เห็นว□าความคิดเห็นจะออกมาในลักษณะใดและจะสามารถทำตามข□อคิดเห็นเหล□านั้นได□หรือไม□ ในการวางนโยบายต□างๆ ความคิดเห็นที่วัดออกมาจะทำให□ผู□บริหารเห็นสมควรหรือไม□ในอันที่จะดำเนินนโยบายหรือล□มเลิกไป"

จากแนวคิดข้องต้นสรุปความสำคัญของความคิดเห็นได□ว□าการแสดงความคิดเห็นของ
บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต□อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือต□อเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ช□วยให□ผู□แสดงความคิดเห็น
และผู□รับความคิดเห็นสามารถสนองความต□องการของแต□ละฝ□ายได□

๒.๒.๒ ความหมายของความคิดเห็น

ในเรื่องความคิดเห็นได□มีนักวิชาการและผู□วิจัยหลายท□านได□ให□ความหมายไว□ต□างๆกันดังต□อไปนี้

อุทัย หิรัญโต [๒] ให□ความคิดเห็นไว□ว□า ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับ คือ อย□างผิวเผินก็มีอย□างลึกซึ้งก็มีสำหรับความคิดเห็นที่เป□นทัศนคตินั้นเป□นความคิดเห็นอย□างลึกซึ้ง และติดตัวไปเป□นเวลานาน เป□นความคิดเห็นทั่ว ๆ ไปไม□เฉพาะอย□างซึ่งมีประจำตัวของบุคคลทุกคนความคิดเห็นไม□ลึกซึ้งและเป□นความคิดเห็นเฉพาะอย□างและมีอยู□เป□นเวลาอันสั้น เรียกว□า opinion เป□นความคิดเห็นประเภทหนึ่งที่ไม□ตั้งอยู□บนรากฐานของพยานหลักฐานทีเพียงพอแก□การ พิสูจน□ มีความรู□แห□งอารมณ□น□อยและเกิดขึ้นได□ง□ายแต□ก็สลายตัวเร็ว

กฤตยา อาชวนิจกุล[๓] ได□พูดถึงทัศนคติ (attitude) และความคิดเห็น (opinion) ว□

๑๙๗๑), p ๕๓.

[๑] Best, J.W. Research in education. ๓rd ed. Englewood cliffs. (New Jersy: Prentice Hall, ltd. ๑๙๗๗), p ๑๗๑.

[๒] อุทัย หิรัญโต, **สารานุกรมศัพท□สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร:โอเดียนสโตร□,๒๕๑๙), หน□า ๘๐-๘๑.

[๓] กฤตยา อาชวนิจกุล, **การวัดทัศนคติทางประชากรและการวางแผนครอบครัว**, เอกสารประกอบการ

า "ทัศนคติคือลักษณะของบุคคลที่มีต□อการปฏิบัติต□อสิ่งหนึ่งสิ่งใดส□วนความคิดเห็นคือทัศนคติที่มีอยู□ภายในจิตใจของตน เมื่อเกิดความรู□สึกหรือไม□ชอบสิ่งนั้นแล□วก็จะกระทำพฤติกรรมที่สอดคล□องกับความรู□สึกภายในของตน"

ประภาเพ็ญ สุวรรณ[๑] กล□าวว□าความคิดเห็นเป□นการแสดงออกทางด□านทัศนคติ อย□างหนึ่ง แต□การแสดงความคิดเห็นนั้นมักจะมีอารมณ□เป□นส□วนประกอบและเป□นส□วนที่พร□อมจะ
แสดงปฏิกิริยาเฉพาะอย□างต□อสถานการณ□ภายนอก

สุชา จันทร□เอม[๒] กล□าวว□าความคิดเห็นหมายถึง ความรู□สึกของบุคคลแต□เป□นลักษณะที่ไม□ลึกซึ้งเท□าทัศนคติคนเราจะมีความคิดเห็นแตกต□างกันและความคิดเห็นเป□นส□วนหนึ่ง
ของทัศนคติ

กมลรัตน□ หล□าสุวงษ□[๓] กล□าวว□า ความคิดเห็น (opinion) เป□นการแสดงออกโดยการพูดหรือการเขียนเกี่ยวกับทัศนคติหรือความเชื่อหรือค□านิยมของบุคคลความคิดเห็นไม□เหมือนทัศนคติตรงที่ไม□จำเป□นจะต□องแสดงความรู□สึกอารมณ□หรือแม□กระทั่งการแสดงพฤติกรรมที่จะสนองหรือไม□สนองตอบต□อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป□นเพียงคำพูดพร□อมเหตุผลที่บุคคลคิดขึ้นมาและถ□าไม□มีคนเห็นด□วยก็อาจเปลี่ยนเป□นคำพูดดังกล□าวได□ ดังนั้นบุคคลที่มีทัศนคติหรือความเชื่อหรือค□านิยมอย□างใดอย□างหนึ่งแต□ถ□าไม□แสดงความคิดเห็นออกมาก็จะไม□มีบุคคลใดทราบเลยว□าบุคคลนั้นมีทัศนคติความเชื่อหรือค□านิยมเช□นใด

พจนานุกรมจิตวิทยาและจิตวิเคราะห□ (Haranceและ AVA)[๔] ได□อธิบาย

บรรยายในเรื่องการศึกษาวิจัยทางประชากรและการวางแผนครอบครัว, (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๒๐), หน□า ๑.

[๑] ประภาเพ็ญ สุวรรณ, **ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**, พิมพ□ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร□, ๒๕๒๐), หน□า ๓.

[๒] สุชา จันทร□เอม และ สุรางค□ จันทร□เอม, **จิตวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: แพร□พิทยา.๒๕๒๘), หน□า ๘.

[๓] กมลรัตน□ หล□าสุวงษ□, **จิตวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ศรีเดชการพิมพ□, ๒๕๒๗), หน□า ๑๗๔.

[๔] Harace, B. English and AVC. C. English. **A comprehensive dictionary of Psychological and Psychoanalitical Term.** New York: Princeton. (๑๙๖๗), pp ๓๕๘-๓๕๙).

ความหมายของความคิดเห็นไว□ ๓ ประการ ดังนี้คือ

๑.ความคิดเห็นเป□นความเชื่อที่คนยึดถือโดยปราศจากการพิจารณาด□วยอารมณ□หรือ
ความต□องการ และสามารถกลับมาทบทวนใหม□ถ□าหากว□ามีหลักฐานยืนยัน□าเชื่อถือความคิดเห็น
เป□นการแสดงออกด□วยท□าทางตามสภาพแวดล□อมในขณะนั้น มีความเป□นตัวของตัวเอง น□อยที่สุดเข□าใจว□าความคิดเห็นได□แยกตัวออกจากทัศนคติความคิดเห็นส□วนมากเป□นการแสดงออกของความ ต□องใช□ส□วนบุคคลมากกว□าที่จะเป□นความเชื่อถือของบุคคลทั่วไปแต□ไม□ว□าจะเป□นอิทธิพลของสิ่งเร□าหรือด□วยตนเองความคิดเห็นก็เป□นการกล□าวถึงเรื่องราวที่นำไปสู□ความรู□และสามารถวัดเกี่ยวกับความจริงที่ปรากฏ อีกนัยหนึ่งความคิดเห็นเป□นสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นชั่วขณะหนึ่ง

๒.ความคิดเห็นมีความหมายในตัวเองเป□นคำพูดทั่วไปอาจจะคำนึงหรือไม□คำนึงถึงความถูกต□องก็ได□

๓.ความคิดเห็นมีความหมายเหมือนกับทัศนคติความคิดเห็นมักจะแสดงออกให□เห็นทัศนคติ ความคิดเห็นและทัศนคติมักจะใช□แทนกัน โดยทั่วไปความคิดเห็นใช□กับงานที่ต□องใช้สมอง ทัศนคติใช□เกี่ยวกับการประเมินค□า Best[๑] ได□ให□คำจำกัดความของความคิดเห็นสั้น ๆ ง□าย ๆ และตรงกับความคิดเห็นของคนทั่วไปว□าความคิดเห็น คือการแสดงออกทางความเชื่อ และความรู□สึกของแต□ละบุคคลโดยการพูด

จากคำจำกัดความดังกล□าวข□างต□นสามารถสรุปความคิดเห็นว□าความคิดเห็นเป□นความรู□สึกความเชื่อเฉพาะบุคคลที่แสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียนหรืออาศัยพื้นความรู้ ประสบการณ□และสภาพแวดล□อมของบุคคลนั้นโดยความคิดเห็นนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได□ถ□าหากมีหลักฐานและข□อเท็จจริงที่ปรากฏ

๒.๒.๓ ความสำคัญของความคิดเห็น

Feidman[๒] กล□าวว□า การสำรวจความคิดเห็นเป□นการศึกษาความรู□สึกของ

---

[๑] Feidman, M.P. Psychology in the industrial environment. (London: Butter worth and co., ltd. ๑๙๗๑), p ๕๓.

[๒] Feidman, M.P. Psychology in the industrial environment. (London: Butter worth and co., ltd. ๑๙๗๑), p ๕๓.

บุคคลกลุ□มคนที่มีต□อสิ่งหนึ่งแต□ละคนจะแสดงความเชื่อและความรู□สึกใด ๆ ออกมาโดยการพูดการเขียนเป□นต□น การสำรวจความคิดเห็นจะเป□นประโยชน□ต□อการวางนโยบายต□างๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการเปลี่ยนแปลงระบบงานรวมทั้งในการฝ□กหัดการทำงานด□วยเพราะจะทำให□การดำเนินการต□าง ๆ เป□นไปด□วยความเรียบร□อยและเป□นไปตามความพอใจของผู□ร□วมงาน

Best [๓] กล□าวว□าในการศึกษาถึงความคิดเห็นต□าง ๆ ส□วนมากจะใช□วิธีแบบวิจัยได□แก□การสอบถาม ซักถาม บันทึก และรวบรวมไว□เป□นข□อมูล ซึ่ง Best ได□เสนอแนะว□า "วิธีง□ายที่สุดในการที่จะบอกถึงความคิดเห็นจะออกมาในลักษณะเช□นไรและจะได□สามารถทำตามข□อคิดเห็นนั้นได□หรือในการวางนโยบายใดๆก็ตามความคิดเห็นที่วัดออกมาได□ จะทำให้ผู□บริหารเห็นควรหรือในอันที่จะดำเนินโยบายหรือล□มเลิกไป"

สรุปความสำคัญของความคิดเห็นได□ว□าความคิดเห็นนั้นเป□นประโยชน□ในการกำหนดแบบแผนการวางนโยบายต□าง ๆ ให□เป□นไปตามนโยบายหรือล□มเลิกนโยบายเพื่อให□งานดำเนินไป อย□างเรียบร□อย ซึ่งได□มาจากการสำรวจความคิดเห็นและรวบรวมไว□เป□นข□อมูล

๒.๒.๔ประเภทของความคิดเห็น

Remmer[๒] กล□าวว□า ความคิดเห็นมี ๒ ประเภทด□วยกัน คือ

๑.ความคิดเห็น เชิงบวกสุด-เชิงลบสุด เป□นความคิดเห็นที่เกิดจากการเรียนรู□และประสบการณ□ ซึ่งสามารถทราบทิศทางได□

๑.๑ ทิศทางบวกสุด ได□แก□ ความรักจนหลงบูชา

๑.๒ ทิศทางลบสุด ได□แก□ รังเกียจมาก ความคิดเห็นนี้รุนแรงเปลี่ยนแปลงได□ยาก

๒. ความคิดเห็นจากความรู□ความเข□าใจการมีความคิดต□อสิ่งหนึ่งขึ้นอยู□กับความรู□ ความเข□าใจที่มีต□อสิ่งนั้น เช□น ความรู□ความเข□าใจในทางที่ดี ชอบ ยอมรับความรู□ความเข□าใจในทางไม□ดีไม□ชอบ รังเกียจ ไม□เห็นด□วย

---

[๓] Best, J.W. Research in education. ๓rd ed. Englewood cliffs. (New Jersy: Prentice Hall, ltd. ๑๙๗๗), p ๑๗.

[๒] Remmer, H.H. Introduction to Opinion and Attitude. (New-York : Harper and Brothers Publisher. ๑๙๕๔), p ๑๗๑.

สรุปประเภทของความคิดเห็นตามที่กล□าวข□างต□นออกเป□น ๒ ประเภท คือ ความคิดเห็นที่สามารถบอกทิศทางได□ว□าสิ่งไหนรักมากที่สุดสิ่งไหนเกลียดมากที่สุด กับความคิดเห็นที่ขึ้นอยู□กับ
ความรู□ความเข□าใจ

๒.๒.๕ ป□จจัยที่มีผลต□อความคิดเห็น

การเกิดความคิดเห็นของบุคคลจะได□รับอิทธิพลตั้งแต□เด็กจากบุคคลในครอบครัว คือ จาก
แม□ พ□อ พี่น□อง และญาติ เมื่อเข□าโรงเรียนจะได□รับอิทธิพลจากครูและเพื่อน รวมทั้งประสบการณ□
ตรงที่ได□รับเป□นส□วนตัวและจากสื่อมวลชน ซึ่งได□แก□ หนังสือพิมพ□ วิทยุ โทรทัศน□ เป□นต□น

ธีระพร อุวรรณโณ[๑] องค□ประกอบของสถาบัน ได□แก□ โรงเรียน หน□วยงานองค□กรสมาคม และการติด ต□อสื่อสารจากบุคคลอื่น (ถวิล ธาราโภชน□.)[๒] นอกจากนี้ออกแคป (Oskamp)[๓] ยังกล□าวถึงป□จจัยที่มีผลต□อการเกิดความคิดเห็นว□ามาจากป□จจัยหลายประการดังนี้

๑.ป□จจัยทางพันธุกรรมและสรีระคืออวัยวะต□าง ๆ ของบุคคลใช□รับรู□ความ

---

[๑] ธีระพร อุวรรณโณ, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร□ จุฬาลงกรณ□มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน□า ๕๑-๕๔.

[๒] ถวิล ธาราโภชน□. จิตวิทยาสังคม, พิมพ□ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร□, ๒๕๒๖), หน□า ๖๕-๖๗.

[๓] Oskamp, S. Attitude and Opinion. New Jersy: Prentice-Hall, Inc.(๑๙๗๗), pp ๑๑๙-๑๓๓.

ผิดปกติของอวัยวะ ความบกพร□องของอวัยวะสัมผัส ซึ่งมีผลต□อความคิดเห็นไม□ดีต□อบุคคลภายนอก

๒.ประสบการณ□โดยตรงของบุคคลคือบุคคลได□รับประสบการณ□ด□วยตนเอง การกระทำ ด□วยตนเองหรือได□พบเห็นทำให□บุคคลมีความฝ□งใจและเกิดความคิดต□อประสบการณ□เหล□านั้นต□างกัน

๓. อิทธิพลของผู□ปกครองคือเมื่อบุคคลเป□นเด็กผู□ปกครองจะเป□นผู□ที่ใกล□ชิดและให้ ข□อมูลแก□เด็กได□มาก ซึ่งจะมีผลต□อพฤติกรรมและความคิดเห็นของเด็กด□วย

๔. ทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ□มคือเมื่อบุคคลเจริญเติบโตย□อมต□องมีกลุ□มและสังคมดังนั้นความคิดเห็นของกลุ□มคือเมื่อบุคคลเจริญเติบโตย□อมต□องมีกล่มและสังคมดังนั้น
ความคิดเห็นของกลุ□มเพื่อนกลุ□มอ□างอิงหรือการอบรมสั่งสอนของโรงเรียนหน□วยงานที่มีความ
คิดเห็นเหมือนหรือแตกต□างกัน ย□อมมีผลต□อความคิดเห็นของบุคคลด□วย

๕. สื่อมวลชนคือสื่อต□าง ๆ ที่เข□ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของเรามากขึ้น ดังนั้นสื่อเหล□านี้จึงได□แก□โทรทัศน□วิทยุ หนังสือพิมพ□นิตยสารซึ่งเป□นป□จจัยหนึ่งที่มีผลต□อความคิดเห็นบุคคล

๒.๓ คุณสมบัติของพระธรรมทูต

ในสมัยพุทธกาล พระสาวกถือเป□นกำลังสำคัญในการเผยแผ□พระพุทธศาสนาเพื่อนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค□ให□เข□าถึงประชาชน โดยพระสาวกแต□ละท□านมีเทคนิควิธีสร□างศรัทธาให□ประชาชนแตกต□างกันออกไป เช□น พระอัสสชิสำรวมระวังอินทรีย□เดินบิณฑบาตอยู□นอกเมืองราชคฤห□ วันหนึ่งอุปติสสะ (พระสารีบุตร)ได□เห็นอาการสำรวมระวัง เกิดความเลื่อมใส จึงตามไปเพื่อสอบถามธรรมว□า “ท□านบวชเพราะธรรมของใคร ใครเป□นศาสดาของท□านตอบว□า “ธรรมเหล□าใดเกิดแต□เหตุ พระตถาคตเจ□าตรัสเหตุแห□งธรรมเหล□านั้น และตรัสความดับแห□งธรรมเหล□านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย□างนี้”พระอัสสชิใช□ลักษณะบุคลิกภาพเรียบร□อย สร□างศรัทธาเป□นผู□พูด น□อยตรงประเด็น ทำให□อุปติสสะชื่นชอบและเกิดศรัทธาเลื่อมใส*

---

* **วิ.ม.** (ไทย) ๔/๖๐/๕๒.

ในสมัยต□อมาท□านนิโครธสามเณร ผู□มีอินทรีย□สงบ ทอดสายตาต่ำเดินผ□านหน□าพระลาน พระเจ□าอโศกมหาราชเกิดความเลื่อมใส ได□ฟ□งธรรมโดยพิสดาร เมื่อคลายข□อสงสัยของพระเจ□าอโศกมหาราช ทำให□การเผยแผ□พระพุทธศาสนาในยุคนั้นเจริญรุ□งเรืองที่สุด นี้เป□นเทคนิควิธีการเผยแผ□ ด□านบุคลิกภาพและการกล□าวธรรมโดยพิศดารของสามเณร[๑]

๒.๓.๑ คุณสมบัติตามแนวโอวาทปาฏิโมกข□

การเผยแผ□พระพุทธศาสนา ถือเป□นหัวใจสำคัญที่พระสาวกจะต□องปฏิบัติตาม ซึ่ง พระพุทธองค□ได□ตรัสโอวาทปาฏิโมกข□แก□ภิกษุ ในวันมาฆบูชา ณ วัดเวฬุวันมหาวิหาร ในแคว□นมคธ โดยมีหลักการสำคัญอยู□ ๓ ประการ คือ

๒.๓.๑.๑ คุณสมบัติเฉพาะตัว ตามนัยพระบาลีพุทธพจน□ในพระโอวาทปาฏิโมกข□ พระคาถาที่ ๑ ตรัสไว□ว□า

ขนฺตีปรมำ ตโป ตีติกฺขา
นิพฺพานำ ปรมำ วทนฺติ พุทฺธา
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี
สมโณ โหติ ปรำ วิเหฐยนฺโต

พระธรรมทูต นักเผยแผ□พระพุทธศาสนาต□องยึดมั่นอยู□ในอุดมการณ□ ๔ ประการ คือ

(๑) มีขันติธรรมมีความอดทนต□อความลำบากความตรากตรำ ไม□บ□นจู□จี้จุกจิก มีความอดกลั้นต□อกิเลส ไม□แสดงกิเลสอวดชาวบ□าน เป□นคนใจเย็นสุขุมรอบคอบ เก็บอารมณ□เก□ง ดังคำพังเพยว□า “น้ำใจขุ□นเก็บไว□ข□างใน น้ำใจใสนำออกมาใช□ข□างนอก”

(๒) ไม□นินทาใคร ถ□ามีความจำเป□นจะต□องพูดถึงความไม□ดีของคนอื่น ก็พูดเพื่อหาทางแก□ไข

(๓) ไม□เบียดเบียนใคร ไม□กระทบกระทั่งใคร บำเพ็ญตนเป□น “อัตถจารีบุคคล” ดังคำพังเพยว□า “เมื่อยามอยู□ เขาก็เข□าใจ เมื่อยามจากไป เขาก็คิดถึง”

---

[๑] มหามกุฏราชวิทยาลัย, **ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล ภาค ๑,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒) หน□า ๗๓.

(๔) มีสมณสัญญา คือ ความสำนึกรู□สึกตัวอยู□เสมอว□า “เราเป□นสมณะ เป□นผู□สงบระงับ เราเป□นพระ เป□นผู□ประเสริฐ เราเป□นปูชนียบุคคล เป□นผู□ที่คฤหัสถ□เคารพนับถือบูชา”

๒.๓.๑.๒ เป□าหมายหรือกรอบในการเผยแผ□ ตามนัยพระบาลีพุทธพจน□พระโอวาท ปาฏิโมกข□ พระคาถาที่ ๒ ตรัสสอนไว□ว□า

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทธานสาสนํ

พระธรรมทูต นักเผยแผ□พระพุทธศาสนาต□องยึดหลักการ ๓ ประการ คือ

(๑) การไม□ทำความชั่วทั้งปวง การละความชั่วทั้งปวง

(๒) การทำความดีให□เพียบพร□อม การทำความดีให□สมบูรณ□

(๓) การทำจิตของตนให□บริสุทธิ์ให□ผ□องแผ□วให□ผ□องใส

๒.๒.๑.๓ หลักการในการสร□างสัมพันธ□กับสังคม ตามนัยพระบาลีพุทธพจน□ใน พระโอวาทปาฏิโมกข□ พระคาถาที่ ๓ ตรัสสอนไว□ว□า

อนูปวาโท อนูปฆาโต ปาฏิโมกฺเข จ สำวโร
มตฺต□ุ□ุตา จ ภตฺตสฺมึ ปนฺต□ุจ สยนาสนำ
อธิจิตฺเต จ อาโยโค เอตำ พุทฺธานสาสนำ

พระธรรมทูต นักเผยแผ□พระพุทธศาสนาต□องประพฤติปฏิบัติตนดำรงมั่นอยู□ในวิธีการประกาศพระศาสนาของพุทธสาวก ๖ ประการ คือ

(๑) ไม□ตำหนิ ไม□ติเตียนใคร

(๒) ไม□เบียดเบียนใคร

(๓) สำรวมระวัง เคร□งครัดต□อพระวินัยพุทธบัญญัติแต□ไม□ใช□เคร□งเครียด

(๔) ไม□เป□นคนเห็นแก□ปากแก□ท□อง ไม□เป□นคนเห็นแก□กิน ยึดถือคำพังเพยว□า “กินเพื่ออยู□ ไม□ใช□อยู□เพื่อกิน”

(๕) ยินดีพอใจอยู□ ณ สถานที่สงบสงัด

(๖) มีความขยันหมั่นเพียรในการเจริญสมาธิภาวนา[๓]

---

[๓] พระธรรมทูตสายต□างประเทศ **ในอนุสรณ□พระธรรมทูตสายต□างประเทศ รุ□นที่ ๕** (กรุงเทพมหานคร :

โอวาทปาฏิโมกข□นี้ ถือเป□นคุณสมบัติ เป□าหมาย หลักการและวิธีการเผยแผ□พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค□ที่ได□วางรากฐานไว□เพื่องานพระศาสนาอย□างแท□จริงวิธีการเผยแผ□โอวาทปาฏิโมกข□ที่พระพุทธองค□ทรงใช□เป□นผลสำเร็จ โดยเฉพาะส□วนสุดท□าย คือ อนูปวาโท อนูปฆาโต ไม□ว□าร□ายใคร ไม□กระทบกระทั่งใคร พระธรรมทูตจะต□องเป□นมิตรกับทุกฝ□าย จงเป□นคนปากช□า แต□หูตาไว พูดน□อย ทำให□มาก ดูให□มาก นิ่งให□มาก ปาฏิโมกฺเข จ สำวโร สำรวมรักษา พระวินัยให□มากที่สุด มตฺต□ุ□ุตา จ ภตฺตสฺมึ รู□ประมาณในการรับ การบริโภคอาหาร ปนฺต□ุจ สยนาสนำ อยู□ง□าย และสุดท□ายสำคัญที่สุดคือ อธิจิตฺเต จ อาโยโค เป□นการทำความเพียรทางจิต อยู□ด□วยอารมณ□กรรมฐานอย□างเอาจริงเอาจัง ฝ□กความอดทนให□มาก เพราะนั่นเป□นหนทางให□บรรลุ เป□าหมายหรืออุดมการณ□อันสูงสุดของพระธรรมทูตสายต□างประเทศของคณะสงฆ□ไทยทั้งประเทศ[๑๐]

กล□าวโดยสรุป โอวาทปาฏิโมกข□สามารถจัดเข□าในด□านต□างๆ ได□ ๓ ด□าน ดังนี้

(๑) **ด□านบุคลิกภาพ** พระธรรมทูตจะต□องเป□นผู□มีความอดทนไม□แสดงกิริยาท□าทีอันจะทำให□เสียบุคลิกภาพ “ความอดทนคือความอดกลั้นเป□นตบะอย□างยิ่ง” เป□นผู□รู□จักข□มจิตในการปฏิบัติ หน□าที่ไม□เห็นแก□ความยากลำบาก ยอมตรากตรำทำงานเพื่อพระศาสนา

(๒) **ด□านคุณธรรม** พระธรรมทูตจะต□องเป□นผู□มีคุณธรรมเป□นอุดมคติประจำตัวซึ่งคุณธรรมลักษณะพื้นฐานของพระธรรมทูตในโอวาทปาฏิโมกข□ “การไม□ทำบาปทั้งปวงการทำกุศลให□ถึงพร□อม การทำจิตของตนให□ผ□องแผ□ว” ถือเป□นคติประจำตัวที่พระธรรมทูตไม□ทำบาปทั้ง ด□วยกาย วาจา และใจ เป□นผู□ทำแต□ความดีสิ่งที่เป□นประโยชน□แก□ตนและผู□อื่น เป□นผู□มีจิตใจเบิกบาน มีความเมตตาปราณีต□อทุกคน มีความปรารถนาให□ผู□อื่นพ□นจากความทุกข□

โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน□า ๓๑–๓๓.

[๑๐] พระเมธีธรรมาภรณ□ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **อุดมการณ□และบทบาทของพระธรรมทูตสายต□างประเทศในยุคโลกาภิวัตน□,** ในอนุสรณ□พระธรรมทูตสายต□างประเทศ (รุ□นที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน□า ๕๐–๕๓.

(๓) **ด□านการดำเนินชีวิต**พระธรรมทูตจะต□องดำเนินชีวิตเป□นแบบอย□างแก□ประชาชน มีชีวิตแบบเรียบง□ายไม□เบียดเบียนตนเองและผู□อื่น เป□นผู□สำรวมระวังในการบริโภคใช□สอยเสนาสนะ ยกตัวอย□างเช□น พระขทิรวนิยเรวตะ เป□นผู□ดำเนินชีวิตอยู□ด□วยความสงัดไม□เบียดเบียนใคร มีแต□แผ□เมตตาธรรมให□แก□บุคคลอื่น[๑]

๒.๒.๒ คุณสมบัติพื้นฐาน

คุณสมบัติพื้นฐานของพระธรรมทูต โดยมีพระพุทธเจ□าเป□นแบบอย□างที่พระสาวกควรนำมาเป□นแบบอย□างในการเผยแผ□พระพุทธศาสนา พระพุทธองค□มีคุณสมบัติภายนอกประกอบ ด□วย มหาปุริสลักษณะ ๓๒ อนุพยัญชนะ ๘๐ เป□นคุณสมบัติที่เนื่องอยู□ในตัวพระองค□ทรงมีกำลังกายและกำลังประสาทดี ทรงมีพระพักตร□ที่อิ่มเอิบอยู□เสมอ ทรงมีพระสุรเสียงไพเราะชัดเจน กังวาน และนุ□มนวล ทรงมีลีลาในการเผยแผ□ที่ชัดเจน แจ□มแจ□ง ชักจูงให□เห็นจริง เร□าใจให□แกล□วกล□า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให□มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว□าจะทำให□สำเร็จได□ ไม□หวั่นระย□อต□อความเหนื่อยยาก ชโลมจิตใจให□แช□มชื่น ร□าเริงเบิกบาน ฟ□งไม□เบื่อและเปรี่ยมด□วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน□ที่ตนจะพึงได□รับจากการปฏิบัติ และทรงสร□างบรรยากาศในการสนทนาธรรมและ การฟ□งธรรม โดยผู□ฟ□งไม□รู□สึกเบื่อหน□าย

นอกจากนั้น พระสาวกที่ได□รับการยกย□องว□ามีคุณสมบัติควรเป□นพระธรรมทูตยก ตัวอย□างเช□น พระลกุณฑกภัททิยะ เป□นผู□มีเสียงไพเราะคนฟ□งเกิดความหลงไหลอยากฟ□งอีก ถือ เป□นประโยชน□ต□อการเผยแผ□พระพุทธศาสนากล□าว โดยสรุป พระธรรมทูตควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

๑.**สัปปุริสธรรม** หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมของท□านผู□รู□ พระสาวกผู□มีคุณธรรมเหล□านี้ ทำให□การทำงานเป□นไปอย□างมีประสิทธิภาพ ได□แก□

(๑) ธัมมัญ□ุตา รู□หลักและรู□จักเหตุ คือรู□หลักความจริงของธรรมชาติรู□หลักการ กฎเกณฑ□ แบบแผนหน□าที่ ซึ่งจะเป□นเหตุให□กระทำการได□สำเร็จผลตาม

---

[๑] บรรจบ บรรณรุจิ, **อสีติมหาสาวก,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน□า ๑๔๙.

ความมุ□งหมาย

(๒) อัตถัญ□ุตา รู□ความมุ□งหมายและรู□จักผล คือรู□ความหมายและความมุ□งหมายของหลักธรรมหรือหลักการ กฎเกณฑ□ หน□าที่ รู□ผลที่ประสงค□ของกิจที่จะต□องทำ

(๓) อัตตัญ□ุตา รู□จักตน คือรู□ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู□ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป□นต□น ของตนตามเป□นจริงเพื่อประพฤติได□เหมาะสมและให□เกิดผลดี

(๔) มัตตัญ□ุตา รู□จักประมาณ คือรู□จักความเหมาะสมในงานที่ทำ

(๕) กาลัญ□ุตา รู□จักกาล เช□นรู□ว□าเวลาไหนควรทำอะไร รู□จักเวลาทำงานเวลาพักผ□อน เป□นต□น

(๖) ปริสัญ□ุตา รู□จักชุมชน คือ รู□จักถิ่น รู□จักที่ชุมชน รู□จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และข□อควรรู□ ควรปฏิบัติอื่นๆ ต□อชุมชนนั้นๆ

(๗) ปุคคลัญ□ุตา รู□จักบุคคลคือรู□ความแตกต□างระหว□างบุคคลโดยอัธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป□นต□น เพื่อปฏิบัติต□อผู□นั้นโดยถูกต□องเช□นควรจะคบหรือไม□ จะเกี่ยว ข□อง จะใช□ จะยกย□อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย□างไร จึงจะได□ผลดี เป□นต□นเมื่อกล□าวโดยสรุป คือ รู□เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล[๑]

๒.**หลักกัลยาณมิตร**หมายถึง ความเป□นกัลยาณมิตร เป□นผู□แนะนำแนวทางดำเนินชีวิตแก□ประชาชน เป□นหน□าที่ของพระธรรมทูตจะต□องนำหลักธรรมมาเป□นแบบอย□างในการดำเนินงาน พระธรรมทูตเป□นผู□นำแสงสว□างมาสู□ประชาชนในถิ่นต□างๆ ดังพระพุทธพจน□ที่ว□า “เมื่อดวงอาทิตย□กำลังจะอุทัย ย□อมมีแสงอรุณขึ้นมาก□อน เป□นบุพนิมิต ฉันใด ความเป□นผู□มีกัลยาณมิตรก็เป□นตัวนำ เป□นบุพนิมิตเพื่อความเกิดขึ้นแห□งอริยมรรคมีองค□ ๘ ฉันนั้น”

เมื่อพระธรรมทูตไปในสถานที่ใดจะต□องมีหลักธรรมแห□งกัลยาณมิตร เพื่อจะไปแนะนำประชาชนได□ทุกชนชั้น ทำหน□าที่เป□นพระสาวกเผยแผ□หลักธรรมคำสั่งสอนของ

---

[๑] **ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๖๔, **องฺ.สตฺตก.** (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๑๔.

พระพุทธเจ□าซึ่งองค□ประกอบหลักกัลยาณมิตรมี ๗ ประการ คือ

(๑) ป□โย เป□นผู□ที่น□ารัก สร□างความคุ□นเคย สนิทสนมกับประชาชนทุกหมู□เหล□า ให□คำปรึกษาในเรื่องต□างๆ ได□

(๒) ครุ เป□นผู□น□าเคารพเลื่อมใส ประพฤติเป□นแบบอย□างประชาชนมีความหนักแน□นในเรื่องราวต□างๆ เป□นผู□รับฟ□งและแนะนำได□

(๓) ภาวะนีโย เป□นผู□น□ายกย□อง มีความประพฤติเรียบร□อยเป□นที่รักของชุมชน เป□นผู□มีภูมิธรรมทั้งทางโลกและทางธรรม

(๔) วัตตา จะ เป□นผู□มีเหตุผล สามารถแนะนำเหตุผล แก□ประชาชนได□ทุกโอกาส เมื่อประชาชนสงสัยอะไร พระธรรมทูตสามารถนำเหตุผลมาชี้แจงได□ชัดเจน

(๕) วะจะนักขะโม เป□นผู□ทนต□อคำวิพากษ□วิจารณ□ต□างๆ ได□ พร□อมจะรับฟ□งคำชี้แนะนำมาปรับปรุงให□เข□ากับชุมชนท□องถิ่น

(๖) คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา เป□นผู□มีความรู□แจ□มแจ□ง สามารถตอบข□อสงสัยให□แก□ประชาชนได□

(๗) โน จัฏฐาเน นิโยชะเย พระธรรมทูตไม□เป□นผู□แนะนำไปในทางเสียหาย อันเป□นหนทางแห□งความเสื่อม [๑]

๓. **หลักพรหมวิหาร** หมายถึง ธรรมประจำใจของผู□ประเสริฐหรือผู□มีจิตใจยิ่งใหญ□กว□างขวางดุจพระพรหม อันเป□นหลักความประพฤติของพระธรรมทูตที่จะต□องมีอยู□ในใจตลอดเวลา มีองค□ประกอบ ๔ ประการ คือ

(๑)เมตตา ความรัก คือ มีความปรารถนาดี มีไมตรี ต□องการช□วยเหลือให้ประชาชนทุกหมู□เหล□าประสบประโยชน□และความสุข

(๒)กรุณา ความสงสาร คือ อยากช□วยเหลือผู□อื่นให□พ□นจากความทุกข□ ใฝ□ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข□ยากเดือดร□อนของประชาชน

---

[๑] **องฺ.สตฺตก.** (ไทย) ๒๓/๓๔/๓๓

(๓)มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นประชาชนอยู□ดีมีสุข ก็มีใจแช□มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก□าวหน□ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีด□วยพร□อมส□งเสริมสนับสนุน

(๔)อุเบกขา ความมีใจเป□นกลาง คือ มองตามเป□นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เที่ยงตรง มองเห็นการที่บุคคลจะได□รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก□เหตุที่ตนประกอบ พร□อมที่จะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม* ยกตัวอย□าง เช□น พระกุมารกัสสปะ เป□นผู□มีธรรมภายใน สามารถนำหลักธรรมมาแสดงชี้แนะให□ประชาชนฟ□งได□งดงาม ยกอุปมาเรื่องราวมาประกอบให□ผู□ฟ□งเข□าใจง□ายขึ้นเป□นผู□ประกอบด□วยความเมตตาธรรม

๒.๒.๓ คุณสมบัติจำเพาะ ๘ ประการ

พระธรรมทูตนั้น เป□นงานเผยแผ□พระพุทธศาสนาที่จะต□องช□วยกันทำให□สำเร็จโดย พระพุทธองค□ได□กำหนดคุณสมบัติจำเพาะของพระธรรมทูตไว□เพื่อให□พระสาวกใช□เทียบเคียงเป□น แนวทางในการเผยแผ□พระพุทธศาสนา ดังพระพุทธดำรัสว□า “ภิกษุทั้งหลายภิกษุประกอบด□วยธรรม ๘ ประการ ควรทำหน□าที่ทูตได□ ดังนี้

(๑) รู□จักฟ□งเป□นผู□รู□จักฟ□งความคิดเห็นของผู□อื่นเพื่อนำมาเป□นแนวทางปฏิบัติ

(๒) สามารถพูดให□ผู□อื่นฟ□งได□ เป□นผู□รู□สามารถพูดธรรมให□ผู□อื่นฟ□งได□ ด□วยวิธีการแนะนำ

(๓) ใฝ□ศึกษา เป□นผู□รู□จักแสวงหาความรู□ด□านการศึกษาอยู□ตลอดเวลา

(๔) ทรงจำได□ดีเป□นผู□มีความจดจำเรื่องราวต□างๆ ได□อย□างแม□นยำและ

(๕) เป□นผู□รู□ได□เข□าใจชัดเป□นผู□รู□ความหมายของสิ่งที่เป□นประโยชน□และ ไม□เป□นประโยชน์

(๖) สามารถพูดให□ผู□อื่นเข□าใจเป□นผู□รู□สามารถใช□ทักษะวิธีการให□ผู□อื่นฟ□งได□เข้าใจอย□างชัดเจน

---

* **ที.ม.** (ไทย) ๑๐/๑๘๔/๒๒๕.

(๗) ฉลาดในสิ่งที่เป□นประโยชน□และไม□เป□นประโยชน□ มีความฉลาดในการทำงานนำแต□สิ่งที่เป□นประโยชน□มาสู□ประชาชน

(๘) ไม□ก□อความทะเลาะวิวาท เป□นผู□รู□หลักการสร□างความสัมพันธ□ให□แก□ชุมชนกับสังคมได□อย□างผสมกลมกลืน"[๑]

"ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด□วยธรรม ๘ ประการนี้แล ควรทำหน□าที่ทูตได□

ภิกษุผู□เข□าสู□ชุมชนที่โต□เถียงกันอย□างรุนแรง ก็ไม□สะทกสะท□าน ไม□ทำคำพูดให□เสียหายไม□

ปกป□ดข□าวสาส□น ชี้แจงอย□างไม□มีข□อสงสัย ถูกย□อนถาม ก็ไม□โกรธ

ภิกษุผู□มีลักษณะเช่นนั้นแลควรทำหน□าที่ทูตได□"[๒]

๒.๓ ความเป□นมาของงานพระธรรมทูตในสมัยป□จจุบัน

๒.๓.๑ คุณสมบัติของพระธรรมทูต

พระธรรมทูตในประเทศอินเดีย คือ พระสงฆ□ไทยผู□นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยไปประกาศให□ชาวอินเดียได□รู□และได□รับประโยชน□ ซึ่งคุณสมบัติของ พระธรรมทูตที่สำคัญ มี ๔ ประการ คือ

๑. มั่นใจในคุณค□า ความดีงาม ของพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป□นพระธรรมทูตไปเผยแผ□พระพุทธศาสนาในต□างประเทศ จะต□องมีความมั่นใจว□าเรามีดีที่จะให□แก□เขาหมายความว□า พระธรรมทูตต□องมั่นใจในสิ่งที่มีว□าเป□นสิ่งที่ดีแท□เป□นสิ่งที่เลิศ เป□นสิ่งที่ประเสริฐและเป□นประโยชน□ที่จะช□วยเหลือเขาได□เป□นข□อสำคัญอันดับแรก

๒.ต□องเป□นผู□เข□าใจป□ญหาและความต□องการของถิ่นฐาน ที่พระธรรมทูตไปเผยแผ□พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย คือ ไปในถิ่นของเขา ถ□าไม□รู□จักเขาให□เพียงพอ ก็จะรู□สึกหวั่นไหวได□ง□าย จึงต□องรู□เท□าทันเขาตามความเป□นจริง เช□นรู□ว□าเขามีป□ญหาอะไร ขาดอะไรต□องการอะไร โดยการสังเกตสังคมของเขาทั้งจุดเด□นและจุดด□อย พร□อมรู□จักภูมิหลังของเขาด□วยว□าเจริญด□านไหนอะไร เป□นเหตุป□จจัยแห□งความเจริญและไม□เจริญ เพื่อช□วยเขาได□อย□างถูกต□อง

---

[๑] **องฺ.อฏฺ□□ก.อ.** (ไทย) ๓/๑๖/๒๓๙.

[๒] **องฺ.อฏฺ□□ก.** (ไทย) ๒๓/๑๖/๒๔๒–๒๔๓.

๓.มีวิธีการที่จะสื่อสาร ทั้งรู□จักป□ญหาและความต□องการของคนที่พระธรรมทูตจะไป ช□วยก็ต□องมีวิธีที่จะช□วยเขา งานพระธรรมทูตก็คือการนำเอาธรรมไปให□มหาชน ด□วยการพัฒนาวิธีการ คือ เพื่อจะนำสิ่งที่ดีไปให□แก□มหาชนและไปสนองความต□องการของมหาชนนำเขาไปสู□ทางที่ดีงามมีความสุขได□สำเร็จ

๔.มุ□งมั่นแน□วแน□ต□ออุดมการณ□ของพระพุทธศาสนา เพื่อจุดมุ□งหมายในพระพุทธศาสนา พระสงฆ□แต□เดิมทำหน□าที่เป□นพระธรรมทูต เริ่มแต□ยุคพระอรหันต□สาวกรุ□นแรกๆ ที่ พระพุทธเจ□าได□ทรงส□งไปประกาศพระศาสนา*

การประกาศพระพุทธศาสนาป□จจุบันนี้ ไม□ควรใช□วิธีเทศน□อย□างเดียว ควรเป□ดโอกาสให□ผู□สงสัยได□ซักถาม และอธิบายให□ผู□ฟ□งคลายความสงสัยและได□ทราบข□อเท็จจริงอย□างแจ□มแจ□ง เป□นการประเมินผลไปในตัวตามความก□าวหน□าทางวิทยาการสมัยใหม□ ซึ่งประกาศพระศาสนาให□ชาวต□างประเทศฟ□ง จะต□องมีการศึกษาเรียนรู□ด□านภาษา มีปฏิภาณปฏิสัมภิทาป□ญญาอันแตกฉานในปฏิภาณ คือไหวพริบในการที่จะโต□ตอบ แต□ต□องโต□ตอบโดยฉับพลันและความรู□ต□องแน□นต□องพร□อม ธรรมะที่เรียนไปแล□วตั้งแต□นักธรรมตรี นักธรรมโทและนักธรรมเอก มี ประโยชน□มากที่สุด ใน ป□จจุบันความรู□เรื่องการเจริญกรรมฐาน เป□นที่สนใจของชาวต□างประเทศมาก เพราะฉะนั้น การมีความรู□ พร□อมทั้ง ทางด□านปริยัติและปฏิบัติ เป□นสิ่งที่ดีจะได□รับความสนใจมากเป□นพิเศษหากมีความรู□ด□าน ปริยัติเพียง อย□างเดียวจะได□รับความสนใจจากคนบางกลุ□มเท□านั้น คนที่ปฏิบัติได□แต□อธิบายไม□ได□ ก็ เป□นเรื่องที่ยากต□อการเผยแผ□ให□คนอื่นได□รู□วิธีการและผลแห□งการปฏิบัติ

พระพุทธศาสนาเป□นศาสนาเดียวเท□านั้น ที่สอนให□คนใช□เหตุผล โดยยึดหลักศรัทธาที่ประกอบด□วยป□ญญา ศรัทธานั้นบางครั้งอาจเกิดวิกฤตศรัทธาได□ ถ□าไม□ใช□ป□ญญาประกอบการพิจารณา ซึ่งหลักศรัทธาเลื่อมใสนั้นแบ□งออกเป□น ๔ กลุ□ม คือ

๑. กลุ□มรูป□ปปมาณิกาถือเอารูปเป□นประมาณ คือถ□าพระรูปใดรูปงาม รูปสวยมักจะ เป□นที่ชื่นชอบเป□นที่ศรัทธาเลื่อมใส เช□น พระวักกะลิหลงในพระวรกายของพระพุทธเจ□าดัง พระดำรัสว□า ผู□ใดเห็นธรรม ผู□นั้นชื่อว□าเห็นตถาคต

๒. กลุ□มโฆสัปปมาณิกา ถือเอาเสียงเป□นประมาณ คือพระรูปใดมีเสียงไพเราะ

---

* พระธรรมป□ฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **บทบาทและหน□าที่ของพระธรรมทูตในต□างแดน,** ใน อนุสรณ□ พระธรรมทูตสายต□างประเทศ (รุ□นที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน□า๒๒–๒๕.

เสียงกังวาน น□าฟ□ง ฟ□งแล□ว เป□นที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธา คนที่เลื่อมใสในเสียงนี้มาก อยากฟ□งเสียงนั้น เช□น พระกุมารกัสสปะ

๓. กลุ□มลูขัปปมาณิกา ถือเอาความเศร□าหมอง พระบางรูปห□มจีวรเศร□าหมองเห็นแล□ว เป□นที่เลื่อมใส เช□น พระโมฆราช

๔. กลุ□มธัมมัปปมาณิกา ถือเอาข□อวัตรปฏิบัติ จำพวกที่เลื่อมใสในข□อวัตรปฏิบัติในหลักธรรมคำสอน เช□น พระปุณณมันตานีบุตร[๓]

ดังนั้นกล่าวโดยสรุป คุณสมบัติเป□นที่เจริญศรัทธาทั้ง ๔ ประการนี้ คือ รูปงาม เสียงไพเราะนุ□งห□มสีจีวรเศร□าหมอง และแสดงธรรมได□อรรถรสอันลึกซึ้งไพเราะจับใจ ย□อมทำให□การเผยแผ□พระพุทธศาสนา สำเร็จได□ทั้งในและต□างประเทศ แต□ถ□าได□ไม□ครบ ได□อย□างใดอย□างหนึ่งถือว□ายังดี แต□ที่ถูกต□องนั้น ธัมมัปปมาณิกา คือ ศรัทธาที่เกิดจากข□อวัตรปฏิบัติในหลักแห□งธรรม

พระธรรมทูตในป□จจุบันจะต□องพยายามสร□างความสัมพันธ□กับทุกศาสนาในประเทศนั้นๆ ถือเป□นคุณสมบัติสำคัญของพระธรรมทูต ที่จะต□องมีความมั่นใจในคุณค□าความดีงาม รู□เข□าใจ ป□ญหาและความต□องการของถิ่นฐานที่จะไป มีวิธีการที่จะสื่อสารกับเขาอย□างได□ผล และมุ□งมั่นต□อ อุดมการณ□ของพระพุทธศาสนา จึงจะทำให□การเผยแผ□

พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดทั้งการฝ□กอบรมพระธรรมทูตเพื่อเพิ่มพูนความรู□ ทักษะ ประสบการณ□ และทัศนคติในด□านการประกาศและเผยแผ□พระพุทธศาสนาด□วยแล□ว จึงเป□นสิ่งจำเป□นที่จะช□วยให□พระธรรมทูตสามารถทำงานได□อย□างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ)
ได□กล□าวถึงพระธรรมทูตไทยในประเทศอินเดียที่เข□าไปเป□นตัวแทนของคนชาวพุทธเพื่อเผยแผ□

พระพุทธศาสนามีอยู□ ๔ ประการ คือ

๑.พระธรรมทูต บุคคลที่ได□รับมอบหมายงานจากสายงานพระธรรมทูตสายต□างประเทศ

และก็ได□รับการแต□งตั้งจากคณะสงฆ□

---

[๓] **องฺ.จตุกฺก** ๒๑/๖๕/๘๓.

๒.พระนักศึกษาไทยที่ท□านมาเรียนหนังสือที่ประเทศอินเดีย โดยพระเหล□านี้ปฏิบัติ
หน้าที่งานอาสาเผยแผ□พุทธธรรม

๓.พระบัณฑิตปฏิบัติงานจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มาปฏิบัติงานในประเทศอินเดีย

๔.พระผู□ที่มาปฏิบัติธรรม๔ เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน เพื่อประกาศพระพุทธศาสนาและบิณฑบาต เดินทางไปให□เขาได□เห็นบ□าง มาสวดมนต□บ□าง[๑]

๒.๓.๒ พระธรรมทูตในต□างประเทศ : พระธรรมทูตในประเทศอินเดีย

พระธรรมทูตไทยชุดแรกที่รัฐบาลไทยคัดเลือกเป็นผู้แทนคณะสงฆ์และประชาชนไทยเพื่อปฏิบัติหน้าที่ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในดินแดนพุทธภูมิเรียกว่า “สังฆปัญจวรรค” หรือ “คณะปัญจวรรค” จำนวน ๕ รูป ทุกรูปมีความรู้ภาษาอังกฤษที่สามารถสื่อสารงานเผยแผ่ได้ คณะปัญจวรรคมีลักษณะเหมือนปัญจวัคคีย์พุทธสาวกเมื่อครั้งพุทธกาลในทางปฏิบัตินั้นคณะสงฆ์คงคำนึงถึงคณะสงฆ์ที่มีจำนวนครบองค์ประกอบเพื่อความสะดวกในการทำกิจต่าง ๆ สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณกมหาเถร) เมื่อดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมธีรราชมหามุนี เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตชุดแรก มีความเห็นว่า “ข้าพเจ้าเองเข้าใจว่า ท่านผู้ใหญ่คงจะมุ่งให้คณะสงฆ์ไทยที่มาประจำอยู่ที่วัดไทยพุทธคยาชุดนี้ มีจำนวนครบองค์สงฆ์ สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง เว้นแต่อุปสมบทกรรมในมัชฌิมประเทศ และอัพภานกรรม ซึ่งต้องการสงฆ์ทศวรรษและวีสติวรรคโดยลำดับเท่านั้น มากกว่า” [๒]

พระธรรมทูตไทยในประเทศอินเดีย เกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อป□ พ.ศ. ๒๕๐๐ เนื่องจากรัฐบาลอินเดียภายใต□การนำของ ฯพณฯ ศรี เยาวฮาร□าล เนห□รู นายกรัฐมนตรี ได□เชิญรัฐบาลไทยไปสร□างวัดในประเทศอินเดีย ในนามของประชาชนชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาเพื่อถวายเป□นพุทธบูชาและเป□นอนุสรณ□การฉลองครบรอบ ๒๕ พุทธศตวรรษ (๒๕๐๐ ป□)รัฐบาลไทย โดยการนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได□รับคำเชิญและตกลงสร□างวัดไทย

---

[๑] มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **รายงานสัมมนาโครงการฟ□□นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน□า ๒๘.

[๒] พระสมุทร ถาวรธมฺโม ดร, และคณะ, **๕๐ ปี วัดไทยพุทธคยา อินเดีย.**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแดนด์พับลิชชิ่ง จำกัด เขตตลิ่งชัน, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๖.

ภายใต□พระบรมราชูปถัมภ□ของพระบาทสมเด็จพระเจ□าอยู□หัว ณ มณฑลพุทธคยาเมืองคยา รัฐพิหาร (Bodh-Gaya, Gaya District, Bihar State)บนเนื้อที่ ๔.๘๗ เอเคอร□เป□นที่ดินที่รัฐบาลอินเดียจัดสรรให□สร□าง โดยให□เช□าในระยะยาว ๙๙ ป□ และต□อสัญญาได□คราวละ ๕๐ ป□ ต□อมาเมื่อป□ พ.ศ.๒๕๑๐ ได□ซื้อเพิ่มอีก ๒๐๐ ตาราง วา โดยทุนอุปถัมภ□ของคุณหญิงละเอียด พิบูลสงคราม รวมเป□น ๕ เอเคอร□ (๑๒ ไร□)นับว□าเป□นวัดไทยแห□งแรกที่สร□างขึ้นในต□างประเทศ

วัตถุประสงค□ในการสร□างวัดไทยพุทธคยา เพื่อน□อมถวายเป□นพุทธบูชา พุทธานุสรณ□ครบรอบ ๒๕ พุทธศตวรรษ (๒๕๐๐ ป□) เพื่อเป□นศูนย□กลางการเผยแผ□พระพุทธศาสนา,
ศิลปวัฒนธรรม, ประเพณีไทย, และสร□างความสัมพันธ□อันดีระหว□างประเทศ และเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาแสวงบุญ ณ สถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ□า ในครั้งนี้ คณะรัฐบาลไทยและคณะสงฆ□ไทย ได□จัดพระธรรมทูตไทยสายประเทศอินเดีย มาปฏิบัติศาสนกิจประจำวัดไทยพุทธคยา ตั้งแต□ป□ พ.ศ. ๒๕๐๒ จนถึงป□จจุบัน ดังนี้

พระธรรมทูตไทย ชุดแรก พ.ศ. ๒๕๐๒ - ๒๕๐๖ ประกอบด□วย

๑. พระธรรมธีรราชมหามุนี (ธีร□ ปุณฺณโก ป.ธ.๙) วัดจักรวรรดิราชาวาส พระนคร เป□นหัวหน□าคณะ

๒.พระครูประสิทธิ์พุทธศาสน□ (บุญศรี น.ธ.เอก) วัดพัน เตา เชียงใหม□

๓. พระครูวิบูลย□ธรรมศาสน□ (สำราญ น.ธ.เอก, ป.ธ.๔) วัดกระโดงทอง พระนครศรีอยุธยา

๔. พระมหาเกียรติ สุกิตฺติ (ป.ธ.๗) วัดจักรวรรดิราชาวาส พระนคร

๕. พระมหาชวินทร□ อจฺจาทโร (น.ธ.เอก, M.A.) วัดเบญจมบพิตร พระนคร

พระธรรมทูตไทย ชุดที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๓๑ ประกอบด□วย

๑. พระเทพวิสุทธิโมลี (บุญเลิศ ทตฺตสุทฺธิ ป.ธ.๘)วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ พระนคร เป□นหัวหน□าคณะ

๒. พระเมธีธรรมาจารย□ (เกษม อำสุการี ป.ธ.๗)วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ พระนคร

๓. พระภิกษุสีลานันทะ (วงศ□ สีลานนฺโท) วัดชลประทานรังสฤษฎิ์ นนทบุรี

๔. พระภิกษุวิเวกานันทะ(สหัส ปริสุทฺโธ)วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม พระนคร

๕. พระมหาพีร□ สุชาโต (พีร□ ผ□องสุภาพ ป.ธ.๕) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

พระนคร

พระธรรมทูตไทย ชุดที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๑ จนถึงป□จจุบัน ประกอบด□วย

๑. พระศรีสุธรรมมุนี (ทองยอด ภูริปาโล ป.ธ.๙, M.A., Ph.D.) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร เป□นหัวหน□าคณะ

๒. พระครูพิบูลสรกิจ (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ น.ธ.เอก, M.A., Ph.D.) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

๓. พระมหาฉลอง จนฺทสิริ (น.ธ.เอก,ป.ธ.๔, M.A., Ph.D.) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

๔.พระวิญญา อภิชาโต (น.ธ.เอก, M.A., Ph.D.) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์กรุงเทพมหานคร

๕. พระครูวิชัยธรรมธารี (น.ธ.เอก, M.A., Ph.D.)วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร[๑]

๒.๓.๓ พระธรรมทูตในประเทศไทย

พระธรรมทูตไทยเกิดจาก “โครงการพระธรรมจาริก” ซึ่งเป□นโครงการเผยแผ□ศาสนธรรม ควบคู□กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยภูเขา โดยเกิดมาจากอดีตหัวหน□ากอง สงเคราะห□ชาวเขากรมประชาสงเคราะห□คือ นายประสิทธิ์ ดิศวัฒน□ ได□ลาราชการเข□ารับการอุปสมบทที่วัดเบญจมบพิตร ในป□ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป□นเวลา ๑ พรรษา ศึกษาหลักการเผยแผ□พระพุทธศาสนา เห็นคุณค□าของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปสู□การพัฒนาชุมชนชาวเขาทางด□านจิตใจ เป□นประโยชน□ต□อการปกครองและการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ สมกับประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป□นศาสนาประจำชาติ อันเป□นศูนย□รวมน้ำใจของชนเผ□าไทยไม□ว□าจะอาศัยอยู□ในท□องถิ่นใดของประเทศไทย อีกประการหนึ่ง รัฐได□จัดตั้งนิคมสร□างตนเองสงเคราะห□ชาวเขา ได□แก□

(๑) นิคมสร□างตนเองสงเคราะห□ชาวเขาดอยมูเซอ อำเภอเมือง จังหวัดตาก

(๒) นิคมสร□างตนเองสงเคราะห□ชาวเขาดอยเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม□

(๓) นิคมสร□างตนเองสงเคราะห□ชาวเขาม□อนแสนใจ ม□อนแสนเจริญ อำเภอแม□จันจังหวัดเชียงราย

---

[๑] พระภาวนากิจโกศล (ดร.กัณหา), ร□วมกับคณะกองงานวัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย(อ.วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ)ร□วมกันรวบรวม, **งานฟ□□นฟูพระพุทธศาสนาในแดนพุทธภูมิ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□ส.กราฟฟ□คดีไซน□, ๒๕๔๑), หน□า ๒๓–๒๕.

(๔) นิคมสร□างตนเองสงเคราะห□ชาวเขาภูลมโล เขตต□อจังหวัดเพชรบูรณ□ จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดเลย ตั้งอยู□ที่บ□านแม□วทับเบิก (ภูแปงม□า)อำเภอหล□มเก□า จังหวัดเพชรบูรณ□

เมื่อพระประสิทธิ์ลาสิกขา จึงได□นำความคิดกราบเรียนปรึกษาหารือกับพระธรรม-กิตติโสภณ (สุวรรณ สุวณฺณโชโต) เจ□าอาวาสวัดเบญจมบพิตร ซึ่งขณะนั้น ได□รับหน□าที่จากศูนย□ชุมนุม ส□งเสริมวัฒนธรรมไทยเป□นประธานอนุกรรมการสาขาวัฒนธรรมทางจิตใจ ทั้งสองฝ□ายต□างเล็งเห็นประโยชน□ร□วมกันจึงได□ร□างโครงการเสนอกรมประชาสงเคราะห□ ได□รับการอนุมัติให□ดำเนินการว□า “พระธรรมจาริก” ในป□ พ.ศ. ๒๕๐๘ ท□านได□เป□นประธานคณะพระธรรมจาริก ทั้งได□รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิเอเชีย มีพระธรรมจาริกรุ□นแรกออกปฏิบัติศาสนกิจ จำนวน ๕๐ รูป แบ□งเป□น ๑๐ สายๆ ละ ๕ รูป เป□นการปฏิบัติงานร□วมกับเจ□าหน□าที่กองสงเคราะห□ชาวเขา ในพื้นที่ ๕ จังหวัด คือ ตาก เชียงใหม□ เชียงราย แม□ฮ□องสอน และเพชรบูรณ□ มีวัตถุประสงค□เพื่อเผยแผ□พระพุทธศาสนาแก□ชาวเขา ๑๐ หมู□บ□าน จำนวน ๖ เผ□า คือ แม□ว เย□า มูเซอ ลีซอ อีก□อ และกะเหรี่ยง ผลการดำเนินงานครั้งแรก ประสบผลสำเร็จชาวเขา ๑๐ หมู□บ□าน ที่มีประชากรประมาณ ๕ ,๐๐๐ คนได□รู□จักการกราบไหว□พระ การทำบุญตักบาตร การปฏิญาณตนเป□นพุทธมามกะ จำนวน ๘๐๐ คน สมัครเข□าบรรพชา เป□นสามเณร จำนวน ๑๒ คน นับได□ว□า การเผยแผ□พระพุทธศาสนาโดยโครงการพระธรรมจาริกประสบผลสำเร็จในป□ พ.ศ. ๒๕๑๓ ได□ก□อตั้งศูนย□อบรมพระพุทธศาสนาแก□พระภิกษุสามเณรชาวเขา ที่วัดศรีโสดา ในป□พ.ศ. ๒๕๓๐ พระพุทธิวงศมุนี (สุวณฺณโชตมหาเถร)ได□นิมนต□พระ ครูปลัดสุวัฒนพุทธิธาดาเป□นเจ□าอาวาสวัดศรีโสดา และอำนวยการสำนักงานโครงการพระธรรมจาริกส□วนภูมิภาค ป□จจุบันคณะพระธรรมจาริก มีสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย□วัดปากน้ำภาษีเจริญ เจ□าคณะใหญ□หนเหนือ เป□นประธานคณะพระธรรมจาริกส□วนกลาง มีอาศรมของพระธรรมจาริกทั่วประเทศ ๑๘๐ อาศรม (๒๕๔๖) ในพื้นที่ ๒๒ จังหวัด ๘๖ อำเภอ มี

พระธรรมจาริก ที่ปฏิบัติงานอยู□ประจำอาศรม ถึง ๒๖๕ รูป เพื่อความมั่นคงของโครงการพระธรรมจาริก จึงได□ก□อตั้งมูลนิธิเผยแผ□พระพุทธศาสนาแก□ชนในถิ่นกันดาร เมื่อป□ พ.ศ. ๒๕๑๓ ในพระราชูปถัมภ□สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพื่อสนับสนุนโครงการตลอดมา[๑]

เมื่อโครงการพระธรรมจาริกประสบผลสำเร็จ มหาเถรสมาคม จึงได□จัดตั้ง หน□วย

---

[๑] พิสิฏฐ□ โคตรสุโพธิ์, **รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ□ศาสนธรรม กรณีศึกษา : วัดศรีโสดา ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม□**, (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ),หน□า ๗๗–๗๘.

งานพระธรรมทูตเพื่อการเผยแผ□ในพื้นที่ราบเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕แห□ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ□ พ.ศ.๒๕๐๕ แก□ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ.๒๕๓๕ ดำเนินงานโดยใช□ระเบียบของมหาเถรสมาคมว□าด□วยการตั้งหน□วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีวัตถุ ประสงค□เพื่อให□วัดทำหน□าที่อบรมแนะนำ สั่งสอน ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย ประกอบสัมมาชีพ สันติสุขศึกษาสงเคราะห□ สาธารณสงเคราะห□ กตัญ□ูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม อันจะเป□นประโยชน□แก□การดำรงชีพของประชาชน โดยได□รับงบประมาณดำเนินงานจากกรมการศาสนาและวัดที่ตั้งเป□นศูนย□ อ.ป.ต.[๑]

ในป□ พ.ศ. ๒๕๓๖ ประเทศไทยได□จัดแบ□งพระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานอยู□ในประเทศออกเป□น ๙ สาย ได□แก□

สายที่ ๑ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๗ จังหวัด คือ สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานีสมุทรสาคร นครปฐม กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี โดยมี พระธรรมธีรราชมหามุนี วัดยานนาวากรุงเทพมหานครเป□นหัวหน□าสาย

สายที่ ๒ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๗ จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา อ□างทอง สระบุรี ลพบุรี สิงห□บุรี ชัยนาท และอุทัยธานี โดยมี พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานครเป□นหัวหน□าสาย

สายที่ ๓ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๘ จังหวัด คือ นครสวรรค□ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ□ พิษณุโลกสุโขทัย ตาก และอุตรดิตถ□ โดยมี พระพรหมจริยาจารย□ วัดเบญจมบพิตรกรุงเทพมหานครเป□นหัวหน□าสาย

สายที่ ๔ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๘ จังหวัด คือ เชียงใหม□ แม□ฮ□องสอน ลำพูน ลำปาง แพร□ น□าน พะเยา และเชียงราย โดยมี พระเทพสุธี วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร เป□นหัวหน□าสาย

สายที่ ๕ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๘ จังหวัด คือ เลย อุดรธานีหนองคาย สกลนคร กาฬสินธุ□ ร□อยเอ็ด มหาสารคาม และขอนแก□นโดยมี พระอุดมญาณโมลี วัดสัมพันธวงศ□ กรุงเทพมหานคร เป□นหัวหน□าสาย

สายที่ ๖ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๙ จังหวัด คือ นครพนม มุกดาหาร ยโสธร อุบลราชธานี

---

[๑] พระวิสุทธิภัทรธาดา, **พระราชบัญญัติคณะสงฆ□ และกฎมหาเถรสมาคม,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗),หน□า ๗๙.

ศรีสะเกษ สุรินทร□ บุรีรัมย□ นครราชสีมา และชัยภูมิ โดยมี พระราชเมธี วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร เป□นหัวหน□าสาย

สายที่ ๗ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๗ จังหวัด คือ นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราดโดยมี พระญาณวโรดม วัดเทพศิรินทราวาสกรุงเทพมหานคร เป□นหัวหน□าสาย

สายที่ ๘ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๗ จังหวัด คือ สมุทรสงคราม เพชรบุรีราชบุรี ประจวบคีรีขันธ□ ชุมพร สุราษฎร□ธานี และนครศรีธรรมราช โดยมี พระธรรมกิตติวงศ□ วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร เป□นหัวหน□าสาย

สายที่ ๙ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๑๑ จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ป□ตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยมี พระเทพเวที วัดชลประทานรังสฤษฎ□เป□นหัวหน□าสาย[๓]

โดยมีศูนย□งานพระธรรมทูตประจำจังหวัด ๗๒จังหวัด คอยควบคุมดูแลการปฏิบัติงานในส□วนภูมิภาค มีหน□วยงานกำกับดูแลงานของพระธรรมทูตอำเภอ ประมาณ๗๔๐ หน□วยคอยควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในพื้นที่ซึ่งมีประมาณ ๓,๕๐๐รูป ให□เป□นไปตามนโยบายและแผนการที่ดำเนินงาน ที่คณะกรรมการกลางกองอำนวยการงานพระธรรมทูตร□วมกับกรมการศาสนากำหนดขึ้น

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎียุทธศาสตร์ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติต้องมีองค์กร (Organization) เป็นกลไกสำคัญ ในอดีตการศึกษานโยบายสาธารณะจะแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกการก่อรูปและการออกแบบนโยบาย ขั้นตอนที่สอง คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติ และขั้นตอนสุดท้าย คือการประเมินผลนโยบาย อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นส่วนที่เป็นปัญหามาโดยตลอด โดยเฉพาะภายใต้แนวทางการศึกษาแบบ “กล่องดำ” (black box) ซึ่งสรุปว่าการศึกษาการตัดสินใจนโยบาย (policy decision) คือ การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยอัตโนมัติ ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจนโยบายมุ่งที่จะให้เกิดผลลัพธ์ที่ตั้งใจและพึงปรารถนา ทำให้การศึกษามุ่งความสนใจไปที่การปรับปรุงคุณภาพการตัดสินใจ และการเสนอแนะตัวแบบสำหรับการตัดสินใจนโยบาย โดยขยายความคิดเกี่ยวกับโอกาสกับความสำเร็จของแต่ละทางเลือกนโยบายให้ชัดเจน

---

[๓] **รายงานการศาสนา ประจำป□**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□การศาสนา, ๒๕๓๖), หน□า ๑๔๕–๑๔๖.

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเกี่ยวกับการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นปรากฏการณ์ที่พึ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ โดยในอดีตได้ถูกละเลยมาโดยตลอด จนกระทั่งถึงค.ศ.ที่ ๑๙๗๐ จึงได้มีนักวิชาการจากนักทฤษฎีองค์การ (organizational theorists) ให้ความสนใจศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างกว้างขวางมากขึ้น ได้แก่ Kaufman (๑๙๖๐) Derthick (๑๙๗๐) และ Bailey และ Mocher (๑๙๖๘) โดยให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การราชการ จนกระทั่งปี ค.ศ. ๑๙๗๓ การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงได้ปรากฏอย่างเป็นทางการ เมื่อ Pressman และ Wildavsky (๑๙๗๓) ได้ทำการบุกเบิกศึกษาเกี่ยวกับความล้มเหลวของโครงการสร้างงานขนาดใหญ่ของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาในการสร้างงานให้กับคนผิวดำที่เมืองโอคแลนด์ รัฐแคริฟอร์เนีย จากผลการศึกษาดังกล่าว ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติได้รับความสนใจจากนักวิชาการสาขานโยบายสาธารณะอย่างกว้างขวาง

เหตุผลสำคัญที่ทำให้การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติถูกละเลยมาเป็นเวลานานอาจมีสาเหตุดังนี้ ([Van Meter and Van Horn, ๑๙๗๕ : ๔๕๐ – ๔๕๑] อ้างจาก สมบัติ ธำรงธัญวงศ์,)[๑]

๑) เกิดจากฐานคติที่มักง่าย (naive assumption) ว่ากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องพื้นๆ (simple) ไม่มีเนื้อหาสาระสำคัญและมีคุณค่ามากพอที่จะเรียกความสนใจจากนักวิชาการ (scholars)

๒) การให้ความสนใจกับการจัดทำงบประมาณแบบแผนงานและการวางแผน (Planning Program Budgeting – PPB) ซึ่งมุ่งเน้นอย่างมากในการให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเป็นผู้มอบงานให้บุคคลระดับล่างเป็นผู้รับผิดชอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ

๓) ความยากลำบากที่ทำให้นักวิชาการไม่สนใจเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือประเด็นที่เกี่ยวกับระเบียบวิธีการศึกษา (methodology) และการวิเคราะห์กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ยังเป็นมาตรฐานชัดเจนไม่ก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคอย่างสำคัญ ทั้งนี้เพราะเป็นการยากที่จะนิยามผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ครอบคลุมครบถ้วน

๔) การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและทรัพยากรเป็นจำนวนมาก[๒]

นอกจากนี้ยังมีตัวแบบที่ใช้ในการอธิบายการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในผลงานชิ้นล่าสุดของ วรเดช จันทรศร (๒๕๔๘) (อ้างในสุรสิทธิ์ วชิรขจร,)[๑] ได้มีการประมวลตัวแบบของ

---

[๑] สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, ดร., ศาสตราจารย์. **นโยบายสาธารณะ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙๕ – ๓๙๗.

[๒] สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, ดร., ศาสตราจารย์. **นโยบายสาธารณะ.** (๒๕๔๙),หน้า ๓๙๕ – ๓๙๗.

นักวิชาการที่ได้ศึกษาเพื่อสังเคราะห์แนวคิดที่ได้จากการศึกษาและพัฒนาเป็นตัวแบบทางทฤษฎีเพื่อใช้อธิบายว่าองค์กรต่างๆ ที่สามารถนำนโยบาย แผนงาน โครงการ ไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีปัจจัยอะไรเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำนโยบาย แผนงาน โครงการ ดำเนินการสำเร็จบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแบบที่สำคัญ ดังนี้

๒.๔.๑ ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model)

ตัวแบบนี้มีแนวความคิดว่า การใช้หลักการด้านเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ องค์กรหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติการนั้นจะต้องมีค่านิยมแบบยึดหลักเหตุผลเป็นสำคัญในการตัดสินใจ ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ต้องถือว่าหลักมีเหตุมีผลเป็นสิ่งที่จะต้องขยายผลให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางที่สุด นโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่จะประสบความสำเร็จ จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจอย่างชัดเจน มีการมอบหมายงาน มีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานโดยหลักการที่มีเหตุมีผลชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าองค์กรหรือหน่วยงานจะมีองค์ประกอบในการดำเนินงานอยู่ ๒ ส่วนใหญ่ๆ คือ

ก. นโยบายจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ซึ่งหน่วยงานสามารถแปรวัตถุประสงค์ถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ข. ความสามารถในการปฏิบัติงานได้บรรลุผลใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้

โดยทั่วไป ระดับความสำเร็จของการดำเนินนโยบายหรือโครงการ ไปสู่การปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับปัจจัย ๕ ประการ ดังนี้

๑) ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของนโยบายหรือโครงการ

๒) การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานอย่างชัดเจน

๓) การกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน

๔) การสร้างระบบประเมินผลที่เหมาะสม และ

๕) การสร้างมาตรฐานแรงจูงใจ (ให้คุณให้โทษ) ที่เหมาะสม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบนี้ รายละเอียดในผังมโนทัศน์ ดังนี้

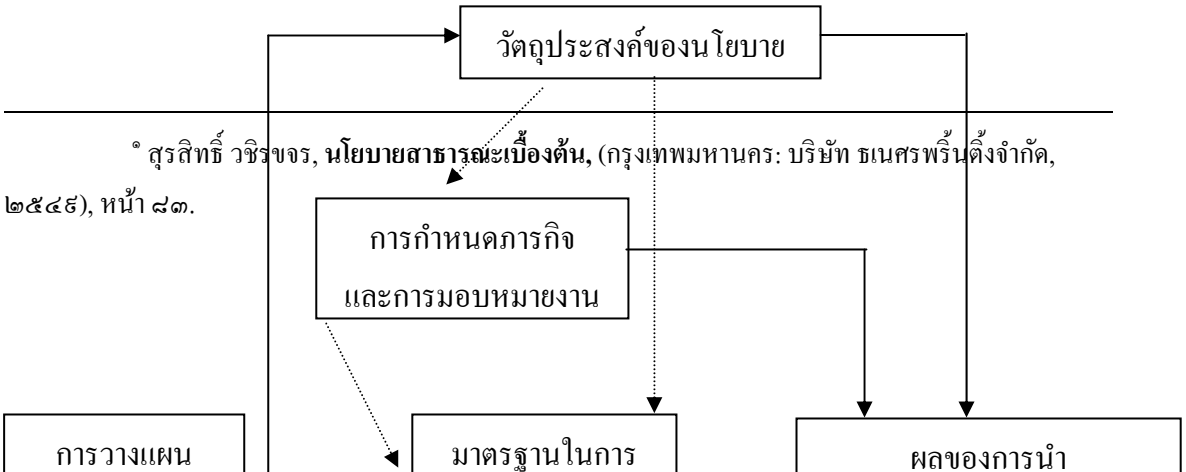

[๑] สุรสิทธิ์ วชิรขจร, **นโยบายสาธารณะเบื้องต้น,** (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนศรพริ้นติ้งจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๘๓.

ภาพแผนภูมิที่ ๒.๑ วัตถุประสงค์ของนโยบาย

๒.๔.๒ ตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model)

ตัวแบบนี้จะให้ความสำคัญในเรื่องสมรรถนะขององค์กรเป็นหลัก โดยถือว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบาย แผนงาน หรือโครงการไปปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบาย แผนงานหรือโครงการไปปฏิบัติว่าขีดความสามารถที่จะปฏิบัติงานอย่างสอดคล้องกับความคาดหวังของหน่วยงานเพียงใด องค์การจำเป็นต้องมีโครงสร้างองค์การที่เหมาะสมมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านการบริหารและทางเทคนิคอย่างเพียงพอ มีการวางแผนเตรียมการ หรือมีความพร้อมเป็นอย่างดีทั้งทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้และงบประมาณ ตัวแบบนี้มีความพยายามที่จะปรึกษาหาทางแก้ไขอุปสรรคของการปฏิบัติงานตามแผนงานและนโยบายในอดีต เช่น การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ความล่าช้าในการสรรหาบุคลากร ความล่าช้าในการจัดตั้งระบบงาน การแก้ไขปัญหาการประสานงาน เป็นต้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบนี้สามารถเขียนเป็นผังมโนทัศน์ ได้ ดังนี้

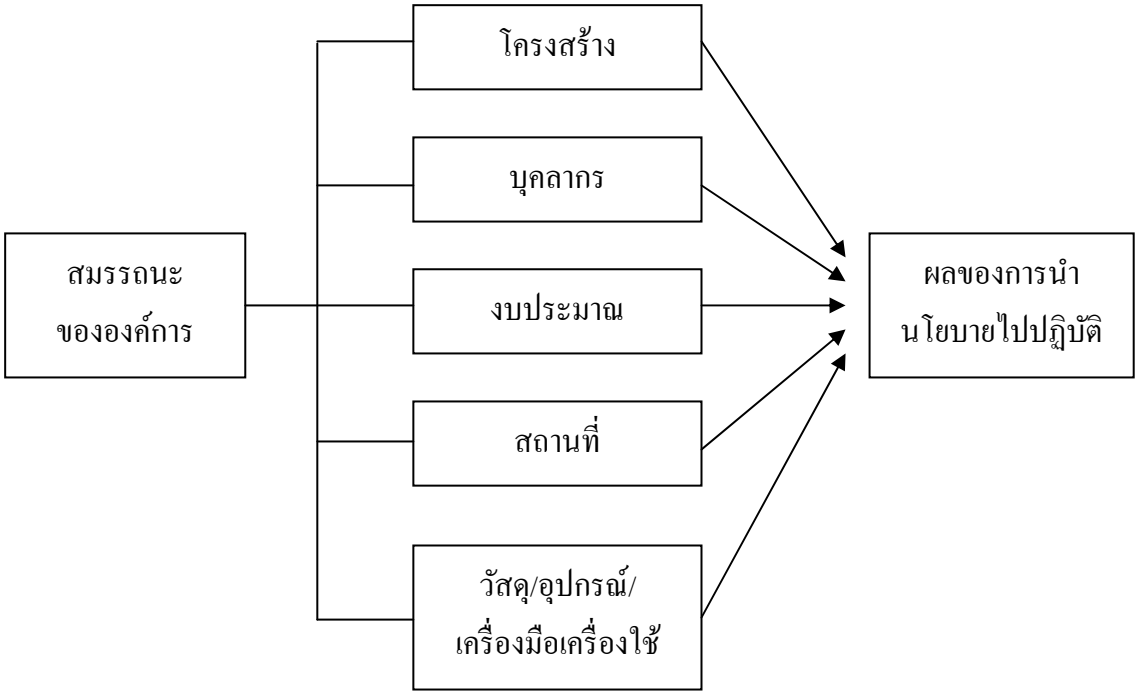

ภาพแผนภูมิที่ ๒.๒ ด้านการจัดการ

๒.๔.๓ ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์การ (Organization Development Model) แนวความคิดตามตัวแบบนี้ได้ให้ความสำคัญเฉพาะบุคลากรในหน่วยงานเป็นหลัก โดยมีแนวความคิดว่า บุคลากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในองค์การจึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนในองค์การ การทำงานเป็นทีม โดยการทำงานในทีมจำเป็นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วม คำนึงถึงการจูงใจ การใช้ภาวะผู้นำอย่างเหมาะสม การสร้างความรู้สึกรักผูกพันกับองค์การ การยอมรับ การพัฒนาทีมงานมากกว่าการใช้กำลังบังคับบัญชาควบคุม ตัวแบบนี้จึงให้ความสำคัญเพิ่มเติมต่อกระบวนการสื่อสารสองทาง การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างความตระหนักและผูกพันกับนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ ขณะที่การให้ผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้กำหนดนโยบายแต่เพียงลำพัง จะเป็นผลเสียและไม่สอดคล้องกับฐานคติการพัฒนาองค์การตามแนวคิดนี้ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบนี้สามารถเขียนให้เห็นเป็นผังมโนทัศน์ ดังนี้

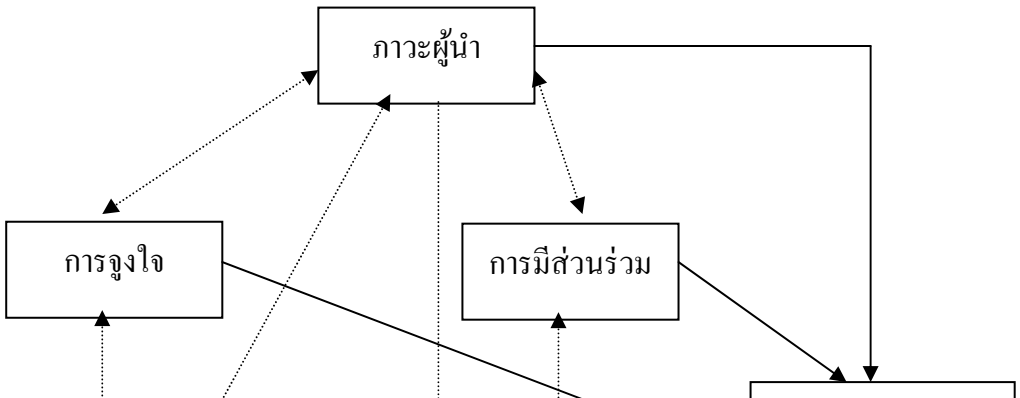

ภาพแผนภูมิที่ ๒.๓ ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์การ

๔. ตัวแบบด้านกระบวนการของระบบราชการ[๑] (bureaucratic processes model) ตัวแบบนี้เป็นแนวความคิดทางสังคมวิทยาที่อธิบายถึงองค์การขนาดใหญ่ว่า เป็นสภาพความเป็นจริงของสังคม องค์การขนาดใหญ่มีกฎระเบียบ ขั้นตอนค่อนข้างมาก มีแบบแผนความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ และมีการกำหนดระบบคุณธรรม (merit system) เอาไว้อย่างแน่นอนตายตัว อย่างไรก็ตาม ภายใต้องค์การขนาดใหญ่นั้น ก็มีแบบแผนความสัมพันธ์กันอย่างไม่เป็นทางการ (informal relationships) ปรากฏอยู่ค่อนข้างสูง อำนาจขององค์การจริงๆ แล้วไม่ได้อยู่ที่ตำแหน่งที่เป็นทางการ (รูปนัย) อำนาจขององค์การกระจายตัวไปทั่วในองค์การไม่เฉพาะตัวหัวหน้าหรือผู้บริหารเท่านั้น แต่เป็นข้าราชการระดับล่างทั้งสิ้น ข้าราชการระดับล่างนี้ เป็นผู้ติดต่อกับประชาชนอย่างใกล้ชิดบุคลากรเหล่านี้ใช้วิจารณญาณของตนในการตัดสินใจให้บริการประชาชนทั้งสิ้น ผู้บังคับบัญชาไม่มีโอกาสจะติดตามไปควบคุมบัญชาการอยู่ตลอดเวลาได้ ตัวแบบนี้เป็นข้ออุทาหรณ์เป็นอย่างดี สำหรับผู้บริหารที่ยัดเยียดนโยบายใหม่ๆ สวยหรูโดยมิได้คำนึงถึงปัญหาข้อจำกัด และสภาพที่แท้จริงขององค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความพร้อมและความเป็นไปได้ที่บุคลากรจะนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างกว้างขวางหรืออย่างเอาจริงเอาจัง ยิ่งไปกว่านั้น หากนโยบายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความพร้อมของประชาชน ดังนั้นการกำหนดนโยบายและกระบวนการทางนโยบาย ก็จะมีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติตามนโยบาย และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย

---

[๑] กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. **นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม.** (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔) หน้า ๑๘ - ๒๒.

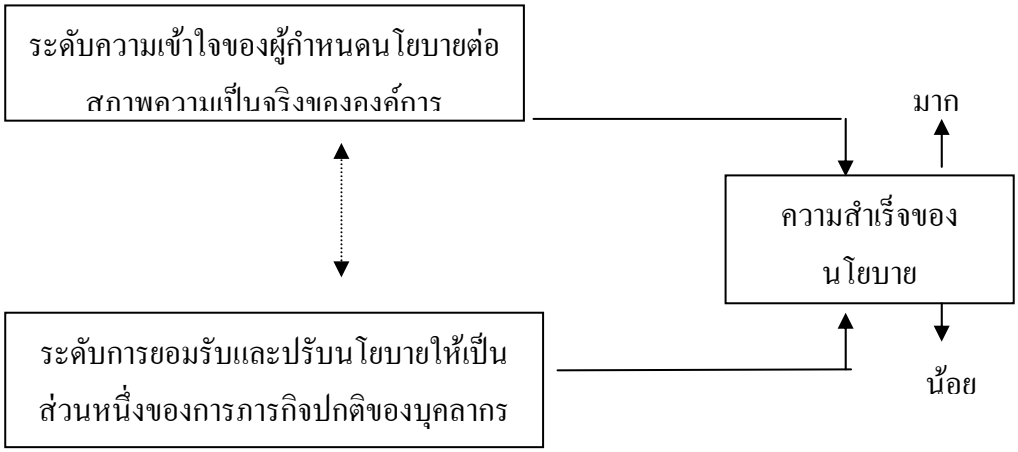

ภาพแผนภูมิที่ ๒.๔ ตัวแบบด้านกระบวนการของระบบราชการ

สรุปจากแนวคิดทฤษฎี การประยุตก์ตัวแบบผลการนำโครงการไปปฏิบัติทั้ง ๔ แบบที่กล่าวมานั้น คณะผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวความคิดในการศึกษาเกี่ยวกับศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย ซึ่งมีรูปแบบการบริหารจัดการ โครงการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต โครงการการบริการด้านการศึกษาแก่เยาวชน ชุมชนของชาวพุทธในอินเดียและการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์แก่ชุมชนชาวอินเดีย โดยใช้ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผลมาใช้ในการศึกษาการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจของโครงการ ตัวแบบด้านการจัดการและตัวแบบด้านกระบวนการของระบบราชการ มาใช้ในการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการกองทุนชาวพุทธเพื่อให้การช่วยเหลือหมู่บ้านและชุมชนเมืองของคนอินเดีย และผลกระทบทางสังคมที่มีต่อประชาชนจากการดำเนินการของโครงการ ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์การ มาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีมของคณะกรรมการของพระธรรมทูต ที่เอื้อต่อแผนยุทธศาสตร์ คือ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาและด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้การบริการแก่ประชาชนได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๕ ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในการศึกษาประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ผู้ศึกษาวิจัยจะแบ่งออกเป็น ๒ หัวข้อด้วยกัน คือ ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย และประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

๒.๕.๑ ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เกิดขึ้นครั้งแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ภายหลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน จึงได้เสด็จไปสู่ที่นั่นและได้แสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ฟังจนสำเร็จโสดาบันแล้วได้ทูลขออุปสมบทในพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้พระรัตนตรัยเกิดขึ้นครบทั้ง ๓ ประการ คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ จากนั้นพระพุทธองค์พร้อมกับพระสงฆ์สาวกทั้ง ๕ ก็ได้จำพรรษา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวันแห่งนั้น ในระหว่างนั้นก็ได้ทรงแสดงธรรมโปรดยสกุลบุตรพร้อมทั้งสหายอีก ๕๔ ท่าน จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ในเวลานั้นจึงมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖๐ องค์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗: ๑ – ๒) พระพุทธองค์จึงได้ส่งอรหันตสาวกทั้ง ๖๐ ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีปฐมวาจาในการส่งอรหันตสาวกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมอันมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ ให้บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายมีธุลีในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมไปเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”[๑] ด้วยพระดำรัสนี้แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณ พระสงฆ์สาวกของพระองค์ได้ปฏิบัติตามโดยแยกย้ายกันไปสายละหนึ่งองค์ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ส่วนพระองค์เสด็จไปโดยลำดับถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชฎิล ๓ พี่น้องกับหมู่ศิษย์อีก ๑,๐๐๐ คน พี่ชายชื่ออุรุเวลกัสสปะ น้องชายคนกลางชื่อนทีกัสสปะ น้องชายคนเล็กชื่อคยากัสสปะ ทั้งสามแยกกันสร้างอาศรมอยู่กับบริวารของตนอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา พระองค์ทรงทรมานอุรุเวลกัสสปะด้วยวิธีต่างๆ แสดงให้เห็นว่าลัทธินั้นไม่มีแก่นสารจนอุรุเวล กัสสปะสลดใจจึงพร้อมทั้งบริวารลอยผมที่เกล้าเป็นชฎาและเครื่องบริขารบำเพ็ญพรตและบูชาไฟเสียในแม่น้ำแล้วทูลขออุปสมบทในพระพุทธศาสนา[๒] จากนั้นพระองค์พร้อมด้วยพระภิกษุ

---

[๑] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (**กรุงเทพมหานคร : โรงพิมมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๐.

[๒] สำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาส. **คู่มือธรรมศึกษาชั้นตรี.** พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพมหานคร : หจก. สามลดา, ๒๕๕๐), หน้า ๙๒.

ทั้ง ๑,๐๐๓ รูปได้เสด็จไปประกาศพระศาสนาในแคว้นมคธ เสด็จถึงนครราชคฤห์ ได้แสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยบริวารเป็นจำนวนมาก จนได้ดวงตาเห็นธรรมและเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงรับพระเวฬุวันที่พระเจ้าพิมพิสารถวายให้เป็นอารามที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ซึ่งเป็นอารามแรกในพระพุทธศาสนา[๑] พระเจ้าพิมพิสารพร้อมบริวารบรรลุโสดาปัตติผล ๑๑ นหุต ประกาศตนเป็นอุบาสกอุบาสิกานับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต ๑ นหุต รวมทั้งหมด ๑๒ นหุต[๒] (๑ นหุต เท่ากับ ๑๐,๐๐๐ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๕๖๖: ๒๕๔๒) จากนั้นตลอด ๔๕ พรรษา พระพุทธองค์ได้ทรงมอบหมายให้พุทธบริษัททั้งสี่เป็นผู้สืบพระศาสนา และทรงเตือนว่าพระพุทธศาสนาจะเสื่อมหรือเจริญวัฒนาถาวรต่อไปย่อมขึ้นอยู่กับพุทธบริษัททั้งสี่ พระพุทธองค์ทรงใช้เวลาในการประกาศพระธรรมอันประเสริฐเป็นเวลาติดต่อกันถึง ๔๕ ปี ก็ได้เสด็จดับขันปรินิพพาน ณ สาลวโนทยาน ใกล้กรุงกุสินาราแห่งสาธารณรัฐมัลละก่อนพุทธศักราช ๑ ปี เมื่อคืนวันอังคาร เพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง สิริพระชนมายุ ๘๐ พรรษา พวกเจ้ามัลลกษัตริย์ได้ทรงจัดการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระหลังพุทธปรินิพพาน ๗ วัน และได้มีพิธีฉลองสมโภชพระบรมสารีริกธาตุเป็นเวลา ๗ วัน[๓] ภายหลังจากการปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงตกเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทสี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพระภิกษุ ซึ่งในขณะนั้นก็มีพระมหากัสสปะซึ่งเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลดำริว่าควรที่จะรวบรวมพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้เป็นหมวดหมู่ เพราะการมีวิสัยทัศน์กว้างไกลของพระมหากัสสปเถระนี้ จึงมีการทำสังคายนาเกิดขึ้นครั้งแรกภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงแล้ว ๓ เดือน ทำ ณ ถ้ำสัตตบรรณคูหา ภูเขาเวภาระ เมืองราชคฤห์ ประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป มีพระมหากัสสปะเป็นประธาน ปรารภเหตุที่หลวงตาสุภัททะกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย ใช้เวลาทำ ๗ เดือนจึงแล้วเสร็จตลอดเวลาได้รับความอุปถัมภ์จากพระเจ้าอชาตศัตรูกษัตริย์แห่งกรุงราชคฤห์[๔] ซึ่งการทำสังคายนาในครั้งนี้นับว่าเป็นการเริ่มต้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลังพุทธปรินิพพาน เพราะการนำเอา

---

[๑] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

[๒] คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเซียง. **พุทธประวัติฉบับมาตรฐานชั้นตรี.** (กรุงเทพมหานคร : เลี่ยงเซียง, ๒๕๔๗, หน้า ๗๐.

[๓] ดนัย ไชยโยธา, ร.ศ., **พระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์,** (กรุงเทพมหานคร: โอดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

[๔] คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเซียง. **พุทธประวัติฉบับมาตรฐานชั้นตรี.** (กรุงเทพมหานคร:เลี่ยงเซียง, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๓.

คำสอนที่อยู่กระจัดกระจายกันมารวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระเบียบระบบนั้นทำให้ง่ายต่อการบันทึกลงคัมภีร์ในกาลต่อมาซึ่งเรียกกันว่าพระไตรปิฎก และการทำสังคายนาที่สำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่งคือสังคายนาครั้งที่ ๓ ซึ่งทำเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงแล้ว ๒๓๔ ปี ทำ ณ อโศการาม เมืองปาฏลีบุตร ประชุมพระมหาเถระจำนวน ๑,๐๐๐ รูป มีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธาน ปรารภเหตุที่มีเดียรถีย์ปลอมบวชในพระพุทธศาสนาเพื่อลาภสักการะ ใช้เวลาทำอยู่ ๙ เดือนจึงแล้วเสร็จ ตลอดเวลาได้รับความอุปถัมภ์จากพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์เมืองปาฏลีบุตร[๑] ซึ่งหลังจากการทำสังคายนาเสร็จสิ้นแล้ว พระเจ้าอโศกทรงดำริว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นทางนำมวลมนุษยชาติไปสู่สันติสุขได้ อีกทั้งยังทรงพิจารณาเห็นว่า กาลต่อไปภายภาคหน้าถ้าพระพุทธศาสนาในอินเดียไม่มีความมั่นคงแล้ว พระพุทธศาสนาก็จะดำรงมั่นอยู่ในประเทศต่างๆ ต่อไปได้ดี ดังนั้นจึงเห็นสมควรที่จะส่ง “พระสมณทูต” หรือ “พระธรรมทูต” ผู้ทรงธรรม มีความรู้ความสามารถ ฉลาดในพระธรรมวินัยออกไปประกาศศาสนาในนานาอารยประเทศ โดยแบ่งออกเป็น ๙ สาย

สายที่ ๑ คณะพระมัชฌันติกะ ไปแคชเมียร์ (Kashmir) และคันธาระ ปัจจุบันนี้คือดินแดนทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียติดต่อกับปากีสถาน และติดต่อกับชายแดนบางส่วนของอัฟฆานิสถานด้วย

สายที่ ๒ คณะพระมหาเทวะ ไปมหิสมณฑล ปัจจุบันได้แก่ รัฐไมซอร์ (Mysore) ทางอินเดียใต้ ลุ่มน้ำโคธาวารี

สายที่ ๓ คณะพระรักขิต ไปประเทศวนวาสี ได้แก่บริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย แถวป่าใต้ภูเขาวินธัย มหาวงส์ว่ามีวัดเกิดขึ้นในประเทศนั้น จำนวน ๕๐๐ วัด

สายที่ ๔ คณะพระธรรมรักขิต ไปอปรันตชนบท อาจจะเป็นเมืองชายแดนทะเลตอนเหนือของบอมเบย์ (พระธรรมรักขิต นัยว่าเป็นกรีก อาจเป็นฝรั่งรูปแรกที่บวชในพระพุทธศาสนา)

สายที่ ๕ คณะพระมหาธรรมรักขิต ไปแคว้นมหาราษฎร์ เวลานี้เรียกมหารัษฎระทางตะวันออกของบอมเบย์ ใต้ภูเขาวินธัย (คือเดกกัน ตอนเหนือ)

สายที่ ๖ คณะพระมหารักขิต ไปประเทศโยนกได้แก่ประเทศกรีกในเอเชียกลาง หรืออิหร่าน คำว่าโยนกหมายถึงกรีก บางทีก็เรียกว่า เยาวนะ หรือ โยนะ พวกกรีกมีการมาเกี่ยวข้องกับมคธมาตั้งแต่สมัยนันทะแล้ว

สายที่ ๗ คณะพระมัชฌิมะ ไปทางเหนือของเชิงเขาหิมาลัย อาจเป็นบริเวณประเทศเนปาลเดี๋ยวนี้

สายที่ ๘ คณะพระโสณะกับพระอุตตระ ไปสุวรรณภูมิ

---

[๑] อ้างแล้วในเรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๔.

ดินแดนที่ชื่อสุวรรณภูมินี้ นักโบราณคดีมีทัศนะต่างๆ กันถึง ๔ กลุ่มใหญ่ คือ

ก. กลุ่มอินเดีย ๙๐ เปอร์เซนต์เชื่อว่า สุวรรณภูมิ คือ แหลมมลายู หรือดินแดนตอนใต้ของไทยลงไปสุดสุมาตรา สมัยนาลันทารุ่งเรือง (พุทธศตวรรษที่ ๑๓) นั้น ได้มีนักศึกษาจากที่ต่างๆ และจากนาลันทาด้วยเดินทางไปยังสุวรรณภูมิ เพราะที่นั่นมีการศึกษาเจริญ พระจีนเดินทางเรือไปอินเดียก็แวะพักศึกษาที่นั่นก่อน ประวัติพื้นเมืองว่า สมัยโบราณย่านนั้นมีทองมาก เล่นการพนันกันโดยเอาทองออกประกัน ชนไก่ก็เอาทองเท่าตัวไก่ออกเป็นเดิมพัน เขาจึงเชื่อกันว่า สุวรรณภูมิก็คือแหลมมลายู

ข. กลุ่มอินเดียส่วนน้อยว่า ได้แก่ริมทะเลด้านตะวันนออกของอินเดียใต้ คือรัฐโอริสสา (Orissa) ปัจจุบัน

ค. กลุ่มพม่าว่า สุวรรณภูมิได้แก่บริเวณตอนกลางและตอนใต้ของพม่า และอ้างว่าอุบาสก ๒ คนแรก คือ ตปุสสะ กับ ภัลลิกะ ซึ่งเป็นพ่อค้าไปพบพระพุทธเจ้าหลังตรัสรู้ใหม่ๆ นั้น ก็คือคนพม่า ไปจากสุวรรณภูมินี่เอง ขอกลับได้นำพระเกศาที่พระพุทธเจ้าทรงประทาน มาบรรจุไว้ที่พระเจดีองค์ใหญ่ “ชเวดากอง” เมืองพม่า นี้เป็นข้ออ้างของพวกพม่า

ง. กลุ่มไทยเชื่อว่า ได้แก่ตอนใต้ของไทย คือบริเวณนครปฐม พระโสณะกับคณะเดินทางเรือมาขึ้นที่นครศรีธรรมราช แล้วต่อมานครปฐมในครั้งนั้น เมืองนั้นจึงมีชื่อว่า นครปฐมไปด้วย

สายที่ ๙ คณะพระมหินทะ ไปลังกาทวีป พระเถระไปถึงสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะครองประเทศลังกา พระองค์ทรงเลื่อมใสยอมรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำประเทศ และเป็นผู้อุปถัมภ์อย่างดี*

ซึ่งการทำสังคายนาในครั้งนี้ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่กระจายไปสู่ทิศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ซึ่งเส้นทางที่ชาวอินเดียเดินทางมาสู่ประเทศไทยมีหลายสาย คือ

ก. มาทางบก โดยผ่านทางเบงคอล ข้ามเทือกเขาปาดไก่ เข้าสู่พม่าตอนบน

ข. ลงเรือข้ามอ่าวเบงคอลมาขึ้นที่อ่าวเมาะตะมะ หรือมาขึ้นที่ฝั่งมะริด ทะวาย ตะนาวศรี แล้วเดินทางบกสู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยผ่านจังหวัดกาญจนบุรี

ค. ลงเรือข้ามสมุทรเข้าช่องแคบมะละกา มาขึ้นบกบนแหลมมลายู หรืออาจจะอ้อมไปเลย เข้าอ่าวญวนไปกัมพูชาและปาจาม

การอพยพของชาวอินเดียนั้น ปรากฏว่าได้กระทำกันมากในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กล่าวกันว่าชาวกาลิงคะหนีภัยสงครามลงเรือจำนวนหลายร้อยลำมาสู่สุวรรณภูมิและหมู่เกาะ

---

* สิริวัฒน์ คำวันสา, ร.ศ., **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๔ – ๑๕.

อินโดนีเซีย ในจำนวนคนมากมายนี้แน่นอนเหลือเกินว่าจะต้องมีท่านที่เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิตมาด้วย ดังนั้นเมื่อพระโสณะและพระอุตระนำพระพุทธศาสนามาเผยแผ่เป็นครั้งแรก ท่านจึงพูดกับชาวสุวรรณภูมิรู้เรื่อง อย่างน้อยก็พูดกับคนที่เป็นชาวอินเดียแล้วค่อยแผ่ไปสู่ชนชาวพื้นเมืองทีหลัง[๑] และการที่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยนั้นมีอยู่หลายครั้งด้วยกัน ดังจะเห็นได้จากรูปต่อไปนี้[๒]

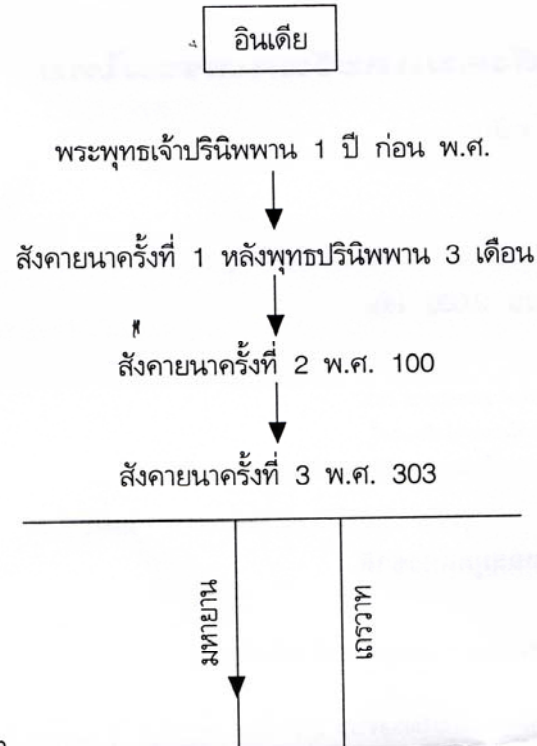

---

[๑] พิมพ์

[๒] โตร์,

๒.๕.๒ ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

กล่าวถึงประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งแบ่งออกเป็นสมัยดังต่อไปนี้

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยอ้ายลาว

ภาพแผนภูมิที่ ๒.๕ โครงสร้างประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย

ในราวพุทธศักราช ๔๐๐ ไทยในยูนนานได้ตั้งอาณาจักรอ้ายลาวขึ้น จดหมายเหตุของจีน

แผนภาพที่ ๒.๕ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย

สมัยราชวงศ์ฮั่นกล่าวว่า อาณาจักรอ้ายลาวมีความสัมพันธ์กับอินเดียบ้างแล้ว จึงเข้าใจว่าอารยธรรมของอินเดีย เช่น พระพุทธศาสนา เป็นต้น อาจแพร่หลายเข้าสู่อ้ายลาวในระหว่างนี้ก็ได้ ลุถึง พ.ศ. ๖๐๘ สมณทูตจากอินเดียเข้าสู่ประเทศจีน ทำให้พระเจ้ามิงตี้ หรือเมงเต้ แห่งประเทศจีน ทรงเลื่อมใสพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจึงประดิษฐานในประเทศจีนมาตั้งแต่ครั้งนั้น พระเจ้ามิงตี้ได้ส่งสมณทูตไปชี้แจงน้อมนำให้ประเทศต่างๆ นับถือพระพุทธศาสนาด้วย ปรากฏว่าในสมัยนั้นขุนหลวงเม้า (ขุนหลวงเลอเมือง) กษัตริย์ไทยอ้ายลาวพวกหนึ่ง (เวลานั้นไทยแบ่งเป็นหลายพวก) ได้ทรงเห็นว่า “พระพุทธศาสนามีข้อปฏิบัติเป็นธรรมอันประเสริฐ และชาติไทยแต่เดิมมาก็ไม่มีศาสนาเป็นหลักฐาน นอกจากนับถือผีสางเทวดาไปตามความเชื่อถือของคนชั้นก่อนๆ” จึงทรงประกาศนับถือพระพุทธศาสนาเมื่อราวพุทธศักราช ๖๑๒ พระองค์พร้อมด้วยประชาชนไทยอีก ๗๗ หมู่บ้าน มีจำนวน ๕๕๓,๗๑๑ คน ได้ปฏิญญาณตนขอถือพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ พระพุทธศาสนาจึงเป็น**ศาสนาประจำชาติไทย**มาตั้งแต่ครั้งนั้น

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยน่านเจ้า

ในปลายพุทธศตวรรษที่ ๗ ราชวงศ์ฮั่นของจีนเสื่อมอำนาจ บ้านเมืองระส่ำระส่ายแตกกัเป็น ๓ ก๊ก ขงเบ้ง แม่ทัพของเล่าปี่ตั้งก๊กอยู่ที่เสฉวน ได้ยกทัพมาตีอาณาจักรอ้ายลาวแตก ไทยต้องอพยพลงมาทางตอนใต้คนละทิศละทาง ส่วนพี่น้องที่ไม่อพยพลงมาก็คอยหาโอกาสกู้เอกราชของตนอยู่ในยุนนาน ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ไทยเกิดวีรบุรุษคนหนึ่ง คือ พ่อขุนพิลก ได้รวบรวมไทยในยูนนาน ประกาศตั้งอาณาจักรอิสระขึ้นเรียกว่า “อาณาจักรไทย” ต่อมาเปลี่ยนเป็นน่านเจ้า มีราชธานีอยู่ที่เมืองตาลีฟู (หนองแส) อาณาจักน่านเจ้ามีอายุถึง ๕๐๐ ปี ในสมัยราชวงศ์ถังของจีน พระพุทธศาสนามหายานในประเทศจีนรุ่งเรืองมากจนเรียกว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา ลัทธิมหายานจากจีนแพร่เข้าสู่น่านเจ้า และได้เจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ*

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยสุโขทัย

ประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ หัวหน้าคนไทยกลุ่มหนึ่ง คือพ่อขุนบางกลางหาว (เราเคยอ่านเป็นพ่อขุนบางกลางท่าว) ได้ประกาศอิสรภาพขึ้น ขับไล่พวกขอมซึ่งเคยมีอำนาจอยู่ในบริเวณตอนกลางและตอนเหนือของประเทศสยามออกไป แล้วตั้งราชธานีขึ้นที่กรุงสุโขทัย และได้สถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่า “พ่อขุนศรีอินทราทิตย์” เป็นปฐมกษัตริย์ของไทยในประเทศสยามนี้

ในด้านศาสนาระยะเริ่มแรกตั้งกรุงสุโขทัยนี้ มีศาสนาต่างๆ ปนกันหลานลัทธินิกาย มีพราหมณ์ พุทธนิกายมหายาน และพุทธหินยาน พราหมณ์กับมหายานมีอยู่ก่อน ส่วนหินยานหรือเถรวาทนี้มีทีหลัง จากมอญสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๖) และจากลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘) นอกจากนี้เชื่อว่าอาจมาจากเขมรในยุคเดียวกันนี้ด้วย เพราะตอนปลายรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔-) หินยานแบบลังกาได้เจริญขึ้นมากในเขมร เพราะพระราชโอรสของพระองค์ไปบวชเรียนมาจากลังกา กลับมาฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่นั่น แต่ก็คงไม่มีอิทธิพลมากนักต่อบริเวณลุ่มเจ้าพระยา อย่างไรก็ตาม แม้จะมีมากมายหลายนิกายปนกัน พ่อขุนศรีอิทราทิตย์ก็ทรงเคารพนิกายหินยานมากกว่านิกายอื่น ทั้งนี้อาจจะเป็นเหตุผลทางการเมืองก็ได้ เพราะว่ากลุ่มคนไทยนับถือหินยาน ส่วนพวกขอมเดิมนับถือศาสนาพราหมณ์และพุทธมหายาน เมื่อกำจัดอำนาจขอมออกไปก็ไม่ต้องการสนับสนุนลัทธินิกายของเขาด้วย แต่ถึงอย่างนั้นก็ตาม กลิ่นไอของพราหมณ์กับมหายานก็ยังติดแน่นอยู่กับชาวสุโขทัยมิได้เสื่อมสิ้นไปเสียทีเดียว จะเห็นได้ว่าพระนามของกษัตริย์

---

*พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **คนไทยกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา.** (กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์เป็นมุทิตาจิต พระราชวิสุทธิกวี (สุทัศน์ ทสฺสโน ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดภูผาภิมุข และเจ้าคณะจังหวัดพัทลุง (ธ) เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๖), หน้า ๑๖ – ๑๗.

ก็ตาม สถานที่ก็ตาม ก็ยังเป็นแบบพราหมณ์และแบบของพุทธฝ่ายมหายานอยู่ ครั้นต่อมาถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหง กษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งกรุงสุโขทัย มหายานซึ่งรุ่งเรืองอยู่ทางตอนใต้ คือในอาณาจักรศรีวิชัย และที่รุ่งเรืองอยู่ทางตะวันออก คือในประเทศเขมรได้ค่อยๆ เสื่อมลงพร้อมๆ กัน ประกอบกับเวลานั้นพระองค์ทรงทราบกิตติศัพท์ว่า พระสงฆ์ที่ได้ไปร่ำเรียนจากลังกา มาอยู่ที่นครศรีธรรมราชนั้น ปฏิบัติธรรมวินัยเคร่งครัด จึงได้โปรดให้อาราธนาพระสงฆ์เหล่านั้นขึ้นไปตั้งวงศ์และเผยแผ่ที่กรุงสุโขทัย[๑]

พระพุทธศาสนาซึ่งเริ่มเจริญขึ้นเป็นครั้งแรกในในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น มาเจริญถึงขีดสุดในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท พระองค์ทรงเป็นปราชญ์ และเลื่อมใสมากในศาสนา จารึกอักษรขอมเรียกพระองค์ว่า “กมรเต็งอัญศรีสุริยพงษ์รามมหาธรรมราชา” พระองค์ก็ได้บำเพ็ญกุศลนานาชนิด และได้ส่งเสริมการเผยแผ่พุทธศาสนาแก่ประชาชนพลเมืองทุกถิ่นที่ รวมไปถึงเชียงใหม่ แพร่ น่านด้วย ขณะทางเมืองป๊ว จังหวัดน่าน พระยาการเมืองเจ้าผู้ครองนครได้ทราบว่าทางกรุงสุโขทัยพระพุทธศาสนากำลังรุ่งเรืองมาก จึงแต่งทูตมาเจริญสัมพันธไมตรี ขอความอนุเคราะห์เรื่องพระพุทธศาสนา พระมหาธรรมราชาลิไทก็โปรดให้การต้อนรับเป็นอย่างดี เพราะเป็นพระราชประสงค์ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่แล้ว เมืองน่านกับสุโขทัยจึงมีสัมพันธไมตรีต่อกันมานาน[๒]

ในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไทนี้ คัมภีร์ทางศาสนาจากลังกาเป็นจำนวนมากได้เข้าสู่กรุงสุโขทัย มีผู้แปลเป็นภาษาไทยบ้าง ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๓ แต่น่าเสียดายคัมภีร์หรือวรรณคดีเหล่านั้นได้สูญหายไปหมดคงเหลือมาให้เราได้ศึกษาอยู่เพียงเรื่องเดียวคือ เตภูมิกถา หรือ ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระองค์เอง ดังความว่า “...และเจ้าพระยาลิไทได้เสวยราชสมบัติในเมืองสัชชนาไลอุปราชอยู่ได้ ๖ เข้า จึงได้ไตรภูมิ” หนังสือไตรภูมิพระร่วง นับว่าเป็นวรรณคดีเรื่องแรกของไทย และเป็นวรรณคดีศาสนาที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชนิพนธ์ด้วย จึงถือได้ว่าเป็นวรรณคดีที่มีคุณค่ามหาศาล ในวงการวรรณคดีไทยและวรรณคดีพุทธศาสนา งานพระราชนิพนธ์ชิ้นนี้ ถือได้ว่าเป็นงานเรียบเรียงชิ้นเยี่ยม[๓]

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หลังจากทรงจัดการบ้านเมืองให้เข้ารูปเข้ารอยแล้ว ทรงหันมาเอาพระทัยใส่ศาสนาทันที พระองค์ทรงสร้างวัดขึ้น ๒ วัด คือ

---

[๑] สิริวัฒน์ คำวันสา, ร.ศ., **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** ๒๕๓๔, หน้า ๒๙ – ๓๐.

[๒] อ้างแล้วในเรื่องเดียวกัน, ๒๕๓๔, หน้า ๓๖ – ๓๗.

[๓] สิริวัฒน์ คำวันสา, ร.ศ., **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** ๒๕๓๔, หน้า ๓๘.

วัดพุทไธศวรรย์ (๑๘๙๖) สร้าง ณ บริเวณตำบลเวียงเหล็ก ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งพลับพลาก่อนสร้างพระนคร เพื่อเป็นอนุสรณ์ในการย้ายมาสร้างนครศรีอยุธยา สิ่งสำคัญในวัดนี้ที่ยังเหลืออยู่ปัจจุบันคือ พระปรางค์องค์ใหญ่ พระวิหาร พระพุทธรูปตามระเบียบคตที่ทำด้วยศิลา และกุฎีสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดนี้เป็นวัดแรก (ปฐมอาราม) และเป็นวัดที่ประสิทธิ์ประสาธน์วิชาการ “พิชัยสงคราม” ตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยาด้วยแม่ทัพนายกองส่วนมากได้รับการฝึกอบรมจากวัดนี้ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือวัดพุทไธสวรรย์นี้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งเป็นพระสังฆราชฝ่ายขวา (คือคณะสงฆ์เดิมในประเทศสยาม) ด้วย

วัดใหญ่ชัยมงคล (๑๙๐๐) สร้างนอกเมืองด้านตะวันออกเฉียงใต้ ที่สร้างนอกเมืองก็เพราะสร้างถวายคณะสงฆ์ที่ออกไปเรียนมาจากประเทศลังกา ในสำนักของพระวันรัตน์ และคณะสงฆ์นี้ก็ได้ชื่อว่า “คณะป่าแก้ว” ไปด้วย ต่อมาวัดนี้ก็ได้ชื่อว่า “วัดป่าแก้ว” คณะสงฆ์ป่าแก้วนี้ถือการบำเพ็ญวิปัสสนาเป็นสำคัญ (คู่กับสงฆ์คณะเดิมที่ถือการศึกษาคัมภีร์หรือคันถธุระเป็นสำคัญ) ต่อมามีผู้คนเลื่อมใสในคณะใหม่นี้เพิ่มขึ้น พระองค์จึงโปรดแต่งตั้งประมุขสงฆ์คณะนี้ให้เป็น “สมเด็จพระวันรัตน์” เป็นตำแหน่งสังฆราชฝ่ายซ้ายคู่กับวัดแรก อนึ่ง วัดนี้มีอีกชื่อหนึ่งว่า “วัดเจ้าพญาไท” ซึ่งหมายความว่า วัดพระสังฆราช คือคนโบราณเรียกว่า “เจ้าไท” (อีสานเรียกว่า “เจ้าหัว”) เมื่อมีพระสังฆราชขึ้น คนก็เรียกพระสังฆราชว่า “เจ้าพญาไท”

จะเห็นได้ว่า พระมหากษัตริย์เมื่อสร้างบ้านเมืองเสร็จก็หันมาสร้างวัดทันที อนึ่งคณะสงฆ์ในครั้งนี้ก็เริ่มมีคณะฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาแล้ว ฝ่ายขวาคือคณะเดิม ฝ่ายซ้ายคือคณะมาใหม่ สงฆ์ทั้ง ๒ คณะนี้อยู่ด้วยกันได้ไม่มีปัญหาเรื่องความแตกแยก คณะเดิมเรียนหนังสือ คณะเรียนวิปัสสนาเหมือนคามวาสีกับอรัญญวาสีในครั้งกรุงสุโขทัยนั่นเอง แต่ว่าในระยะเริ่มแรกกรุงศรีอยุธยามีศึกสงครามและมีปัญหาด้านการพัฒนาประเทศ โอกาสที่จะส่งเสริมพุทธศาสนาจึงไม่มีเพียงพอจะเห็นว่าใน ๒ – ๓ รัชกาลต่อมา พุทธศาสนาก็อยู่เสมอตัวไม่ก้าวหน้า[๑]

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยกรุงธนบุรี

สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงครองราชย์สมบัติอยู่เพียง ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๓๑๐ – ๒๓๒๕) แต่ก็ทรงเอาพระทัยใส่เรื่องศาสนามาก สมัยนี้เป็นสมัยที่บ้านเมืองเริ่มตั้งตัวเป็นระยะการกอบกู้ชาติ พระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์องค์ใดๆ ถึงกระนั้นก็น่าสรรเสริญน้ำพระทัยของพระองค์ที่ไม่ทรงทอดทิ้งภารกิจด้านพระศาสนา คราใดที่มีเวลาว่างพระองค์ก็จะทรงเอาพระทัยใส่งานด้านฟื้นฟูพระพุทธศาสนาทันที พระราชกรณียกิจในด้านนี้ คือ

---

[๑] อ้างแล้วในเรื่องเดียวกัน, ๒๕๓๔, หน้า ๕๓ – ๕๔.

จัดสังฆมณฑล (พ.ศ. ๒๓๑๑) ทรงพิจารณาว่าศาสนาจะรุ่งเรืองต้องอาศัยพุทธบริษัททั้ง ๔ เวลานั้นพระสงฆ์ยังแตกแยกและบกพร่องในด้านธรรมวินัยอยู่บ้าง ไม่มีพระเถระผู้ทรงวุฒิคอยว่ากล่าว จึงทรงให้มีการประชุมพระเถระทั้งหลายเท่าที่มีอยู่ในราชอาณาจักร ณ วัดบางหว้าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) เลือกตั้งพระเถระผู้ทรงคุณธรรมที่มีอายุพรรษาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช และตั้งพระเถรานุเถระเหล่านั้นเป็นพระราชาคณะ ฐานานุกรมใหญ่น้อยตามลำดับ แล้วโปรดนิมนต์ให้ไปอยู่ตามพระอารามต่างๆ สั่งสอนคันถธุระและวิปัสสนาธุระแก่ภิกษุสามเณรต่อไป

ทรงบูรณะพระอารามต่างๆ โปรดให้จ้างข้าราชการและพลเรือนสร้างพระอุโบสถ วิหาร เสนาสนะ ในพระอารามทั้งหลาย ประมาณว่ามากกว่า ๒๐๐ หลัง และทรงขอร้องพระภิกษุทั้งปวงให้ตั้งมั่นอยู่ในธรรมวินัย อย่าให้พระศาสนาต้องมัวหมอง หากขัดข้องประสงค์สิ่งใดพระองค์ก็ทรงจัดการอนุเคราะห์ มีพระราชดำรัสตอนหนึ่งน่าจับใจว่า “ถ้าพระผู้เป็นเจ้าทั้งปวงมีศีลคุณบริบูรณ์ในพระพุทธศาสนาแล้ว แม้นจะปรารถนามังสะรุธิระ (เลือด) ของโยม โยมก็อาจจะเชือดเนื้อแลโลหิตออกมาบำเพ็ญทานได้”

บำรุงการเล่าเรียนพระไตรปิฎก โปรดให้สังฆการีธรรมการทำบัญชีพระสงฆ์ หากพระสงฆ์รูปใดบอกเรียนพระไตรปิฎกได้มาก ก็ทรงถวายไตรจีวรผ้าเนื้อละเอียดแล้วพระราชทานจตุปัจจัยแก่เถรเณรตามที่เล่าเรียนได้มากและน้อย

บำรุงศาสนาเมืองนครศรีธรรมราช (พ.ศ. ๒๓๑๒) ในโอกาสที่กรีธาทัพไปปราบชุมนุมเจ้านครฯ นั้น เมื่อจัดการบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว โปรดให้นิมนต์พระเณรในเมืองนครศรีธรรมราชทั้งนอกและในกรุงมารับข้าสารรูปละ ๑ ถุง ปัจจัยรูปละ ๑ บาท รูปใดสบงจีวรเก่าก็จัดถวาย และทรงแจกทานแต่คนยากจนคนละ ๑ สลึงทุกวันอุโบสถ ทั้งยังทรงจ้างข้าราชการและพลเรือนให้ปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ วิหาร การเปรียญ เป็นต้น ตามอารามต่างๆ

ครั้นเวลาเสด็จกลับ ก็โปรดให้นิมนต์พระอาจารย์ศรีเข้ามากรุงธนบุรีพร้อมด้วยพระสงฆ์สามเณรศิษย์ทั้งปวง แล้วโปรดเกล้าตั้งให้เป็นสมเด็จพระสังฆราชประจำอยู่ ณ วัดบางหว้า (พระอาจารย์ศรีเดิมอยู่วัดพนัญเชิงกรุงเก่า หนีพม่าออกไปอยู่นครศรีธรรมราช เป็นพระที่มีความรู้ดีและเคร่งครัดในพระธรรมวินัย)

รวบรวมพระไตรปิฎก การเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น บ้านเมืองและวัดถูกเผาเป็นจำนวนมาก คัมภีร์พระไตรปิฎกก็สูญหายไปด้วยทรงเป็นกังวลต่อการดำรงอยู่ของพระศาสนา เพราะขาดคัมภีร์หลัก จึงโปรดให้สืบหาต้นฉบับพระไตรปิฎกตามหัวเมืองต่างๆ ที่ยังเหลืออยู่ นำมาคัดลอกไว้เพื่อจะสร้างพระไตรปิฎกฉบับหลวงขึ้น ในคราวที่เสด็จกลับไปปราบเจ้านครศรีธรรมราชก็ได้โปรดให้ยืมคัมภีร์พระไตรปิฎกบรรทุกเรือมาคัดลอกที่กรุงธนบุรี และในคราวไปปราบเจ้าพระฝางที่อุตรดิตถ์ (พ.ศ. ๒๓๑๗) ก็โปรดให้นำพระไตรปิฎกเมืองนั้นมาสมทบ

เพื่อสอบทานต้นฉบับด้วย แต่การสร้างพระไตรปิฎกหลวงยังมิทันสำเร็จก็สิ้นรัชการเสียก่อน นอกจากนี้ในปลายรัชกาลยังได้โปรดนิมนต์พระเทพกวีให้ไปเขมรและพระพรหมมุนีให้ไปนครศรีธรรมราช เพื่อรวบรวมคัมภีร์วิสุทธิมรรคนำมาคัดลอกไว้ด้วย เพราะคัมภีร์นี้ไม่มีเหลืออยู่เลยในกรุงธนบุรี ทราบว่าพระองค์ทรงจ้างช่างมาคัดลอกพระไตรปิฎกหลายจบ พระราชทานไปตามวัดต่างๆ ด้วย

ชำระพระอลัชชี เมื่อครั้งไปปราบเจ้าพระฝางที่อุตรดิตถ์นั้น (พระฝางเป็นภิกษุชุมนุมลูกน้องทั้งพระและคฤหัสถ์ก่อตั้งเป็นก๊กขึ้นแล้วตั้งตนเองเป็นหัวหน้ากองทัพทั้งๆ ที่เป็นพระ) ทรงเห็นว่าพระสงฆ์ประพฤตินอกธรรมวินัย จึงประกาศให้บรรดาพระสงฆ์หัวเมืองฝ่ายเหนือมาสารภาพผิด แล้วจะให้สึกออกรับราชการถ้าไม่ยอมสึกก็ต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์กัน*

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๑ – ๘)

เมื่อเจ้ากรุงธนบุรีสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกขึ้นเสวยราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ ทรงตั้งราชวงศ์จักรีขึ้น โปรดให้ย้ายราชธานีมาอยู่ตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา คือ กรุงเทพมหานคร ในปัจจุบันนี้ นับแต่นั้นมากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ได้บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนาอย่างมหาศาล ทั้งในการทำให้เป็นตัวอย่าง การให้การคุ้มครองรักษา การให้การอุปถัมภ์ในการก่อสร้าง และการซ่อมแซมวัดวาอารามและปูชนียสถานปูชนียวัตถุ การศึกษา การปกครองคณะสงฆ์ จนทำให้พระพุทธศาสนาในเมืองไทยเจริญมั่นคงกว่าดินแดนอื่นในขณะนั้น กล่าวได้ว่า การดำเนินการของพระมหากษัตริย์ได้มีส่วนต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมาก แม้จะเป็นพระมหากษัตริย์แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ตาม

การดำเนินการที่เป็นพระราชกรณียกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมหากษัตริย์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น เห็นได้จากในปี พ.ศ. ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้โปรดให้ประชุมพระมหาเถรานุเถระ อันมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานชำระสังคายนาพระไตรปิฎก ณ วัดพระศรีสรรเพชญาดาราม (คือ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์) เพราะเหตุที่พระไตรปิฎกและหนังสือพระพุทธศาสนาอื่นๆ ได้ถูกไฟเผาเสียหายเสียเป็นจำนวนมากในคราวเมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่สอง ที่มีอยู่บ้างก็ไม่สมบูรณ์ ซ้ำยังมีอักขระผิดพลาดอยู่มากแห่ง จึงต้องขอยืมต้นฉบับมาจากนครศรีธรรมราชและจากประเทศเขมรมาคัดลอก เริ่มพิธีสังคายนาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ สิ้นเวลา ๕ เดือนก็สำเร็จ จำนวนพระเถรานุเถระที่เข้าทำสังคายนามี ๒๑๘ รูป และราชบัณฑิตอีก ๓๒ คน โปรดให้สร้างพระไตรปิฎกตามที่ได้สังคายนาไว้นั้นเป็นหลักฐาน ปิดทองทึบทั้งใบปกหน้าหลังกรอบ เรียกว่าฉบับทองใหญ่

---

* สิริวัฒน์ คำวันสา, ร.ศ., **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** ๒๕๓๔, หน้า ๗๐ – ๗๒.

ในรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. ๒๓๕๒ – ๒๓๖๗) โปรดให้ส่งสมณทูตไปเจริญศาสนสัมพันธ์กับลังกาคราวหนึ่ง และโปรดให้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแบบ ๘ ประโยคขึ้น และประกาศให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญของพระพุทธศาสนาของไทยแต่นั้นมา

ในรัชกาลที่ ๓ เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้นอย่างหนึ่งในวงการพระพุทธศาสนาของเมืองไทย คือ เจ้าฟ้ามงกุฎสมมติวงศ์วโรทัย (ร.๔) พระอนุชาซึ่งผนวชเป็นภิกษุตามประเพณี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ และทรงผนวชอยู่ถึง ๒๗ พรรษา ทรงศึกษารอบรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตลอดจนภาษาสันสกฤตและอังกฤษ พระองค์ได้ทรงศึกษาค้นคว้าวิธีปฏิบัติพระวินัยนำออกใช้ให้ถูกต้อง ได้ทรงตั้งคณะสงฆ์ขึ้นนิกายหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๒ เรียกว่า “ธรรมยุติกนิกาย” และเรียกคณะสงฆ์นิกายเดิมว่า “มหานิกาย” จากการปรับกรุงครั้งนี้เป็นผลให้พระสงฆ์ทั้งสองนิกายพยายามปรับปรุงตัวเองขึ้น จนปรากฏว่าปัจจุบันนี้พระสงฆ์ทั้งสองนิกายได้หันมาปฏิบัติดีปฏิบัติชอบใกล้เคียงกันแล้วแม้จะต่างนิกายกัน

ในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๙๙ – ๒๔๑๑) เป็นสมัยที่กวาดขันข้อวัตรปฏิบัติของภิกษุสามเณรให้เคร่งครัดขึ้น การศึกษาพระปริยัติธรรมก็เจริญยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน การบริหารคณะสงฆ์ก็ทรงวางระเบียบใหม่หลายอย่าง พระองค์ได้โปรดส่งสมณทูตไปยังลังกาคราวหนึ่ง นิกายธรรมยุตให้แพร่หลายในสมัยนี้ด้วย เป็นการเผยแผ่วัตรปฏิบัติอันดีงามของพระสงฆ์ไทยในต่างแดน ปัจจุบันนี้ นิกายธรรมยุติกวงศ์ในประเทศเขมรเป็นนิกายที่มีอิทธิพลและมีประชาชนนับถือมากนิกายหนึ่ง และในรัชสมัยนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกาศให้วันมาฆบูชาเป็นวันสำคัญของพระพุทธศาสนา

ในรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑ – ๒๔๕๓) ได้ทรงบำรุงประเทศชาติและพระศาสนาให้วัฒนาถาวรยิ่งขึ้น ในด้านศาสนจักรทรงอาศัยพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ ผู้ทรงผนวชอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ภายหลังทรงกรมมีนามว่า “กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส” (ภายหลังในรัชกาลที่ ๖ ได้รับมหาสมณุตตมาภิเศก เป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า พรมพระยาวชิรญาณวโรรส) เป็นคู่บารมีในการบำรุงพระศาสนาให้รุ่งเรืองในด้านปริยัติธรรม และด้านปฏิบัติทรงโปรดให้ตั้งศูนย์กลางการศึกษาบาลีขึ้นที่วัดมหาธาตุเรียกว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปัจจุบัน) แห่งหนึ่ง และทรงโปรดให้ตั้งมหามกุฎราชวิทยาลัยเพื่อเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาปริยัติขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร แห่งหนึ่ง

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๑ โปรดให้ทำสังคายนาชำระพระไตรปิฎกอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งของเดิมเป็นอักษรขอมมาแต่โบราณ โปรดให้ถ่ายออกเป็นอักษรไทย แล้วโปรดให้พิมพ์เป็นหนังสือ

รวม ๑,๐๐๐ จบ จบละ ๓๙ เล่ม รวมเป็นสมุด ๓๙,๐๐๐ เล่ม มาเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ นับเป็นครั้งแรกของโลกที่พระไตรปิฎกฝ่ายภาษาบาลีได้พิมพ์ครบถ้วนบริบูรณ์เป็นเล่มหนังสือนับเป็นเกียรติยศของชาติไทยยิ่งนัก กิตติศัพท์ที่ประเทศไทยสามารถพิมพ์พระไตรปิฎกนี้ นานาชาติที่นับถือพระพุทธศาสนาและห้องสมุดของสถาบันการศึกษาในต่างประเทศทั้งในยุโรปและอเมริกาได้ขอพระราชทานไปเพื่อศึกษาก็โปรดพระราชทานให้ตามประสงค์

อนึ่ง ในยุคนี้พระพุทธศาสนากำลังเริ่มแพร่หลายเข้าไปในยุโรปแล้ว เฉพาะในประเทศอังกฤษนั้นมีนักปราชญ์คงแก่เรียนสนใจเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ชวนกันถ่ายทอดพระไตรปิฎกออกเป็นอักษรโรมันและแปลสู่ภาษาอังกฤษ บางคัมภีร์สมเด็จพระปิยมหาราชก็โปรดพระราชทานทรัพย์ไปช่วยเหลือในการพิมพ์จนสำเร็จ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ พระองค์โปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ขึ้น ทำให้การปกครองของคณะสงฆ์ไทยมีระเบียบแบบแผนมั่นคงสืบมา

ในรัชกาลที่ ๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้จัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือ นักธรรม ในขั้นแรกเพื่อจุดประสงค์อบรมภิกษุสามเณรที่มีโอกาสบวชเรียนน้อยวันแล้วลาสิกขาออกไป จะได้รับรู้พุทธศาสนาตามสมควร แต่ในระยะต่อมาได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางซึ่งผู้บวชในพุทธศาสนาทุกคนจำต้องศึกษา และได้เปิดโอกาสให้คฤหัสถ์เข้าเรียนและสอบด้วย เรียกว่า “ธรรมศึกษา” ทำให้ชาวไทยได้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนากว้างขวางยิ่งขึ้น ผลงานของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสมีมากมหาศาลทั้งในด้านการปกครองคณะสงฆ์ การศึกษาภาษาบาลี ศึกษาธรรมและการเผยแผ่ หนังสือนักธรรมส่วนมากเป็นพระนิพนธ์ของพระองค์ นอกจากใช้ศึกษาในประเทศแล้ว ยังใช้ศึกษาในประเทศลาว เขมร และมาเลเซียอีกด้วย

ในรัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๖๘ – ๒๔๗๗) ได้ทรงอาราธนาสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ วัดราชบพิธ พร้อมด้วยพระเถระทั้งหลายให้ประชุมกันสอบทานพระไตรปิฎกฉบับราชกาลที่ ๕ ให้ละเอียดถี่ถ้วนอีกครั้งหนึ่ง แล้วพิมพ์พระไตรปิฎกขึ้นใหม่ จำนวน ๑,๕๐๐ จบ จบละ ๔๕ เล่ม เท่ากับพระชนมายุของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์นับแต่การตรัสรู้แล้ว พระไตรปิฎกฉบับนี้เรียกว่า “พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ” ซึ่งเป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย

ในรัชกาลที่ ๘ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์โดยอนุโลมตามรัฐสภา คือ มีสังฆมนตรี มีสมาชิกสังฆสภา มีองค์การบริหารอยู่ ๔ องค์การ คือ ๑) องค์การปกครอง ๒) องค์การศึกษา ๓) องค์การเผยแผ่ ๔) องค์การสาธารณูปการ ในสมัยนี้เองที่พระสงฆ์ไทยผู้มีความรู้ความสามารถได้เข้าไปบริหารพระศาสนากันอย่างเต็มที่*

---

* สิริวัฒน์ คำวันสา, ร.ศ., **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** ๒๕๓๔, หน้า ๗๐ – ๗๒.

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน

ในรัชกาลปัจจุบัน (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสวยราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙) เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) ได้มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งก็สนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงมีส่วนช่วยให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้เจริญยิ่งขึ้นทุกด้าน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ อันเป็นปีที่ไทยเราได้จัดพิธีฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษกันอย่างมโหฬารนั้น ประเทศไทยก็ได้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทยสำเร็จเรียบร้อยพอดี ซึ่งพระเถระผู้ที่มีความรู้ความสามารถของไทยหลายท่านได้ช่วยกันแปลขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๘ เป็นหนังสือ ๘๐ เล่มเท่ากับพระชนมายุของพระพุทธเจ้าพอดี ทำให้คนไทยได้ศึกษาพระไตรปิฎกด้วยตนเองมากขึ้น เป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากขึ้น และในปี ๒๕๐๑ นี้เองที่คณะสงฆ์ไทยและรัฐบาลได้ประกาศวันอาสาฬหบูชาเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และถือเป็นวันหยุดราชการอีกวันหนึ่ง เพื่อให้ชาวไทยได้มีโอกาสบำเพ็ญกิจทางศาสนาเพิ่มขึ้น[๑]

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยเคารพนับถือกันมายาวนานนับตั้งแต่มีประเทศไทยมาจนถึงปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแต่ละสมัยผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดคือพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำพระพุทธศาสนาออกเผยแผ่ด้วยพระองค์เอง แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ การดูแลพระศาสนาจึงเป็นนโยบายหรือหน้าที่ของรัฐบาล ทั้งนี้เนื่องจากสังคมได้ทวีความกว้างขวางยิ่งขึ้น ตามการเพิ่มขึ้นของประชากรของประเทศ นอกจากนั้นการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย เหตุนี้ การเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาซึ่งมีความจำเป็นสำหรับสังคมของประเทศ ทุกรัฐบาลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีนโยบายให้คนไทยมีคุณธรรมประกอบสัมมาชีพหรือกล่าวโดยสรุปก็คือการมีธรรมะในการดำรงชีวิต

๒.๖ พุทธวิธีในการเผยแผ่ศาสนา

พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในยุคที่ชมพูทวีปเป็นถิ่นนักปราชญ์ เต็มไปด้วยศาสดาจารย์เจ้าลัทธิต่างๆ เป็นอันมาก แต่ละท่านล้วนมีชื่อเสียงและมีความสามารถเป็นอย่างยิ่ง ผู้ที่มาเผชิญ

---

[๑] อ้างแล้วในเรื่องเดียวกัน, ๒๕๓๔, หน้า ๓๗.

พระองค์นั้นมีทั้งมาดีและมาร้าย มีทั้งที่มาแสวงหาความรู้ มาลองภูมิ และต้องการมาข่มมาปราบ[๑] แต่พระองค์ก็ทรงประกาศพระพุทธศาสนาให้แผ่ไพศาลได้ในเวลาอันรวดเร็วอย่างที่ไม่เคยมีใครทำได้ เพราะพระองค์มีหลักการประกาศพระพุทธศาสนาอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. ทรงยอมรับนับถือคำสอนของนักปราชญ์ต่างๆ ที่มีมาก่อนหรือร่วมสมัยกับพระองค์ ในกรณีคำสอนนั้นเป็นเรื่องจริงในธรรม มีประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติ

๒. ปฏิวัติ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงแบบตรงกันข้าม เช่นคนสมัยนั้นถือว่าการทรมานตนให้ได้รับความลำบาก กับการแสวงหาความสุขจากกามคุณ เป็นทางแห่งความสุข ความหลุดพ้น พระองค์ทรงปฏิเสธตั้งแต่พระธรรมเทศนาครั้งแรกว่า เป็นหนทางที่บรรพชิตไม่ควรเสพ หรือ เขาถือว่าการทรมานตนเป็นตบะ แต่ทรงแสดงว่าขันติเป็นบรมตบะ เขาสอนว่า การอยู่รวมกับปรมาตมัน ปรพรหม พระพรหมว่าเป็นบรมธรรม ทรงแสดงว่า นิพพานเป็นบรมธรรม เขาสอนว่าการฆ่าสัตว์เพื่อบูชายัญ เป็นบุญ ทรงแสดงว่าการฆ่าสัตว์ทุกชนิดเป็นบาป เป็นต้น

๓. ปฏิรูป คือการเปลี่ยนแปลงหลักการ เจตจำนง และวิธีการที่มีอยู่ก่อนแล้ว เช่น เรื่องการจำพรรษา การลงอุโบสถ เป็นข้อปฏิบัติที่ทำกันมาก่อน ทรงปฏิรูปเข้ามาใช้ในพระพุทธศาสนา คำเรียกนักบวชในพระพุทธศาสนาว่า ภิกษุ สมณะ บรรพชิต นักบวช เป็นต้น ทรงปฏิรูปโดยนิยามความหมายเสียใหม่ เพราะการเผยแผ่ศาสนาจำต้องอาศัยถ้อยคำที่เขาพูดกันในสมัยนั้น จึงต้องใช้ตามโดยการนิยามความเสียใหม่ คำในพระพุทธศาสนาเป็นอันมากที่ทรงแสดง จึงต้องมีการไขความให้เข้าใจตามหลักของพระพุทธศาสนา หลักการปฏิรูปจึงหมายถึงการกระทำ ความเชื่อนั้นๆ มีส่วนดีอยู่บ้าง แต่ยังมีความบกพร่องอยู่ จึงทรงปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติสมบูรณ์ขึ้น

๔. การตั้งหลักขึ้นใหม่ คือเรื่องนี้ไม่มีการสั่งสอนกันในสมัยนั้น เช่น หลักอริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาท อนัตตา นิพพาน เป็นต้น[๒] ซึ่งการเผยแผ่ศาสนาของพระองค์ในครั้งนั้นย่อมเรียกได้ว่า “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” เลยทีเดียว ลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งของพระพุทธศาสนาก็คือพระพุทธศาสนาปฏิเสธเรื่องวรรณะที่พวกพราหมณ์สอน โดยกล่าวว่า บุคคลไม่ได้เป็นคนดีคนชั่วเพราะกำเนิด การกระทำของคนเองต่างหากที่ทำให้เขาเป็นคนดีหรือคนชั่ว สูงหรือต่ำ ในพระไตรปิฎกมีพระสูตรหลายสูตรเช่นอัสสลายนสูตรและวัชรสูจิ เป็นต้น ที่แสดงว่าพระพุทธเจ้าได้โต้ตอบปัญหานี้กับพราหมณ์ผู้มีชื่อเสียงและในที่สุดพราหมณ์เหล่านั้นก็ยอมรับนับถือแนวความคิดของพระองค์ จึงอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จด้วยวิธีโต้ตอบปัญหานี้ประการ

---

[๑] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน, (**กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม), ๒๕๔, หน้า ๒๒.

[๒] พระโสภณคณาภรณ์ [ระแบบ ฐิตญาโณ], **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๕๐-๕๑.

หนึ่ง คำสอนของพระพุทธเจ้าเรื่องการไม่แบ่งชั้นวรรณะนี้ มีนักบุญในสมัยกลางหลายคน เช่น รามานันทะ ไวตันยะ กพีร และเอกนาถ เป็นต้น ยอมรับไปปฏิบัติ นักบุญในสมัยกลางซึ่งเป็นคนวรรณะต่ำๆ หลายคน เช่น ตุการามเป็นคนวรรณะศูทร โรหิทาสเป็นช่างทำรองเท้า และเสนะเป็นช่ากลบก เป็นต้น ลัทธิต่างๆ เช่นลัทธิลินคายัต มหานุภวะและรามานันที ก็ยอมรับเอาคำสอนของพระพุทธศาสนาในแง่นี้ไปปฏิบัติเช่นกัน[๑]

จะเห็นได้ว่าหลักการที่พระพุทธองค์ทรงใช้ในการประกาศพระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ประการนี้ สามารถทำให้สังคมที่กำลังเข้มข้นไปด้วยการถือชนชั้นวรรณะในชมพูทวีปขณะนั้นเบาบางลงได้ชนิดที่เรียกว่าบัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่นเลยทีเดียว แต่การกระทำเช่นนี้เห็นทีจะทำได้เพียพระพุทธเจ้าเท่านั้น สงฆ์สาวกผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาคงยากที่จะทำได้ ดังนั้นแล้วพระพุทธองค์จึงทรงมีวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือการสั่งสอนพระธรรมวินัยของพระองค์โดยที่สงฆ์สาวกจะได้นำไปปฏิบัติได้ดังนี้

๒.๖.๑ วิธีการสอนแบบต่างๆ[๒]

๑. แบบสากัจฉา หรือสนทนา

๒. แบบบรรยาย

๓. แบบตอบปัญหา

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ

๒.๖.๒ กลวิธีและอุบายประกอบการสอน[๓]

๑. การยกอุทาหรณ์

๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา

๓. การใช้อุปกรณ์ในการสอน

๔. การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

๕. การเล่นภาษา

๖. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล

๗. การรู้จังหวะและโอกาส

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ

---

[๑] สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยมหาวิทยาลัย, **พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗),หน้า ๒.

[๒] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน.** (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๔๖ – ๔๙

[๓] อ้างแล้วในเรื่องเดียวกัน, ๒๕๔๒, หน้า ๕๑–๖๑.

๙. การลงโทษและให้รางวัล

๒.๖.๓ ลีลาในการสอน เมื่อมองกว้างๆ แล้วการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งจะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จโดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน ๔ อย่าง ดังนี้[๑]

๑. สันทัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา

๒. สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตเตชนา เร้าใจให้แกล้วกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก

๔. สัมปหังสนา ชโลมใจให้แช่มชื่น ร่างเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนพึงจะได้รับจากการปฏิบัติ

๒.๖.๔ กัลยาณมิตตธรรม ๗ ประการ [๒]

๑. ปิโย น่ารัก คือ มีเมตตากรุณา ใส่ใจคนและประโยชน์สุขของเขา เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง

๒. ครุ น่าเคารพ เป็นผู้หนักแน่น ถือหลักการเป็นสำคัญ และมีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

๓. ภาวนีโย น่าเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง

๔. วตฺตา รู้จักพูดให้ได้ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน

๕. วจนกฺขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จุกจิก ตลอดจนคำล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อดทนฟังได้ ไม่เบื่อหน่ายและเสียอารมณ์

๖. คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา แถลงเรื่องล้ำลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้

๗. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อม หรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร

---

[๑] พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊พ จำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๔๒ – ๔๓.

[๒] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนูญชีวิต,** พิมพ์ครั้งที่ ๓๙๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๒–๕๓.

๒.๗ นโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งก็เป็นนโยบายด้านการศึกษาประการหนึ่งของประเทศไทยนั้น ก็ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลตลอดมา ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลแต่ละยุคก็จะปรากฏถึงการสนับสนุนพระพุทธศาสนา ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

คำแถลงนโยบายของรัฐบาล นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๓๕ ข้อ ๘.๒ ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ๘.๒.๑ ทำนุบำรุงศาสนาและส่งเสริมสถาบันทางศาสนา โดยการพัฒนาการศึกษาของสงฆ์และการฝึกอบรมบุคลากรทางศาสนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรม และคุณธรรมของประชาชน

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปะอาชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๓๘ ข้อ ๕.๑ นโยบายด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและทำนุบำรุงศาสนา รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ทำนุบำรุง ส่งเสริมและฟื้นฟูศาสนาโดยให้ประชาชนสนใจในสาระคำสอนเป็นหลัก ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะท้องถิ่นและอนุรักษ์โบราณสถานที่สำคัญของชาติ

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาวันพุธที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๓๙ ข้อที่ ๖.๑ นโยบายด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการทำนุบำรุงศาสนา ๖.๑.๔ ส่งเสริมการศึกษาของพระสงฆ์ และพัฒนาการบริหารด้านศาสนาให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการใช้บุคลากรและสถานที่ทางศาสนาในการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

คำแถลงของนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ ข้อ ๑๑.๒ ด้านการศาสนา (๑) ส่งเสริมและสนับสนุน ศาสนศึกษาและศาสนทายาทเพื่อเผยแพร่ศาสนธรรม รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาศาสนสถานให้สะอาด ร่มเย็น สงบสุข เพื่อให้เป็นประโยชน์ด้านจิตใจต่อชุมชน (๒) สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาศาสนธรรม และร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะกับสมาชิกในครอบครัว (๓) เอื้อให้ศาสนิกชนต่างศาสนาร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมเพื่อความสมานฉันท์และเพื่อสันติธรรมในสังคม[๑]

นอกจากนี้ ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๙ ฉบับรับฟังความคิดเห็น ก็มีปรากฏนโยบายด้านศาสนา มาตราที่ ๗๘ รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชน

---

[๑] www.thaigov.go.th

ของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

นโยบายคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ดำเนินอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน ดังนี้

๑. การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาลงสู่ประชาชนในชนบท โดยผ่านหน่วยอบรมประจำตำบล ที่มีชื่อย่อเรียกว่า อ.ป.ต. เป็นความคิดริเริ่มของคณะสงฆ์ โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙) วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร และมหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พุทธศักราช ๒๕๔๖ โดยมีวัตถุประสงค์ ๕ ประการ คือ

- เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้และพัฒนาตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ โดยยึดแนวทางพระพุทธศาสนา

- เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยราชการในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมคนขยัน เป็นต้น

- เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข ช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย วาตภัย เมื่อถึงคราวมีทุกข์ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุขสบายก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท

- เพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า ใครมีความคิดเห็นอะไรที่เป็นประโยชน์สร้างสรรค์ที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรืองก็ให้มาแสดงความคิดเห็นที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เข้าทำนองร่วมกันคิด ร่วมกันทำจะนำชาติให้เจริญ ในรูปแบบธรรมาธิปไตย

- เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ โดยเฉพาะข่าวสารของทางราชการ จำเป็นจะต้องรับทราบอย่างทันท่วงทีตรงไปตรงมา ซึ่งยุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

๒. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านการจัดฝึกอบรมและสอบธรรม เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ที่เรียกกันว่า “นักธรรม” ซึ่งเกิดขึ้นตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาเรียนรู้ทางพระธรรมวินัยในภาษาไทย เพื่อให้

พระภิกษุสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญของพระศาสนา สามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การปฏิบัติตลอดจนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป

๓. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการฝึกสอนและสอบบาลี การศึกษาไม่ว่าในเรื่องใดก็ตามก็ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์มากมายแก่ผู้ศึกษาเรียนรู้ เป็นการพัฒนาปัญญาของบุคคลให้แจ่มแจ้งชัดเจน และกว้างไกล เพื่อการรับรู้และนำไปใช้ประโยชน์ยิ่งขึ้นไป

๔. พระธรรมทูต งานพระธรรมทูตเป็นงานของคณะสงฆ์ไทย ที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ วัตถุประสงค์ก็เพื่อนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่แก่ประชาชน เป็นการปลูกฝังพัฒนาจิตใจของประชาชนให้ยึดมั่นในหลักธรรม โดยยึดหลักปฏิบัติตามพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระสงฆ์สาวก ๖๐ รูป ก่อนจะทรงส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรก

๕. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่จัดตั้งตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พุทธศักราช ๒๕๔๓ ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระ เป็นการฝึกสั่งสอนให้ประชาชนได้ฝึกปฏิบัติเรียนรู้และนำหลักธรรมคำสั่งสอนมาสู่กระบวนการภาคปฏิบัติด้วยการเจริญสมถกัมมัฏฐาน คือการฝึกจิตให้เกิดปัญญา รู้แจ้งในสภาวธรรมตามสภาพความเป็นจริง เพื่อดับกิเลสให้หมดสิ้นไป คือนิพพาน ที่เป็นจุดมุ่งหมายอันสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ที่พุทธบริษัททั้งหลายจะต้องพยายามเข้าให้ถึงให้จงได้

๖. วัด, พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น และพระภิกษุทุกรูป มีภาระหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเจ้าอาวาส ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ในการให้การศึกษา ฝึกอบรมสั่งสอนเผยแผ่หลักพระธรรมวินัยทั้งแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์[๑]

กรมการศาสนา มีแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวโน้มของบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาประเทศให้สามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงในกระแสโลกา ภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม มีความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาพจิตที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากความผันผวนของยุคโลกาภิวัตน์ภายใต้การใช้จุดแข็งของทุนทางสังคมและดุลยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ความเป็นไทย และศาสนา เป็นฐานพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

---

[๑] วิศิษฏ์ พงศ์พัฒนจิต, **คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□การศาสนา, ๒๕๔๖).หน้า ๒๑ – ๒๔.

๒.๗.๑ การใช้มิติทางศาสนาพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

๒.๗.๑.๑ ใช้มติทางศาสนาสร้างภูมิคุ้มกัน และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคสังคม โดยพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน พัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มอาชีพ และทุกวัยตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้ทางศาสนาเป็นพื้นฐานสร้างความเข้มแข็งให้กับชีวิต ให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานอย่างมีคุณภาพ ให้คนไทยได้เรียนรู้ศาสนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ทางศาสนาทั้งที่เป็นวิทยาการประยุกต์และวิชาการทางศาสนาที่เป็นต้นกำเนิดให้ตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าความสำคัญของการเรียนรู้ทางศาสนาที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตมีความขยันหมั่นเพียรและมีการออมอยู่ในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตและสามารถใช้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

๒.๗.๑.๒ พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ โดยผลักดันให้สถาบันศาสนาเป็นแกนหลักในการนำครอบครัว ชุมชน และสถาบันการศึกษาร่วมกันพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม เป็นคนดี ห่างไกลอบายมุขและยาเสพติด มีภาวะผู้นำ มีจิตสำนึกที่จะอุทิศตนเพื่อส่วนรวม โดยมีสถาบันทางศาสนาเป็นแกนนำให้คนทุกวัย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมทำงานในกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสาธารณประโยชน์ ให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ตลอดจนพัฒนาเด็ก เยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาทางศาสนาที่มุ่งการเรียนรู้ในทางปฏิบัติ โดยพัฒนารูปแบบและหลักสูตรการอบรมศีลธรรมให้หลากหลายสอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และกับสภาพความต้องการของสังคมเมืองและชุมชนโดยบูรณาการเรื่องศีลธรรมและเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แบบสันติวิธี และเปิดพื้นที่ทั้งสถาบันทางศาสนาและชุมชนให้เป็นสถานที่เรียนรู้ศีลธรรมของคนในชุมชน โดยจัดกิจกรรมในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย ขยายหลักสูตรสำหรับคนทั่วไป เพิ่มการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของสถาบันทางศาสนาเพื่อการเรียนรู้ศีลธรรมให้มากขึ้น

๒.๗.๑.๓ สร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพจิตที่แข็งแรง ให้คนไทยทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาทางจิตใจ ให้มีคุณภาพบนฐานการพึ่งตนเอง เสริมสร้างคนไทยให้มีความมั่นคงทางจิต และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่เต็มไปด้วยความเอื้ออารีต่อกัน มุ่งเน้นการลด ละ เลิกพฤติกรรมที่ไม่ดีงาม โดยฟื้นฟูสภาพจิตใจสร้างสุขภาวะทางจิตในเชิงป้องกันให้คนไทยลดละเลิกพฤติกรรมที่ไม่ดี ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัวและชุมชนในการสร้างสุขภาพจิตที่ดีและพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เหมาะสมกับสุขภาพจิตที่ดี ที่จะ

นำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย โดยลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคจิตและลดปัญหาอาชญากรรมลงจากปัจจุบันให้ได้ร้อยละ ๑๐

๒.๗.๑.๔ ใช้สถาบันทางศาสนาสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ด้วยหลักธรรมทางศาสนาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน เสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี ภายใต้ศีลธรรมอันดีของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในทุกระดับ ส่งเสริมความเสมอภาคของบทบาทหญิงและชาย ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องมือ กล่าวคือ ให้สถาบันทางศาสนาเสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง มีสัมพันธภาพที่ดี เกิดความอบอุ่น รักษาสืบทอดวัฒนธรรม และค่านิยมที่ดีสู่คนรุ่นต่อไปโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาพ่อแม่ให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และมั่นคงภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ที่ดีตามหลักคำสอนทางศาสนา ควบคู่กับการให้ความรู้ตามหลักคำสอนทางศาสนาในการเลี้ยงดูบุตรหลานให้เหมาะสมตามช่วงวัย รวมทั้งประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับบุตรหลาน ตลอดจนส่งเสริมให้ครอบครัวนำความรู้ทางศาสนาที่เป็นทักษะในการดำรงชีวิตมาอบรม ชี้แนะบุตรหลานบนพื้นฐานของศีลธรรมอันดีงามและความพอเหมาะพอควร ประหยัดอดออม มีวินัยในการใช้จ่าย และให้รู้จักรากเหง้าของตนเองและท้องถิ่นโดยทำกิจกรรมทางสังคมและศาสนาร่วมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ วัน ให้เวลาสำหรับการพูดคุยกับบุตรหลานอย่างสม่ำเสมอ เปิดพื้นที่ในศาสสถานทุกแห่งให้กับกิจกรรมของครอบครัว

๒.๗.๑.๕ สร้างโอกาสการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้วยการขับเคลื่อนเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสุขภาพจิตที่ดีให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายให้มีโอกาสเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาอย่างเท่าเทียมกันและให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วย “ความพอประมาณ”

๒.๗.๑.๖ ใช้ศาสนาสร้างเสริมผู้สูงอายุให้มีคุณค่าในชีวิต เนื่องจากประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อประเทศไทย โดยในด้านที่เป็นโอกาสสามารถนำศาสนาเข้ามาในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุมากขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่ในสังคมด้วยจิตใจที่เป็นสุข โดยใช้ศาสนสถานเป็นแหล่งในการให้ความรู้ทางศาสนา จัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ สร้างสุขภาพจิตที่ดี เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจในระยะยาวของผู้สูงอายุ

๒.๗.๑.๗ จัดองค์ความรู้ทางศาสนา รวบรวมจัดเป็นคลังข้อมูลให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ทั้งด้านทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยรักษาองค์ความรู้ทางศาสนาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาให้คงอยู่และเผยแผ่สู่สากล กับทั้งสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลักธรรมทางศาสนาจากการปฏิบัติจริงร่วมกับผู้นำทางศาสนาและศาสนทายาทที่มีประสบการณ์ผ่านศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในศาสนสถาน และผลักดันวิชาการทางศาสนา เช่น หลักสูตรธรรมศึกษา หลักสูตรนักธรรม ให้เป็นวิชาในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาโดยทั่วไป

๒.๗.๑.๘ นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดหลักธรรมทางศาสนา ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงลึกอย่างเป็นระบบ และนำไปเผยแผ่ต่อชุมชน

๒.๗.๑.๙ สนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ให้ผลิตองค์ความรู้ และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับศักยภาพของประเทศ ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงและผลักดันไปสู่การใช้ประโยชน์ทางสังคมที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต

๒.๗.๒ การนำมิติทางศาสนาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคมให้เป็นฐานที่มั่นคงของประเทศ

๒.๗.๒.๑ ใช้ศาสนาในการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการให้สถาบันศาสนาเป็นแกนนำส่งเสริมการรวมตัวเรียนรู้ร่วมคิดร่วมทดลองปฏิบัติจริง ในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนาและของชาติอย่างต่อเนื่อง ทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ให้ชุมชนเข้มแข็ง คำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกิน ก่อนที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอก โดยการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เผยแผ่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน จัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ทางศาสนาเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถพัฒนาชีวิต ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งภายในและภายนอกชุมชน เชื่อมโยงให้เป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ ฟื้นฟู การใช้ประโยชน์จากศาสนาให้มีจิตใจที่ดีงามนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้พึ่งตนเองได้ โดยค้นหาผู้นำตามธรรมชาติที่ยึดมั่นในศาสนารุ่นใหม่ที่เข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม มีความพากเพียร และมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ให้เป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผลกิจกรรมการเรียนรู้ทางศาสนาของชุมชนในวงกว้างและต่อเนื่องเป็นระยะเวลาอันยาวนาน

๒.๗.๒.๒ สร้างเครือข่ายศาสนสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นส่วนหนึ่งของกลไกในการบริหารงานชุมชน โดยส่งเสริมให้มีกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาและกระบวนการประชาคม

ให้ชุมชนนำศาสนาเข้าสู่การจัดทำแผนของชุมชนส่วนท้องถิ่นและอำเภอ รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่ประมาณ ๑.๗ ล้านคน ให้มีส่วนร่วมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ชุมชน ตลอดจนมีบทบาทในการถ่ายทอด ระบบคุณค่าที่ดีงามของสังคมไทย โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันสู่คนรุ่นใหม่ กับทั้งให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนทำให้มีชุมชนจริยธรรมต้นแบบ ที่มีความเข้มแข็งสามารถเป็นแบบอย่างเพื่อเรียนรู้และประยุกต์ใช้ไปทั่วทุกภูมิภาค เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีการรวมตัวรวมกลุ่ม และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้สามารถจัดการกับปัญหาที่มากระทบกับชุมชนได้ในระดับหนึ่งมากยิ่งขึ้น

๒.๗.๒.๓ สร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียม ด้วยบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน โดยเสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธภาพที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว โดยจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ใช้ผู้นำทางศาสนาให้ข้อมูลข่าวสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต รวมถึงการสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านบทบาทของผู้นำทางศาสนา จัดกิจกรรมเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถานศึกษา และสถาบันทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

๒.๗.๒.๔ เชื่อมโยงบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับสถาบันทางศาสนาในการสืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีที่ดีงามของชุมชน ฟื้นฟูค่านิยมที่ดีงามของชุมชนการปฏิบัติตามหลักธรรมและการทำนุบำรุงศาสนา การช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันท์เครือญาติ รวมทั้งการสร้างความเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชนต่างชาติพันธ์ รณรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้คนในชุมชนเป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ รักและภาคภูมใจในบ้านเกิด รวมทั้งส่งเสริมให้เป็นอาสาสมัครชุมชนรักถิ่น

๒.๗.๓ การใช้มิติทางศาสนาเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

๒.๗.๓.๑ ใช้สถาบันทางศาสนาสร้างและพัฒนาธรรมาภิบาลให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตในทุกกลุ่มอาชีพของสังคมไทย เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการประเทศสู่ดุลยภาพและความยั่งยืน โดยใช้สถาบันศาสนาที่มีอยู่ในท้องถิ่นสร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยม และธรรมาภิบาลแก่เยาวชนและประชาชนทุกระดับอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งพัฒนาภาวะ

ความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ในสังคมทุกระดับเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม ตลอดจนการวางรากฐานกระบวนการธรรมาภิบาลจากหลักธรรมทางศาสนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

๒.๗.๓.๒ ใช้สถาบันทางศาสนาสร้างความเข้มแข็งกับภาคประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ โดยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักธรรมทางศาสนาจนเกิดจิตสำนึกที่ถูกต้อง พร้อมใจที่จะรวมตัวและรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็งและร่วมในกระบวนการบริหารจัดการประเทศให้เกิดความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการพัฒนาประเทศ

๒.๗.๓.๓ สร้างภาคราชการที่มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล เน้นการบริการด้วยจิตสาธารณะ และทำงานร่วมกันแบบหุ้นส่วน คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ การพัฒนาประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการปฏิบัติภารกิจ ควบคู่ไปกับการปลูกฝังจิตสำนึกในกลุ่มราชการให้เห็นความสำคัญและยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัดโดยใช้สถาบันทางศาสนาพัฒนาระบบราชการและข้าราชการให้ยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติราชการ โดยปรับทัศนคติข้าราชการให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมสันติวิธีและธรรมาภิบาลอย่างเข้มแข็ง เรียนรู้และตระหนักถึงประโยชน์และความจำเป็นในการทำงานร่วมกับภาคประชาชน ในการให้ข้าราชการยึดถือหลักคุณธรรมจริยธรรมที่แยกเรื่องส่วนตัวออกจากส่วนรวม ปลูกฝังข้าราชการให้มีจิตสำนึกสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณะ พร้อมรับผิดชอบต่อส่วนรวม กล้าเปิดเผยข้อมูลการทุจริตประพฤติมิชอบ โดยให้ข้าราชการต้องเข้ารับการอบรมทางศีลธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ให้เป็นตัวชีวัดในคำรับรองการปฏิบัติข้าราชการ

๒.๗.๓.๔ ใช้สถาบันทางศาสนาเข้ามามีบทบาทในการจัดฝึกอบรมผู้ประกอบการธุรกิจเอกชนให้มีความเข้าใจในหลักธรรมาภิบาล ให้ภาคธุรกิจเกิดความเข้มแข็ง สุจริต และมีธรรมาภิบาล โดยยกย่องส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ธุรกิจเอกชน สร้างจิตสำนึกในการประกอบธุรกิจอย่างซื่อสัตย์ ยุติธรรมต่อผู้บริโภค และเป็นธรรมกับธุรกิจคู่แข่ง พร้อมทั้งยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งปันผลประโยชน์คืนสู่สาธารณะ รวมทั้งให้บริษัทผ่านการฝึกอบรมเรื่องการกำกับดูแลกิจการที่ดีด้วยหลักธรรมทางศาสนา และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนและผู้ลงทุนในเรื่องความโปร่งใส มีความเที่ยงธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ตลอดจนสนับสนุนให้มีการรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้ธุรกิจเอกชน รู้ถึงประโยชน์ในการกำกับดูแลธุรกิจที่ดีตามหลักธรรมทางศาสนาว่าจะนำมาซึ่งภาพลักษณ์ที่ดีในด้านความโปร่งใส ประเทศชาติและสังคมโดยส่วนรวมจะได้รับประโยชน์ทางอ้อมด้วย และที่สำคัญต้องประกอบอาชีพโดยซื่อสัตย์ ยุติธรรมต่อผู้บริโภคและต่อภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

๒.๗.๔. การบริหารจัดการด้านศาสนาให้มีประสิทธิภาพ

๒.๗.๔.๑ การเตรียมความพร้อมในการบริหารด้านศาสนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี โดยจะต้องมีการบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านศาสนาอย่างเป็นระบบ ทั้งการพัฒนาสร้าง หรือคัดสรรองค์ความรู้ในศาสนา รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระในหลักธรรมทางศาสนามีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาผสมผสานร่วมกับจุดแข็งในสังคมไทย อาทิ สร้างความเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับหลักธรรมและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างคุณค่าทางจิตใจให้กับชุมชนอย่างกว้างขวางโดยให้ดำรงชีวิตอยู่กับเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีพื้นฐานอยู่บนหลักธรรมทางศาสนา สามารถก่อเกิดปัญญาที่จะสร้างผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้กับสังคม

๒.๗.๔.๒ ให้ความสำคัญต่อการนำทุนของสังคม คือ สถาบันศาสนา ศาสนสถาน โรงเรียน และชุมชนที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบและโครงสร้างต่างๆ ภายในสังคมให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นเสมือนเสาเข็มหลักในการพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ โดยการเสริมสร้างทุนทางสังคมที่มุ่งพัฒนาศักยภาพคนในทุกมิติทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาให้ครอบครัว สังคม มีความอบอุ่น มั่นคง เข้มแข็ง สามารถรวมพลังเป็นเครือข่ายในการพัฒนาสำหรับการเสริมสร้างทุนอื่นให้มีเสถียรภาพ มีคุณภาพ มีภูมิคุ้มกัน เพื่อกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมให้ชุมชน เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของคนไทยให้มีความสุขอย่างยั่งยืนทุกครอบครัว

๒.๗.๔.๓ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเข้าสู่โครงสร้างและกลไกของภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน โดยใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างรอบคอบและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งการเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรมและจริยธรรม” ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วยความเพียรอันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้อยู่บนหลักธรรมาภิบาล และกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขโดยบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาเข้าสู่การบริหารงานในทุกภาคส่วน และขับเคลื่อนให้เกิดความสมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน เพิ่มบทบาทในมิติทางศาสนา กระจายอำนาจสู่การดำเนินการของท้องถิ่นและชุมชน ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีบทบาทต่อการนำมิติทางศาสนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อวงการธุรกิจ เพื่อให้ธรรมาภิบาลของประเทศดีขึ้น มีภาพลักษณ์ของความโปร่งใสอยู่ในอันดับที่น่าพอใจ กับทั้งให้มีความเข้มแข็ง ความสุจริต โปร่งใส เป็นธรรม รับผิดชอบ

ต่อสาธารณะอันเป็นการสนับสนุนให้การบริหารจัดการประเทศสู่ดุลภาพทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง นำไปสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติตาม “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และหลักธรรมทางศาสนา[๑]

๒.๘ นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย เป็นสภาการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ ซึ่งสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ มีชื่อเดิมว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” และมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติยศของพระองค์สืบไป

จำเดิมแต่ได้เสด็จเถลิง ถวัลราชสมบัติ บรมราชาภิเษกแล้วมาได้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ถาวรรุ่งเรืองเจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยลำดับ แต่พระสัทธรรมในพระบรมพุทธศาสนานี้ ย่อมมีเหตุปัจจัยอาศัยกันและกัน เมื่อพระปริยัติสัทธรรมเจริญแพร่หลายอยู่ พระปฏิบัติสัทธรรมจึงจะเจริญไพบูลย์ได้ เมื่อพระปฏิบัติสัทธรรมไพบูลย์อยู่ พระปฏิเวธสัทธรรมจึงจะสมบูรณ์ได้ พระปริยัติสัทธรรมจึงเป็นรากเหง้าเค้ามูลแห่งพระศาสนาๆ จะดำรงอยู่และเจริญขึ้นก็ด้วยพระปริยัติสัทธรรม การที่จะบำรุงพระปริยัติสัทธรรมอันเป็นรากเหง้าของพระพุทธศาสนาให้ไพศาลบริบูรณ์ยิ่งขึ้นก็ย่อมอาศัยการบำรุงให้มีผู้เล่าเรียนและสถานที่เล่าเรียนให้สะดวกยิ่งขึ้น

การเล่าเรียนพระปริยัติสัทธรรมที่เป็นไปอยู่ในเวลานั้น ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดบำรุงทั่วไปทุกพระอาราม แต่ยังหาเป็นอันนับว่าบริบูรณ์แท้ไม่ เพราะเป็นแต่สถานที่เล่าเรียนในชั้นต้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งวิทยาลัยที่จะเล่าเรียนพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงขึ้น ๒ สถานๆ หนึ่งเป็นที่เล่าเรียนของพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตินิกาย ให้ตั้งที่วัดบวรนิเวศวรวิหาร พระอารามหลวง พระราชทานนามว่า มหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นที่เฉลิมพระเกียรติพระบรมมหาชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกสถานหนึ่งเป็นที่เล่าเรียนของพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ได้ตั้งไว้ที่วัดมหาธาตุราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวงนี้ มีนามว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” ได้เปิดการเล่า

---

[๑] กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม,**แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข**,(กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด เขตจตุจักร, ๒๕๕๑). หน้า ๑ – ๖

เรียน ตั้งแต่วันที่ ๘ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๐๘ สืบมา แต่สังฆิกเสนาสน์สำหรับมหาธาตุวิทยาลัยนี้ยังไม่เป็นที่สมควรแก่การเล่าเรียน ในสมัยที่การเรียนเจริญขึ้นสืบมานี้ จึงทรงพระราชดำริที่จะทรงสร้างสังฆิกเสนาสน์สำหรับมหาธาตุวิทยาลัยนี้ขึ้นใหม่ให้เป็นสถานที่อันสมควรแก่การ การนี้ยังอยู่ในระหว่างพระบรมราชดำริ ยังหาทันตลอดไม่ พอประจวบกันที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามากุฎราชกุมาร ซึ่งมีพระราชประสูติกาล ณ วันพฤหัสบดี เดือนเจ็ดแรมสิบสองค่ำ ปีขาล สัมฤทธิศกจุลศักราช ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๒๗ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก ๙๗ เสด็จสวรรคต ล่วงไปในวันที่ ๔ มกราคม รัตนโกสินทร์ ๑๑๓ ตรงกับวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้นเก้าค่ำ ปีมะเมีย ฉศก จุลศักราช ๑๒๕๖ จึงทรงพระราชดำริว่า โดยราชประเพณีที่มีมาแต่ก่อน เมื่อพระบรมวงศ์ที่ได้ดำรงพระเกียรติชั้นสูงสวรรคต ก็ได้เคยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำพระเมรุขนาดใหญ่ ตามพระเกียรติยศ ณ ท้องสนามหลวง เพื่อเชิญพระศพไปประดิษฐานพระราชทานเพลิงศพ ณ พระเมรุมาศนั้น ก็การทำพระเมรุมาศขนาดใหญ่เช่นเคยมานั้นเป็นการเปลืองพระราชทรัพย์ไปในสิ่งซึ่งมิได้ถาวร และมิได้เป็นประโยชน์สืบเนื่องไปนาน เป็นการลำบากแก่คนเป็นอันมาก และได้ประโยชน์ชั่วสมัยหนึ่งแล้วก็อันตรธานหายไป

ครั้งนี้มีสมัยที่จะต้องทำการพระเมรุมาศขนาดใหญ่นั้นขึ้น ควรจะน้อมการทำพระเมรุมาศนั้นมารวมลงในการพระราชกุศลส่วนศาสนูปถัมภกนกิจวิทยาทาน วิหารทานการก่อสร้างสังฆิกเสนาสน์สำหรับมหาธาตุวิทยาลัยนี้ ให้พระราชกุศลบุญราศีส่วนทักษิณาทาน เนื่องในภารถาวรวัตถุสถาน เป็นที่ตั้งแห่งสาธารณธรรมสัมมาปฏิบัติแห่งพุทธบริษัท สัปปุริสชน สำเร็จประโยชน์อัฐวิบูลผลสืบเนื่องไปตลอดกาลนาน และจะได้เป็นเหตุให้งดเว้นการทำพระเมรุมาศขนาดใหญ่อันเป็นเครื่องเปลืองประโยชน์เปล่า ดังพรรณนามาแล้วนั้น จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัตติวงษ์ เป็นผู้บัญชาการให้เจ้าพนักงานทำการก่อสร้าง วิทยาลัยยอดปรางค์ ๓ ยอด ล้วนแล้วด้วยถาวรภัณฑ์อันมีกำหนดส่วนยาวแต่ทิศเหนือมาทิศใต้ ๘๘ วา ส่วนกว้างในทิศเหนือและทิศใต้นั้น ส่วนละ ๘ วา ๓ ศอก ส่วนกลางตั้งแต่ทิศตะวันตกมาทิศตะวันออก ๒๕ วา ส่วนกว้างในมุขใหญ่ ๑๑ วา ส่วนสูงในร่วมมุขยอดใหญ่นั้น ๒๒ วา ในร่วมยอดน้อยทั้ง ๒ แห่งละ ๑๖ วา ด้วยพระราชทรัพย์ ๕,๐๐๐ ชั่ง เพื่อได้เป็นที่เชิญพระบรมศพ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร มาประดิษฐานบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณาทานมีการมหากรรมแล้วจะได้เชิญพระบรมศพไปประดิษฐาน ณ พระเมรุมาศขนาดน้อย ณ ท้องสนามหลวง พระราชทานเพลิง เมื่อการบำเพ็ญพระราชกุศลส่วนนี้เสร็จ แล้วจะได้พระราชอุทิศถวายถาวรวัตถุนี้เป็นสังฆิกเสนาสน์ สำหรับมหาธาตุวิทยาลัย เพื่อเป็นที่เล่าเรียนพระปริยัติสัทธรรมและวิชาชั้นสูงสืบไปภายหน้า พระราชทานเปลี่ยนนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อให้เป็นที่เฉลิมพระเกียรติสืบต่อไปขอผลแห่งพระบรมราช

ประสงค์ซึ่งจะทรงบำรุงพระพุทธศาสนาให้สถิตสถาพรและจะให้วิทยาการแพร่หลายอันเป็นทางมาแห่งประโยชน์ความสุขของมหาชนทั่วไปนี้ จงสำเร็จโดยพระบรมราชประสงค์ จงทุกประการเทอญ

ซึ่งต่อจากนี้ไปจะได้กล่าวถึงความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในแต่ละยุคดังต่อไปนี้

ยุคพระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทตฺตเถร) สนองพระราชปรารภ

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ พระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทตฺตเถร) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ รูปที่ ๑๕ มีความประสงค์จะปรับปรุงการศึกษา ภายในสถาบันการศึกษาที่เป็นอยู่ในขณะนั้นให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น จึงมอบหมายให้พระมหาบุญเลิศ ทตฺตสุทฺธิ ป.ธ. ๘ อาจารย์แห่งมหาธาตุวิทยาลัย และบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาธาตุวิทยาลัย ซึ่งกำลังปรับปรุงกิจการห้องสมุดของมหาธาตุวิทยาลัย ได้ช่วยรวบรวมความเป็นมาด้านการจัดการศึกษาของมหาธาตุวิทยาลัยทั้งปวงเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานทางเอกสารของมหาธาตุวิทยาลัยสืบไป เมื่อพระมหาบุญเลิศ ทตฺตสุทฺธิ ได้ไปติดต่อกับนายธนิต อยู่โพธิ์ หัวหน้าแผนกวรรณคดี ได้ให้ความอนุเคราะห์ด้วยดี และได้ขอความร่วมมือจากนายยิ้ม ปัณฑยางกูร หัวหน้ากองจดหมายเหตุ กรมศิลปากร ช่วยอำนวยความสะดวกอีกต่อหนึ่ง และได้พบเอกสารสำคัญที่เกี่ยวกับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสารที่พบนี้คือ ลายพระหัตถ์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปถึงหม่อมเจ้าประภากร ลงวันที่ ๒๓ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕ เมื่อพระมหาบุญเลิศ ทตฺตสุทฺธิ ได้พบลายพระหัตถ์นี้แล้ว ได้นำสำเนาลายพระหัตถ์ไปถวายพระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทตฺตเถร) ซึ่งพระพิมลธรรมได้นำเรื่องนี้ไปปรึกษาหารือกับพระเถรานุเถระภายในวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และต่างวัด โดยทุกรูปเห็นพ้องต้องกันว่าสมควรที่จะได้จัดการศึกษาของพระสงฆ์ให้เป็นไปตามพระราชปณิธานที่ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ ได้ทรงพระราชทานไว้ จนกระทั่งในที่สุดพระพิมลธรรม(ช้อย ฐานทตฺตเถร)จึงได้มีหนังสือนิมนต์พระเถระทั้งจากวัดมหาธาตุ และวัดอื่นๆ จำนวน ๕๗ รูป และฆราวาสอีกจำนวนหนึ่งมาประชุมกัน ณ หอปริยัติ วัดมหาธาตุฯ ในวันจันทร์ที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๘๔ เวลา ๑๗.๐๐ น. โดยถือเป็นการประชุมที่ด่วนมาก และลับเฉพาะ จะสังเกตเห็นได้ชัดก็คือหนังสือนัดประชุม ออกเมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม เพื่อนิมนต์เข้าประชุมวันที่ ๒๓ ธันวาคม เป็นการออกหนังสือเชิญล่วงหน้าเพียงหนึ่งวันเท่านั้น ดังปรากฏตัวอย่างหนังสือเชิญประชุม ดังนี้ ผู้ที่ได้รับอาราธนาหรือเชิญเข้าประชุมครั้งนี้ ประกอบด้วยทั้งฝ่ายบรรพชิต ๗ รูป และฆราวาส ๔ คน ซึ่งทุกท่านจะได้รับ เอกสารบันทึกโครงการปรับปรุงมหาธาตุวิทยาลัย หรือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจัดทำโดยหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการให้ถือว่าบันทึกนี้เป็นความลับ และอ่านได้เฉพาะผู้ที่ได้รับเชิญมาประชุมเท่านั้น

ยุคริเริ่มการจัดการศึกษา

เพื่อสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้านการพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความสามารถในการรักษา และเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น พระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทัตตมหาเถร) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ในสมัยนั้นจึงจัดประชุมพระเถรานุเถระฝ่ายมหานิกาย จำนวน ๕๗ รูป เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ และประกาศให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการจัดการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงในระดับมหาวิทยาลัย เปิดสอนระดับปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์เป็นคณะแรกเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ และมีพัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๐๐ ปรับเปลี่ยนระบบการวัดผลมาเป็นระบบหน่วยกิต โดยกำหนดให้นิสิตต้องศึกษา อย่างน้อย ๑๒๖ หน่วยกิต และปฏิบัติศาสนกิจ ๑ ปีก่อนรับปริญญาบัตร

พ.ศ. ๒๕๐๕ เปิดสอนคณะครุศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๐๖ เปิดสอนหลักสูตรแผนกอบรมครูศาสนศึกษา ระดับประกาศนียบัตรและเปิดสอน คณะเอเชียอาคเณย์และ เปลี่ยนเป็นคณะมานุษยสงเคราะห์ศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖

พ.ศ. ๒๕๑๒ ปรับหลักสูตรแผนกอบรมครูศาสนศึกษาเป็นวิทยาลัยครูศาสนศึกษา และปรับเปลี่ยนหน่วยกิตเป็น ๒๐๐ หน่วยกิต

การจัดการเรียนการสอนช่วง ๒ ทศวรรษแรก ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และรัฐเท่าที่ควรทำให้ประสบปัญหาด้านสถานะของมหาวิทยาลัย และงบประมาณเป็นอย่างมาก แต่ก็สามารถจัดการศึกษามาได้อย่างต่อเนื่อง

ยุคปรับปรุงและขยายการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๑๒ คณะสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคม ได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง " การศึกษาของมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๒ " และ เรื่อง " การศึกษาของสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ " คำสั่งทั้ง ๒ ฉบับนี้ ส่งผลให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี สถานะเป็นสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยสมบูรณ์ [๑]

พ.ศ. ๒๕๒๑ ขยายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาคโดยได้จัดตั้งวิทยาเขตแห่งแรกที่จังหวัดหนองคาย และขยายไปยังจังหวัดอื่นๆ ที่มีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ อาคาร

---

[๑] **www. mcu.ac.th ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒**

สถานที่ ปัจจุบันมีวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ สถาบันสมทบ ดังนี้ (รายงานประจำปี ๒๕๔๘ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘: ๑๕ - ๒๐)

วิทยาเขต จำนวน ๑๐ แห่ง คือ

๑. วิทยาเขตหนองคาย จัดตั้งโดยปรารภของพระปรีชาญาณ เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย ในระยะเริ่มต้นจัดตั้งเป็นวิทยาลัยสงฆ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถระ) ในฐานะนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปเป็นประธานเปิดหลักสูตรคณะครุศาสตร์ เมื่อปี ๒๕๒๑ ต่อมาสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้มีมติให้เรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า “มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตหนองคาย เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๙ ปัจจุบันมีสถานที่ทำการตั้งอยู่ ณ วัดศรีษะเกษ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย รหัสไปรษณีย์ ๔๓๐๐๐

๒. วิทยาเขตเชียงใหม่ จัดตั้งโดยปรารภของอาจารย์รุ่งเรือง บุญโญรส อดีตคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อยกระดับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในจังหวัดภาคเหนือ ได้นำเรียนปรึกษากับคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ และจัดตั้งเป็นวิทยาลัยสงฆ์ลานนา ในนามคณะสงฆ์เชียงใหม่ ต่อมาสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีมติรับวิทยาลัยสงฆ์ลานนาเป็นกิจการส่วนหนึ่งของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ มีสถานที่ทำการตั้งอยู่ ณ วัดสวนดอก ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ ๕๐๒๐๐

๓. วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เบื้องต้นจัดตั้งขึ้นเป็นวิทยาลัยสงฆ์ภาคทักษิณ โดยการสืบสานงานของพระราชธรรมเวที (เรือง วุฑฺฒิญาโณ ป.ธ.๕) เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมาได้เสนอให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพิจารณาจัดตั้งเป็นวิทยาเขตในปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ สภามหาวิทยาลัยมีมติยกฐานะเป็นวิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีสถานที่ตั้งอยู่ ณ วัดแจ้ง ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๐๐๐

๔. วิทยาเขตขอนแก่น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ พระราชสารเวที เจ้าอาวาสวัดธาตุ (พระอารามหลวง) และรองเจ้าคณะภาค ๙ ในสมัยนั้นมีความดำริให้จัดตั้งวิทยาเขตขอนแก่น เพื่อเป็นสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในจังหวัดขอนแก่น ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยความสนับสนุนของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) นายกสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและพระเถรานุเถระในระดับปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้อนุมัติให้จัดตั้งวิทยาเขตขอนแก่น เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๒๘ ตามหนังสือ ๗๑๔/๒๕๒๘ ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๘ มีสถานที่ทำการตั้งอยู่ ณ วัดธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ ๔๐๐๐๐

๕. วิทยาเขตนครราชสีมา ริเริ่มดำเนินการโดยคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ได้ตั้งคณะกรรมการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์นครราชสีมาโดยมีพระศรีกิตติโสภณ (เกียรติ สุกิตฺติ) เป็นประธาน ได้ประชุมปรึกษาเตรียมงานตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๓ เป็นต้นมา และทีประชุมมีมติให้คณะสงฆ์ภาค ๑๑ เป็นผู้ดำเนินงาน เพื่อให้การจัดการศึกษามีความสมบูรณ์ พระพรหมคุณาภรณ์ (พุ่ม กิตฺติสารเถร) จึงทำหนังสือลงวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๒๙ ไปยังสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอให้อนุมัติวิทยาเขต และนำเรื่องเข้าสู่การประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ ๕/๒๕๒๙ โดยมีมติเป็นเอกฉันอนุมัติให้วิทยาลัยสงฆ์นครราชสีมาเป็นวิทยาเขตนครราชสีมา ตั้งแต่วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๙ ปัจจุบันมีสถานที่ตั้งอยู่ ณ บ้านหัวถนน ถนนชาติพัฒนา ตำบลหัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา รหัสไปรษณีย์ ๓๐๐๐๐

๖. วิทยาเขตอุบลราชธานี ริเริ่มดำเนินการก่อตั้งโดยพระกิตติญาณโสภณ รองเจ้าคณะจังหวัด และคณะสงฆ์จังหวัดอุบลราชธานี รวมถึงการสนับสนุนจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการขอจัดตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ และจัดตั้งเป็นวิทยาเขตอุบลราชธานี ตามประการศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ ๗๙/๒๕๒๙ ปัจจุบันมีสถานที่ทำการตั้งอยู่ ณ ดงบั้งไฟ บ้านหมากมี่ ก.ม.๘ ถนนสมเด็จ ตำบลำระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี รหัสไปรษณีย์ ๓๔๐๐๐

๗. วิทยาเขตแพร่ ริเริ่มดำเนินการโดยคณะสงฆ์จังหวัดแพร่ อุตรดิตถ์ น่าน พะเยา ลำปาง และเชียงราย เพื่อให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ และสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีมติตามประกาศมหาวิทยาลัยที่ ๓/๒๕๓๐ เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ปัจจุบันมีสถานที่ทำการตั้งอยู่ ณ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ รหัสไปรษณีย์ ๕๔๐๐๐

๘. วิทยาเขตสุรินทร์ โดยปรารภของ พระราชสิทธิโกศล เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ ร่วมกับคณะสงฆ์พร้อมทั้งข้าราชการ คณาจารย์ พ่อค้าและประชาชน มีมติให้ดำเนินการขออนุญาตจัดตั้งสาขามหาวิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ขึ้น ต่อมาสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีมติให้จัดตั้งวิทยาเขตสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ปัจจุบันมีสถานที่ทำการตั้งอยู่ ณ ห้วยเสนง หมู่ที่ ๘ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ ๓๒๐๐๐

๙. วิทยาเขตพะเยา เริ่มดำเนินการก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยมีพระครูสิริธรรมเมธี ร.ท.ปรีชา หอมประภัทร พร้อมด้วยคณาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ร่วมกันปรึกษากับพระเทพวิสุทธิเวที รองเจ้าคณะภาค ๖ เจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ เพื่อขยายห้องเรียนมาที่จังหวัดพะเยา และได้ดำเนินการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์พะเยาตามประกาศคณะสงฆ์จังหวัดพะเยาที่ ๑/๒๕๓๔ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๔ ต่อมาสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีมติอนุมัติ

วิทยาลัยสงฆ์พะเยาเป็นวิทยาเขตพะเยา ตามประกาศมหาวิทยาลัย ที่ ๔๐ /๒๕๓๔ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔ มีสถานที่ทำการตั้งอยู่ ณ วัดศรีโคมคำ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา รหัสไปรษณีย์ ๕๖๐๐๐

๑๐. วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยพระธรรมโมลี ได้จัดทำโครงการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยนำคัมภีร์สัททาวิเสสมาเป็นวิชาพื้นฐานทางด้านภาษาบาลีและคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นวิชาเอก ต่อมาได้นำคัมภีร์พระไตรปิฎกมาจัดเป็นวิชาเอก และนำคัมภีร์หลักภาษาบาลีชั้นสูงมาจัดเป็นวิชาแกนเสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับอนุมัติให้ดำเนินการจัดการศึกษา เริ่มดำเนินการตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๓๗ ภายหลังสภาการศึกษาของคณะสงฆ์โดยการเสนอของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีมติยกสถานภาพเป็นวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มีสถานที่ทำการตั้งอยู่ ณ วัดมหาสวัสดิ์นาคพุฒาราม ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม รหัสไปรษณีย์ ๗๓๑๗๐

วิทยาลัยสงฆ์ จำนวน ๕ แห่ง

๑. วิทยาลัยสงฆ์นครพนนม จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุนครพนมมหาวรวิหาร ตำบลพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม รหัสไปรษณีย์ ๔๘๑๑๐

๒. วิทยาลัยสงฆ์เลย จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ ตั้งอยู่ที่วัดศรีวิชัยวนาราม ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย รหัสไปรษณีย์ ๔๒๐๐๐

๓. วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๑๙๒ หมู่ ๒ บ้านสันต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน รหัสไปรษณีย์ ๕๑๐๐๐

๔. วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ ตั้งอยู่ที่วัดนครสวรรค์ เลขที่ ๗๐๒ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐

๕. วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ตั้งอยู่ที่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐

ห้องเรียน จำนวน ๑๒ แห่ง

๑. ห้องเรียนวิทยาเขตขอนแก่น วัดสระทอง จังหวัดร้อยเอ็ด จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

๒. ห้องเรียนวิทยาเขตสุรินทร์ วัดพระพุทธบาทเขากระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ จัดตังเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓

๓. ห้องเรียนคณะพุทธศาสตร์ วัดไพรสณฑ์ศักดาราม จังหวัดเพชรบูรณ์ จัดตั้งเทื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔

๔. ห้องเรียนคณะพุทธศาสตร์ วัดพิกุลทอง จังหวัดสิงห์บุรี จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔

๕. ห้องเรียนวิทยาเขตแพร่ วัดบุญวาทย์วิหาร จังหวัดลำปาง จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔

๖. ห้องเรียนวิทยาเขตพะเยา วัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕

๗. ห้องเรียนวิทยาเขตอุบลราชธานี วัดสระกำแพงใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕

๘. ห้องเรียนวิทยาเขตนครศรีธรรมราช จังหวัดปัตตานี จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕

๙. ห้องเรียนวิทยาเขตนครศรีธรรมราช วัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕

๑๐. ห้องเรียนคณะพุทธศาสตร์ วัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗

๑๑. ห้องเรียนคณะพุทธศาสตร์ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗

๑๒. ห้องเรียนวิทยาเขตพะเยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗

หน่วยวิทยบริการ จำนวน ๑ แห่ง

๑. หน่วยวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหงส์ประดิษฐาราม จังหวัดสงขลา จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘

สถาบันสมทบ จำนวน ๓ แห่ง

๑. วิทยาลัยพระพุทธศาสนาดองกุก ชอนบอบ สาธารณรัฐเกาหลี (๒๕๔๔)

๒. มหาวิทยาลัยสงฆ์ชิง จู สาธารณรัฐไต้หวัน (๒๕๔๗)

๓. มหาปัญญาวิทยาลัย วัดถาวรวราราม จังหวัดสงขลา (๒๕๔๗)

ยุครับรองปริญญาบัตรและสถานะของมหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๗ รัฐบาล โดยการนำของ ฯพณฯ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ได้ดำเนินการเสนอร่างพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะ ผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา โดยรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงลงพระปรมาภิไธย แล้วประกาศใช้เป็นกฎหมาย ตั้งแต่วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นต้นมา มีผลทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีศักดิ์และสิทธิแห่งปริญญา เช่นเดียวกับผู้สำเร็จการศึกษาในระดับเดียวกันจากสถาบันการศึกษาอื่นๆ ที่รัฐให้การรับรอง

พ.ศ. ๒๕๓๔ มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งศูนย์การศึกษาที่วัดศรีสุดาราม เขตบางขุนนนท์ กรุงเทพฯ ซึ่งปัจจุบันใช้เป็นสถานที่ศึกษาของนิสิตปีที่ ๑ - ๔ ของคณะครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์

สังคมศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๓๕ คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์ ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานได้ออกระเบียบคณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์ ว่าด้วยการจัดการศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมหาวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษา และการบริหารให้เป็นไปตามระบบสากล (คณะเอเชียอาคเณย์และเปลี่ยนเป็นคณะมานุษยสงเคราะห์ศาสตร์เมื่อพ.ศ.๒๕๑๖)

พ.ศ. ๒๕๔๐ แม้มหาวิทยาลัยจะมี พ.ร.บ. กำหนดวิทยฐานะของผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๒๗ แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีการรับรองสถานะภาพ ความเป็นนิติบุคคลของมหาวิทยาลัยเหมือนมหาวิทยาลัยทั่วไป จึงทำให้ไม่สามารถขยาย การจัดการศึกษาในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ตามวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัยได้

ดังนั้น จึงมีความพยายามในการผลักดันให้มีการดำเนินการตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเป็นการเฉพาะ โดยใช้เวลาในการดำเนินการเป็นเวลานานถึง ๕๐ ปี จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๔๐ รัฐบาล โดยการนำของ ฯพณฯ พล.อ ชวลิต ยงใจยุทธ ได้เสนอให้รัฐสภาตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๐ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ส่งผลให้มหาวิทยาลัย มีพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ในกำกับของรัฐบาล และเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ เน้นจัดการศึกษาวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา[๑]

จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ การดำเนินการต่างๆ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ครอบคลุมถึงงาน ด้านบริหารทั่วไป เช่น พัฒนาปรับปรุงระบบการบริหารงานภายในของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพ คล่องตัว เพื่อรองรับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และดำเนินการพัฒนาบุคลากรด้วยการส่งเสริมให้ลาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยและสถาบันอื่นทั้งในและต่างประเทศ จัดให้มีการอบรม สัมมนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งจากภาครัฐบาลและเอกชนให้กับบุคลากรสายปฏิบัติงาน

งานจัดการศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยได้จัดการเรียนการสอนแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ทั้งระดับมัธยมศึกษา ประกาศนียบัตร ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยมุ่งผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ โดยในปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนทั้งในส่วนกลาง วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์และสถาบันสมทบ

---

[๑] **www. mcu.ac.th ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒**

งานวิจัย มหาวิทยาลัยเริ่มได้รับเงินอุดหนุนด้านการวิจัยจากรัฐ ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๑ เฉลี่ยประมาณร้อยละ ๒ ของวงเงินงบประมาณที่ได้ในแต่ละปี จนมาถึงปัจจุบันนี้งานด้านวิจัยยังได้รับการเผยแผ่และนำมาประยุกต์ใช้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ขาดความชำนาญด้านงานวิจัย และมีภารกิจด้านการสอนมาก

งานบริการวิชาการแก่สังคม เช่น จัดสอนวิชาพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และนาฏศิลป์แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปในรูปแบบโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งมีสาขาทั่วประเทศทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและภูมิภาค จัดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรพระอภิธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปทั้งในกรุงเทพมหานครและภูมิภาค จัดบรรยายธรรมะทุกวันพระ และวันอาทิตย์ที่ฝ่ายธรรมวิจัย จัดโครงการบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนทั้งส่วนกลางและภูมิภาคทุกๆ ปี จัดอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จัดทำนิตยสารพุทธจักร ที่เน้นการนำเสนอข้อมูล บทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา และเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรม จัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ[๑]

งานบำรุงศิลปวัฒนธรรม เช่น โครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน จัดตั้งหอพุทธศิลป์ จัดนิทรรศการแสดงข้อมูลบทความทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย ทั้งหมดนี้ผลลัพธ์ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือได้ช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยดี[๒]

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยยังได้ดำเนินการให้บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่สังคมในลักษณะต่างๆ ดังนี้[๓]

๑. โครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา (ธรรมจาริก) มหาวิทยาลัยส่งเสริมและสนับสนุนพระบัณฑิตลงพื้นที่เข้าไปอบรมศีลธรรมแก่ชาวไทยภูเขา สอนศีลธรรมในโรงเรียนชาวไทยภูเขา และรณรงค์ปลูกป่า อนุรักษ์ป่า เป็นต้น

๒. โครงการบรรพชาและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนต้านยาเสพติด มหาวิทยาลัยส่งเสริมพระนิสิตจัดโครงการบรรพชาและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนทั่วประเทศ โดยฝ่ายกิจการนิสิตเป็นผู้

---

[๑] แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ ๙ [พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙] , หน้า ๑๔ – ๑๕.

[๒] แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ ๙ [พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙] , หน้า ๑๕ – ๑๖.

[๓] รายงานประจำปี ๒๕๔๘ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘, หน้า ๒๑ – ๒๔.

ประสานและอำนวยการ จัดอบรมศีลธรรมแก่เยาวชนในโรงเรียนซึ่งมหาวิทยาลัยจัดให้บริการโดยหน่วยบริการฝึกอบรม รวมทั้งเผยแผ่กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธอีกด้วย

๓. โครงการอบรมพระนักเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์ โดยความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถาบันการประชาสัมพันธ์ เพื่อผลิตพระนักเผยแผ่ที่มีคุณภาพ ตอบสนองการจัดทำวิทยุชุมชน

๔. โครงการส่งเสริมพระบัณฑิตปฏิบัติศาสนกิจตามชายแดน ๔๐ รูป

๖. โครงการสนับสนุนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สนับสนุนอาหารกลางวัน สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนแก่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๑๕๗ สาขา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ได้ส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมหลายด้าน เช่น

๑. โครงการส่งเสริมหอศิลป์ รวบรวมพระพุทธรูปสมัยต่างๆ รวบรวมพุทธศิลปะ รวบรวมคัมภีร์ใบลานทางศาสนา

๒. โครงการสืบสานวัฒนธรรมภูกามยาว จัดและส่งเสริมประเพณีเทศน์มหาชาติ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีแห่ตุงลานนาและประเพณีประกวดโคมลอย เป็นต้น

๓. โครงการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นอิสาน จัดและส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ ประเพณีเทศน์มหาชาติท้องถิ่น ประเพณีเข้าพรรษา – ออกพรรษา ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการเชื่อมโยงเครือข่าย MCUNet จากส่วนกลางไปยังวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ และห้องเรียนต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านการติดต่อประสานงาน การเรียนการสอน การสืบค้นข้อมูล และกำลังดำเนินโครงการ ปรับปรุงพัฒนระบบฐานข้อมูล ๔ ระบบงาน ได้แก่ระบบงานสนับสนุนการประชุม ระบบงานสนับสนุนการเงินและบัญชี ระบบติดตามและประเมินโครงการ และระบบงานติดตามการปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อให้ข้อมูลมีความทันสมัย ถูกต้องชัดเจน และมีความปลอดภัย สามารถเข้าถึงได้รวดเร็ว ประหยัด สามารถแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลระหว่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นมาตรฐานเดียวกัน อีกทั้งยังมีการให้บริการข้อมูลหนังสือธรรมะแบบออนไลน์ รวมถึงวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา งานวิจัยและบทความของอาจารย์และเจ้าหน้าที่ ซึ่งพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจสามารถเข้าไปดาวน์โหลดอ่านได้ฟรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยดำเนินการตามภารกิจ พัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเน้นเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา และการประยุกต์ศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์อื่นๆ ส่งเสริมการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรและกิจกรรมอาสาทางสังคม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในพระพุทธศาสนา สร้างบัณฑิตให้เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการสื่อสารพระสัทธรรม

แผนภาพที่ ๒.๖ โครงสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

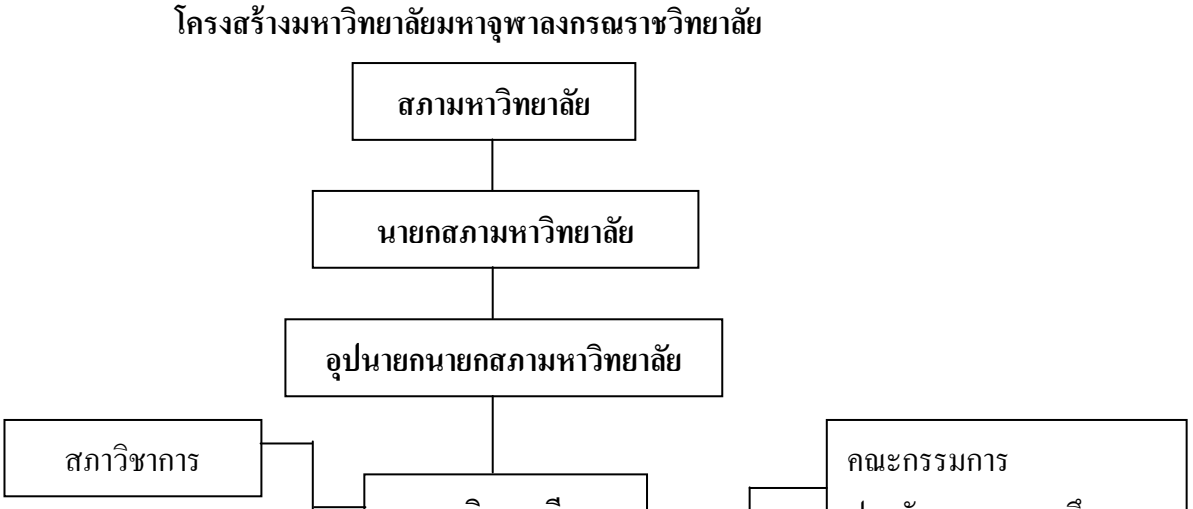

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีปณิธาน วิสัยทัศน์ และพันธกิจดังต่อไปนี้

ปณิธาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาขึ้น เพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณร

มหาวิทยาลัยแห่งนี้ มีปณิธานอันมั่นคงในการที่จะเป็นศูนย์รวมแห่งวิทยาการต่างๆ ที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษย์ มุ่งมั่นในการทำหน้าที่ให้การศึกษา ค้นคว้า วิจัย แสวงหาความรู้ เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนาและประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาการของมหาวิทยาลัยและพระพุทธศาสนา ให้นำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และความเป็นสากล อีกทั้งจะทำหน้าที่เป็นแหล่งให้บริการความรู้เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดการพัฒนามวลมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

วิสัยทัศน์

มหาวทิยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มุ่งมั่นพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา การวิจัยด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาในระดับนานาชาติผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา สามารถประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำทางจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาที่จะอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรมด้วยรูปแบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีมาตรฐานระดับสากล

พันธกิจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีพันธกิจหลัก ๔ ประการ ได้แก่

ก. ผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ๕ ประการ คือ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาที่จะอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

ข. การวิจัยและค้นคว้า เพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาองค์ความรู้ในพระไตรปิฎก โดยวิธีสหวิทยาการ แล้วนำองค์ความรู้ที่ค้นพบมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาศีลธรรม และจริยธรรมของสังคม รวมทั้งพัฒนาคุณภาพงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

ค. ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม ตามปณิธานการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ด้วยการปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องเอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุน

กิจการคณะสงฆ์ สร้างความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน จัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพระสงฆ์และบุคลากรทางศาสนา ให้มีศักยภาพในการธำรงรักษา เผยแผ่หลักคำสอนและเป็นแกนในการพัฒนาจิตใจในวงกว้าง

ง. เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีคุลยภาพ

๒.๕งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระวุฒิกรณ์ วุฑฺฒิกรโณ (พรมพิมพ์) (๒๕๔๓: ก) ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) พบว่าเนื้อหาพุทธธรรมของพระราชวรมุนีมีจุดเด่นคือมีเนื้อเรื่องการบรรยายธรรมเป็นลำดับชั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาร่วมสมัยฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน[๑]

พระมหาไพฑูรย์ วรรณบุตร (๒๕๕๐: I – II) ศึกษาประวัติการบริหารคณะสงฆ์ไทย พบว่าโครงสร้างและการจัดองค์กรการบริหารคณะสงฆ์ไทยเป็นสิ่งที่มีการสืบทอดกันมาอย่างเป็นระบบ มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล กล่าวคือพระภิกษุได้ปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนสาเหตุของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการจัดองค์การบริหาร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางบ้านเมืองตามยุคสมัย สำหรับผลกระทบและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการบริหารคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน พบว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มีลักษณะคล้ายกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ส่วนการบริหารคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคนั้นจะมีการรวมศูนย์อำนาจที่เจ้าคณะภาคหรือเจ้าคณะจังหวัดรับผิดชอบภารกิจทั้งหลายในพื้นที่แต่ผู้เดียว ไม่มีรูปแบบคณะกรรมการในการทำงาน เนื่องจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับดังกล่าวไม่เอื้อให้การบริหารเป็นรูปแบบคณะทำงานหรือองค์กรทางคณะสงฆ์แต่อย่างใด จึงทำให้งานขาดความต่อเนื่อง[๒]

พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ ทินฺนาโภ) ได ศึกษาวิเคราะห เรื่อง“ศึกษา

---

[๑] พระวุฒิกรณ วุฑฺฒิกรโณ (พรมพิมพ), “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)” **วิทยานิพนธ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓. หน้า ก.

[๒] พระไพฑูรย์ วรรณบุตร, **ประวัติการบริหารคณะสงฆ์.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สำหรับนักบริหาร มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐, หน้า I – II.

เทคนิคและรูปแบบการเผยแผ□พุทธธรรมของพระเทพสิงหบุราจารย□ (จรัญ ฐิตธมฺโม)วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห□บุรี"ได□ กล□าวถึงเทคนิคการเผยแผ□ของพระเทพสิงหบุราจารย□ (จรัญ ฐิตธมฺโม) ว□าได□ใช□เทคนิคและรูปแบบการเผยแผ□พุทธธรรม โดยยึดเทคนิคและรูปแบบการสอนและการสื่อสารตามแนวพุทธผสมผสานกับหลักนิเทศศาสตร□ทั่วไป โดยได□นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม□ เช□น วิทยุ โทรทัศน□ เทป วิดีโอ หนังสือ และสื่อสารมวลชนอื่นๆ เข□ามาช□วยเป□นเครื่องมือในการเผยแผ□ [๑]

พระมหาสนธิญาณ รักษาภักดี ได□ศึกษาวิเคราะห□เรื่อง "การศึกษาความคิดเห็นของผู้ เข□ารับการฝ□กอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตต□อการฝ□กอบรม ประจำป□ พ.ศ. ๒๕๔๑" สรุปได□ว□าการฝ□ก อบรมพระธรรมทูตมีส□วนอย□างมากในการพัฒนาพระธรรมทูตให□มีความรู□ ประสบการณ□ ทัศนคติที่ดี และมีบทบาทในการสงเคราะห□ประชาชนในด□านต□างๆและช□วยพัฒนาสังคมไทยอย□างมีระบบมากขึ้น ซึ่งนับว□าสอดคล□องกับพุทธดำรัสที่ว□า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน□และความสุขแก□คนหมู□มาก" [๒]

พระมหาปราโมทย□ มหาวีริโย ได้ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ)ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย โดยแยกเป□นประเด็นการศึกษาตามบทบาทภารกิจ ๖ ด□าน ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ□ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.

---

[๑] พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ□ ทินฺนาโภ), "ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ□พุทธธรรมของพระเทพสิงหบุราจารย□ (จรัญ □□ตธมฺโม)วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห□บุรี". **วิทยานิพนธ□พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,**(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖.

[๒] พระมหาสนธิญาณ รักษาภักดี, "การศึกษาความคิดเห็นของผู□เข□ารับการฝ□กอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตต□อการฝ□กอบรม ประจำป□ พ.ศ.๒๕๔๑" , **วิทยานิพนธ□สังคมสงเคราะห□ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร□), ๒๕๔๒.

๒๕๓๕ ได□แก□ บทบาท ด□านการปกครองด□านการศึกษา ด□านการศึกษาสงเคราะห□ ด□านการเผยแผ□ ด□านการสาธารณูปการ ด□านการสาธารณสงเคราะห□ ซึ่งมีรายละเอียดดังต□อไปนี้*

บทบาทด□านการปกครอง

หลักการปกครองในฐานะหัวหน□าพระธรรมทูตหรือเจ□าอาวาส พระราชรัตนรังษีได□ให□ทัศนคติว□าทำงานจะต□องมีความสามัคคี เป□นผู□ตื่นพร□อม สมภารจะไม□ทิ้งวัดเมื่อมีเรื่องจะต□องไป ปฏิบัติหน□าที่ต□องมอบหน□าที่ให□ผู□ปฏิบัติงานอื่นแทน จะต□องพยายามสร□างความพร□อมเพียงของหมู□คณะ ด□วยกิริยาอาการเรียบร□อย อย□าให□มีความแตกต□างกันทั้งเรื่องการฉันทำวัตร และรู□จักนิสัยใจคอของแต□ละบุคคล นอกจากนั้น จะต□องรู□จักวางกฎระเบียบวัดเพื่อสร□างศรัทธาในการเผยแผ□พระพุทธศาสนาตลอดทั้งการแสวงหารูปแบบให□คนชาติอื่นเข□าใจ เพราะวัดเป□นศูนย□รวมจิตใจคนไทยในการทำกิจกรรมอนุรักษ□สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมไทย มีการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเวียนเทียน เข□าพรรษา ออกพรรษา เป□นต□น และที่สำคัญในส□วนงานของพระธรรมทูตต□องทำหน□าที่เผยแผ□พระศาสนา นำคนเข□าวัด บรรพชาหรืออุปสมบทให□ ฝ□กให□เขาเข□าใจหลักธรรมอย□างชัดเจน

การปกครองบุคคลในวัด ท□านใช□หลักเมตตาธรรมและเป□นผู□เคร□งครัดในกฎระเบียบ มีการจัดบุคคลให□เหมาะสมกับงาน พร□อมกับจัดหาสถานที่ให□มีความสัปปายะ โดยแบ□งผู□ปฏิบัติงานในวัดออกเป□น ๘ กลุ□ม ดังนี้

(๑) กลุ□มพระธรรมทูต จัดให□ภูมิใจในหน□าที่ เชื่อมั่นในความเสียสละ มีเกียรติมีศักดิ์ศรีในสมณเพศ สมณศักดิ์ สมณสารูป และงดงามในสมณลีลา

(๒) กลุ□มพระนวกรรม จัดงานให□ตามความถนัด ส□งเสริมโอกาสให□แสดงออกยกย□องผลงานตามความสำเร็จ รายงานให□ผู□บังคับบัญชาทราบตามสายงาน เชิดชูส□งเสริมให□มีภาวะสูงขึ้นในโอกาสอันควร

(๓) กลุ□มพระบัณฑิตปฏิบัติงาน ให□แสดงออกตามความรู□ความสามารถ ศึกษาดูงานตามความเหมาะสม ให□ความหวัง ปลูกฝ□งอนาคต กำหนดทิศทางของตนให□เป□นจริงได□

---

* พระมหาปราโมทย□ มหาวีริโย (ป□กรม), การศึกษาการเผยแผ□พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังสี(วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ)ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย, **วิทยานิพนธ□พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

(๔) กลุ□มพระนักศึกษา ให□ความสนับสนุนจุนเจือช□วยเหลือให□สมประสงค□ดำรงตนอยู□ในภาวะที่สอดคล□องระหว□างความเป□นบุคลากรของวัด กับบุคลากรทางการศึกษา

(๕) กลุ□มพระปฏิบัติธรรม อำนวยความสะดวก ขณะอยู□ในวัด ให□ข□อแนะนำตามประสงค□

(๖) กลุ□มอาสาช□วยพระพุทธศาสนา เป□นอยู□ในการทำงานอย□างมีเกียรติ มีสุขตามเวลา

(๗) กลุ□มผู□ศรัทธาเฉพาะกิจ ไทย อินเดีย นานาชาติ ให□โอกาสบำเพ็ญตนตามความถนัด ยกย□อง เชิดชู และสง□างามในสังคม

(๘) กลุ□มเจ□าหน□าที่ท□องถิ่น ดูแลเรื่องสวัสดิการ ค□าแรง การครองชีพ การรักษาพยาบาล ให□การศึกษาบุตร รางวัลตามกาลอันควร

พระสงฆ□ไทยที่ไปปฏิบัติงานในประเทศอินเดีย ไม□ได□ควบคุมมาก เพราะเป□นการคัดเลือกตามสายงานมีการรู□จักมักคุ□นกัน หรือผู□ไปทำงานด□วยศึกษาไปด□วย อีกส□วนหนึ่งพระที่ศึกษาจบแล□วเข□าไปช□วยปฏิบัติงาน พอครบกำหนดก็กลับสำนักเดิม หรือสนับสนุนส□งเสริมให□ได□ศึกษา ต□อจนจบ ประโยชน□ที่ผู□ไปปฏิบัติงานได□รับ คือ ประโยชน□ในป□จจุบันประโยชน□อนาคต และ ประโยชน□สูงสุด จะเป□นกลไกตัวกำหนด ควบคุมดูแล ส□งเสริมการทำงานระบบอินทรีย□ คือ เป□นใหญ□เฉพาะในหน□าที่ของตน มีการกำหนดบทบาทให□ทุกรูปที่ไปทำงาน เข□าสู□วิธีปฏิบัติศาสนกิจตามความรู□ ความสามารถ ความรับผิดชอบพระราชรัตนรังษี ได้ กล□าวเสริมอีกว□า การควบคุมดูแลพระสงฆ□ไทยที่ไปศึกษาเล□าเรียนอยู□ในอินเดียนั้น โดยมากนักศึกษาเป□นผู□ผ□านการฝ□กงานที่วัด อย□างน□อย ๒ ป□ มาแล□วทั้งนั้น และผ□านการทำงานโดยมีป□ญหาเป□นตัวตั้ง มีป□ญญาเป□นตัวแก□ มีปริญญาเป□นตัวกำกับมีผู□บังคับบัญชาเป□นกองเชียร□ ป□ญหาที่เกิดจากทำงานกับป□ญญาที่ตนเองนำมาใช□การใช□งานได□ จะเป□นตัวฝ□กหัด ขัดนิสัยใจคอให□รู□จักตนเองกับรู□จักสังคมที่อยู□ด□วย ท□านสามารถปรับตัวอยู□ได□ตามภาวะความเป□นจริง ทั้งความผูกพันธ□กับเพื่อนร□วมงาน ความรักเชิดชูในวัดวาศาสนา ความเข□าใจใน

หลักการ นโยบาย และความใกล□ชิดกับผู□บริหาร ทำให□นักศึกษาที่มีความรู□สึกที่ดีว□า “เป□นผู□ให□แก□วัด และศาสนาก□อน ถือเป□นกิจที่จะต□องปฏิบัติ เป□นผู□รู□จักให□ก็จะลดทิฏฐิการเอาเปรียบสังคม ย□อมมีความสำรวมระวัง ไม□เหมือนกับผู□ที่จะไปเพื่อรับ หรือเพื่อปรับปริญญา อย□างนี้น□าจะมีการสร□างป□ญญาอย□างละเอียดและยืดยาวกว□า” พระที่จะไปศึกษาเล□าเรียนตามมหาวิทยาลัยนั้น จะต□องได□รับความเห็นชอบจากกรรมการก□อนว□า ความรู□กับนิสัยหรือวิชาและจรณะเช□นนี้ ควรจะไปเรียน

ในมหาวิทยาลัยใด ควรอยู□ในสมาคมใด เมื่อไปเรียนแล□ว ก็มีกลุ□มที่เป□นหมู□คณะแบบภันเตอาวุโสดูแลอยู□ การที่จะทำให□เกิดความเสียหายก็มีน□อย ยิ่งต□องมีสายใยกับวัดที่อยู□ การไปมาหาสู□ก็ทำให□เกิดความอบอุ□นรู□ป□ญหา แม□แต□ทุนการศึกษาที่วัดมอบให□ ก็เป□นทุนของพระพุทธเจ□า มอบให□ผู□มาปฏิบัติงานอัน เป□นการแสดงความจงรักษ□ภักดี ต□อพระศาสดา ผู□สรรเสริญพระคุณและภักดี ต□อ พระพุทธเจ□าย□อมได□รับการคุ□มครอง ทุนที่ได□มาคือ ความดีที่ท□านทำนั้นเองทางวัดจะพยายามให□ผู□ศรัทธาเป□นผู□ให□ทุนเห็นว□า “เมื่อสร□างวัดแล□ว จะต□องช□วยกันสร□างพระให□อยู□วัด สืบทอดพระพุทธศาสนา ด□วย”

พระราชรัตนรังษี ได□กล□าวถึงประเด็นเกี่ยวกับการปกครองบุคคลที่อยู□ใต□บังคับบัญชาในวัดไทยกุสินาราฯ มักพบประจำ มีอยู□ ๒ ประเด็นใหญ□ คือ

๑.ป□ญหาอุปสรรคในการปรับตัวให□เข□ากับสภาพแวดล□อม

การปรับตัวให□เข□ากับสภาพแวดล□อมพระธรรมทูตไทยมีป□ญหาอุปสรรค ดังนี้

(๑) พระที่มาจากเมืองไทยมักคุ□นเคยกับความที่สะดวกสบายในวัดเมืองไทยระยะแรกท□านจะต□องปรับสภาพให□เข□ากับท□องถิ่น ที่อยู□อาหาร การเดินทาง ผู□คน และทิศทางข□างหน□า

(๒) ลำพังแต□ความรู□ในปริญญากับป□ญญาที่ต□องใช□ เกิดความไม□สอดคล□องกับการปฏิบัติงานในระยะแรก จึงต□องขวนขวายหาวิธีการให□พอเหมาะและลงตัว

(๓) ความรู□ ความสามารถ ความรับผิดชอบ ทั้ง ๓ สิ่งนี้ ทุกรูปมีพร□อม แต□มากน□อย หนักเบาต□างกัน เกิดตกหล□นขาดหายและจืดจาง ใน ๒ ข□อท□าย จึงจับอุปสรรคมาถักทอให□เป□นอุปกรณ□ ส□วนใหญ□จะคุ□นเคยกับความอิสระ คิดเอง ทำเอง พอนำเข□าสู□ระบบการเผยแผ□ก็จะเป□นป□ญหาในเบื้องต□น

(๔) การยึดติดวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช□ เมื่อถูกใช□งาน คำว□า “ไม□เป□น ไม□รู□ ไม□ได□”มักจะเป□นคำตอบที่หยิบยืมมาใช□จนเคยชิน ทำงานใช□เครื่องมือจนเคยตัว พอให□ใช□ฝ□มือเต็มที่ก็ขี้อ□อน ร□องขอผู□ช□วยคือเครื่องมือ เครื่องทุ□นแรง แต□รอบวัดคือคนขอทาน กว□าผู□ให□ทานจะมาถึง ขอให□พึ่งตนเองไปก□อน บางทีก็เป□นอัมพาตทางอุดมการณ□ไปเลยก็มี การปรับตัว พัฒนาฝ□มือ เพิ่มคุณภาพ ปราบความเห็นแก□ได□ ไม□ป□ายสีเพื่อนร□วมงาน อภิบาลเครื่องใช□ไม□สอย ไม□ปล□อยเวลาให□กลืนกิน หมั่นได□

ยินผู□บริหาร หัดเป□นสมภารกว□าจะถึงตรงนี้ ก็ต□องชี้ชวนชมกันตลอดเวลา*

๒. ป□ญหาอุปสรรคในด□านการศึกษา

ป□ญหาอุปสรรคในด□านการศึกษาของพระภิกษุที่เดินทางไปประเทศอินเดีย ดังนี้

(๑) ความต□องการที่จะเรียนกับความรู□ที่มี ไม□สอดคล□องกัน ทำให□ต□องเปลี่ยนมหาวิทยาลัย หรือเปลี่ยนคณะเรียนอยู□เป□นประจำ

(๒) ทุนการศึกษาที่วัดจัดสรรให□ บางมหาวิทยาลัยมีค□าใช□จ□ายเพิ่มขึ้นตามมา นักศึกษาไม□กล□าบอกวัด จึงเกิดความอึดอัด นี่เป□นป□ญหาเฉพาะตน แต□ก็เป□นส□วนน□อย

(๓) รับทุนของวัดจะต□องมีข□อกำหนดบทวินัย บทพัฒนานิสัย บทพัฒนาป□ญญา พอมีทุนจากที่อื่น ซึ่งไม□มีข□อกำหนด ง□ายแก□การดำรงตน และค□าใช□จ□ายแบบมีอิสระเต็มที่จึงถอดถอนความผูกพันกับวัด ท□านพยายามแสวงหาผู□มาสู□ดินแดนพุทธภูมิที่มีศรัทธาต□อพระสงฆ□อย□างสูง คิดว□าถูก ต□องดีงาม จึงจัดทุนส□วนนี้ให□เป□นส□วนสะท□อนให□เห็นถึงความศรัทธา

(๔) ผู□เข□ามาศึกษามีความตั้งใจไว□ที่ปริญญา มากกว□าป□ญญา จึงแสวงหาวิธีการที่จะได□ปริญญาทุกทาง จะถูกผิด ดีงาม หรือไม□อย□างไร ค□อยว□ากันทีหลัง ผู□ที่เขาจะให□ปริญญา ถ□าเป□นคน ของเขาต□องกำหนดหลักวิชาเพื่อให□อยู□รอดได□ หมายถึงคนอยู□รอดประเทศอยู□ได□ แต□ถ□าไปต□างประเทศซึ่งไม□ใช่ บ□านเขาคนของเขา เรียกว□า ให□ปริญญาแล□วไปเสี่ยงเป□นเสี่ยงตาย ไปตายเอาดาบหน□า ราชการที่สอบ เข□า สถานการศึกษาที่รับเงินเดือนผู□คนที่เรียนอยู□ด□วยจะเป□นอย□างไร ไปกำหนดชะตากรรมกันเอาเอง นี่คือความอยากได□ปริญญา แต□ป□ญญาที่เกิดพร□อมตามไม□ทัน คืออุปสรรคอย□างหนึ่งของการศึกษา

(๕) ในสถานที่ศึกษานั้น หากมีคนในชาติเดียวกัน ทั้งคฤหัสถ□และบรรพชิต ถ□าพระสงฆ□ผู้เป□นนักศึกษา มีสมณลีลา พึ่งพาอาศัยได□ หรือมีน้ำใจช□วยเหลือเจรจากับทั้งศีลาจารวัตรงาม ก็เป□น กลุ□มเป□นก□อน อร□ามงามตากับหมู□คณะและผู□พบเห็นว□า คนชาตินี้เป□นเนื้อเป□นหนังอันเดียวกัน แต□ถ□าบรรพชิตมีชีวิตที่ไม□ตรงตามโผที่เขา

---

* สัมภาษณ□ พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ), ประธานสงฆ□วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ประเทศอินเดียและปฏิบัติหน□าที่เจ□าอาวาสวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล, ๒๕ มกราคม ๒๕๕๒.

รู□เขาเห็น (ความต□องการ) เขาอยากให□เป□นและเขาไม□อยากให□ เป□นก็จะเกิดความขัดแย□งแบ□งฝ□กแบ□งฝ□าย พระสงฆ□จะถูกอภิปรายไม□ไว□วางใจเป□นรายวัน หนักเข□าเสียงสะท□อนกลับเข□าเมืองไทย ทำให□กลิ่นสีสมณะไม□หอมทวนลมก็มี แต□ส□วนใหญ□เมื่อเข□าอกเข□าใจกันแล□ว หลายมหาวิทยาลัย มีการทำบุญสุนทรทานลูกหลานไปเรียนศึกษา กราบนมัสการหลวงพี่หลวงน□าได□อย□างสนิทใจ

๓ แนวทางแก□ไขป□ญหาด□านการปกครอง

พระราชรัตนรังษี กล□าวถึงแนวทางแก□ไขป□ญหาไว□ดังนี้

(๑) แนวทางแก□ไขป□ญหาการปรับตัวให□เข□ากับสภาพแวดล□อม ในอนาคตต□องจัดตั้งศูนย□อบรมพัฒนาความรู□ให□แก□พระภิกษุ ผู□จะเข□าไปปฏิบัติเฉพาะของวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ เพื่อให□ผู□ปฏิบัติงานสามารถตอบสนองงานวัดได□ เพื่อให□การพัฒนาบุคลิกภาพที่พึงประสงค□ ส□งผลดีต□อการปกครองของวัดมีบุคลากรสนับสนุนกิจการวัดที่มีคุณภาพ

(๒) แนวทางแก□ไขป□ญหาการศึกษาต□อของพระภิกษุที่มาอยู□วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ต□องทำความเข□าใจหลักการและวิธีการของวัดในด□านการสนับสนุนทุนการศึกษาแก□พระภิกษุอย□างถูกต□อง และประชาชนผู□ให□ทุนการศึกษาพระภิกษุในประเทศอินเดีย ควรให□ท□านด□วยความศรัทธาและป□ญญา เพื่อได□บุคลากรสนองงานพระพุทธศาสนาและวัด ตรงตามเจตนารมณ□ของผู□ให□ทุน ไม□ควรให□แบบไม□มีเงื่อนไข ทำให□ทุนทรัพย□ของผู□ให□เกิดประโยชน□ต□อสังคมและพระพุทธศาสนาน□อย เช□น กรณีพุทธศาสนิกชนชาวไทยนำบาตรไปถวายพระที่ประเทศศรีลังกาหลายร□อยใบ “โยมได□บุญ แต□พระและวัดไม□ได□ประโยชน□ บาตรสแตนเลสที่ส□งไปขนาดใหญ□มาก ขัดกับความรู□สึกของพระศรีลังกา ซึ่งใช□บาตรขนาดเล็กสีดำ ที่สำคัญคือพระศรีลังกาไม□ได□ขาดแคลนบาตรอย□างที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยเข□าใจ” [๑]

ดังนั้น งานด□านการปกครองของพระราชรัตนรังษี ต□อการบริหารปกครองในฐานะพระธรรมทูตและเจ□าอาวาสวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ได□ปฏิบัติหน□าที่ด□วยหลักเมตตาธรรมต□อทุกคน ให□ความสนิทสนม และยึดหลักการตามกฎมหาเถรสมาคมและพระราชบัญญัติคณะสงฆ□เกี่ยวกับอำนาจหน□าที่ของเจ□าอาวาสได□อย□างถูกต□อง ตามมาตรา ๓๗ (๒) กล□าว□าการปกครองสอด ส□องให□บรรพชิตและคฤหัสถ□ที่อยู□ใน

---

[๑] ไตรเทพ ไกรงู , “โยมได□บุญแต□...พระและวัดไม□ได□ประโยชน□”, **คมชัดลึก,** (๗ กันยายน๒๕๔๗) : หน□า ๔๐.

วัดให□ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎระเบียบมหาเถรสมาคม ข□อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม และในมาตรา๓๘ ได□กำหนดอำนาจของเจ□าอาวาสไว□ดังนี้ (๑) ห□ามบรรพชิตและคฤหัสถ□ซึ่งมิได□รับอนุญาตจากเจ□าอาวาสเข□าไปอยู□อาศัยในวัด (๒) สั่งให□บรรพชิตและคฤหัสถ□ซึ่งไม□อยู□ในโอวาทของเจ□าอาวาสออกไปเสียจากวัด (๓)สั่งให□บรรพชิตและคฤหัสถ□ที่มีที่อยู□หรือพำนักอาศัยในวัดทำงานภายในวัดหรือให□ทำทัณฑ□บนหรือให□ ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ□ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ□าอาวาส ซึ่งได□สั่งโดยชอบด□วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคมข□อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม [๑]

๔. บทบาทด□านการศาสนศึกษา

ผลจากการศึกษาบทบาทของพระราชรัตนรังษี ในฐานะพระธรรมทูตไทยด□านการศาสนศึกษา โดยแบ□งวิธีการส□งเสริมการศึกษาได□ ๒ ประเภทใหญ□ๆดังนี้

(๑) **การส□งเสริมการศึกษาแก□นักบวชท□องถิ่น** ได□แก□ ส□งเสริมพระภิกษุสามเณรในท□องถิ่นที่เข□าบวชในพระพุทธศาสนา ให□การสนับสนุนการศึกษาในพรรษา เพื่อให□มีความรู้ความ สามารถในการเผยแผ□พระพุทธศาสนาได□ เพราะนักบวชท□องถิ่น คือบุคลากรสำคัญในการเผยแผ□พระพุทธศาสนาให□มั่นคงในอนาคตต□อไป

(๒) **การส□งเสริมการศึกษาแก□นักบวชจากประเทศไทยและต□างประเทศ** ที่เข□ามาศึกษาอยู□ในประเทศอินเดีย โดยการให□ทุนสนับสนุนการศึกษา และเข□ามาฝ□กฝนศึกษาเรียนรู□วิธีการเผยแผ□ศาสนธรรมจากวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ และวัดไทยลุมพินี เพื่อช□วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศอื่นและเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาต□อไป[๒]

พระราชรัตนรังษี ได□กล□าวถึง อุดมการณ□การศึกษาของวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ในการจัดการศึกษาเรียนรู□นั้น อย□ามุ□งแต□คันถธุระเพียงอย□างเดียว ต□องส□งเสริมวิป□สสนาธุระควบคุมไปด□วย เพราะคนต□างประเทศในยุคป□จจุบันกำลังต□องการ

---

[๑] พระวิสุทธิภัทรธาดา, **พระราชบัญญัติคณะสงฆ□ และกฎมหาเถรสมาคม,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗) หน้า ๑๘.

[๒] สัมภาษณ□ พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ), ประธานสงฆ□วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ประเทศอินเดียและปฏิบัติหน□าที่เจ□าอาวาสวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล, ๒๕ มกราคม ๒๕๕๒.

ปฏิบัติธรรม เราจะไม□ทอดทิ้งหลักวิป□สสนา อัน เป□นพื้นฐานการศึกษาปฏิบัติ อย□างน□อยพระผู□ปฏิบัติงานต□องแนะนำกรรมฐานอย□างง□ายๆ ได□ ต□องมีเทคนิควิธีการสอนให□แต□ละบุคคลเกิดโอภาสนิมิตขึ้น เพื่อให□รู□ทั้งคันถธุระและวิป□สสนาธุระควบคู□กันไปนี้ เป□นอุดมการณ□จัดการศึกษาเบื้องต□นให□แก่บุคลากรในวัดนำไปเป□นแนวทางปฏิบัติการจัดการศึกษาของวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ เป□นการจัดการศึกษาเรียนรู□แบบง□ายๆ มุ□งผลิตบุคลากรเพื่อสนองงาน ให□รู□จักนำเทคนิควิธีการนำความรู□ที่ได□ศึกษามาแล□วออกมาใช□ประโยชน□ โดยมุ□งเน□นไปที่การพัฒนาลักษณะนิสัยให□สอดคล□องกับความรู□ที่มีอยู□แล□ว เกิดความรู□ผสมผสานเป□นกระบวนการพัฒนาองค□ความรู□ใหม□ ใช□ทักษะการปฏิบัติงานมา เป□นสื่อการศึกษาผสมผสานเข□ากับหนึ่งสมอง สองมือ ซึ่งสามารถจัดการศึกษาของวัดออกเป□น ๓ ระบบ คือ

(๑) **การศึกษาในระบบ** เป□นการส□งเสริมการศึกษาของพระภิกษุให□มีความรู□ในระดับสูงขึ้น ต□อจากการศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยสงฆ□ และมหาวิทยาลัยทั่วไป ตั้งแต□ระดับปริญญาตรี โท และเอก โดยวัดเป□นผู□ให□ทุนสนับสนุนการศึกษาขึ้นอยู□ที่ศักยภาพความสามารถของผู□เรียนแต□ละรูป วัดเป□นเพียงบันไดให□ก□าวเดินตามกำลังศักยภาพจะจบช□าหรือเร็ว อยากได□ปริญญาหรือป□ญญาให□สิทธิเต็มที่

(๒) **การศึกษานอกระบบ** เป□นการศึกษาภายในวัด โดยอาศัยกระบวนการทำงานเป□น แผนกเพื่อแจกแจงการใช□ความรู□ความสามารถที่มีอยู□แล□ว ด□วยการนำออกมาใช□พัฒนาการเรียนรู□ปฏิบัติจริง เช□น แผนกทุน เลขานุการ แผนกวิเทศสัมพันธ□ แผนกประชาสัมพันธ□ แผนกการเกษตร แผนกการบัญชี แผนกโภชนาการ แผนกการเงิน แผนกรายการจัดวิทยุชุมชน แผนกพระวิทยากร และแผนกบรรยายนอกสถานที่ เป□นต□น

(๓) **การศึกษาไม□มีระบบ** (เหนือระบบ) เป□นการจัดการศึกษามุ□งผลิตนักเผยแผ□หรือ พระธรรมทูต สร□างความคิด สร□างงานเป□นงานตนเอง เช□น การผลิตหนังสือแผ□นซีดีรอมสื่อสารการ เผยแผ□ตามความถนัดแต□ละรูป วัดจัดทุนสนับสนุน ซึ่งในระบบการศึกษานี้ มุ□งสร□างเสริมความรู□ภายในติดอาวุธทาง ป□ญญา มีการเจริญวิป□สสนากรรมฐาน เพื่อความหลุดพ□นคือ พระนิพพาน

การจัดการศึกษาทั้ง ๓ ระบบนั้น เพื่อให□พระภิกษุมีความสามารถสนองงานภายในวัด ภายนอกวัดได□ พยายามสร□างทีมงานให□สอดคล□องกับประเภทงานในทีมงานแต□ละแผนกอย□างน□อย ต□องมี ๔ คน คือ เจ□าของงาน ผู□ร□วมทำงาน ประกอบด□วย

ระดับทำงานแทน ระดับผู□ช□วยงาน และระดับรับใช□งาน ซึ่งในทีมงานหนึ่งอาจจะมีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ□

การจัดการศึกษาในระบบ เป□นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อสนองงานวัดและสังคมภายนอกทั้งในประเทศและต□างประเทศ เป□นการคืนคนดีสู□สังคม ส□วนการศึกษานอกระบบ เป□นการผลิตบุคลากรสนองงาน ส□งเสริมการเรียนรู□เฉพาะทางและการเรียนรู□ตลอดชีวิต การศึกษาไม□มีระบบเป□นการผลิตบุคลากรสนองงานพระธรรมทูต โดยเฉพาะเพื่อให□เกิดความชำนาญเรียนรู□เฉพาะทางเผยแผ□ อันเป□นภารกิจหลักของพระธรรมทูตไทย ในประเทศอินเดีย พระราชรัตนรังษี ให□ข□อคิดการปฏิบัติงานว□า “เพาะชำความเข□าใจให□งอกงาม การทำงานต□องเข□าถึงงาน อย□า เข□าถึงเพียงคนทำงาน ถ□าทำงานเอาการเอางานก็จะได□การได□งาน”ดังนั้น เมื่อทำกิจกรรมอะไรก็ตาม แต□ละคนสามารถพิจารณาก□อนกระทำหรือตรวจสอบหลังกระทำได□ เพราะในเวลาที่เราเกี่ยวข□องสัมพันธ□กับสิ่งทั้งหลายนั้น จะต□องมีทั้งศีล สมาธิ ป□ญญา ครบหมด ซึ่ง พระธรรมป□ฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)ได□แบ□งกิจกรรมออกเป□น ๓ด□านดังนี้

(๑) **ด□านศีล** หรือความสัมพันธ□กับโลกภายนอก คือ กิจกรรมการกระทำหรือพฤติกรรมของเรานี้ จะเป□นการเบียดเบียน ก□อความเดือดร□อนแก□ใคร อะไรเสียหายหรือเปล□าหรือเป□นไปในทางส□งเสริมเกื้อกูล ช□วยเหลือกัน อย□างน□อยก็ไม□ก□อให□เกิดโทษ ไม□ทำให□ใครเดือดร□อน หรือทำอะไรให□เสียหาย

(๒) **ด□านจิตใจ**คือ สภาพจิตของเราที่กำลังทำอยู□หรือกำลังจะทำกิจกรรมอันนี้ทำด□วยเจตนาอย□างไร มีความมุ□งหมายอย□างไร แรงจูงใจอะไร มีความหวังดี ปรารถนาดีอยากจะช□วยเหลือเกื้อกูลหรือคิด ร□าย มีจิตใจที่ชื่นบานแจ□มใสหรือขุ□นมัว มีความสุขหรือความทุกข□ เป□นต□น

(๓) **ด□านป□ญญา**หรือด□านความรู□ความเข□าใจ คือ รู□และเข□าใจสิ่งที่เรากระทำนี้ชัดเจนดีหรือไม□ เป□นการกระทำที่ตรงตามเหตุป□จจัย จะก□อให□เกิดผลที่เราต□องการได□ครบถ□วนกระบวนการหรือไม□ ทำไปแล□วจะเกิดผลดี ผลเสียอะไรบ□าง[๏]

[๏] พระธรรมป□ฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **รู□หลักก□อน แล□วศึกษาและสอนให□ได□ผล,** (กรุงเทพมหานคร : พิมพ□สวย, ๒๕๔๗), หน□า ๘๖-๘๗.

พระราชรัตนรังษี ได□กล□าวถึง วิกฤตการณ□ศึกษา ป□จจุบันสังคมกำลังขาดสติ เริ่ม ตั้งแต□บ□านไม□มีวัฒนธรรม ตั้งอยู□บนความฝ□นเกินความจริง ชีวิตคนกำลังขาดสติ วัฒนธรรมศีลธรรม สมบัติตั้งแต□เสื้อผ□า ผืนดิน ธนาคาร หลุดลุ□ยหมด จำเป□นต□องใช□ป□ญญาแสวงหาความรู□เพื่อไว□ประดับ โชว□ ค□าขาย ใช□สอย เพราะการศึกษาไม□รู□ว□าอะไรคือความรู□ ความจำเป□นเป□นการศึกษาที่ไม□ถูกทางการศึกษาที่ถูกต□องจะต□องประกอบด□วยป□ญญาดับทุกข□ได□ สร□างความสุขให□กับตัวเรา นำไปสู□การใช□ความสุขอันประณีต โดยใช□หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ประเทศอินเดีย ได□จัดแนวทางการส□งเสริมการศึกษา ดังนี้

(๑) จัดเป□นหน□วยงานรวบรวมข□อมูลข□าวสาร เกี่ยวกับประชาชน วัฒนธรรมประเพณี ศิลปกรรม สถาป□ตยกรรมของชาติ และพระพุทธศาสนาของประเทศไทย สำหรับผู□สนใจที่ เป□นชาวต□างประเทศ และผู□ที่จะเดินทางเข□าสู□ประเทศไทย อันเป□นการสนองงานของคณะสงฆ□ไทย และรัฐบาลไทย

(๒) ส□งเสริมและสนับสนุนให□มีตำรา เอกสาร หนังสืออ□างอิงทางศาสนา ปรัชญาประวัติศาสตร□ โบราณคดี และภาษาศาสตร□ วัฒนธรรม ประเพณี ภารตะ-ไทย เพื่อการศึกษาค□นคว□า วิจัย งานวิทยา นิพนธ□ และงานวิจัยนักวิชาการทั่วไป

(๓) จัดประชุมสัมมนาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศาสนา การดำเนินชีวิต ร□วมกับมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา วัด สำนัก ของไทย อินเดีย และนานาชาติ

(๔) จัดห□องสมุดพระพุทธศาสนา มีหลักสูตรนักธรรม บาลี พระไตรป□ฎก ๗ภาษา อรรถกถา หนังสือ อ□างอิง ตำรา และผลงานของนักวิชาการทางศาสนา จัดศาลาปฏิบัติธรรม สาลวโนทยาน ที่สนทนาธรรม ให□บริการแก□ชุมชนและผู□สนใจทั่วไป

(๕)จัดทำพิพิธภัณฑ□ แสดงพระพุทธปฏิมากรสำคัญในประเทศไทย พระพุทธรูปในแต□ละประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา และรูปเหมือนพระสงฆ□ไทย ผู□ทำคุณประโยชน□ต□อพระพุทธศาสนา เป□นต□น*

๔. บทบาท□านการศึกษาสงเคราะห□

บทบาทการศึกษาสงเคราะห□ของพระราชรัตนรังษี มีอยู□ ๒ ระบบใหญ□ๆ ดังนี้

---

* พระวิเทศโพธิคุณ (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ),**วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ รัฐอุตตรประเทศสาธารณรัฐอินเดีย,** ในงานสมโภชพระมหาเจดีย□ พระมหาธาตุเฉลิมราชศรัทธา, (กรุงเทพมหานคร : พรศิวการพิมพ□, ๒๕๔๖), หน□า ๕๙.

(๑) การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัด เรียกว□า **“โรงเรียนต□นกล□า”** เป□นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย□ของวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ สำหรับให□การศึกษาแก□เยาวชนในท□องถิ่น โดยมีจุดประสงค□เพื่อให□เยาวชนมีความรู□ความเข□าใจพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีครูผู□สอน ประกอบด□วย พระภิกษุชาวไทย ชาวพม□า และครูพื้นถิ่นชาวอินเดีย สอนเป□นภาษาฮินดี และภาษาอังกฤษ โครงสร□างของหลักสูตรประกอบด□วย ไหว□พระสวดมนต□พุทธประวัติ ศาสนพิธี ประเพณีวัฒนธรรมไทย และ ศาสนวิทยา ป□จจุบันเป□ดสอน ๒ ชั้นเรียนได□แก□ ชั้นที่๑ รับนักเรียนชั้นประถมศึกษาป□ที่ ๑-๔ ชั้นที่ ๒ รับนักเรียนชั้นประถมศึกษาป□ที่๕-๖

(๒) การจัดตั้งทุนการศึกษาให□แก□นักศึกษาไทยทั้งที่เป□นพระภิกษุ คฤหัสถ□ และเยาวชนชาวอินเดีย[๑]

ยุทธศาสตร□การศึกษาสงเคราะห□จัดอยู□ในรูปกองทุน เพื่อใช□สนับสนุนการศึกษาแก□ชาวพุทธ เป□นกองทุนพัฒนาความรู□แก□ชาวพุทธ ลักษณะกองทุนที่จัดตั้งขึ้นในป□จจุบัน มีดังนี้

(๑) กองทุนการศึกษา สำหรับผู□ผ□านการปฏิบัติงานของวัด ตั้งแต□ระดับปริญญาตรี โท เอก ทั้งนี้จะต□องได□รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการวัด

(๒) กองทุนสนับสนุนการศึกษา สำหรับนักศึกษาที่เข□ามาช□วยศาสนกิจของวัดอย□างสม่ำเสมอ เมื่อพิจารณาเห็นสมควรจะช□วยเหลือ ก็จัดทุนให□จำนวนหนึ่ง

(๓) กองทุนสงเคราะห□การศึกษา สำหรับผู□มีความจำเป□นขาดแคลนอย□างใดอย□างหนึ่ง ร□องขอความช□วยเหลือมายังวัด หรือมีผู□แนะนำว□า ควรให□การสงเคราะห□อย□างใดอย□างหนึ่ง ใน ภาวะขาดแคลนหรือจำ เป□นขณะศึกษาอยู□

(๔) กองทุนช□วยจัดพิมพ□วิทยานิพนธ□ปริญญาเอก สำหรับผู□ที่ได□รับทุนการศึกษาและทุนช□วยการศึกษา ที่มีน้ำใจช□วยงานเผยแผ□ เช□น การออกบรรยายในหมู□คณะผู□แสวงบุญหรือช□วยกิจการพระศาสนา ที่วัดมอบหมายให□ปฏิบัติ เป□นต□น

(๕) กองทุนการศึกษา สำหรับพระภิกษุสามเณรในท□องถิ่น เป□นพระภิกษุสามเณรชาวอินเดีย พม□า เนปาล ศรีลังกา ที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาใกล□เคียงกับวัดไทยกุสินารา

---

[๑] สัมภาษณ□ พระมหาคมสรณ□คุตฺตธมฺโม, ฝ□ายวิเทศสัมพันธ□ วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□อินเดีย, ๑๕ กุมภาพันธ□ ๒๕๕๒.

เฉลิมราชย□ เจ□าอาวาสแต□ละวัดจะได□รับมอบหมายให□จัดผู□เข□ารับทุนการศึกษาสงเคราะห□เป□นรายป□ หรือรายสะดวก

(๖) กองทุนการศึกษาสงเคราะห□ สำหรับเยาวชนในศูนย□ศึกษาวันอาทิตย□ของโรงเรียน ต□นกล□า และลูกคนงานภายในวัดทุกระดับ ต่ำสุด คือ ชั้นประถม สูงสุด คือ ปริญญาเอก

(๗) กองทุนส□งเสริมการปฏิบัติธรรมสำหรับนักเรียนไทย ที่มาศึกษาอยู□ในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยในอินเดีย เพื่อเป□นการให□กำลังใจแก□ผู□มาศึกษาในถิ่นที่อยู□ห□างไกลมาตุภูมิ เป□นผู□มีความประพฤติที่งดงาม มีนิสัยขวนขวายในกิจของหมู□คณะ เข□าร□วมโครงการฏิบัติธรรม หรือมีความใกล□ชิดติดต□อกับวัด ช□วยกิจการพระศาสนา จึงจัดทุนเป□นของขวัญของที่ระลึก ประกาศนียบัตร ประกาศเกียรติคุณ

กองทุนการศึกษาสงเคราะห□วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□นั้น พระราชรัตนรังษีได□พยายามจัดตั้งกองทุนขึ้นหลากหลายวิธี ซึ่งอาศัยหลักการและเหตุผลของการจัดตั้งมาจากแนวคิดว□า กองทุนการศึกษานี้ พระพุทธเจ□าทรงโปรดประทานให□ ผู□จงรักภักดี เชื่อฟ□งคำสั่งสอน เจ□าของทุนนี้คือ พระพุทธเจ□า ที่ทรงใช□พระนามว□า “พระพุทธสยัมภูญาณ” เพื่อใช□เป□นแหล□งสนับสนุนการศึกษา และเผยแผ□ โดยมีแหล□งที่มา ดังต□อไปนี้

(๑) **มูลนิธิวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย**□ กองทุนนี้เป□นเงินที่รับบริจาคจากกรรมการผู□สร□างวัดมาตั้งแต□เริ่มต□น มองเห็นความสำคัญว□า เมื่อสร□างวัดให□สวยงามแล□วควรที่จะช□วยกันสร□าง พระสงฆ□ให□ธำรงพระพุทธศาสนาที่วัดนี้ด□วย จึงบริจาคทุนการศึกษาให□แก□พระสงฆ□ผู□มาปฏิบัติงานได□มีโอกาสศึกษาในระดับสูงขึ้น ตามกำลังสติป□ญญาและความเพียรพยายาม

(๒) **การบริจาคของพุทธบริษัทผู□มาแสวงบุญ**กองทุนนี้เป□นเงินที่รับบริจาคจากชาวพุทธผู□มาแสวงบุญ ซึ่งได□รับรู□กิจกรรมงานเผยแผ□พระพุทธศาสนาของวัด โดยมีพระสงฆ□ ผู□เสียสละมาปฏิบัติงานไม□เรียกร□องและต□องการสิ่งอื่นแต□อย□างใด เป□นการอุทิศตนอย□าง สมเกียรติสมศักดิ์ศรีของพระพุทธโอรส ผู□มีศรัทธาเลื่อมใสประกอบกับวิสัยทัศน□ที่กว□างไกล จึงช□วยกันบริจาคทรัพย□สนับสนุนเป□นประจำบ□าง บางโอกาสบ□าง กองทุนนี้จะไม□กำหนดระบุบุคคล เพราะจะเกิดป□ญหาตามมา จึงจัดสรรกองทุนนี้ให□ ตามมติของคณะกรรมการผู□พิจารณาเท□านั้น

(๓) **กองทุนพระพุทธสยัมภูญาณ**(สร□างพระให□อยู□วัด)รายได□มาจากผู□มีศรัทธาทั้งผู□ไปแสวงบุญในประเทศอินเดียและเนปาล พุทธบริษัทที่อยู□ในเมืองไทยเคยไปนมัสการสังเวชนียสถานและอ□านหนังสือสู□แดนพุทธองค□ ประเทศอินเดียและเนปาล เห็นความสำคัญในการเผยแผ□พระพุทธศาสนาของวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ที่พระราชรัตนรังษีเป□นประธานสงฆ□อยู□นั้น จึงร□วมบริจาคเข□ากองทุนละ ๑,๐๐๐ บาท ทางวัดก็จะมอบหนังสือที่ระลึกให□ ๑ เล□ม โดยผู□มีศรัทธาสามารถบริจาคได□ทั้งในวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ และวัดอัปสรสวรรค□วรวิหาร โดยมีพระภิกษุสามเณรทำหน□าที่ประสานงาน เพื่อผ□านเข□าบัญชีไปที่วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ต□อไป

(๔) **การปฏิบัติงานของพระวิทยากร “พระพี่ช□วยพระน□อง”**กองทุนนี้เป□นการสร□างความสัมพันธ□ระหว□างรุ□นต□อรุ□นของพระสงฆ□ผู□ถูกคัดเลือกให□ไปทำหน□าที่เป□นพระธรรมวิทยากร บรรยายตามสถานที่รับนิมนต□ในวาระโอกาสต□างๆ ผู□ออกบรรยายสร□างฐานจากผู□รับทุนคือขณะที่เรียน ผู□หาทุนคือขณะที่ศึกษาในระดับปริญญาเอก รับกิจนิมนต□บรรยาย ได□แล□วผู□ให□ทุนคือผู□เรียนจบแล□ว ไปทำงานเป□นเจ□าคณะพระสังฆาธิการในประเทศไทย สำหรับกองทุน“พระพี่ช□วยพระน□อง” เป□นวิธีการให□จับกลุ□ม ๓ รูปบ□าง ๔ รูปบ□าง ในกลุ□มผู□ไปบรรยายหากมีป□จจัยเกิดขึ้น จะต□องพิจารณาเฉลี่ยกันในกลุ□มของตน

(๕) **พระมหาเถระผู□เมตตาประทานให□** กองทุนนี้มีพระมหาเถระผู□ที่รู□และเห็นการทำงานของพระสงฆ□ในต□างแดนด□วยตนเอง เกิดความคิดในภาระหน□าที่ว□าเราอยู□ในฐานะเป□นผู□ที่จะช□วยเขาได□ จึงไม□ดูดาย จัดสรรป□จจัยตามกำลังทรัพย□ตามอำนาจที่ตนเองมี เช□นเป□นประธานมูลนิธิ ข□อเสนอขอให□แบ□งส□วน เป□นเจ□าอาวาส ก็ช□วยตั้งตู□บริจาคที่วัดของตนมีสมณศักดิ์ ก็ตัดส□วนเฉพาะเป□นเดือนๆ มอบให□ นับว□าได□รับความเมตตาจากพระมหาเถระเป□นจำนวนมาก

(๖) **องค□กรการกุศลอื่นๆ** องค□กรการกุศลทั้งในประเทศไทยและต□างประเทศรวมถึงอินเดียและเนปาล ได□ศึกษาวิจัยถึงประโยชน□ที่วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ เป□นสื่อกลางให□การช□วยเหลือสาธารณชน แบบองค□กรการกุศล จึงได□จัดสรรหรือประชาสัมพันธ□ในประเทศต□างๆ แล□วส□ง ป□จจัย เป□นทุนสำหรับช□วยส□งเสริม

การศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนพุทธภูมิให้มั่นคง กว้างไกล

การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์พึงกระทำแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

(๑) การศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาที่พระสงฆ์สามารถดำเนินการได้ เพื่อสงเคราะห์ประชาชน ประกอบด้วย โรงเรียนการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนเอกชนที่วัดจัดตั้งด้วยมูลนิธิ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งการศึกษาสงเคราะห์ทั้งหมดนี้ เป็นการจัดตั้งการศึกษาเพื่ออนุเคราะห์เยาวชนในชุมชน

(๒) การสงเคราะห์เพื่อเกื้อกูลการศึกษา ประกอบด้วย จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เป็นผู้ช่วยพัฒนาสถานศึกษาทั้งอาคารสถานที่ อุปกรณ์การศึกษา และช่วยสนับสนุนการศึกษาเฉพาะบุคคล[๓]

๕. บทบาทด้านการเผยแผ่

บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระราชรัตนรังษีในประเทศอินเดีย สามารถจัดประเภทการเผยแผ่ได้ดังนี้

(๑) การผลิตบุคลากรการเผยแผ่ในวัดโดยการจัดพระเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดแก่ประชาชนในท้องถิ่นและผู้แสวงบุญจากประเทศไทยและต่างประเทศ นอกจากนั้นท่านยังได้พัฒนาบุคลากรภายในวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ เพื่อจัดส่งไปปฏิบัติศาสนกิจเผยแผ่ระพุทธศาสนายังต่างประเทศ เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ (พระคนอง ญาณคุโณ) ประเทศเนปาล (จำนวน ๑๐ รูป มีพระครูพิบูลสรกิจ :นิรันดร จิรฏฺ ฐิโก เป็น ต้น)ประเทศศรีลังกา(หลวงจีนติงฮุย) ประเทศสหรัฐอเมริกา (พระมหาวิชเนาว์ ปญฺาวชิโร) และประเทศสวิสเซอร์แลนด์ (ดร.พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต)

(๒) การผลิตสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สื่อที่ใช้ในการเผยแผ่

---

[๓] พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ซองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒“, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖, หน้า ๘๒.

พระพุทธศาสนาได□แก□ หนังสือธรรมะ มีทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษ ภาษาเนปาลี (ภาษาราชการ) ภาษาเนวารี (ภาษาท□องถิ่น) ซีดีรอม การจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง หอกระจายข□าว ได□จัดตั้งในวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ และวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล เพื่อเผยแผ□ธรรมะและประชาสัมพันธ□ข□าวสาร ต□างๆ โดยจัด เป□นทั้งพากย□ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฮินดี ภาษาเนปาลี สื่อมัลติมีเดีย เป□นระบบโทรทัศน□วงจร ป□ดเพื่อเผยแผ□พุทธประวัติ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย□ไทย ซึ่งพระราชกรณียกิจ ดังกล□าว เป□นที่ประทับใจชาวเนปาลอย□างยิ่ง เพราะชาวเนปาลมีความต□องการและอยากมีพระมหากษัตริย□เหมือนกับพระมหากษัตริย□ของไทย การปฏิบัติศาสนกิจสงฆ□ไทยสงฆ□เนปาล วัฒนธรรมไทย การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับพิธีกรรมพระพุทธศาสนา โต□ะหมู□บูชาพระพุทธรูปสมัยต□างๆ อาสน□สงฆ□ ภาพชุดผ□ากฐินพระราชทาน*

พระราชรัตนรังษี ได□ให□ข□อคิดเกี่ยวกับการผลิตสื่อเพื่อใช□ในการเผยแผ□ศาสนธรรมไว□ว□า การจัดพิมพ□หนังสือโฆษณาประชาสัมพันธ□ งานวัด งานทำบุญ พิธีกรรมต□างๆ และงานก□อสร□าง เป□น ต□น อย□าพิมพ□หนังสือแบบสุกแล□วนำมาลง หมายถึง หนังสือที่มีคนเขียนแล□วนำมาลง จะต□องนำคำสอนหรือธรรมะสดๆ มาลง เพื่อให□ประชาชนได□อ□านและศึกษา สมัยนี้วัดจำนวนมากมีทุน แต□ขาดบุคลากรปฏิบัติงาน ทำให□งานเผยแผ□ไม□ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการเผยแผ□ต□องพยายามหาสิ่งแปลกใหม□ที่ชาวบ□านไม□รู□ ต□องขยันศึกษาค□นคว□าให□มากเพื่อเตรียมความพร□อมในการเผยแผ□ตลอดทั้งผลิตสื่ออุปกรณ□ที่ทันสมัย และอุปกรณ□ที่อยู□ในตัวเช□น บุคลิกท□าทาง พรสวรรค□ ปฏิภาณไหวพริบ เป□นต□น

พระราชรัตนรังษี ได□กล□าวถึงการเผยแผ□พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียว□าเป□นการคืนกำไรให□กับอินเดีย ประเทศไทยได□ดิบได□ดีมีวัฒนธรรม ก็เพราะมีต□นกำเนิดรากเหง□ามาจากอินเดีย ผู□มาปฏิบัติศาสนกิจต□องยึดหลักความกตัญ□ูต□อศาสนาขององค□สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ□า จึงจะปฏิบัติงานได□ เรียกว□า หวังในอริยสัจ ๔ ก็มีกำลังปฏิบัติงานถ□าหวังในป□จจัย ๔ เป□นตัวตั้ง การเผยแผ□พระพุทธศาสนาในอินเดียก็จะยากยิ่ง จะอยู□ยากกินยาก พูดยาก การเดินทางลำบากสารพัดจะตามมา เรียกว□า ผู□เผยแผ□

---

* สัมภาษณ□ พระมหานิวัตรกลฺยาณวฑฺฒโน, ฝ□ายกองงานเลขานุการ วัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล, ๒๐ กุมภาพันธ□ ๒๕๕๒.

พระพุทธศาสนาต□องทำใจให□มาก ถ□าตามใจเพียงน□อยนิด ความคิดก็จะตีบตันทันที เพราะที่นั้นเป□นดินแดนเทวทูตที่พระธรรมทูตต□องทำวิกฤตให□เป□นวิจิตรการเผยแผ□พระพุทธศาสนาในอินเดียจะว□ายาก ก็คงจะยากจริงๆ เพราะในแผ□นดินนั่นไม□ว□างจากศาสนา แม□แต□ทรายเม็ดหนึ่ง นทีธารสายหนึ่ง สิงสาราสัตว□ ต□นไม□ ภูเขา ถ้ำเหวเปลวไฟ พระอาทิตย□ พระจันทร□ ดวงดาวทั่วฟากฟ□า มีพระ เจ□าผู□เป□นใหญ□สถิตอยู□ทั้งนั้นมีเทวดาองค□เล็กองค□น□อยจองเป□นที่สั่งที่สอนผู□คนเต็มไปหมด พระพุทธศาสนาเกิดที่นั่น และก็ดับเกือบสูญสิ้นที่นั่นเหมือนกัน ดังนั้น ผู□ไปเป□น พระธรรมทูต ต□อง เป□นนักเผยแผ□ระดับกล□าแกร□งจริงๆ มิฉะนั้น ก็จะไม□อาจเบียดลงพื้นที่ได□เลย ความตั้งใจ กาลเวลา ประสบการณ□บวกกับเทคนิควิธีการและการนำเสนอที่สอดคล□องกับนโยบายของส□วนกลางได□ จึงพอจะมีเส□นมีทางได□ลงพื้นที่บ□าง และเป□นป□กแผ□น ยากมากกว□าประเทศอื่นๆ ที่ ว□างจากศาสนาโหยหาสันติภาพ

การเผยแผ□พระพุทธศาสนาในอินเดียจะว□าง□าย ก็คงง□ายจริงๆ เพราะในแผ□นดินนั่นผู□คนมีศาสนาเป□นเครื่องครองใจ ศาสนามีหลากหลายให□เลือกใช□สอยตามความต□องการมีตั้งแต□ระดับเป□น ความคิด ความเชื่อ ความจริง ทั้งจริงโดยสมมติและจริงโดยปรมัตถ□มีศึกษาค□นคว□าบัญญัติเป□น ศาสนาขึ้นมา ล□วนแต□มีคุณภาพส□งออกนอกประเทศ ถ□าเป□นสินค□าก็เป□นสินค□าที่ติดตลาดไปทั่วโลก โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องเทพในนวนิยายทั้งหลายเขาผูกคำสอนไว□ในตราสัญลักษณ□ที่บัญญัติขึ้น เช□น พระพิฆเณศ อุมาเทวี กาลี สุริยเทพเป□นต□น หากใช□เทคนิควิธีการให□สอดคล□องกับวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู□ พระพุทธศาสนาก็สามารถฟ□□นฟูขึ้นมาได□อีกไม□ยาก จากที่คนท□องถิ่นเขามีศาสนาในหัวใจแล□ว แต□ผู□ที่จะมาปลูกฝ□งผลักดันให□พระพุทธศาสนาเข□าไปสถิตก็ต□องใช□พลังจากพระธรรมทูตผู□เผยแผ□ที่มีวิสัยทัศน□แบบ คิดไกล ใจกว□าง ใฝ□สูง เท□านั้น*

การเผยแผ□พระพุทธศาสนาในเมืองกุสินารานั้น เรามุ□งสู□การทำความรู□จักก□อนจากนั้น จึงขยายในความเป□นเพื่อนเป□นมิตร เมื่อใกล□ชิดจึงให□หลักธรรมนำไปใช□ในชีวิต ใครนับถือศาสนาอะไรก็มาคบค□าสมาคมกับเราก็ได□ทั้งนั้น มีจำนวนมากเมื่อเข□าใจ

---

* สัมภาษณ□ พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ), ประธานสงฆ□วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ประเทศอินเดียและปฏิบัติหน□าที่เจ□าอาวาสวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล, ๒๕ มกราคม ๒๕๕๒.

ในหลักธรรมเขาก็แสวงหาผู□ประกาศคำสอน และประพฤติตามพุทธธรรมทั้งๆ ที่ยังอยู□ในศาสนาอื่นคนเหล□านี้ยังมาทำบุญในโอกาสต□างๆ กับเรา อีกด□วย มีธรรมเนียมที่ต□องปฏิบัติกันเนืองนิตย□ก็คือ เมื่อมีผู□ใหญ□ทางบ□านเมืองระดับรองนายกรัฐมนตรี อธิบดี ผู□นำตำรวจ ผู□นำหมู□คณะได□รับตำแหน□ง จะนิยมมาขอรับพรจากพระสงฆ□วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□อีกด□วย

จากหลักการเผยแผ□ทั้งหมดที่กล□าวมา พระราชรัตนรังษี ท□านพยายามนำเอาหลักการเทคนิควิธีการเผยแผ□ของพระพุทธเจ□ามาปรับประยุกต□ให□เข□ากับเหตุการณ□ สถานที่เวลา ชุมชนของพื้นถิ่นอินเดีย โดยยึดลักธรรมกถึกหรือธรรมะสำหรับนักเผยแผ□ ๕ ประการ คือ (๑) การกล□าวความไปตามลำดับ เริ่มตั้งแต□พุทธประวัติ เป□นต□น (๒) การชี้แจงลักษณะของบุคคลผู□ที่จะมาเป□น พระพุทธเจ□าให□คนในชุมชนได□รู□เป□นต□น (๓) สอนคนในชุมชนด□วยจิตเมตตามุ□งแต□จะ ให□ประโยชน□ เป□นต□น (๔) ไม□สอนเพื่อลาภหรือผลประโยชน□ตอบแทน เป□นต□นและ (๕) ไม□แสดงเพื่อกระทบบุคคลนอกศาสนา เป□นต□น*

๖. บทบาทด□านการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ เป□นภารกิจหน□าที่อย□างหนึ่งที่พระธรรมทูตจะต□องพัฒนาวัดให□มีอาคารสถานที่หรือศาสนวัตถุ เพื่อเป□นศูนย□กลางการเผยแผ□พระพุทธศาสนาในดินแดนพุทธภูมิ โดยจัดแบ□งเขตแดนตามพุทธสถาน ประกอบด□วย เขตพุทธาวาสและสังฆาวาส ซึ่งการสร□างศาสนสถานแต□ละประเภท ต□องยึดหลักที่ว□า “ประหยัด ประโยชน□สูงสุด” คือ การลงทุนน□อย แต□ใช□ประโยชน□คุ□ม ค□าต□อการลงทุนการพัฒนาระบบสาธารณูปการของพระราชรัตนรังษี อาศัยพลังศรัทธาภายในของ ท□าน คือ ความคิดมุ□งที่จะพัฒนาพระพุทธศาสนา โดยการเข□าไปแสวงหาสถานที่เผยแผ□พระพุทธศาสนาตามเจตนารมณ□ของหลวงพ□อพระสุเมธาธิบดี จึงทำให□มีวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□เกิดขึ้นในป□จจุบัน ทั้งนี้ก็อาศัยพลังศรัทธาภายนอก คือ การสนับสนุนจากพระมหาเถระและประชาชนชาวไทยและต□างประเทศให□การสนับสนุนด□านป□จจัย ๔ จึงทำให□ระบบการพัฒนาสาธารณูปการประสบผลสำเร็จ เป□นที่รู□จักของนานาประเทศการพัฒนาสาธารณูปการ พระ

---

* พระธรรมป□ฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ□ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน□า ๑๙๒.

ราชรัตนรังษี ได□กล□าวว□า ไม□ใช□เรื่องง□ายเหมือนในเมืองไทย จะต□องมีการวางแผนกำหนดรูปแบบของการก□อ สร□างและพัฒนา ให□วัดมีความสะอาดร□มรื่น เป□นสถานที่สักการะบูชา ปฏิบัติธรรม ซึ่งท□านได□จัดระบบการพัฒนาสาธารณูปการไว□ ๒ รูปแบบใหญ□ๆ คือ

(๑) การพัฒนาอาคารสถานที่

พัฒนาให□เป□นไปตามแบบแปลนที่วางไว□ในระบบนิเวศวิทยาตามวิถีพุทธ คือทุกอย□างไม□ ว□าจะเป□นอาคาร สถานที่ ลำธาร ต□นไม□ ที่พักอาศัย ต□องจัดวางให□ได□ในระบบที่เป□นมาตรฐาน โดยมีนักวิชาการ เป□นผู□ช□วยวางแปลนแผนผังให□ โดยแบ□งสัดส□วนอย□างชัดเจนดังนี้

(๑.๑) เขตที่พักอาศัย เป□นที่พักผู□แสวงบุญ อาคารยาว สามารถมองเห็นกันได□โดยตลอด มีมุมไว□บริการความสะดวก บริเวณนี้สำหรับคนไทยผู□มาแสวงบุญ หรือผู□คนที่เห็นสมควรเท□านั้น

(๑.๒) เขตบูชาสถาน หรือเขตศักดิ์สิทธิ์ มีโบสถ□ เจดีย□ เป□นต□น บริเวณนี้ จะเป□นที่สงบสำหรับเป□นที่เคารพสักการะกราบไหว□ สวดมนต□

(๑.๓) เขตปฏิบัติธรรมมีบริเวณที่จำลองวัดป□าในประเทศไทยไว□ เพื่อให□ชาวต□างประเทศมาเรียนรู□ในวิชาไทยศึกษา และผู□มาปฏิบัติเป□นพระสงฆ□สายวัดป□ามาพักปฏิบัติได□อย□าง สะดวก หรือเป□นสถานที่สัปปายะ เหมาะสำหรับพระภิกษุฝ□ายอรัญญวาสี ในบริเวณที่เป□นป□าจำลองแบบสถานธุดงค□ไว□ให□ผู□ประสงค□จะใช□ชีวิตในธุดงควัตร ก็สามารถใช□สอยได□เขตนี้เรามี พระวิป□สสนาจารย□ไว□คอยเป□นที่ปรึกษา ชี้นำ พร่ำสอน

(๑.๔) เขตมวลชนสัมพันธ□ มีคลินิกกุสินารา สำหรับผู□ป□วยมารักษา เก็บค□าลงทะเบียน ๘ รูป□ รักษาได□ทุกโรค วันพระยกเว□นค□าธรรมเนียมทุกอย□าง มีผู□มารักษา ๒๐๐คนขึ้นไปทุกวัน มีศาลา พลับพลาที่ประทับใช□เป□นที่ประชุมครูในเขตกุสินารา จัดอบรมวิป□สสนากรรมฐานภาควิชาการ ฝ□ก อบรมพระธรรมทูต ธรรมบรรยายกับคณะผู□มาแสวงบุญศาลานี้จะมีเสียงดัง ผู□คนเคลื่อนไหวตลอดเวลา มีโรงเรียนต□นกล□าของพระพุทธศาสนา เป□นโครงการนำร□องให□นักเรียนตามโรงเรียน ๑๕ แห□ง ที่ทางวัดให□การสนับสนุนการศึกษา เป□นการช□วยชุมชนโดยให□ครูเขาตั้งคณะทำงานแล□วสอนวิชาที่

เขาเห็น ว□าควรสอนให□ผู□มาศึกษามีความรู□ทันเพื่อนในโรงเรียน*

(๒) การดูแลรักษาอาคารสถานที่

พระราชรัตนรังษี ได□จัดตั้งคณะบุคคลทำหน□าที่ดูแลรักษา อาคารสถานที่ ศาสนวัตถุและถาวรวัตถุ ให□คงอยู□ในสภาพที่ใช□งานได□ทุกเมื่อ เมื่ออาคารสถานที่ สิ่งปลูกสร□างเกิดการชำรุดทรุดโทรมก็ให□คณะกรรมการบูรณะซ□อมแซม โดยกำหนดเป□นนโยบายมาตรฐานของคน งาน วัตถุสิ่งของไว□ ซึ่งมีนโยบายการบริหารกำกับอยู□ ให□คณะกรรมการดูแลรักษาจัดการได□อย□างอิสระบนพื้นฐานของหลักการการก□อสร□างวัดอารามในพุทธศาสนาที่มีศาสนาอื่นครองอยู□แล□ว และเป□น พื้นที่ของฮินดู วรรณะพราหมณ□ มีการศึกษาที่ดีมีความ เป□นอยู□ที่ดี มีนักการเมืองที่มีกำลัง มี ข□าราชการในพื้นที่ที่เราไม□คุ□นเคย มีกลุ□มผู□แสวงหาประโยชน□จากคนต□างชาติ เป□นต□น เมื่อจะมาลงพื้นที่ก็ย□อมพบกับความลำบาก จนเป□นป□ญหาอุปสรรคในการก□อสร□างอย□างมาก เพราะเราคนต□างถิ่นมาสร□างวัดตามลำพัง ขาดกำลังคุ□มครอง ขาดผู□ชี้นำที่ร□วมทำงาน ขาดกำลังสามัคคีต□อเนื่อง เริ่ม ต□นจึงต□องคืบคาน เราไม□ค□อยรู□เรื่องมาทำงานกับคนเขารู□ดี ย□อมเสียเปรียบเป□นธรรมดา อาศัยการเรียนรู□ เชิงชั้นจากป□ญหาอุปสรรค ทุกข□ทนเป□นรายวันโดยมีความตั้งใจเป□นหลักการ ทำให□ฟ□าที่เคยมืดในกลางวัน ก็มีสุริยันส□องแสง เพราะแรงศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ป□ญญา เป□นผู□กำกับ จัดระบบอุปสรรคให□เป□นอุปกรณ□ แปลงป□ญหาให□เป□นป□ญญา ทำวิกฤตให□เป□นวิจิตร ทำความง□ายให□เกิดในความยาก ทำความลำบากให□เบิกบาน ทำงานรับใช□พระพุทธเจ□า คิดเช□นนี้ ทำเช□นนี้ จึงมีวันนี้

(๓) แนวทางการแก□ไขป□ญหาอุปสรรค

พระราชรัตนรังษี กล□าวว□า การทำงานกับคนต□องเข□าใจคน อยู□กับคน อย□าขวางคน คนทุกคนสามารถปรับเปลี่ยนกันได□ ยิ่งเราทำงานในต□างแดนท□ามกลางบุคคลเหล□านี้ จึงต□องระวัง สำรวม สังวร สำนึกในพระคุณของท□านเหล□านี้ ไว□เป□นครู เรียนรู□จากการทำงานคือคนออกความคิด คนออกเงิน คนออกแรง คนออกแบบ คนออกใบอนุญาต คนออกลายเป□นต□น

---

* สัมภาษณ□ พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ), ประธานสงฆ□วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ประเทศอินเดียและปฏิบัติหน□าที่เจ□าอาวาสวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล, ๒๕ มกราคม ๒๕๕๒.

พระราชรัตนรังษี ได□ปฏิบัติหน□าที่เจ□าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ□ (ฉบับที่ ๒)พ.ศ.๒๕๓๕ ในมาตรา ๓๗ (๑)ว□า เจ□าอาวาสมีหน□าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให□เป□นไปด□วยดี ซึ่งการพัฒนาสาธารณูปการ มีลักษณะแตกต□างกัน ๓ประการ ดังนี้

(๑) **การทำด□วยแรงความคิดแรงงานและทุนทรัพย□รวมถึงการควบคุม** ได□แก□ การก□อสร□างและการบูรณปฏิสังขรณ□ เป□นกิจการที่ต□องทำด□วยแรงความคิด กล□าวคือ การวางโครงงานให้พอเหมาะกับกิจที่จะดำเนินงาน เมื่อดำเนินการต□องใช□แรงงาน ทุนทรัพย□และใช□หลักบัญชีควบคุม ด□วย

(๒) **การทำด□วยเอกสารรายงาน** ได□แก□ การดำเนินกิจการทางด□านเอกสาร เช□นการขออนุญาตสร□างวัด ขอตั้งวัด ขอรวมวัด ขอย□ายวัด ขอยุบเลิกวัด ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ขอยกวัดร□างเป□นวัด ต□องปฏิบัติตามระเบียบ คำสั่ง กฎมหาเถรสมาคม

(๓) **การทำโดยการจัดประโยชน** □ ได□แก□ การดำเนินการในการรักษาทรัพย□สินใช้ จ□ายทรัพย□สินและการจัดประโยชน□ของวัด ซึ่งต□องปฏิบัติตามกฎกระทรวง[๑] งานด□านสาธารณูปการ เป□นงานที่ละเอียดอ□อน เป□นตัวหลักของคณะสงฆ□ แต□ผู□ปฏิบัติโดยตรง คือ เจ□าอาวาส ซึ่งเป□น พระสังฆาธิการระดับวัด เจ□าคณะทุกส□วนทุกชั้นต□องมีความสัมพันธ□กัน ๒ ประการ คือ (๑) ควบคุมการสาธารณูปการ เจ□าคณะจะเพิกเฉยเสียเป□นการละเว□นการปฏิบัติ ต□องสอดส□องดูแลชี้แจงแนะนำในการสาธารณูปการของเจ□าอาวาส(๒) ส□งเสริมการสาธารณูปการ เจ□าคณะทุกชั้นควรส□งเสริมเจ□า

อาวาสในการสาธารณูปการ[๒]

๗. บทบาทด□านการสาธารณสงเคราะห□

ผลการศึกษาบทบาทด□านการสาธารณสงเคราะห□ของพระราชรัตนรังษี ที่ดำเนินการอยู□ในป□จจุบัน สามารถแยกเป□น ๒ ประเภทใหญ□ๆ ดังนี้[๓]

---

[๑] พระวิสุทธิภัทรธาดา, **พระราชบัญญัติคณะสงฆ□ และกฎมหาเถรสมาคม,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).หน□า ๑๕.

[๒] พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย□),**การคณะสงฆ□และการพระศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน□า ๕๕.

[๓] สัมภาษณ□ พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ),ประธานสงฆ□วัดไทยกุสินารา

(๑) การสาธารณสงเคราะห□เพื่อมนุษยธรรมเป□นการสงเคราะห□แก□คนในพื้นถิ่นประเทศอินเดียและเนปาล โดยการจัดเป□นกองทุน มูลนิธิ จากผู□มีศรัทธาจากประเทศไทยและต□างประเทศ ซึ่งลักษณะโครงการสาธารณสงเคราะห□ประเภทนี้ ประกอบด□วย โรงพยาบาล ผ□าห□มศพ อุปกรณ□การศึกษาแก□นักเรียน มอบของขวัญให□ แก□เจ□าหน□าที่ท□องถิ่น สนับสนุนกีฬาท□องถิ่น

(๒) การสาธารณสงเคราะห□เพื่อพระพุทธศาสนา เป□นการสงเคราะห□ให□ความช□วยเหลือประชาชนพร□อมกับเผยแผ□พระพุทธศาสนาจัดอยู□ในรูปพิธีกรรมและความศรัทธาชาวพุทธผู□มาแสวงบุญ มีศูนย□อำนวยการตั้งอยู□ทั้งในวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ วัดไทยลุมพินี และวัดอัปสรสวรรค□วรวิหาร เพื่อเป□นศูนย□กลางรับบริจาคและจัดส□งไปให□แก□เจ□า หน□าที่ผู□ปฏิบัติงานในประเทศอินเดียและเนปาล เป□นผู□ดำเนินการจ□ายแจกให□แก□ประชาชนในพื้นถิ่น ซึ่งการจัดโครงการสาธารณสงเคราะห□ประเภทนี้ประกอบด□วย การแจกยาฟรีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การนำคณะศรัทธาไปแจกผ□าห□มกันหนาว การแจกทานในวันนักขัตฤกษ□ และการ ส□งเสริมวัฒนธรรมไทย

พระราชรัตนรังษี ได□กล□าวถึง ความสำคัญด□านการบริการสาธารณสงเคราะห□ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดียไว□ว□า เป□นแนวทางหนึ่งที่ใช□เป□นยุทธศาสตร□นำการทำงานหลายด□านเพื่อการสร□างความสัมพันธ□และความเชื่อมั่นต□อกัน โดยมีพระพุทธศาสนาเป□นแกนกลาง การให□วัตถุสงเคราะห□กับการให□ธรรมะสงเคราะห□ ควบคู□หรืออิงอาศัยซึ่งกันและกัน ด□วยการยึดหลักการที่ว□า จะต□องให□สิ่งที่เขาอยากได□เสียก□อน แล□วค□อยให□สิ่งที่เราอยากให□ จากนั้นก็ดำเนินการไปตามแนวทางสังคหวัตถุ ๔ แปลงสิ่งที่เราให□เขามา เป□นสิ่งที่เราอยากได□จากเขา คิดบวก ลบ คูณ หาร ให□อยู□ในสภาพลอยตัว เป□นจุดเด□นของพระพุทธศาสนา เป□นเกียรติยศศักดิ์ศรีของพระบรมศาสดา เชิดชูคุณค□าของชาติไทยไปในตัวดังนี้

(๑) การรักษาพยาบาล โดยจัดสร□างคลินิก เป□ดบริการ ๖ วัน ป□ด ๑ วัน มีคนมารักษาเดือนละ ๘,๐๐๐ คน

(๒) จัดหาผ□าห□มศพ ไม□เผาศพ ผู□มรณกรรม ไร□ญาติขาดมิตรดูแล ศพ

เฉลิมราชย□ประเทศอินเดียและปฏิบัติหน□าที่เจ□าอาวาสวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล, ๒๕ มกราคม ๒๕๕๒.

อนาถาตามหมู□บ□าน และโรงพยาบาล เรามีผ□าห□มศพ และเงินช□วยเหลือบางส□วนให□ในเบื้องต□น

(๓) จัดหายาฟรีในวันพระ เพื่อให□คนรู□จักวันประกาศพระพุทธศาสนา ให□คนรู□จักวัน พระพุทธเจ□า

(๔) จัดหาผ□าห□มหน□าหนาว มีผู□ศรัทธานัดหมายมาแจกผ□าตามหมู□บ□านผู□ยากจน

(๕) จัดหาข□าวสารอาหารแห□งแก□คนจน ในงานนักขัตฤกษ□ จัดมหาทานแจกจ□าย

(๖) จัดหาอุปกรณ□การศึกษาแก□นักเรียนยากจนตามโรงเรียนที่วัดดูแล รวมทั้งครูผู□สอน ด□วย

(๗) มอบของขวัญให□เจ□าหน□าที่ให□กำลังใจ ความคุ□นเคย ความเป□นมิตร

(๘) ให□ความช□วยเหลือสนับสนุนการกีฬาท□องถิ่น เช□น วิ่งมาราธอน มวยปล้ำ ฮ□อกกี้เป□นต□น

(๙) ส□งเสริมวัฒนธรรม นาฏศิลป□ ให□โรงเรียนฝ□กการแสดงแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนักเรียนไทย

พระราชรัตนรังษี ได□นำยุทธศาสตร□การสาธารณสงเคราะห□มาใช□ ก□อให□เกิดประโยชน์ ต□อชุมชน เป□นการเผยแผ□ศาสนธรรมอย□างหนึ่ง ที่ผู□มีธรรมจะจุนเจือให□ผู□อื่น โดยอาศัยวัตถุทานนำวัตถุธรรม กิจกรรมนี้ทำให□พระพุทธศาสนาแผ□ไพศาล เกียรติคุณของชาติไทยขจรไกล ชื่อเสียงคนไทยงดงาม โดยอาศัยสถาบันสงฆ□เป□นสื่อประสานให□งานนี้เจริญงอกงาม ประกอบด□วย

(๑) นัดนักเรียนมาตรวจรักษาโรคตามโรงเรียน

(๒) นัดผู□สูงอายุมาตรวจโรคเฉพาะทาง

(๓) จัดน้ำดื่มให□แก□ผู□เดินทางบริเวณหน□าวัด

(๔) จัดสร□างห□องสุขาสาธารณะในบริเวณเมืองกุสินารา

(๕) แนะนำเขตปลอดการขับถ□ายอุจจาระป□สสาวะบนท□องถนน (ใกล□พุทธสถาน)

(๖) ขุดลอกบ□อน้ำสาธารณะ

(๗) จัดทำสวนยาสมุนไพรในชุมชนหมู□บ□าน เป□นต□น

การสาธารณสงเคราะห□ เป□นกิจกรรมที่พระสงฆ□พึงกระทำ เพราะเป□นหน□าที่ของนักบวช นักการศาสนา ในฐานะสาวกของพระพุทธเจ□า เป□นผู□บำเพ็ญประโยชน□สุขแก□มหาชนดังพระราชรัตนรังษีได□พยายามจัดตั้งเป□นองค□กรชาวพุทธเพื่อสนับสนุนการสาธารณสงเคราะห□ทั้งพระภิกษุชาวไทย ชาวอินเดีย ชาวเนปาล และประชาชนทั่วไป ให□ความช□วยเหลือแก□ชาวอินเดียและเนปาลใน ด□านต□างๆ เพื่อให□ประชาชนดำเนินชีวิตอย□างมีความสุขซึ่งลักษณะการสาธารณสงเคราะห□โดยทั่วไป มี ๔ ประเภท คือ

(๑) **การดำเนินกิจการเอง** ประกอบด□วย การจัดกิจกรรมห□องสมุด การกำหนดเขตอภัยทาน การจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรมแก□ประชาชน เป□นต□น

(๒) **การเกื้อกูลกิจการของผู□อื่น**การศึกษาของโรงเรียน กีฬา นันทนาการ เป□นต□นอาจจะจัดอยู□ในรูปสนับสนุนการจัด

(๓) **การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ**เป□นผู□นำในการสร□างถนน ขุดลอกคลองบึงการปลูกป□า พิ ทักษ□สิ่งแวดล□อม เป□นต□น

(๔) **การเกื้อกูลประชาชน**อาจจะเป□นการให□ความช□วยเหลือแก□ประชาชนในคราวประสบความเดือดร□อนด□านอัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย ญาติเสียชีวิต เป□นต□น [๑]

๘.บทวิจารณ□บทบาทพระธรรมทูตของพระราชรัตนรังษี

จุดเด□นบทบาทพระธรรมทูตของพระราชรัตนรังษี

จุดเด□นของการเผยแผ□พระพุทธศาสนา พระราชรัตนรังษี มีความต□องการบุคคลที่จะมา เป□นพระธรรมทูตในประเทศอินเดียที่อยู□ในอุดมคติ ๔ ประการ คือ

(๑) หลักบริหาร บริหารอย□างไรที่จะทำให□เกิดประโยชน□สูงสุด

(๒) หลักบริการ เพื่อให□เกิดประโยชน□สุขแก□มหาชนทุกหมู□เหล□า

(๓) หลักบริกรรม มีความตั้งใจแน□วแน□ทำงานอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ถวายเป็นพุทธบูชา

(๔) หลักบริสุทธิ์ ยึดมั่นในหลักธรรมเถรวาทแบบไทย และวัฒนธรรมไทย เพื่อรักษาหลักธรรมและวัฒนธรรมไทยให□คงอยู□

---

[๑] พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย□), **การคณะสงฆ□และการพระศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน□า ๕๘–๕๙.

จากอุดมคติพระธรรมทูตของพระราชรัตนรังษี มีความสอดคล□องกับแนวคิดอุดมคติของพระพุทธเจ□าตามหลักพระธรรมวินัยหรือโอวาทปาฏิโมกข□ที่สุด คือเป□าหมายการเผยแผ□๓ ประการ ได□แก□ พระธรรมทูตจะต□องไม□ทำสิ่งชั่วทั้งปวง เป□นผู□มีป□ญญาดีเพียบพร□อมด□วยคุณธรรม และทำงานด□วยความบริสุทธิ์ใจเพื่อพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นเป□นผู□มีความพยายามสร□างความสัมพันธ□กับชุมชน รู□จักปรับประยุกต□การดำรงชีวิตหรือข□อวัตรปฏิบัติให□เข□ากับท□องถิ่นนั้น เป□นที่ยอมรับของคนในชุมชน นำมาสู□การรักษาศรัทธาและพลังสนับสนุนการเผยแผ□พระพุทธศาสนา โดยมีหลักการตามมหาปเทส ๔ ที่พระพุทธองค□ตรัส เป□นข□ออนุญาตสำหรับพระสาวกในอนาคต หลังจากพระองค□ปรินิพพานแล□วถือเป□นข□ออ□างอิงอันยิ่งใหญ□ มี ๔ ประการได□แก□

(๑) พุทธาปเทส ยกเอาพระพุทธเจ□ามาอ□างเพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์หรือมีน้ำหนักในการเผยแผ□มากขึ้น

(๒) สังฆาปเทส ยกเอาตามมติของพระสงฆ□เข□ามาอ□างว□า คณะสงฆ□เถรวาทในประเทศไทยปฏิบัติอย□างนี้ เพื่อเป□นการรักษาธรรมเนียมประเพณี เป□นต□น

(๓) สัมพหุลัตเถราปเทส ยกเอามติของพระเถระทั้งหลายที่ท□านยึดข□อปฏิบัติมาสิ่งที่ควรทำถูกต□องตามพุทธบัญญัติและธรรมเนียมท□องถิ่น เป□นต□น

(๔) เอกัตเถราปเทส ยกเอาตามพระเถราจารย□รูปใดรูปหนึ่ง เช□น พระราชรัตนรังษีได□นำพระเถระบางรูปมาเป□นแบบอย□าง คือ หลวงตาแพรเยื่อไม□ หลวงพ□อป□ญญานันทะ และหลวงพ□อทัตตสุทธิมหาเถระ ซึ่งถือว□าท□านเหล□านี้คือแบบอย□างการเผยแผ□พระพุทธศาสนาของพระสงฆ□ไทย[๑]

หลักปฏิบัติงานพระธรรมทูตที่พึงประสงค□ของพระราชรัตนรังษี มุ□งให□เกิดประโยชน□ในป□จจุบันและอนาคตมีการประหยัด และรู□จักประยุกต□ให□เข□ากับวัฒนธรรมประเพณีของท□องถิ่นอินเดีย และพระธรรมทูตต□องมีประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งมีความสอดคล□องกับคุณสมบัติพื้นฐานของพระธรรมทูตตามหลักสัตบุรุษ ได□แก□ รู□จักเหตุและผลของการปฏิบัติงาน รู□จักตน และรู□จักประมาณตามกำลังของตน รู□จักกาลเวลาว□าควรทำ และรู□จักชุมชนและบุคคลที่จะเข□าไปหา เพื่ออำนวยความสะดวกในการเผยแผ□พระพุทธศาสนา

---

[๑] **ที.ม.** (ไทย) ๑๐/๑๑๓/๑๔๔.

จุดเด□นเกี่ยวกับหลักการของพระธรรมทูตในอุดมคติของพระราชรัตนรังษี คือการรู□จักประสานศรัทธาคนต□างชาติ ทั้งชาวไทยและกลุ□มองค□กรประเทศต□างๆ เข□าไปช□วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม พร□อมกับเผยแผ□พระพุทธศาสนาควบคู□กัน ซึ่งมีความสอดคล□องกับหลักพรหมวิหารธรรม ได□แก□ มีความปรารถนาดี ต□อชาวอินเดีย ในฐานะเป□นถิ่นกำเนิดของพระพุทธศาสนา มีความสงสารอยากให□ผู□อื่นพ□นทุกข□ มีความยินดีที่เห็นชาวพุทธเข□าไปช□วยเหลือชาวอินเดีย มีความวางเฉย เมื่อเห็นผู□อื่นเข□าไปช□วยในท□องถิ่นของอินเดียพ□นจากความยากลำบาก เพราะมีความปรารถนาอยากให□พ□นทุกข□

พระราชรัตนรังษี ใช□หลักการเผยแผ□พระพุทธศาสนาตามบทบาทภารกิจ ๖ ด□านของพระราชบัญญัติคณะสงฆ□ และกฎมหาเถรสมาคม ด□วยวิธีการแบ□งงานตามสายงานต□างๆออกเป□นดังนี้

(๑) บทบาทด□านการปกครอง เพื่อความสะดวกในการดูแล มีการบังคับบัญชาตามสายงาน ใช□หลักเมตตาธรรมเป□นเครื่องมือปกครอง สอดคล□องกับวิธีการของพระพุทธเจ□าใช□หลัก พระธรรมวินัยเป□นตัวควบคุมดูแลปกครองสงฆ□ ทำให□เกิดความเรียบร□อยสวยงามในหมู□คณะ

(๒) บทบาทด□านการศึกษา ท□านมุ□งผลิตนักบวชท□องถิ่น เพื่อเป□นตัวแทนในการเผยแผ□พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบไทยโดยท□านแนะนำวิธีการศึกษาประวัติศาสตร□พระพุทธศาสนาของไทย เช□นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยาส□งพระภิกษุเข□าไปบวชให□แก□ชาวศรีลังกา เพื่อเป□นตัวแทนในการเผยแผ□พระพุทธศาสนานิกายสยามวงศ□ แสดงถึงการเรียนรู□ประวัติศาสตร□ นำประวัติศาสตร□มากำหนดนโยบายการเผยแผ□พระพุทธศาสนา ส□วนการสนับสนุนนักบวชจากประเทศไทยและต□างประเทศ เพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากรผู□ทำหน□าที่เผยแผ□พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนอื่นอีก ซึ่งมีความสอดคล□องกับเทคนิควิธีการเผยแผ□ในสมัยพุทธกาล โดยที่พระสาวกอาศัยรูปแบบปฏิบัติเป□นตัวอย□าง เช□น พระอัสสชิ ใช□วิธีการสำรวมอินทรีย□ อุปติสสะเกิดความเลื่อมใสศรัทธา พระราหุลเป□นผู□ใคร□ในการศึกษาเล□าเรียน เป□นต□น[๑]

(๓) บทบาทด□านการศึกษาสงเคราะห□ ท□านใช□เทคนิควิธีการจัดหาทุนมา

---

[๑] บรรจบ บรรณรุจิ,**อสีติมหาสาวก,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ□มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,๒๕๔๔), หน□า ๓๒๕.

สนับสนุนทุนการศึกษาให□แก□เยาวชนในท□องถิ่น โดยจัดเป□นโรงเรียนต□นกล□า คือ การปลูกฝ□งจิตสำนึกการเรียนรู□ให□แก□เยาวชน ทำให□เยาวชนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการพัฒนา ชุมชน นอกจากนั้น มีการจัดตั้งกองทุนการศึกษาให□แก□นักศึกษาไทยและต□างชาติ ทั้งที่เป□นพระภิกษุและคฤหัสถ□เพื่อให□ได□รับการศึกษาสูงขึ้น โดยวิธีการจัดตั้งหลายกองทุน ทำให□มีทุนเพียงพอต□อการ สนับสนุนการศึกษา มีความคล□ายคลึงกับระบบการศึกษาสงเคราะห□ในประเทศไทยของกลุ□ม โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และสอดคล□องกับพระพุทธพจน□ที่ว□า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน□สุขแก□มหาชน...” [๑] ซึ่งเป□นพระพุทธพจน□ที่ทำให□เกิดพระธรรมทูต คือ ทูตธรรมะ ทำหน□าที่เผยแผ□หลักธรรมคำสอนแก□ประชาชนในสมัยพุทธกาล

(๔) บทบาทด□านการเผยแผ□พระพุทธศาสนา ท□านผลิตบุคลากรเข□ามาช□วยงานในการเผยแผ□พระพุทธศาสนา มีทั้งพระภิกษุชาวไทย อินเดีย เนปาล และจีน เพื่อช□วยกันเผยแผ□พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต□างๆ ของโลกต□อไป พร□อมกับผลิตสื่อ มีหนังสือธรรมะเป□นต□น ทำให□หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความแพร□หลาย ซึ่งมีความสอดคล□องกับการเผยแผ□ในสมัย พระเจ□าอโศกมหาราชที่ทรงให□ความอุปถัมภ□พระพุทธศาสนาด□วยการจัดสังคายนาพระธรรมวินัย พร□อมกับการส□งพระสมณทูตออกไปเผยแผ□พระพุทธศาสนาในดินแดนต□างๆ เช□น ประเทศไทย เป□นส□วนหนึ่งที่พระพุทธศาสนาเข□ามาในสมัยนั้น ทำให□พระพุทธศาสนามีความมั่นคงมาจนถึง ป□จจุบัน ต□อมาเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๕ จึงมีการแต□งตั้งพระธรรมทูตไทยกลับไปเผยแผ□พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย อันเป□นที่มาของการส□งพระธรรมทูตไทยไปยังประเทศต□างๆ ทั่วโลกในเวลาต□อมา

(๕) บทบาทด□านการสาธารณูปการ ท□านเป□นตัวแทนคณะสงฆ□ไทย ในการแสวงหาสถานที่สร□างวัดเพิ่มขึ้นในอินเดีย โดยการสร□างวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ขึ้น นำศิลปวัฒนธรรมไทยเข□าไปประดิษฐานในอินเดีย โดยการสร□างพระอุโบสถ วิหาร เป□นต□น ซึ่งสิ่งก□อสร□างทั้งหมดแสดงถึง สถาป□ตยกรรมไทย ในการพัฒนาสาธารณูปการนั้น ท□านพัฒนาด□วยการจัดสร□าง ศาสนวัตถุ จัดตั้งผู□ดูแลรักษา พร□อมทั้งจัดตั้งกองทุนบำรุงรักษา เพื่อให□ศาสนสถานคงอยู□และตั้งอยู□ได□ เป□นที่เชิดชูทางสถาป□ตยก

---

[๑] **วิ.ม.** (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

รรมไทยในดินแดนพุทธภูมิ เป□นที่ยอมรับของผู□ที่พบเห็นว□า สถาป□ตยกรรมไทยที่พระราชรัตนรังษี นำไปเผยแผ□ประดิษฐานในอินเดียสวยงามที่สุดในป□จจุบัน ลักษณะการดูแลสาธารณูปการ ท□านเป□นผู□จัดให□มีการดูแลรักษาทั้งวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ประเทศอินเดีย และวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล

(๖) บทบาทด□านการสาธารณสงเคราะห□ ท□านจัดแบ□งงานเป□น ๒ ประเภท คือการ สาธารณสงเคราะห□เพื่อมนุษยธรรมให□ความช□วยเหลือแก□ชาวอินเดียในท□องถิ่นด□วยการจัดหาสิ่งของเครื่องใช□ไปให□ความช□วยเหลือทำให□ประชาชนมีชีวิตความเป□นอยู□ที่ดีขึ้น ซึ่งมีความสอดคล□องกับแนวทางพระธรรมจาริกในประเทศไทย และเป□นการสาธารณสงเคราะห□ เพื่อพระพุทธศาสนา ด□วยเทคนิควิธีการนำพระพุทธศาสนาเข□าไปเผยแผ□พร□อมกับการให□ความช□วยเหลือ พร□อมทั้งการประสานศรัทธาจากชาวพุทธเข□าไปสนับสนุนสิ่งของเครื่องใช□ในการดำรงชีวิตแก□ประชาชนในท□องถิ่นให□มีชีวิตความเป□นอยู□ดีขึ้น

นอกจากนั้น พระราชรัตนรังษี ได□ใช□เทคนิคความชำนาญการเฉพาะจากการเรียนรู้ป□ญหาอุปสรรค นำมาแก□ไขป□ญหาในการเผยแผ□พระพุทธศาสนา เป□นที่ยอมรับของผู□พบเห็นผลสำเร็จในฐานะพระธรรมทูตของท□านเกิดจากความเป□นผู□ยึดมั่นในอุดมการณ□ อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา เป□นผู□ประสานศรัทธาจากชาวพุทธในประเทศต□างๆ เข□าไปสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนพร□อมกับนำพระภิกษุเข□าไปเผยแผ□ศาสนาควบคู□กันไป

ข□อจำกัดบทบาทพระธรรมทูตของพระราชรัตนรังษี

จากผลการศึกษาข□อจำกัดบทบาทพระธรรมทูตแต□ละด□านของพระราชรัตนรังษี ซึ่งสามารถสรุปได□ดังนี้ ข□อจำกัดด□านการปกครองเนื่องจากท□านต□องทำหน□าที่ดูแลปกครองบุคคลหลายกลุ□ม ทำให□ในบางครั้งเมื่อมีป□ญหาอุปสรรคเกิดขึ้นท□านไม□สามารถแก□ไขได□ทันเวลาเพราะมีขอบเขตการปกครองกว□างเกินไป ซึ่งบทบาทด□านการปกครองท□านต□องทำหน□าที่ดูแลบุคคลภายในวัดไทย กุสินาราเฉลิมราชย□ ในฐานะเจ□าอาวาส และกลุ□มบุคคลในวัดไทยลุมพินีในฐานะ เจ□าอาวาส ซึ่งป□จจุบัน ท□านมีหน□าที่ปกครองวัดทั้ง ๒ แห□ง ตลอดทั้งตำแหน□ง พระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินดีย ต□องออกตรวจสอบดูแลบุคคลหลายกลุ□มทั้งนักศึกษาและพระนักศึกษาไทยในอินเดีย และกลุ□มผู□แสวงบุญ

ข□อจำกัดด□านการศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห□ วัดมีบทบาทขอบเขตการให□บริการที่กว□างเกินไป ทำให□การศึกษาบรรลุวัตถุประสงค□น□อยมาก การศึกษาเพื่อคนในท□องถิ่น เป□นการจัดการศึกษาไม□สอดคล□องกับระเบียบของรัฐอินเดีย เป□นการศึกษาแก□นักบวชที่เป□นชนพื้นเมือง ซึ่งไม□ เป□นที่ยอมรับของอินเดีย เพราะระบบวรรณะเป□นสิ่งป□ดกั้นการศึกษาที่จัดให□แก□ผู□สนองงานเป□นการศึกษาที่ไม□มีรูปแบบที่ชัดเจน ให□ผู□ที่เข□ามาช□วยงานเรียนรู□วิธีการตามสายงาน ข□อจำกัดอยู□ที่บุคคลปฏิบัติงานเสร็จแล□วก็กลับไปสถานที่เดิมหรือไปศึกษาต□อ ทำให□วัดขาดบุคลากรทำานประจำ และการศึกษาสงเคราะห□ขอบเขตที่กว□างวัดสนับสนุนบุคลากรในรูปแบบการบริจาคสิ่งของเครื่องใช□ให□ ตามกลุ□มงาน มีคณะกรรมการพิจารณามองให□บางครั้งผู□ที่รับทุนไม□สามารถปฏิบัติตามกฎข□อบังคับได□หมด เหตุผลจำเป□นเพราะวัดมีทุนจำกัดต□องให□แก□บุคคลที่จำเป□นและต□องการจริงๆ เท□านั้น ซึ่งพระราชรัตนรังษีได□กำหนดกรอบการให□ทุนแก□นักศึกษาไว□ว□า

๑. **เป□นผู□รับทุน** มีหน□าที่หลัก คือเรียนหนังสือ แต□ในขณะเดียวกันจะต□องมีอุดมการณ์ เอื้อเฟ□□อต□อ งานพระพุทธศาสนาด□วย การสร□างคุณประโยชน□ให□กับชุมชนที่ตนศึกษาเล□าเรียน เช□น พระนักศึกษากองทุน พระพุทธสยัมภูญาณที่ศึกษาอยู□ ณ มหาวิทยาลัยพาราณสี มหาวิทยาลัยเดลี ก็คอยสนองงานพระธรรมทูตไทยด□วยการบรรยายธรรม นำพาญาติโยมผู□มาแสวงบุญ ที่ธัมเมกขสถูป สถานที่แสดงปฐมเทศนาให□ได□ปฏิบัติธรรม บำเพ็ญภาวนาตามโอกาสอันควร

๒. **เป□นผู□หาทุน** สถานภาพและหน□าที่ประการหนึ่งของนักศึกษา ผู□รับทุนกองทุน พระพุทธสยัมภูญาณ โดยเฉพาะอย□างยิ่งพระนักศึกษาระดับปริญญาเอก บทบาทและหน□าที่ ตรงนี้พระนักศึกษาปริญญาเอก ต□องจัดทำโครงการอันเป□นประโยชน□ต□องานประกาศพระศาสนา ดำเนินงานสานต□อเป□นประจำทุกป□ เช□น พระนักศึกษามหาวิทยาลัยเมืองโครักขปูร□ ได□จัดทำโครงการส□งเสริมงานวิชาการผลิตสื่อ ทางพระพุทธศาสนาและจัดพิมพ□หนังสือ “พระอรหันต□ ๘ ทิศ”พระนักศึกษามหาวิทยาลัยเมืองพาราณสี ได□จัดทำโครงการ ฟ□□นฟูพระพุทธศาสนา ในแดนพุทธภูมิอบรมพระธรรมวิทยากร เป□นเวลา ๕ ป□ ติดต□อกันมา*

---

* สัมภาษณ□ พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ), ประธานสงฆ□วัดไทยกุสินารา

ข□อจำกัดด□านการเผยแผ□ คือ เทคโนโลยี อุปกรณ□ยังพอหาได□ มีหลากหลายภาษาทำให□ประชาชนค□นคว□าหาได□สะดวก แต□การผลิตบุคลากรเพื่อเผยแผ□ศาสนานั้นหายากมากโดยมากการเผยแผ□ในดินแดนพุทธภูมิเป□นถิ่นที่ยากลำบาก ต□องใช□ความอดทนสูง การผลิตนักเผยแผ□สู□อินเดียจึงยากลำบากต□อการปฏิบัติงาน บางครั้งนักศึกษาปฏิบัติงานยังไม□สามารถทำหน□าที่ได□ตามวัตถุ ประสงค□ เพราะข□อจำกัดความแตกต□างด□านวัฒนธรรมประเพณีภาษา ทำให□ผู□ปฏิบัติงานเกิดความ ท□อแท□ต□อการปฏิบัติงาน ดังนั้น การผลิตนักเผยแผ□จึงมีความจำกัดเฉพาะบุคคลที่มีใจรักหรือมีความศรัทธาต□ออุดมการณ□เท□านั้น ซึ่งมีความสอด คล□องกับอุดมการณ□ของพระราชรัตนรังษี□า การสร□างวัดไทยในประเทศอินเดีย เป□นการถวายเป□นพุทธบูชา หมายถึง การบูชาพระคุณองค□ผู□เป□นนาถะของโลก วัดสามหมื่นวัดในเมืองไทย ล□วนได□รับต□นแบบจากพื้นแผ□นดินนี้ พระสงฆ□สองแสนสามแสนองค□ล□วนแต□สืบทอดสายธรรม จากแผ□นดินนี้[๑]

ดังนั้น มีวัดไทยในอินเดีย มีพระสงฆ□ไทย ที่ไปปฏิบัติงานในอินเดีย จึงมีเจตนา เป□นหนึ่งเดียว คือ การตอบบุญแทนคุณพระพุทธศาสนาโดยแท□ ผลพลอยได□จากการสร□างวัดยังมีอีก ได□แก□ อินเดีย-เนปาล เป□นประเทศเดียวในโลกที่มีชาวพุทธไทยไปประกอบกิจทางพระพุทธศาสนามากที่สุด เมื่อเราสร□างวัดก็เท□ากับสงวนพื้นที่ไว□ดูแลของเราได□อีกด□วย กับทั้งเป□นที่ให□เขาได□ปฏิบัติธรรมตามสะดวก ในดินแดนอันเป□นสัปปายะสำหรับพุทธบริษัทผู□มีวิสัยทัศน□กว□างไกลข□อจำกัดด□านสาธารณูปการ เป□นสิ่งที่ลงทุนสูง ต□องรู□จักแสวงหาแนวร□วมทางประเทศไทย ตลอดทั้งมีการจัดระบบให□เพียงพอกับพื้นที่มีอยู□อย□างจำกัด สร□างแล□วต□องจัดหาทุนไว□ดูแลรักษามอบหน□าที่บุคคลควบคุมดูแลอย□างสม่ำเสมอ การสร□างศาสนวัตถุต□องให□เกิดความสัมพันธ□กับการใช□ประโยชน□เพื่อพระพุทธศาสนา และสังคมสงเคราะห□ใช□อำนวยประโยชน□ให□แก□สังคมได□ เพราะการพัฒนาสาธารณูปการเป□นของคู□กับสาธารณสงเคราะห□เพื่อให□เกิด

เฉลิมราชย□ประเทศอินเดียและปฏิบัติหน□าที่เจ□าอาวาสวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล, ๒๕ มกราคม ๒๕๕๒.

[๑] พระวิเทศโพธิคุณ (ว.ป.วีรยุทฺโธ), **อิฐ หิน ปูน ทราย,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ□ระฆังทอง, พิมพ□ครั้งที่ ๒, ๒๕๔๖), หน□า ๒๑.

ประโยชน□ตน*

ซึ่งพระราชรัตนรังษี ได□กล□าวไว□พอสรุปได□ว□า เรื่องสาธารณูปการหรือนวกรรมซ□อมบำรุงนั้น เป□นความจำเป□นสำหรับศาสนาที่ต□องมีที่พักอาศัยเป□นแบบอย□างเป□นวัฒนธรรม เป□นประเพณีของชุมชน มองสะท□อนย□อนไปสู□พุทธกาลว□า การก□อสร□างสาธารณูปการทางการก□อสร□าง แปลงบ□าน สร□างเมืองนั้นก็เพิ่งมาเกิดขึ้นเมื่อคราวที่มี พระบรมพุทธานุญาตให□พระสงฆ□อาศัยอยู□ในกุฏิที่มีทายกถวาย การที่จะเริ่มงานสาธารณูปการ จึงเกิดจุดเริ่มแรกที่กรุงราชคฤห□ด□วยการถวายวัดเวฬุวันเป□นแห□งแรก[๒]

ปรีชา พงษ□พัฒนะได□ศึกษาวิเคราะห□เรื่อง “การติดตามและประเมินผลโครงการอบรม พระธรรมทูตสายต□างประเทศ :ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา” สรุปได□ว□า คุณสมบัติสำคัญซึ่งจะขาดเสียไม□ได□สำหรับพระธรรมทูตในต□างประเทศก็คือพระธรรมทูต จะต□องมีทั้งภูมิธรรมและภูมิป□ญญา ภูมิธรรมก็คือ เป□นผู□ที่หนักแน□นและ สนใจในเรื่องธรรมะ ส□วนภูมิป□ญญาก็คือ จะต□องมีความรู□ทางโลก (ศาสตร□สมัยใหม□) กล□าวอย□างสั้นก็คือ พระธรรมทูตที่พึงประสงค□จะ ต□องมีวิชชาและจรณะนั่นเอง[๓]

พระวุฒิกรณ□ วุฑฺฒิกรโณ (พรมพิมพ□) ได□ศึกษาวิเคราะห□เรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ□พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”ได□กล□าวถึงเทคนิค

---

* พระมหาปราโมทย□ มหาวีริโย (ป□กรม), การศึกษาการเผยแผ□พระพุทธศาสนาของพระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ□ วีรยุทฺโธ)ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย, **วิทยานิพนธ□พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

[๒] พระวิเทศโพธิคุณ (ว.ป.วีรยุทฺโธ), **วิสัยทัศน□การเผยแผ□ในแดนพุทธภูมิ,** (กรุงเทพมหานคร : อาทรการพิมพ□), หน□า ๑๒.

[๓] ปรีชา พงษ□พัฒนะ, “การติดตามและประเมินผลโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต□างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา”, **วิทยานิพนธ□สังคมสงเคราะห□ศาสตรมหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร□), ๒๕๔๔.

และวิธีการเผยแผ□ของพระราชวรมุนี มี ๖ วิธี ดังนี้

๑. การนำเสนอโดยยกอุทาหรณ□และการเล□านิทานประกอบ

๒. นำเสนอโดยวิธีการยกอุปมาเปรียบเทียบ

๓. นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ปรัชญา โคลง คำคมบทประพันธ□ และบทกลอน เป□นต□น

๔. นำเสนอโดยวิธีการพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ□สถานการณ□ต□างๆ

๕. นำเสนอโดยวิธีการยกบุคคลตัวอย□างประกอบการบรรยาย

๖. นำเสนอโดยวิธีการแทรกด□วยเรื่องที่ทำให□เกิดอารมณ□ขัน[๑]

๒.๑๐. ประวัติวัดไทยในอินเดีย

ในประเทศอินเดียปัจจุบันได้มีวัดไทย และศูนย์ปฏิบัติธรรมของคนไทยเข้าไปตั้งอยู่ตามพุทธสถานที่สำคัญหลายแห่งเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนา และสงเคราะห์ผู้จาริกแสวงหาบุญชาวไทยด้วยกัน มีทั้งหมด ๗ วัดและ ๑ สำนัก ปฏิบัติธรรม ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. **วัดไทยพุทธคยา**[๒] เป็นวัดไทยแห่งแรกในประเทศอินเดีย เริ่มก่อสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ มีเนื้อที่ราว ๑๒ ไร่ (๕ เอเคอร์) ตั้งอยู่บริเวณพุทธคยา อยู่ห่างจากองค์เจดีย์พุทธคยาประมาณ ๕๐๐ เมตร เป็นวัดที่อยู่ในความดูแลและอุปถัมภ์ของรัฐบาลไทย ปัจจุบันมีพระเทพโพธิวิเทศเป็นเจ้าอาวาสพระอุโบสถของวัดไทยพุทธคยาจำลองแบบมาจากวัดเบญจมบพิตรกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นสถาปัตยกรรมของสมัยรัตนโกสินทร์ที่ดีที่สุดแห่งหนึ่ง ซึ่งการจำลองแบบจนดูเหมือนนี้ไม่ใช่เฉพาะภายนอก แต่ยังมีภายในที่เหมือนกันด้วย เช่น องค์พระประธานที่เป็นพระพุทธชินราช แกลประตู แกลหน้าต่าง เป็นต้น

---

[๑] พระวุฒิกรณ□วุฑฺฒิกรโณ (พรมพิมพ□), “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ□พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”, **วิทยานิพนธ□พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

[๒] พระสมุทร ถาวรธมฺโม ดร, และคณะ, ๕๐ ปี วัดไทยพุทธคยา อินเดีย, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๐),หน้า ๔๖.

รัฐบาลอินเดียเชิญชาวพุทธทั่วโลกมาสร้างวัด

ประเทศอินเดีย ได้รับได้เอกราชจากอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ และต่อมา ฯพณฯ ศรีเยาวหราลล์ เนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศอินเดีย ได้เตรียมการจัดงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษขึ้น หรือเรียกว่า พุทธชยันตี ใน พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงได้ประกาศเชิญชวนให้ประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้มาสร้างวัดด้วยศิลปะของตน ณ พุทธคยา ดินแดนตรัสรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยรัฐบาลอินเดีย ได้จัดสรรที่ดินให้เช่าในนามรัฐบาลต่อรัฐบาลคราวละ ๙๙ ปี และเมื่อหมดสัญญาแล้วสามารถต่ออายุสัญญาได้อีกคราวละ ๕๐ ปี

ประวัติเริ่มการสร้างวัดไทยพุทธคยา

เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ นายปุ่น จงประเสริฐ เลขานุการสถานเอกอัครทูตไทย ณ กรุงนิว เดลี ประเทศ อินเดีย ได้เดินทางมาพบกับพระนักศึกษาไทยที่ศึกษา ณ สถาบันการศึกษาบาลี นวนาลันทา ซึ่งมีจำนวน ๔ รูป คือ พระมหานคร เขมปาลี (ต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่ พระราชรัตนโมลี อุปนายกสภามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) พระมหามนัส จิตตทะโม พระมหาโอภาส โอภาโส และพระมหาชวินทร์ สระคำ (ต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่ พระอุดรคณาธิการ ภายหลังลาสิกขาได้รับเลือกเป็น ส.ส.จังหวัดร้อยเอ็ด) และได้แจ้งข่าวว่า พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีจิตศรัทธาส่งเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐รูปี (ในสมัยนั้นอัตราแลกเปลี่ยนที่ ๑ รูปีอินเดียแลกได้ ๔ บาทไทย) มายังสถานทูตไทย เพื่อดำเนินการสร้างวัดไทยในอินเดีย ตามที่รัฐบาลอินเดียเชิญชวน แต่ในตอนนั้น เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุง นิว เดลลี คือ พระพหิทธานุกร ได้มอบให้เลขานุการสถานทูตเป็นผู้ดำเนินการสร้างแทน จึงมาปรึกษาพระสงฆ์ไทย ที่เรียนอยู่ที่นาลันทา และตกลงกันว่า จะซื้อที่ดินที่พุทธคยา และมอบให้นายปุ่น จงประเสริฐ เป็นผู้ดำเนินการซื้อที่ดินจากรัฐบาลรัฐพิหาร

ซื้อที่ดินเพื่อสร้างวัด เริ่มแรกติดต่อได้ที่ดินใกล้วัดทิเบตทางทิศเหนือ มีเนื้อที่ ๑๕ เอเคอร์ ประมาณ ๓๗ ไร่ (ปัจจุบันคือลานแสดงธรรมของท่านดาไล ลามะ หรือชาวบ้านท้องถิ่นเรียกว่า กาลาจักระ ไมดาน (ไมดาน แปลว่า สนาม กาลจักร คือ พิธีการบูชาที่ยิ่งใหญ่ของทิเบต) ต่อมาทางการเห็นว่า การก่อสร้างโบสถ์และวิหารอื่นๆ อาจจะบดบังทัศนียภาพขององค์พระเจดีย์พุทธคยา และเมื่อขุดเพื่อวางเสาเข็ม ได้พบโบราณสถานมากมาย ทางการรัฐพิหาร จึงหาที่ให้ใหม่คือบริเวณที่ตั้งปัจจุบันนี้

รัฐบาลไทยเข้ามาดูแลเรื่องสร้างวัดต่อมามีเหตุการณ์ผันแปรในการสร้างวัด ท่านจอม พล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้รับเรื่องการสร้างวัดเป็นของรัฐบาล ต่อมาท่านทูต คนใหม่

คือ ดร. บุณย์ เจริญชัย มาอยู่ที่อินเดีย การก่อสร้างวัดไทยในขั้นต้น จึงเสร็จเรียบร้อย คือ มีพระอุโบสถ ศิลปะรัตนโกสินทร์ แบบวัดเบญจมบพิตร และกุฏิที่พักสงฆ์ จำนวน ๒ หลัง

ที่ตั้งและอาณาเขตของวัดไทยวัดไทยพุทธคยา ตั้งอยู่ห่างจากบริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ สถานที่ตรัสรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประมาณ ๕๐๐ เมตร ตำบลพุทธคยา อ.คยา รัฐพิหาร ห่างจากสถานีรถไฟคยา ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร และสนามบินคยา ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒ ไร่ (๕ เอเคอร์) อยู่ในความอุปถัมภ์ของรัฐบาลไทยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีฐานะเป็นพระอารามหลวงหรือ วัดหลวง เพราะได้รับพระราชทานผ้าพระกฐินเป็นประจำทุกปี

พระธรรมทูตไทย ชุดแรก ณ วัดไทยพุทธคยา

พ.ศ. ๒๕๐๒ ทางรัฐบาลได้แจ้งให้คณะสงฆ์ทราบ และคณะสงฆ์ได้ส่ง พระธรรมธีราชมหามุนี มาเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก พร้อมกับพระสงฆ์อีกสี่รูป ปฏิบัติหน้าที่อยู่สามปี จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงเดินทางกลับประเทศไทย นับเป็นพระสงฆ์สมณทูตชุดแรกของไทยที่เดินทางมาประกาศพระพุทธศาสนา ณ ดินแดนต้นกำเนิด ภายหลังที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งท่านพระโสณะ และพระอุตระไปที่สุวรรณภูมิ เมือ พ.ศ. ๒๓๖ ซึ่งเป็นระยะเวลาห่างกันถึง ๒,๒๖๖ ปี คนไทยได้ตอบบุญแทนคุณคนอินเดียเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

รายนามเจ้าอาวาส

๑ สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณกมหาเถระ ป.ธ.๙) เมื่อดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมธีราชมหามุนี วัดจักรวรรดิราชาวาส ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปที่ ๑ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๖

๒ พระสุเมธาธิบดี (บุญเลิศ ทัตตสุทธิมหาเถระ ป.ธ.๘) เมื่อดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพวิสุทธิโมลี วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปที่ ๒ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๓๒

๓ พระเทพโพธิวิเทศ (ทองยอด ภูริปาโล ป.ธ.๙ Ph.D.) เมื่อเป็น พระมหาทองยอด ภูริปาโล วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปที่ ๓ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๒- ปัจจุบัน

สิ่งก่อสร้างพระพุทธธรรมิศรชมพูทีปนิวัติสุโขทัย พระประธานในพระอุโบสถวัดไทยพุทธคยาป้ายสามภาษา วัดไทยพุทธคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

พระอุโบสถ จำลองแบบมาจากพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร ประเทศไทย แต่ไม่ได้สร้างกำแพงแก้วล้อมด้านหลัง พระประธานในพระอุโบสถหันหน้าไปทางทิศเหนือ เพราะทางด้านทิศตะวันออกไม่ได้ติดถนนใหญ่ จึงหันหน้าออกทางทิศเหนือ เพื่อให้ชาวอินเดียและพุทธศานิกชนจาก

ชาติต่างๆ เข้านมัสการได้สะดวก ภายในพระอุโบสถ มีภาพวาดชาดกเรื่อง พระมหาชนก ซึ่งได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระประธานภายในพระอุโบสถ พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธชินราชจำลอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประธานในการเททองหล่อ ณ วัดเบญจมบพิตร และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า "พระพุทธธรรมิศรชมพูทีปนิวัติสุโขทัย" มีความหมายว่า "พระพุทธเจ้าผู้เป็นใหญ่ในธรรม กลับสู่ชมพูทวีปให้เกิดสุข" ท่านจอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้กระทรวงการต่างประเทศและผู้บัญชาการทหารสูงสุดดำเนินการอัญเชิญไปประดิษฐานที่วัดไทยพุทธคยา โดยเครื่องบิน C ๑๓๐ ของกองทัพอเมริกา สมัยที่มาทำสงครามเวียดนาม เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ทุนทรัพย์ในการสร้างพระประธานและค่าพาหนะขนส่งจำนวน ๖๕๐,๐๐๐ บาท โดยเครื่องบิน C ๑๓๐ เริ่มแรกนั้นต้องลงจอดที่เมืองกัลกัตตา เมื่อทำพิธีศุลกาการ แต่เมื่อบินออกจากเมืองไทยแล้ว นักบินถึงแม้จะตั้งเข็มการบินไปที่เมืองกัลกัตตา แต่ไม่สามารถบินไปกัลกัตตาได้ จึงเปลี่ยนทิศทางการบินมาที่พุทธคยา โดยตรง ปรากฏว่า สามารถบินได้อย่างสะดวก เป็นพุทธปาฏิหาริย์ที่ปรากฏต่อสายตานักบินอเมริกา

พิธีผูกพัทธสีมา ฝังลูกนิมิตร ได้มีการผูกพัทธสีมาอย่างเป็นทางการ โดยทำในนามรัฐบาลไทย เป็นรัฐพิธี ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (ปุ่น) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ ท่าเตียน) เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ มีพระสงฆ์เข้าร่วมพิธี ๑๑๒ รูป มีชาวพุทธไทยจำนวน ๑๕๗ ท่านจากประเทศไทย และชาวพุทธไทยในอินเดียนจำนวน ๖๒ ท่านมาร่วมพิธี เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ (จารึกที่แผ่นหินอ่อนวัดไทยพุทธคยา)

อาคารรองรับผู้แสวงบุญชาวไทย มีจำนวน ๒ หลัง ลักษณะ ๒ ชั้น เพื่อเป็นที่พักของพุทธบริษัทชาวไทยที่เดินทางมานมัสการพุทธสังเวชนียสถาน แสวงบุญ ณ ประเทศอินเดีย

ราชวงศ์จักรีกับวัดไทยพุทธคยา

พระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าแห่งราชวงศ์จักรีที่มีต่อวัดไทยพุทธคยานั้น มีมากมายคณานับ ดังต่อไปนี้

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานเททองหล่อพระพุทธปฏิมา พระพุทธชินราช เพื่ออัญเชิญมาเป็นพระประธานภายในพระอุโบสถวัดไทยพุทธคยา พร้อมพระราชทานพระนามว่า “"พระพุทธธรรมิศรชมพูทีปนิวัติสุโขทัย" มีความหมายว่า "พระพุทธเจ้าผู้เป็นใหญ่ในธรรม กลับสู่ชมพูทวีปให้เกิดสุข"

๒ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี เป็นผู้แทนพระองค์เป็นประธานยกช่อฟ้าพระอุโบสถและทอดผ้าพระกฐินพระราชทาน เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

๓ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามกุฎราชกุมาร เสด็จฯ เยี่ยมวัดไทยอย่างเป็นทางการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕

๔ สมเด็พระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยี่ยมวัดไทยอย่างเป็นทางการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐

๕ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายาทินัดดามาตุ เสด็จฯ ในงานฉลองวัดไทยพุทธคยาครบ ๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๕๐

๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าพระกฐินพระราชทานเพื่อให้พุทธบริษัทชาวไทยอัญเชิญไปทอดกฐินแด่พระภิกษุสงฆ์ผู้จำพรรษากาลที่วัดไทยพุทธคยาเป็นประจำทุกปี

นายกรัฐมนตรีนมัสการและทำบุญที่วัดไทยพุทธคยา

๑ จอมพล ป. พิบูลสงคราม บวชที่วัดไทยพุทธคยา พ.ศ. ๒๕๐๓ และเป็นการบวชพระ(อุปสมบท)ครั้งแรกของวัดไทยพุทธคยา

๒ ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ สมัยดำรงตำแหน่ง ประธานองคมนตรี ผู้แทนพระองค์เป็นประธานยกช่อฟ้าพระอุโบสถ และทอดผ้าพระกฐินพระราชทาน วันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙

๓ พลเอก สุรยุทธ จุฌานนท์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เยี่ยมวัดไทย

๔ ฯพณฯ ชวน หลีกภัย มานมัสการพุทธสังเวชนียสถาน และเยี่ยมวัดไทย พ.ศ. ๒๕๕๑

งานพระธรรมทูตของวัดไทยพุทคยาได้ปรากฏเด่นชัดมาตั้งแต่พระธรรมทูตรุ่นแรกจนถึงปัจจุบัน ได้ทำการประกาศพระพุทธศาสนาในดินแดนชมพูทวีป และขยายงานออกไปอย่างมากมาย เช่น

๑. ก่อตั้งคณะสงฆ์อินเดีย (ALL India Bhikkhu Sangha) ให้เป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมายมีการบรรพชาอุปสมบทอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย โดยการจัดซื้อที่ดินให้สร้างสำนักงานคณะสงฆ์อินเดีย อบรมสั่งสอนกุลบุตรชาวอินเดียที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

๒. สร้างวัดไทยเพื่อขยายและสร้างโครงงานพระธรรมทูตออกไปยังสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัดไทยในอินเดีย ดังต่อไปนี้

๒.๑ วัดไทยนาลันทา พ.ศ. ๒๕๑๖

๒.๒ วัดไทยสารนาถ พ.ศ. ๒๕๑๔

๒.๓ วัดไทยลุมพินี พ.ศ. ๒๕๓๘ รัฐบาลไทยสร้าง แต่มอบหมายให้อยู่ภายใต้การดูแลของหัวหน้าพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาล

๒.๔ วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ พ.ศ. ๒๕๓๗

และสาขาของวัดไทยกุสินาราอีกสองแห่ง คือ วัดไทยสาวัตถี พ.ศ. ๒๕๔๘ และพุทธวิหารสาลวโนทยาน ๙๖๐โสเนาลี ชายแดนอินเดีย-เนปาล พ.ศ. ๒๕๔๘

๒.๕ วัดไทยสิริราชคฤห์ พ.ศ. ๒๕๔๖

๒.๖ วัดไทยไพสาลี พ.ศ. ๒๕๔๗

๑. สนับสนุนชาวพุทธอินเดียสร้างพุทธวิหาร พร้อมมอบพระพุทธรูปและเครื่องอัฐบริขารในการบรรพชาอุปสมบท เช่น มอบแด่ชาวพุทธที่เมืองนาคปุร์ เมืองออรังคบาด รัฐมหารัชตะ

๒. จัดตั้งคลินิกเพื่อดูแลชาวพุทธไทย และชาวพุทธทั่วโลก รวมทั้งชาวอินเดีย เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแด่ชาวพุทธที่มาไหว้พระแสวงบุญ รวมทั้งเพื่อสร้างมวลชนสัมพันธ์กับชาวบ้านท้องถิ่น

๓. จัดสร้างโรงเรียนเพื่อเยาวชนชาวอินเดีย ให้ได้รับการศึกษา มีจำนวน๔ แห่งคือ วัดไทยพุทธคยา สนับสนุนโรงเรียนปัญจศีล ที่พุทธคยา และโรงเรียนชาวพุทธใหม่ที่นาลันทา วัดไทยสารนาถ จัดสร้างโรงเรียนพระครูปกาศสมาธิคุณ และวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ สร้างโรงเรียนต้นกล้าพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๔. จัดอบรมพระธรรรมวิทยากร เพื่อพัฒนาบุคคลากรทางพระพุทธศาสนา คือ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา ที่มาปฏิบัติหน้าที่พระธรรมทูต ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติธรรมในอินเดีย ให้รักงานเผยแพร่ วัตถุประสงค์เพื่อสามารถนำพาพุทธบริษัทที่มาไหว้พระแสวงบุญที่อินเดียให้ได้เข้าใจซาบซึ้งในคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ นำสวดมนต์ไหว้พระปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนา อธิบายธรรม พุทธประวัติ ประวัติศาสตร์ และเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ให้แก่ชาวพุทธไทยและต่างชาติได้ ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างดี ได้รับคำยกย่องและชื่นชมจากชาวพุทธไทยเป็นอย่างมาก ปัจจุบันมีการอบรม สามแห่งคือ วัดไทยพุทธคยา วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ และมหาวิทยาลัยเมืองพาราณสี

๕. ดูแลนักศึกษาไทยที่มาเรียนที่อินเดีย มหาเถรสมาคมได้มอบหมายให้เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยาเป็นหัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย และเป็นผู้ดูแลพระนักศึกษาไทยที่มาศึกษาที่ประเทศอินเดีย ทางวัดไทยพุทธคยาได้จัดมอบทุนการศึกษาแด่นักศึกษาไทย และให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น โครงการไหว้พระนมัสการพุทธสังเวชนียสถาน ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยพาราณสี มหาวิทยาลัยมคธ มหาวิทยาลัยเดลลี มหาวิทยาลัยปูเณ่ ฯลฯ

๖. มอบทุนการศึกษาแด่พระภิกษุ-สามเณร แม่ชีและนักเรียนไทย ที่มาศึกษาในประเทศอินเดีย[๑]

๒. วัดไทยนาลันทา (Wat Thai Nalanda)

การก่อตั้งโดย พระมหาเถระ ดร. จัคดิส กัสสปะ อดีตพระสังฆนายกของอินเดีย ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยนาลันทาใหม่ หรือนวนาลันทา ตั้งอยู่ ณ ด้านหลังมหาวิทยาลัยนวนาลันทา ห่างจากนาลันทาเก่าราว ๑ กิโลเมตร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ อำเภอพิหารชารีฟ รัฐพิหาร มูลเหตุแห่งการเกิดศรัทธาจนถึงขนาดมอบที่ดินและอาคารถวายให้เป็นสมบัติวัดไทยนั้น เพราะท่านมหาเถระกัสสปปะมีความซึ้งใจในความเอาใจใส่ทำนุบำรุงของคณะพุทธบริษัทชาวไทย ที่มีต่อพระสงฆ์ทั้งที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยนาลันทา หรือในที่ทั่วไปที่มีพระสงฆ์ จำพรรษา ได้โอนทรัพย์สินเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๗ โดยมีพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร (บุญเลิศ) รับมอบว่าจะโอนได้สำเร็จต้องใช้เวลาอันยาวนาน เพราะติดขัดของระบบราชการของอินเดีย มีเนื้อที่ ๓ ไร่เศษตั้งอยู่ด้านหลังของมหาวิทยาลัยนาลันทา จังหวัดนาลันทา รัฐพิหาร ปัจจุบันมีพระอาจารย์ ดร.มหาธารทอง กิตฺติคุโณ (บัวแก้ว) เป็นเจ้าอาวาส มีพระภิกษุจำพรรษา ราว ๕ รูป แม่ชี ๑ ท่าน คือ แม่ชี ดร.อารีย์ ผ่องใส

๓. วัดไทยสารนาถ (Wat Thai Sarnath)

วัดไทยสารนาถก่อตั้งโดย พระครูประกาศสมาธิคุณ วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๔ โดยตั้งมูลนิธิขึ้นมาเพื่อจัดซื้อที่ดินให้นามว่า "มูลนิธิมฤคทายวันมหาวิหาร" ในที่สุดก็สามารถซื้อที่ดินจำนวน ๓๒ ไร่ ตรงกันข้ามกับพิพิธภัณฑ์สารนาถได้ และได้เริ่มก่อนสร้างศาสนวัตถุหลายแห่งภายในวัดปัจจุบันวัดไทยสารนาถตั้งอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน สารนาถ ตรงกันข้ามกับพิพิธภัณฑ์สารนาถ มีเนื้อที่ ๓๒ ไร่ ห่างจากเมืองพาราณสีราว ๑๕ กิโลเมตร ปัจจุบันมีพระครูสรวิชัย (สาสนรัศมี) พระสงฆ์อินเดียที่เป็นศิษย์ของหลวงพ่อพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) อดีตอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุเป็นเจ้าอาวาส มีพระสงฆ์ที่เป็นชาวอินเดียราว ๑๐ รูป และพระสงฆ์ไทยไปจำพรรษาชั่วคราว ราวปีละ ๒ รูป ปัจจุบันกำลังก่อสร้างพระพุทธรูปยืนศิลปะคุปตะขนาดใหญ่สูงราว ๓๐ เมตร ศิลปะสมัยคุปตะอันเป็นสมัยที่นิยมในสารนาถ ส่วนเสนาสนะมีพระอุโบสถสร้างด้วยหินทราย จำนวน ๑ หลัง กุฏิสำหรับพระสงฆ์และผู้แสวงบุญ ๑ หลัง โรงครัว ๑ หลัง หมู่กุฏิสำหรับวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๑ หลัง ศาลาที่ปฏิบัติธรรม ๑ หลัง โรงเรียนประถมสำหรับเด็กนักเรียนอินเดีย ๑ หลัง

---

[๑] เว็บไซต์วัดไทยพุทธคยา ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒.

๔. วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ (Wat Thai Kusinarachalermraj)

กุสินารา เป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งในพุทธศาสนา เป็นสังเวชนียสถาน ๑ ใน ๔ แห่ง ที่นี่แต่ละปีมีชาวพุทธไทยไปไหว้พระแสวงบุญเป็นจำนวนมาก แต่ก็ไม่ได้รับความสะดวก เพราะหาที่พักลำบาก ประเทศอื่นหลายชาติได้ไปสร้างวัดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนของตน และเป็นสง่าราศีให้แก่ชาติตน เช่น พม่า จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ศรีลังกา แต่วัดไทยก็ยังไม่มี เมื่อคราวที่อาจารย์เสฐียร พันธรังสี ได้จาริกแสวงบุญไปอินเดียและไปถึงกุสินารา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านกล่าวว่า "บริเวณใกล้ที่ปรินิพพาน มีที่พักเข้าไปอาศัยได้ ๒ แห่งด้วยกัน คือหอพักของชาวพม่าแห่งหนึ่ง พระพม่าชื่ออู จันทรมณี เป็นผู้นำชาวพม่ามาสร้างถวายอีกแห่งหนึ่ง เรียกว่า อารยวิหาร เป็นธรรมศาลาที่พำนักอาศัย มีน้ำใช้บริบูรณ์ ธรรมศาลาแห่งนี้มหาเศรษฐีอินเดียตระกูลบิมาลาสร้างขึ้นไว้ นอกนั้นมีโรงเรียนศาลาที่พักร้องอื่น ๆ เราไปถึงโดยรถบัสจากสถานีทาหะซิลโดเรีย พวกที่ไปด้วยกัน ซึ่งที่แท้จริงก็เป็นแขกทั้งหมด ชักชวนว่าควรที่จะแวะพักที่ธรรมศาลาชาวพม่าหรือของเศรษฐีชาวอินเดียเสียก่อน ฟังแล้วสะท้อนใจ ถ้ามีวัดหรือธรรมศาลาที่คนไทยผู้มีศรัทธาไปสร้างไว้ให้เป็นศาลาไทยบ้าง ก็คงไม่ได้ฟังคำพูดเช่นนั้น"

จาก พ.ศ.๒๕๐๔ จนถึง พ.ศ.๒๕๓๗ เป็นเวลาถึง ๓๓ ปี ความฝันของพุทธบริษัทไทยหลาย ๆ คนก็เป็นจริง เมื่อคณะสงฆ์ไทยและพุทธบริษัทจำนวนหนึ่ง จึงมีดำริสร้างวัดไทยขึ้น ณ แดนพุทธปรินิพพานแห่งนี้ จนเป็นผลสำเร็จ โดยการนำของสมเด็จพระสุเมธาธิปดี องค์อธิบดีสงฆ์ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ งานได้เริ่มลงมือเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ และสร้างตามโครงการ ๒๕๔๒

ปัจจุบันมีเจ้าคุณพระวิเทศโพธิคุณ (วีรยุทธ ประชุมสอน Ph.D.) เป็นเจ้าอาวาส มีพระสงฆ์จำพรรษาราว ๒๐ รูป แม่ชี ๕ ท่าน และมีคณะพุทธบริษัทชาวไทย นำโดยคุณจุมพล โพธิ์ศรีวิสุทธิกุล คุณอังคณา อัยศิริให้ความอุปถัมภ์ ปัจจุบันตั้งอยู่ ณ เมืองกุสินารา อำเภอกาเซีย จังหวัดโครักขปูร์รัฐอุตตรประเทศ มีเนื้อที่ ๑๖ ไร่ ห่างจากสาลวโนทยานราวครึ่งกิโลเมตรเสนาสนะภายในวัดมีพระอุโบสถ ๒ ชั้นออกแบบโดยศิลปินแห่งชาติ คุณภิญโญ สุวรรณคีรี กุฏิสำหรับผู้จาริกแสวงบุญ "มโกขเวศน์สันติธรรม" หนึ่งหลัง อาคารเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสครบรอบ ๕๐ พรรษาหนึ่งหลัง พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุหนึ่งองค์ คลีนิคผู้ป่วยสำหรับชาวบ้านทั่วไปราคาถูกจำนวนหนึ่งหลัง ภายในบริเวณถูกจัดออกแบบอย่างสวยงาม เป็นที่เชิดหน้าชูตา คณะสงฆ์, พุทธบริษัทและประเทศไทยเราเป็นอย่างดี ได้รับคำชมจากทั้งชาวอินเดียเอง ชาวไทย และชาวต่างชาติอยู่เสมอ

ประวัติความเป็นมา วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์

วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ ตั้งอยู่ที่เมืองกุสินารา รัฐอุตตรประเทศ สาธารณรัฐอินเดีย เริ่มการก่อสร้างตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๓๗ ภายใต้ดำริของพระสุเมธาธิบดี อดีตอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุฯ โดยมีพระราชรัตนรังษี (ประธานสงฆ์วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์) เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง แล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ.๒๕๔๒ ด้วยแรงศรัทธาของคณะสงฆ์ไทย คณะพุทธบริษัทชาวไทย และชาวพุทธในประเทศอินเดีย พร้อมใจกันสร้างขึ้น ณ เมืองกุสินารา อันเป็นสังเวชนียสถานที่ดับขันธปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาคืนสู่มาตุภูมิ น้อมถวายเป็นพุทธบูชา และเฉลิมพระเกียรติถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุยเดชเนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี และในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗๒ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อวัดว่า

วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์

"วัดที่ชาวไทยสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมฉลอง การครองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี ตั้งอยู่ ณ กุสินารา"

สำนักราชเลขาธิการ

พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐
ที่ รล ๐๐๐๓/๙๓๘๒
๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๒

คำอำนวยพร

พระสุเมธาธิบดี ทตฺตสุทฺธิมหาเถร (บุญเลิศ ป.ธ.๘ D.LITT)
อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร
เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร กรรมการมหาเถรสมาคม
องค์นายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

งานฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในถิ่นพุทธภูมิ ครั้งยิ่งใหญ่ เมื่อปี ๒๕๐๐ รัฐบาลอินเดียมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในอันที่จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาคืนถิ่นมาตุภูมิ จึงได้เริ่มโครงการฟื้นฟูพุทธภูมิขึ้น ประเทศไทยเมื่อได้รับคำเชิญจากรัฐบาลอินเดีย เป็นประเทศแรกที่ตอบรับคำเชิญ และได้สร้างวัดไทยพุทธคยาขึ้นตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ และได้ส่งคณะสงฆ์ปัญจวรรคไปอยู่ปฏิบัติในหน้าที่สมณทูต เมื่อปลายปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ (๒๐ พ.ย. ๒๕๐๒) ประเทศชาวพุทธที่ตอบรับคำเชิญเป็นประเทศที่ ๒ คือ ญี่ปุ่น ได้มาเริ่มสร้างวัดญี่ปุ่นขึ้นเมื่อปี ๒๕๑๑ และประเทศอื่นๆ เป็นลำดับต่อมา

วิวัฒนาการ **“งานคืนถิ่นพุทธภูมิ”** ซึ่งเริ่มต้นที่พุทธคยา ต้นกำเนิดพระพุทธศาสนานั้น ได้มีประเทศชาวพุทธต่างๆ ให้ความศรัทธาให้ความสนใจ แม้จะดำเนินก้าวไปอย่างช้าๆ แต่ก็นับได้ว่า ศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนานั้น มิได้เสื่อมถอยกลับเพิ่มปสาทะศรัทธาเป็นทวีตรีคูณ ทั้งชาวต่างประเทศและชาวภาตะในอินเดียเป็นอย่างดียิ่ง จะรู้สึกเป็นที่น่าเสียดายที่ก็ตรงที่การดูแลมาสเตอร์แปลน การจัดสรรพื้นที่ปลูกสร้างวัดแต่ละแห่งๆ ไม่เป็นไปแบบเดิม ไม่เป็นแผนที่รัฐบาลวางไว้ มีพ่อค้าเข้ามาแสวงประโยชน์ มีบทบาทบดบังทำให้เสียภาพพจน์ในการจัดมาสเตอร์แปลนเป็นอย่างมาก วัดของชาวพุทธนานาชาติ แม้แต่ชาวพุทธอินเดีย ก็เกิดศรัทธาปสาทะมาสร้างวัดอย่างอบอุ่นและมากหลาย สร้างวัดขึ้นน้อมเป็นพุทธบูชา นับว่าทุกเชื้อชาติ ที่มีความเคารพนับถือพระพุทธศาสนา ได้ร่วมกำลังในการจรรโลงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดียิ่ง

บรรดาสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง สถานที่บังเกิดขึ้น จะเป็นสถานที่ประสูติก็ดี สถานที่ตรัสรู้ก็ดี ได้มีโครงการอันเป็นที่รวมสายธารแห่งศรัทธาด้วยดีแล้ว แต่สถานที่ดับขันธปรินิพพาน (เรือน

ตาย) นับเป็นการสมควรอย่างยิ่ง ที่จะได้รวมสายธารแห่งศรัทธาจากปวงพุทธบริษัทนานาชาติ ร่วมกันสร้างปูชนียสถานไว้เป็นอนุสรณ์และน้อมเป็นพุทธบูชารำลึกถึงพระพุทธคุณอย่างมิเลือนราง รอยสำนึกนี้ เป็นรอยจารึกให้เกิดผลในการเจริญรอยตามพระมหายุคลบาท สืบทอดเจตนารมณ์จากผลจารึกเจริญรอยมหายุคลบาทในถิ่นต้นพุทธภูมิ ณ คราครั้งนั้น (๒๕๒๙) เมื่อได้เห็นจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราชสี่มุมเมืองกรุงกบิลพัสดุ์ แรงศรัทธาดลบันดาลมุ่งเสริมสร้างถิ่นมาตุภูมิโดยมุ่งหวังปลูกฝังด้านศาสนทายาท ยิ่งเมื่อได้พบซากโบราณวัตถุ **“นิโคธาราม”** ณ ชานเมืองกบิลพัสดุ์ ยิ่งเสริมแรงศรัทธาอย่างแรงกล้า โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนมวลหมู่พุทธบริษัทลูกหลานศากยวงศ์ยังมีมากล้น เมื่อได้โอกาสเยือนซากโบราณวัตถุ ณ เมืองเก่าแก่อดีตกรุงเทวทหะนคร ดีใจด้วยแรงศรัทธาอย่างสุดซึ้งที่ได้พบซากโบราณวัตถุแม้จะน้อยนิด แม้จะได้เห็นพุทธวิหารพุทธมารดาหลังเล็กๆ สามารถหยั่งน้ำใจของชาวพุทธเนปาลของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดียิ่ง แรงศรัทธาดลบันดาลให้เกิดความสำนึกว่าสมควรที่จะได้สร้างพระวิหารพุทธมารดาขึ้นเป็นอนุสรณ์ หวังแล้วหวังเล่าได้แต่เฝ้ารอคอยทางโอกาสอันดีงามนั้นจะมาถึงเมื่อไรหนอ เช่นเดียวกับถิ่นกบิลพัสดุ์ ถึงกับได้วางรากฐานมอบเงินทองไว้ส่วนหนึ่งและแล้วจะได้เตรียมเสริมตามมาในโอกาสอันงาม ความหลังนิรนามนี้ยังคงเป็นนิรนาม ซึ่งฝังไว้ในส่วนลึกที่ไม่มีร่องรอยแต่ประการใด

วัดไทยกุสินารามหาวิหาร เพราะการสืบทอดเจตนารมณ์อย่างเหนียวแน่นของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดียในดินแดนพุทธภูมิ นำโดยท่านเจ้าคุณพระราชโพธิวิเทศ (ทองยอด ป.ธ.๙) และพระครูปลัดสุวัฒนสัทธาคุณ (วีรยุทธ์) พร้อมทั้ง พระมหาฉลอง จนฺทสิริ และผู้มีน้ำใจอีกหลายท่าน ร่วมกับคณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ซึ่งมีคุณจุมพล โพธิ์ศรีวิสุทธิกุล เป็นประธาน ได้ร่วมสืบทอดเจตนารมย์จากผลงานการจาริกตามรอยบาทต้นถิ่นพุทธภูมินั้น โดยที่สถานที่เสด็จดับขันธ ปรินิพพาน ณ เมืองกุสินาราเป็นสถานที่ค่อนข้างเปล่าเปลี่ยว การจาริกธรรมยาตราแสวงบุญค่อนข้างเป็นไปด้วยความยากลำบากในเรื่องที่พักที่อาศัย เรื่องอาหาร เรื่องการเดินทาง ได้อาศัยวัดพม่า และวัดจีน เป็นหลักพักพิงก็ค่อนข้างคับแคบ ไม่สะดวกไม่เป็นที่สัปปายะเท่าที่ควร จึงได้ตั้งจิตฝังไว้ว่าจะสร้างสถานที่ให้เป็นที่พักพิงอาศัยธรรมยาตรา ณ ที่กุสินาราอีกสักแห่งหนึ่ง ได้จาริกวนเวียนพวกเพียรไปมาหลายครั้งหลายหนหลายวาระหลายคราจนกระทั่งแทบสิ้นหวัง กาลเวลาผ่านไปถึงปี ๒๕๓๖ คณะทำงานก็ไม่ย่อท้อ เริ่มการติดต่อเพื่อการสร้างวัดไทยกุสินาราขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ตั้งคณะทำงานขึ้นโดย ท่านเจ้าคุณพระราชโพธิวิเทศ เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยามอบงานให้

พระครูปลัดสุวัฒนสัทธาคุณ (วีรยุทธ์) พระธรรมทูตวัดไทยพุทธคยา เข้ารับภาระดำเนินการประสานงาน ทั้งนี้ ได้รับกำลังศรัทธาสนับสนุนจากคุณจุมพล โพธิ์ศรีวิสุทธิกุล ผู้ศรัทธาต่อแดนพุทธภูมิ จึงสามารถจัดซื้อที่ดินได้ ๑ แปลง จำนวน ๑๔ ไร่เศษ ด้วยความยากลำบากกว่าจะได้มาซึ่งพื้นที่ตั้งวัด อยู่ระหว่างสถูปปรินิพพานกับมกุฏพันธนเจดีย์ที่ถวายพระเพลิงพุทธสรีระ (ใกล้โทณพราหมณ์เจดีย์) แต่ด้วยอำนาจแรงศรัทธาและการสืบทอดเจตนารมย์อย่างแรงกล้าดังกล่าวนั้น วัดไทยกุสินารา มหาวิหาร จึงสร้างขึ้นมาได้สำเร็จด้วยการสืบทอดเจตนารมย์อย่างเหนียวแน่น บัดนี้ การดำเนินการสร้างได้สำเร็จสมเจตนา ด้วยแรงศรัทธาทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ การเสียสละของพุทธบริษัทชาวไทย โดยมีสายธารศรัทธาชาวเทพธรรม นำโดยคุณจุมพล โพธิ์ศรีวิสุทธิกุล เป็นกำลังหลัก นับว่าเป็นศักดิ์ศรีของพุทธบริษัทชาวไทยโดยทั่วหน้า คระกรรมการฯ ขอน้อมถวายพระราชกุศลเพื่อเป็นมิ่งขวัญน้อมเป็นพุทธบูชาต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในแดนพุทธภูมิ ด้วยน้ำพักน้ำแรงสายธารศรัทธานี้ อีกทั้งอันเนื่องในวโรกมหามงคลสมัยที่องค์สมเด็จบรมบพิธ พระราชสมภารผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ผู้ทรงธรรมิกมหาราชาธิราช ทรงเจริญพระชนมายุได้ครบ ๖ รอบ ๗๒ พรรษา คณะกรรมการฯ จึงมีมติเป็นเอกฉันท์น้อมทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อเทิดชูเฉลิมพระเกียรติในวาระมงคลสมัยนี้ เป็นส่วนพิเศษ

สทฺธา สาธุ ปติฏฺฐิตา

วุฑฺฒึ วิรุฬฺหึ เวปุลฺลํ ปปฺโปตุ พุทฺธสาสเน

ขออนุโมทนาท่านผู้เจริญด้วยศรัทธาที่ได้ให้การสนับสนุนร่วมทำบุญสร้างวัดไทยกุสินาราทุกๆ ท่าน ขออำนวยพรให้จงประสบสุข เจริญรุ่งเรืองในชีวิตที่มีคุณภาพ คุณธรรม งอกงามไพบูลย์ในพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดกาลเป็นนิจเทอญ[๑]

๕. วัดป่าพุทธคยา (Wat Pa Buddhagaya)

---

[๑] **http://ecurriculum.mv.ac.th/dhamma/dhammathai/buddhism/india/Wc๘bdb๑๐ec๗๕๕๔.htm#๓**

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๗ โดยมีพระครูวชิรจิตโสภณ (พระอาจารย์มหาดร.สุรจิต โชติญาโณ) จากวัดสุทธจินดา จังหวัดนครราชสีมา และพระพนมศักดิ์ พุทฺธญาโณ (อาจารย์จิ๋ว) วัดป่าธรรมชาติ ชลบุรี โดยมีเจ้าคุณพระปริยัติเมธี วัดพระยายัง กรุงเทพฯ เป็นประธานสงฆ์จัดสร้าง ต่อมาได้ร่วม ก่อตั้งสมาคมชาวพุทธไทย ภารตะ (Buddhist Thai Bharat Society) ขึ้นเพื่อจัดซื้อที่ดิน ในที่สุดก็ได้ที่ดินทางทิศใต้พระเจดีย์พุทธคยาห่างราว ๒๐๐ เมตร ที่ดินที่จัดสร้างวัดจัดซื้อจากชาวบ้านหลายคนรวมกันรวมทั้งของนายมูชาราฟชาวมุสลิมท้องถิ่นมีลักษณะ เป็นแอ่งกะทะ จึงมีความยุ่งยากในการถมดินพอสมควร อีกทั้งทางเข้าก็มีชุมชนแออัดของชาวบ้านขวางกั้น ต่อมาคุณพายัพ ชินวัตรน้องชายนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร รวมทั้งพุทธบริษัทชาวไทยหลายคณะให้การสนับสนุนจัดสร้างวัดป่าพุทธคยาเป็นวัดในสังกัดฝ่ายธรรมยุติ มีเสนาสนะคือกุฏิกรรมฐาน ๑๐ หลัง ศาลาชั่วคราว ๑ หลัง ส่วนโครงการในอนาคตคือการก่อสร้างพระอุโบสกกลางน้ำ มีเนื้อที่จำนวน ๒๓ ไร่ นับเป็นวัดไทยที่มีพื้นที่ใหญ่พอสมควร มีพระสงฆ์จำพรรษาแต่ละปีราว ๑๐-๑๕ รูป แม่ชีราว ๕ ท่าน ปัจจุบันเป็นสถานที่ฝึกวิปัสสนา กัมมัฏฐานของชาวอินเดีย และชาวต่างชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งในอินเดีย เพื่อ ให้พวกเขาเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญทางด้านพุทธศาสนา ปัจจุบันมีพระอาจารย์พนมศักดิ์พุทฺธญา มีคุณกิตติ นาวานี เป็นเลขานุการสมาคมและทำหน้าที่ดูแลวัดนี้ จนถึงปัจจุบัน

๖. วัดไทยกุสาวดีวรพุทธวิหาร (Wat Thai Kushavadeevarabuddhavihar)

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยพระอาจารย์มหาบุญเลิศ คุตฺตธมฺโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร เชียงใหม่ ท่านเป็นลูกศิษย์ของพระเดชพระคุณพระพุทธพจน์วราภรณ์ (จันทร์ กุสโล) เจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวงองค์ปัจจุบัน โดยได้ทุนเริ่มแรกจากนิตยสารโลกทิพย์ โดยคุณ ดร.คะนอง-พนิดา เนินอุไร พร้อมบุตรธิดา บริจากสนับสนุน ๘๐๐,๐๐๐ บาท ต่อมาจึงคณะพุทธบริษัทชาวไทย ร่วมสมทบเพิ่มเติม

วัดไทยกุสาวดีวรพุทธวิหาร เป็นวัดธรรมยุตินิกาย แห่งแรกในอินเดียมีเนื้อที่จำนวน ๗ ไร่ตั้งอยู่ห่างจากวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ ราว ๑๐๐ เมตรและห่างจากสาลวโนทยาน ราว ๑ กิโลเมตร มีพระสงฆ์จำพรรษาแต่ละปีราว ๒-๔ รูป เป็นสถานศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชนอินเดีย ในละแวกเมืองกุสินารา เพื่อให้พวกเขาเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญทางด้านพุทธศาสนา มีนักเรียนราว ๔๕๐ คน ปัจจุบันเป็นที่ที่ชาวศรีลังกาและบังคลาเทศและอินเดียเองนิยมมาพักแสวงบุญ เพราะบริจาคปัจจัยค่าที่พักได้ตามกำลังศรัทธา ขณะนี้เริ่มก่อสร้างกำแพงล้อมรอบที่ดินใหม่หลังจากที่ซื้อที่ดินเพื่อขยายให้ใหญ่ขึ้นจากเดิม ๒ ไร่มาเป็น ๙ ไร่

๗. สำนักปฏิบัติธรรมแดนมหามงคล (Deanmahamongol Meditation Centre)

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยอุบาสิกบงกช สิทธิพล (หรือที่ศิษยานุศิษย์ เรียกว่าพระแม่บงกช) จากสำนักแดนมหามงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีเนื้อที่ราว ๒๐๐ ไร่ เศษ นับว่าเป็นวัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในอินเดีย ตั้งอยู่ ณ เมืองสาวัตถี หรือปัจจุบันนี้เรียกว่า สาเหตุ-มเหตุ รัฐอุตตรประเทศ ห่างจากพระเชตวันมหาวิหาร ๑๐๐ เมตร ใช้งบประมาณไปราว ๑๐๐ ล้านบาท มีเสนาสนะ คือ ศาลาเอนประสงค์ขนาดใหญ่ จำนวน ๓ หลัง พระพุทธรูปขนาดใหญ่ จำนวน ๑ องค์ มีอุปาสก ราว ๒๐ คน อุบาสิกาหญิงราว ๕๐ คน ภายในบริเวณสำนักปฏิบัติธรรมแห่งนี้ ปัจจุบันสำนักปฏิบัติธรรมแดนมหามงคล เป็นสถานปฏิบัติธรรมที่สร้างอย่างรวดเร็วมากที่สุด

๘. วัดไทยสิริราชคฤห์ (Wat Thai Sirirajgir)

นอกจากวัดไทยที่กล่าวมาแล้วยังมีวัดอีกแห่งที่กำลังวางแผนก่อสร้าง คือวัดไทยราชคฤห์ อำนวยการสร้างโดยพระอาจารย์วิเชียร วชิรวโส เจ้าอาวาสวัดจีนไตรรัตนาราม สารนาถ เมืองพาราณสี เริ่มจัดซื้อที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๕ มีเนื้อที่ราว ๙ ไร่ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากพุทธศาสนิกชนชาวไทยทั่วไป เช่น อุบาสิกาศรีเพ็ญ จาตุทศรี ซึ่งเป็นศิษย์ อาจารย์พร รัตนสุวรรณ จากแค้มป์สน เพชรบูรณ์ เป็นต้น โครงการกำลัง เริ่มต้นโดยได้เปิด ทำพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ที่ผ่านมาถ้าโครงการสำเร็จตามเป้าหมายคงจะเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่จะไปแสวงบุญอย่างมาก

นอกจากวัดไทยแล้ว ยังมีวัดชาวพุทธต่างชาติเข้าไปสร้างในเขตพุทธสถานต่าง ๆ เช่น พุทธคยา สารนาถ กุสินารา สาวัตถี ราชคฤห์ ด้วยเช่นวัดญี่ปุ่น วัดเกาหลี วัดธิเบต วัดภูฐาน วัดเนปาล วัดจีน วัดไต้หวัน วัดไทย วัดเขมร วัดศรีลังกา วัดพม่า วัดบังคลาเทศ เป็นต้น[๑]

๒.๑๑ โครงการการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

๒.๑๑.๑ โครงการงานฟื้นฟูพระพุทธศาสนาคืนสู่พุทธภูมิ ขยายงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สู่นครสาวัตถี

แนวคิดจุดเริ่มต้น

---

[๑] http://ecurriculum.mv.ac.th/dhamma/dhammathai/buddhism/india/Wc๘bdb๑๐ec๓๕๕๔.htm#๓

การสร้างวัดไทยเชตวันมหาวิหาร เป็นงานต่อเนื่องในโครงการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาคืนสู่ถิ่นมาตุภูมิ ของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย ในความอุปถัมภ์ของรัฐบาลไทย และภายใต้การบังคับบัญชาของมหาเถรสมาคม

นับเป็นการขยายงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในแดนพุทธภูมิให้กว้างไกลไพศาล โดยปกติจะมีชาวพุทธไทยจาริกไปแสวงบุญตามพุทธสถานสำคัญนับจำนวนมากขึ้นทุกปี พระธรรมทูตผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากมหาเถรสมาคม ให้มาปฏิบัติศาสนกิจแทนคณะสงฆ์ไทย ด้วยการเข้าไปเป็นภาระดูแล อำนวยความสะดวก นำบรรยาย สักการะไหว้พระสวดมนต์

นครสาวัตถีแห่งนี้มีพุทธสถานที่สำคัญเคียงคู่กับแห่งอื่นๆ คือ พระเชตวันมหาวิหาร ที่คงความสำคัญสืบทอดมาแต่โบราณ พระมหาเถระ ปราชญ์ผู้คงแก่เรียน ผู้เข้าถึงซึ้งในรสพระธรรม จะต้องมารับพรเป็นบทสรุปการเดินทางจาริกแสวงบุญที่นี่

ในปริมณฑลจะมีวัดพุทธสายเถรวาทและมหายานนานาชาติมาสร้างไว้ดูแลศาสนิกของตนด้วยความห่วงใย แต่ในอาณาบริเวณนี้ยังขาดอาวาสของชาวพุทธไทยอยู่ที่นี่ จึงเกิดความลำบากเมื่อพระเถระนำญาติโยมมาถึง ทั้งนักศึกษาผู้มาไหว้พระ สวดมนต์ ต้องไปขอพักอาศัยที่อื่นๆ ดังนั้นสมควรอย่างยิ่งที่พุทธบริษัทชาวไทยของเราจะร่วมใจกันสร้างวัดขึ้นที่นครสาวัตถีแห่งนี้

พระธรรมทูตไทยสู่แดนพุทธภูมิ

ตามที่รัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ร่วมเฉลิมฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ในฐานะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ แล้ว ได้ตอบรับคำเชื้อเชิญจากรัฐบาลอินเดีย สมัย ฯพณฯ ศรีเยาวหราล เนรูห์ เป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยการถวายศาสนูปถัมภ์ให้คณะสงฆ์ไทยจัดส่งพระธรรมทูตไปประจำประเทศอินเดีย เพื่อช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ซึ่งขณะนั้นเสื่อมทรุดสุดกำลัง ที่วัดไทยพุทธคยา (๒๕๐๒) หัวหน้าพระธรรมทูตทั้ง ๓ สมัยได้ทุ่มเทกำลังปฏิบัติศาสนกิจเต็มสามารถ

ครั้งสมัยพระสุเมธาธิบดี ดำรงสมณศักดิ์ที่พระเทพวิสุทธิโมลี ในฐานะหัวหน้าพระธรรมทูตสมัยที่ ๒ จึงตั้งโครงการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาสู่ถิ่นมาตุภูมิและโครงการค้นคว้าพุทธสถานทางวิชาการขึ้น เป็นผลให้งานเผยแผ่พุทธศาสนาขยายตัวเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น มีการสร้างวัดไทยเพิ่มตามมา ทั้งพุทธบริษัทชาวไทยก็มานมัสการสังเวชนียสถานมากขึ้นเป็นลำดับ นับว่างานพระธรรมทูตได้ปรากฏต่อสายตาของชาวโลกอย่างไพศาลและได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและพัฒนาแบบยั่งยืน

ความสำคัญครั้งพุทธกาล

ในครั้งพุทธกาล สมัยเมื่อพระพุทธองค์ยังมีพระชนม์ชีพได้เคยประทับและประกาศพระศาสนาในแคว้นโกศลนานถึง ๒๕ พรรษา ด้วยมีมหาราชาปเสนทิโกศล ผู้เป็นมหาอุบาสกเถลิงถวัลย์ราชสมบัติแห่งนครสาวัตถี อนาถบิณฑิกเศรษฐีผู้มากด้วยศรัทธา ได้สละทรัพย์มหาศาลสร้างพระเชตวันมหาวิหารถวายพระบรมศาสดา นับเป็นพระอารามหลวงที่สมบูรณ์และยิ่งใหญ่ด้วยมีมหาสาวก มหาสาวิกา เหล่าอริยบุคคล อุบาสก อาสิกา สนองพุทธกิจ เผยแผ่พุทธธรรมให้ไพศาล โดยเฉพาะวิสาขามหาอุบาสิกา สตรีผู้สูงส่งด้วยเบญจกัลยาณี ถวายศาสนูปถัมภ์อย่างมั่นคงในความสำคัญแห่งนี้ ในครั้งพุทธกาลพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงพระสูตร ทรงบัญญัติพระวินัยและประกาศพระอภิธรรม ผลปรากฏให้เห็นความเป็นปึกแผ่นของพระพุทธศาสนาจึงเริ่มต้นจากที่นี่ พระพุทธองค์ทรงประทับในพระอารามเชตวันมหาวิหารนี้ถึง ๑๙ พรรษา นับว่านานที่สุดในพระชนม์ชีพของพระบรมศาสดา

พสกนิกรชาวไทยร่วมใจถวายพระพร

ในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี นับว่านานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใด และในวโรกาสที่พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐทรงเจริญพระชนมายุ ๘๐ พรรษา เสมอด้วยพระชนมายุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นับว่าเป็นมหามงคล พสกนิกรใต้ร่มโพธิสมภารต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น จึงมีสมานฉันท์ร่วมกัน ที่จะจัดสร้างอนุสรณ์สถานคือวัดไทยขึ้นในนครสาวัตถี อันเป็นพุทธภูมิที่เลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมยิ่ง เพราะเคยเป็นที่ตั้งพระอารามอันเป็นรมณียสถานซึ่งพระพุทธองค์ทรงประทับจำพรรษานานกว่าที่ใดๆ และจะได้เป็นวัดของชาวพุทธไทยทั้งชาติ ร่วมกันสร้างขึ้นถวายเป็นพระราชกุศล

พระสร้างวัดถวายในหลวง ญาติโยมก็ร่วมด้วย ที่นี่พระพุทธเจ้าประทับอยู่นานที่สุด เราเหล่าพสกนิกรในร่มโพธิสมภาร ในดวงใจทุกดวงล้วนปรารถนาเป็นหนึ่งเดียว ขออานิสงส์ผลบุญมหาศาล ถวายพระราชกุศลเจริญในพระชนม์ยิ่งยืนนาน นับว่าเป็นคำปรารภที่เป็นพลังให้พุทธบริษัทชาวไทยร่วมใจกันสร้างวัดไทยในพุทธภูมิแห่งนี้ น้อมถวายพระพรชัยมงคลขอให้พระองค์ทรงประทับอยู่กับเราเป็นมิ่งขวัญเนานาน

สังฆประชา สมานฉันท์

ด้วยความสำคัญเช่นนี้ พระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย คณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ประธานโครงการอบรมพระธรรมทูต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เห็นชอบและพร้อมใจกันจะจัดสร้างวัดไทยขึ้นในนครสาวัตถีดังกล่าว ให้เป็นรมณียศาสนสถาน งดงามด้วยสถาปัตยกรรมร่วมสมัย สมบูรณ์ด้วยศิลปกรรมธรรมชาติและพุทธศิลป์ ผสมกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทางศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีพระเชตะวันมหาวิหารและปุบผารามมหาวิหารเป็นหลัก เมื่อสร้างเสร็จแล้วจะเป็นวัดไทยแห่งเดียวในบริเวณนี้ ต่อไปจะเป็นที่พักศึกษาปริยัติธรรมและปฏิบัติธรรมวิปัสสนาของหมู่สงฆ์ อุบาสิกาชายไทยได้สะดวกยิ่งขึ้น และเป็นอารามคือวัดไทยในพุทธภูมิที่สมบูรณ์แบบและสง่างามอีกแห่งหนึ่ง

ส่องศรัทธานำปัญญาสู่บุญถาวร

การมาแสวงบุญตามจตุสังเวชนียสถานครบสี่ตำบลแล้ว ยังมีพระเชตะวันมหาวิหาร พระอารามหลวงที่พระพุทธองค์ทรงประทับเนานานกว่าที่ใดๆ เป็นหนึ่งในอัฏฐมหาสถาน ผู้ใฝ่รู้ใฝ่ปฏิบัติในธรรมจะไม่ละเว้น เพราะความเป็นสัปปายะ อาณาบริเวณสงบร่มรื่น ได้ชื่นชมกุฏิพระมหาสาวก อริยสาวิกา มูลคันธกุฏีสามฤดู ได้สาธยายพระสูตร ฟังธรรม เจริญจิตภาวนา เกิดศรัทธาปีติสุข หากมีวัดของพวกเราเอง คงพอจะได้ปฏิบัติธรรมให้นานๆ

ในสมัยหนึ่งที่สาวัตถีแห่งนี้ เคยมีชาวไทยเรามาสร้างวัดไว้เหมือนกัน แต่บัดนี้ความเป็นอนิจจังได้ปรับเปลี่ยนให้เป็นอื่นไปแล้ว พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณหลวงพ่อพระสุเมธาธิบดี ครั้งเมื่อดำรงหน้าที่เป็นอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ผู้เคยเป็นหัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย มีความตรึงใจ สนิทชิดใกล้กับพระเชตวันแห่งนี้เคยมีปรารถนาอย่างแรงกล้า ขอให้ช่วยสร้างวัดไทยขึ้นในบริเวณสาวัตถีนี้ให้ได้ วัดไทยตามพุทธสถานสำคัญจะได้ครบทุกแห่ง

เมื่อปีที่ผ่านมานี้เอง อุบาสกอุบาสิกา ผู้มีศรัทธาอย่างแรงกล้าตั้งความปรารถนาต่อพระรัตนตรัย ขอบริจาคทรัพย์เพื่อบูชาพระพุทธศาสนา และช่วยฟื้นฟูต่ออายุศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่สูญหายกลายเป็นทุ่งนา ป่าอ้อย เสมือนหนึ่งได้ทดแทนพระคุณอันยิ่งใหญ่ที่ตนเองและครอบครัวได้อาศัยร่มเงาแห่งพุทธธรรม ในชีวิตนี้จึงมีความสุขที่พอเพียงเลี้ยงบริษัทบริวารได้

การที่ได้โอกาสสร้างวัดไทยขึ้นที่สาวัตถี เท่ากับได้เดินตามทางที่ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี มหาอุบาสกผู้สร้างวัดพระเชตวันถวายพระพุทธองค์ อาศัยแบบอย่างจากวิสาขามหาอุบาสิกา และการสร้างวัดที่นี่ได้ช่วยนำคืนผืนดินถิ่นที่พระอริยเจ้าเคยอาศัยอยู่ ให้กลับคืนสู่ศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นกุศลยั่งยืน บุญถาวร กตัญญู ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาคืนสู่ถิ่นมาตุภูมิ

การเริ่มต้นเมื่อพระเดชพระคุณ พระธรรมสุธี (สุชาโต) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ประธานอำนวยการจัดสร้างวัดไทยเชตวันมหาวิหาร รับบริจาคทรัพย์จากคุณวิวัฒน์-คุณเพียงพิศ ทยานุวัฒน์, คุณกิ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธินันท์ และคุณทองดี-คุณพูนทรัพย์ หรรษคุณารมณ์ ในวันอาสาฬหบูชา คณะสงฆ์ชุดแรกยาตราจากกุสินารา ลงพื้นที่เมื่อต้นพรรษากาลปฏิบัติงานตามประสงค์ และกำลังศรัทธาของมหาอุบาสิกาแห่งแดนมหามงคล ถวายการดูแลตลอดไตรมาส

คิดให้ไกล ช่วยกันไปให้ถึง

ความตั้งใจอย่างสูงต่อการสร้างวัดขึ้นในนครสาวัตถี มีสารัตถะสำคัญตามที่กล่าวมาแล้ว ในภาพรวมที่ต้องเน้นให้เห็นประโยชน์อย่างยิ่งก็คือ จะใช้อาวาสที่สร้างขึ้นเป็นที่ศึกษา ค้นคว้า วิจัย สู่ภาคปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน ที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิต หน้าที่การงาน การบริหารเศรษฐกิจ การศึกษา สังคมสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การเมือง และการพระศาสนา ด้วยการตั้งคณะศึกษาค้นคว้า พระสูตร พระวินัย ธรรมบท ลีลาสาวก สาวิกา ฯลฯ ที่ทรงสั่งสอนตลอด ๒๕ พรรษา ในนครสาวัตถี ๑๙ พรรษา ในพระเชตวัน เรียกว่าที่แห่งนี้ในครั้งพุทธกาล เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งมีเรื่องราวล้วนเป็นประโยชน์นำมาปรับใช้ในปัจจุบันได้อย่างลงตัว จักได้ใช้ธรรมสภาเป็นที่สาธยายพระไตรปิฎกในหมวดหมู่ที่เกิดขึ้นในพระเชตวัน บุพพาราม ธรรมราชิการาม และอื่นๆ ทั่วนครสาวัตถี ตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อนำหลักธรรมในเหตุการณ์จริงครั้งพุทธกาล ศึกษาเปรียบเทียบ เสร็จแล้วนำไปเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยและประชากรโลกต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ชาวพุทธไทยร่วมใจสร้างวัดถวายเป็นพระราชกุศล ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุ ๘๐ พรรษา

๒. เพื่อขยายงานเผยแผ่และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในพุทธภูมิ ด้วยความดำริของคณะสงฆ์ไทย พระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย ร่วมกับพระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นแกนนำ

๓. เพื่อเป็นที่พักปฏิบัติธรรม และดูแลคุ้มครองผู้มาแสวงบุญ ตามพุทธสถาน

๔. เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับอินเดีย

๕. เพื่อเป็นวัดของชาวไทยในนครสาวัตถีและเพิ่มจำนวนวัดตามพุทธสถานให้ครบสมบูรณ์ตามนโยบายของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย

สถานที่ก่อสร้าง

วัดไทยเชตวันมหาวิหาร ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนสาราวัสถิ เขตปกครองของตำบลสาวัตถี อำเภอบารามปูร์ จังหวัดบาหไรส์ รัฐอุตตรประเทศ ใกล้กับสถูปยมกปาฏิหาริย์ ไม่ห่างจากพระเชตวันวิหารกับบ้านท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี และบ้านของบิดาองคุลีมาล

ลักษณะโครงการ

ด้วยสถานที่ก่อสร้าง ตั้งอยู่ในปริมณฑลของมหาวิหารที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวายในพื้นที่เคยเป็นของเจ้าเชตผู้เป็นอุปราชในพระเจ้าปเสนทิโกศล จึงได้ชื่อว่าเชตวันมหาวิหาร มีความสมบูรณ์แบบทั้งสถานที่จัดตั้ง วางผังบริเวณได้สวยงาม ทุกมุมมุ่งเน้นที่ประโยชน์ใช้สอย แบ่งโซนวางเขตให้ชัดเจนถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย มีสัปปายะ ๔ ครบถ้วน สามารถอำนวยความสะดวกถวายพระบรมศาสดาและเหล่าอริยสาวก นั้นคือภาพในอดีต แต่ในปัจจุบันคงเหลือไว้ให้เห็นเพียงโบราณสถานที่รัฐบาลดูแลไว้เท่านั้น ถึงอย่างไรก็ตามอาณาบริเวณนี้เมื่อเปรียบเทียบกับความเป็นรมณียของพุทธสถานทั่วชมพูทวีป พระเชตวันแห่งนี้ยังนับว่าสง่างามเต็มรูปแบบเกินกว่าในที่ใดๆ

การสร้างวัดนี้จึงมุ่งเน้นในสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ถูกต้อง งดงาม ร่วมยุคสมสมัย จึงตั้งความหวังไว้ว่าวัดไทยเชตวันมหาวิหารแห่งนี้ จะนำหลักการที่ถอดรูปลักษณ์แต่โบราณของวัดพระ เชตวันมาเป็นต้นแบบ คือดูจากด้านนอกเป็นงานสถาปัตย์โบราณ เรียบง่ายสมถะ ตั้งอยู่บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนด้านในมุ่งประโยชน์ใช้สอยปัจจุบัน ให้ความสะดวกแก่ผู้มาปฏิบัติธรรม ให้ความสบายแก่ผู้มาแสวงบุญ เน้นการอนุรักษ์เคียงคู่กับการพัฒนาแบบยั่งยืน สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมศิลปะพื้นฐานชีวิตในถิ่นเดิม ส่วนพระอุโบสถและเขตพุทธาวาสเป็นงานสถาปัตยกรรมศิลปินแห่งชาติ งบประมาณการก่อสร้างบนพื้นฐานความพอเพียงตามพระราชดำริ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

พระธรรมสุธีธร์ (พีร์ สุชาโต)	ประธานอำนวยการจัดสร้าง
พระเทพโพธิวิเทศ (ทองยอด ภูริปาโล)	ประธานดำเนินการจัดสร้าง
พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทโธ)	ประธานคณะทำงาน

แหล่งทุนและผู้ร่วมสนับสนุน

๑. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

๒. มูลนิธิวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์

๓. พุทธบริษัทผู้จาริกไปแสวงบุญมีศรัทธาอย่างแรงกล้า

๔. คณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกจังหวัด

๕. พระธรรมทูต สายต่างประเทศ

๖. สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงนิวเดลี

๗. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๘. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

๙. พุทธบริษัทชาวไทย องค์กร สถาบัน และผู้ศรัทธาทั่วไป

งบประมาณ (ที่คาดว่าจะได้รับ)

๑. จากพุทธบริษัทผู้ศรัทธาอย่างแรงกล้าบริจาคซื้อที่ดิน ๑๙ ไร่

๒. จากเงินบริจาคตามสายงานพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

๓. จากการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม หน่วยงานราชการ องค์กร มูลนิธิ และสถาบันต่างๆ

๔. จากพุทธบริษัทผู้จาริกไปแสวงบุญ และผู้มีจิตศรัทธาในประเทศไทยและในประเทศอินเดีย

๕. จากชาวอินเดียและนานาชาติผู้เห็นประโยชน์ร่วมกัน

ขั้นตอนดำเนินงาน

๑. เสนอความเห็นชอบต่อหัวหน้าพระธรรมทูต สายประเทศอินเดีย แล้วลงพื้นที่หาความเป็นไปได้เพื่อจัดซื้อที่ดินตามความเหมาะสม

๒. ดำเนินการมอบหมายคณะทำงาน จัดซื้อที่ดินตามที่กำหนดและส่งพระธรรมทูตชุดบุกเบิกลงพื้นที่สร้างกำแพงและที่พักชั่วคราว

๓. นำเรียนปรึกษาพระมหาเถระเป็นระยะๆ และจัดหาผู้อุปถัมภ์เบื้องต้น

๔. เสนอโครงการขอความเห็นชอบ ต่อมหาเถรสมาคมและประธานคณะกรรมการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ

๕. สรรหาคณะบุคคลจากสายต่างๆ เพื่อเสนอแต่งตั้งเป็นกรรมการ

๖. ประชาสัมพันธ์โครงการก่อสร้างและเปิดรับบริจาค สายบุญผู้ศรัทธา

๗. ดำเนินงานการก่อสร้างตามแบบแปลนแผนผัง โดยถอดแบบจากวัดเชตวันมหาวิหารเป็นแม่บท

๘. มอบหมายให้สถาปนิก ศิลปินแห่งชาติ ออกแบบอาคารพระอุโบสถ นำเสนอรายงานสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงนิวเดลี, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, มหาเถรสมาคม, สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก และประธานคณะกรรมการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ

๙. มอบหมายให้สถาปนิกทางด้านภูมิสถาปัตย์ ออกแบบการวางแผนผังการก่อสร้าง เพื่อร่วมกันพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่ตั้งบนฐานของความเหมาะสมในยุคสมัย ที่มีพุทธวิถีเป็นเส้นนำทางสู่ภาคปฏิบัติ และเน้นวัตถุที่มีจุดหมายชัดเจนแห่งความเป็นวัตถุธรรม คือสื่อถึงธรรมมะได้ทุกสถานะอันจะเป็นการเจริญรอยตามเส้นทางการบำเพ็ญบารมีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยประการทั้งปวง เมื่อผ่านความเห็นชอบในหลักการแล้ว นัดหมายสื่อมวลชนเพื่อประชาสัมพันธ์เป็นการเริ่มงานต่อไป

ระยะเวลาดำเนินงานตามแผนงาน (เริ่มปีพุทธศักราช ๒๕๔๕)

๑. การจัดซื้อที่ดินครบตามกำหนด ๑๕ ไร่ ในปริมณฑลของมหาสถูปยมกปาฏิหาริย์

๒. การจัดทำกำแพงและศาลาทำบุญ (ชั่วคราว)

๓. การปรับระดับพื้นที่และถมดินให้เต็ม สร้างกำแพงถาวร ประตู และรั้ว

๔. การสร้างกุฏิที่พักสงฆ์ ๑๕ หลัง ที่พักชี และผู้มาปฏิบัติธรรม

๕. การสร้างอาคารที่พักผู้แสวงบุญ? อาคารอนาถบิณฑิกเศรษฐี?

๖. การสร้างอาคารที่พักผู้แสวงบุญ? อาคารวิสาขมหาอุบาสิกา?

๗. การสร้างอาคารธรรมสภา เพื่อการเผยแผ่ หลักพุทธธรรม ต่อความเป็นศาสนาของศาสนาทั้งหลาย

๘. การสร้างอาคารสังฆสภา เพื่อการบริหารจัดการ นำหลักในพระไตรปิฎกไปปรับใช้

๙. การสร้างพระอุโบสถตามแบบศิลปินแห่งชาติ โดยสนองตอบความเรียบง่ายและพอเพียง

๑๐. การสร้างถนน น้ำ ไฟ สิ่งสาธารณูปโภค ในระบบสิ่งแวดล้อม และนิเวศเชิงพุทธ

๑๑. การสร้างโรงทาน โรงครัว หอฉัน จัดสวนป่าไม้มงคลในพุทธประวัติ

๑๒. จัดสร้างสื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ สถานพยาบาล โรงเรียน ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

๑๓. การจัดผังบริเวณ ต้นไม้ ดูแลผู้แสวงบุญ และเตรียมงานผูกพัทธสีมา ฉลองวัด มอบวัดให้อยู่ในความดูแลของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย ในความอุปถัมภ์ของรัฐบาลไทยและในความดูแลของมหาเถรสมาคม องค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. พุทธบริษัทชาวไทย ได้ร่วมกันสร้างจิตสำนึกระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย ด้วยการช่วยกันฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่หายไปให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างน่าอัศจรรย์

๒. พสกนิกรใต้ร่มโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐหาที่สุดมิได้ ด้วยร่วมใจกันทั่วโลกสร้างพระอารามอันเป็นมหาวิหารในปริมณฑลเขตวันมหาวิหาร ซึ่งพระพุทธองค์โปรดประทับนานที่สุด น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๐ พรรษา เสมอด้วยพระชนมายุของพระพุทธองค์ นับเป็นมหาปีติที่เหล่าพสกนิกรได้ร่วมกันถวายพระพรชัยมงคล

๓. พระสงฆ์ทุกหมู่เหล่า ทุกนิกาย มหานิกาย ธรรมยุตินิกาย จีนนิกาย และอนัมนิกาย ทั้งในและต่างประเทศ ที่พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่พระธรรมทูตจากประเทศไทยปฏิบัติงานอยู่ ได้แสดงพลังแห่งสามัคคี ร่วมใจสร้างวัด คือที่รวมแห่งความดี สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในแดนพุทธองค์

๔. นับเป็นโอกาสมิ่งมงคลที่หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน มูลนิธิพ่อค้า ประชาชน มีสมานฉันท์ร่วมกันคืนกำไรให้พุทธภูมิ อันเป็นแดนกำเนิดพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในสถานะที่เสื่อมทรุด เป็นการทำบุญใหญ่ให้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันเป็นที่รักยิ่งของตน

๕. พระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย ที่มหาเถรสมาคมมอบหมายให้ไปปฏิบัติงาน ในความอุปถัมภ์ของรัฐบาลไทย ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๒ ได้สนองงานด้วยวิริยะอุตสาหะ คุ้มครองดูแลชาวพุทธผู้ไปแสวงบุญ สร้างวัดไทยตามสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล และแห่งอื่นนับได้ ๑๐ วัด

สมบูรณ์แล้ว แต่ยังขาดในที่สำคัญคือ นครสาวัตถี ที่ยังไม่มีวัดไทยอยู่เลย นับเป็นโอกาสอันดีที่พระธรรมทูตสายประเทศอินเดียซึ่งเป็นกำลังหลักในพุทธภูมิ ได้ขยายงานเผยแผ่ให้เต็มพื้นที่พุทธสถาน ตามนโยบายของคณะพระธรรมทูตได้อย่างสง่างาม

๖. พระธรรมทูตสายต่างประเทศที่ประจำอยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ได้แสดงความกตัญญู สำนึกในพระคุณของแดนกำเนิดพระพุทธศาสนา หรือรากเหง้าของศาสนา ที่ได้ร่มเงา ดอกผล ก็เพราะต้นที่อินเดีย–เนปาล เมื่อได้สิ่งที่พึงพอใจแล้วก็หวนกลับไปช่วยกันรดน้ำพรวนดิน ให้ต้นเดิมไม่แห้งน้ำ ขาดปุ๋ย อันจะส่งผลให้ดอกผล ร่มเงา ที่อาศัยพลอยกระทบด้วย พระธรรมทูตที่ประจำอยู่ในต่างประเทศได้ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ ด้วยการกลับไปช่วยกันสร้างวัดไทยขึ้นในสถานอันเป็นที่พระพุทธองค์แสดงพระสูตร พระอภิธรรมและบัญญัติพระวินัย นับว่าได้สนองคุณพระพุทธศาสนาได้อย่างสมเกียรติสมศักดิ์ศรี

๗. ได้วัดไทยที่จะเป็นศูนย์การศึกษาที่กว้างไกล โดยเฉพาะกรณีศึกษาพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอน ทรงบัญญัติ ที่วัดพระเชตวันมหาวิหาร วัดบุพพาราม นครสาวัตถีมีมากมาย หากศึกษาให้ถ่องแท้จะสามารถนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวันจะเอื้อประโยชน์อย่างยิ่ง

๘. พุทธบริษัทแห่งประเทศไทย มีความภูมิใจที่มีวัดไทยขึ้นที่นครสาวัตถี จะได้เป็นที่พัก ที่เจริญจิตภาวนา ศึกษาและปฏิบัติธรรม สามารถรองรับผู้จาริกแสวงบุญที่นี่ ทั้งคณะสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา ได้อย่างพอเพียง[๑]

๒.๑๑.๒ โครงการฉลองมหามงคลพุทธารามมหาราชชยันตีวัดไทยพุทธคยา-อินเดีย[๒]

ตำบลพุทธคยา เมืองคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย วันที่ ๙ - ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐

๑. หลักการและเหตุผล

โดยที่วัดไทยพุทธคยา อินเดีย ได้พิจารณาเห็นว่าในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มีอุดมสมัยมาบรรจบครบกัน ๓ ประการคือ

๑.๑ พระพุทธศาสนามีอายุกาลยืนนานมาถึง ๒๕๕๐

๑.๒ วัดไทยพุทธคยา ซึ่งเป็นวัดที่รัฐบาลไทยได้ไปดำเนินการก่อสร้างตามคำเชิญของรัฐบาลอินเดีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีอายุครบ ๕๐ ปี

๑.๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา

จึงเห็นสมควรที่จะจัดงานฉลองพระพุทธศาสนา ที่มีอายุยืนยาวมานานจนถึงปัจจุบันนี้

---

[๑] **http://ecurriculum.mv.ac.th/dhamma/dhammathai/buddhism/india/Wc๘bdb๑๐ec๓๕๕๔.htm#๓**

[๒] **www.watthaibuddhagaya.com**

และฉลองวัดไทยพุทธคยาและเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในกาลนี้ด้วย

๒. วัตถุประสงค์[๑]

๒.๑ เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒.๒ เพื่อฉลองวัดไทยพุทธคยามีอายุครบ ๕๐ ปี เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาในการนำพุทธศาสนาคืนสู่ชมพูทวีป และแสดงผลการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ไทยที่รัฐบาลส่งไปประจำ ณ วัดไทยพุทธคยา อินเดีย

๒.๓ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา

๓. เป้าหมาย

๓.๑ เป้าหมายเชิงคุณภาพ จัดให้มีกิจกรรมด้านต่างๆ ดังนี้

- กิจกรรมส่งเสริมความยั่งยืนของพุทธชยันตี (พุทธ – ชยันตี)
- กิจกรรมเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา
- กิจกรรมเฉลิมฉลองและเผยแพร่ผลงานวัดไทยพุทธคยา อินเดีย ครบ ๕๐ ปี
- กิจกรรมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย

๓.๒ เป้าหมายเชิงปริมาณ มีผู้มาร่วมงานประกอบด้วย

- กรรมการมหาเถรสมาคม และพระมหาเถรานุเถระ จำนวน ๒๐๐ รูป
- ประมุขสงฆ์และหัวหน้าคณะสงฆ์นานาชาติ จำนวน ๑๐๐ รูป
- หน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชนจากประเทศไทยและอินเดีย จำนวน ๒๐๐ คน
- นักเรียนนักศึกษาไทย ในประเทศอินเดีย จำนวน ๕๐๐ รูป/คน
- ประชาชนทั่วไปทั้งชาวไทยและอินเดีย จำนวน ๔,๐๐๐ คน

รวมทั้งสิ้น ๕,๐๐๐ รูป/คน

๔. การดำเนินการ

๔.๑ พระสงฆ์ไทยและพระสงฆ์นานาชาติเจริญพระพุทธมนต์และบำเพ็ญจิตภาวนาถวายเป็นพระราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา ณ บริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ์ตรัสรู้ และพระอุโบสถวัดไทยพุทธคยา

๔.๒ บรรพชาและอุปสมบทชาวพุทธไทย – อินเดีย เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่

---

[๑] **www.watthaibuddhagaya.com**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกๆ พระองค์ ระหว่างวันที่ ๙ – ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ณ บริเวณใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์

๔.๓ พระสงฆ์นานาชาติ เช่น คณะสงฆ์ศรีลังกา คณะสงฆ์พม่า คณะสงฆ์กัมพูชา คณะสงฆ์ลาว คณะสงฆ์อินเดีย คณะสงฆ์บังคลาเทศ สาธยายพระไตรปิฎก ณ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์

๔.๔ นักเรียนโรงเรียนพระพุทธศาสนาในความอุปถัมภ์ของวัดไทยพุทธคยา เช่น โรงเรียน ปัญจศีล พุทธคยา และโรงเรียนชุมชนชาวพุทธใหม่ นาลันทา แสดงกิจกรรม สวดมนต์ แข่งขัน ตอบปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

๔.๕ แสดงนิทรรศการพระพุทธศาสนา ในโอกาสครบ ๒๕๕๐ ปี เฉพาะกรณีที่เกี่ยวกับพุทธคยาและสังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่ง รวมถึงพุทธสถานนาชคฤห์-นาลันทา

๔.๖ แสดงนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในโอกาสที่เจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา

๔.๗ แสดงนิทรรศการประวัติและผลงานของวัดไทยพุทธคยา ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันและเปิดอุโบสถให้ประชาชนได้เข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่อง “พระมหาชนก” พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน

๔.๘ แสดงศิลปวัฒนธรรมไทยในงานประเพณีสงกรานต์ การละเล่น – นาฏศิลป์ไทย

๕. ผู้รับผิดชอบโครงการ

วัดไทยพุทธคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

๕.๑ คณะกรรมการที่ปรึกษา

ประธานที่ปรึกษา

- สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปรินายก (เจริญ วฑฺฒนมหาเถร ป.ธ.๙) วัดบวรนิเวศวิหาร

กรรมการที่ปรึกษา

- สมเด็จพระพุทธปาพจนบดี (ทองเจือ จินฺตากโร ป.ธ.๖)
- สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙)
- สมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม ฐานิสฺสโร ป.ธ.๙)
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ.๙)
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พุฒ สุวฑฺฒโน ป.ธ.๗)
- สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนฺตาจาโร ป.ธ.๕)
- สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (มานิต ถาวโร ป.ธ.๙)
- สมเด็จพระญาณวโรดม (ประยูร สนฺตงฺกุโร ป.ธ.๙)

- พระพรหมจริยาจารย์ (สมุท รตนวณฺโณ ป.ธ.๗)
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน ป.ธ.๙)
- พระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภทฺทจารี ป.ธ.๙)
- พระสาสนโสภณ (อัมพร อมฺพโร ป.ธ.๖)
- พระพรหมเมธี (สมชาย วรชาโย ป.ธ.๘)
- พระพรหมมุนี (จุนท์ พฺรหฺมคุตฺโต ป.ธ.๙)
- พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญฺโญ ป.ธ.๙)
- พระพรหมวชิรญาณ (ประสิทธิ์ เขมงฺกโร ป.ธ.๓)
- พระพรหมเมธาจารย์ (คณิศร์ เขมวโส ป.ธ.๙)
- พระพรหมสุธี (เสนาะ ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๖)
- พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ.๙)
- พระธรรมวรเมธี (สุชิน อคฺคชิโน ประโยค ๑-๒)
- พระธรรมกิตติเมธี (จำนงค์ ธมฺมจารี)
- พระธรรมสุธี (พีร์ สุชาโต ป.ธ.๖)
- พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี ป.ธ.๖,Ph.D.)
- ธัมมวิริโย ภิกขุ
- พล.อ.อู๊ด เบื้องบน
- นายเนวิน ชิดชอบ
- ดร.อดิศร เพียงเกษ
- ดร.ยุวรี เอื้อกาญจนวิไล
- คุณหญิงประณีตศิลป์ วัชรพล

๕.๒ คณะกรรมการอำนวยการโครงการ

- พระเทพโพธิวิเทศ (ทองยอด ภูริปาโล ป.ธ.๙, Ph.D.)
เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา, หัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย
- พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทฺโธ, Ph.D.)
- พระอธิการสนอง กตปุญโญ
- ฯพณฯ เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงนิวเดลี
- กงสุลใหญ่ เมืองกัลกัตตา
- กงสุลใหญ่ เมืองมุมไบย์
- กงสุลใหญ่ เมืองเชนไน

๖. สถานที่ดำเนินการ วัดไทยพุทธคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

๗. งบประมาณ

ดำเนินการตามโครงการ จำนวน ๑๕,๐๐๐,๐๐๐.๐๐ ล้านบาท (สิบห้าล้านบาทถ้วน) (โดยประมาณ) ที่ได้รับจาก

๗.๑ เงินบริจาค

๗.๒ เงินงบประมาณของทางราชการบางส่วน

๘. ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระหว่างวันที่ ๙ – ๑๕ เมษายน ๒๕๕๐ รวม ๗ วัน

๙. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๙.๑ เป็นการเชิดชูพระพุทธศาสนา และหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์และสันติสุขของมวลมนุษยชาติ

๙.๒ ได้ร่วมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครศาสนูปภัมภ์ ผู้ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม

๙.๓ ได้ร่วมฉลองวัดไทยพุทธคยา ในโอกาสครบ ๕๐ ปี และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของพระธรรมทูตไทยในประเทศอินเดีย

๙.๔ ได้เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย และได้เชื่อมสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างชาวพุทธนานาชาติ[๑]

๒.๑๑.๓ โครงการสร้างสถานพยาบาลกุสินาราคลินิก[๒]

[๑] **www.watthaibuddhagaya.com**

[๒] **www.watthaikusinara-th.org**

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์
ทรงประกอบพิธีพระราชทานแผ่นศิลาฤกษ์
สร้างสถานพยาบาลกุสินาราคลินิก วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์
๓๐ มีนาคม ๒๕๔๘

รูปภาพที่ ๒.๑ โครงการสร้างสถานพยาบาลกุสินาราคลินิก

รูปภาพที่ ๒.๒ โครงการสร้างสถานพยาบาลกุสินาราคลินิก

ฯพณฯ อับดุล กาลัม

ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐอินเดีย

เป็นประธานในพิธีเปิดป้าย สถานพยาบาลกุสินาราคลินิก[๑]

๒ มิถุนายน ๒๕๕๐

คำปรารภ

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารีเสด็จแทนพระองค์เพื่อประกอบพิธีเชิญยอดฉัตรพระมหาธาตุเฉลิมราชศรัทธาประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเส้นพระเจ้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและทรงโปรดพระราชทานแผ่นศิลาฤกษ์เพื่อสร้างกุสินาราคลินิก เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคมพ.ศ. ๒๕๔๘ นับเป็นพระมหากรุณาล้นพ้นหาที่สุดมิได้

กาลต่อมาจึงได้เริ่มก่อสร้างคลินิกซึ่งขยายให้เป็นมาตรฐานสากลตามแบบแปลนที่สถาปนิกได้เขียนและอนุญาตโดยทางราชการอินเดียเป็นที่เรียบร้อยเมื่อมีพุทธบริษัททั้งไทยและนานาชาติ จึงเชิญทุกท่านหลอมดวงใจเป็นหนึ่งให้ความว่า “เรารักพระเจ้าอยู่หัว” ถวายพระราชกุศลในโครงการ “ล้านเม็ดทรายถวายพระราชกุศล” ทุกท่านได้ร่วมพิธีด้วยความปิติ ที่ครั้งหนึ่งได้มาบำเพ็ญบุญใหญ่ในที่พระพุทธเจ้าทรงอาพาธและปรินิพพาน แทบทุกท่านสอบถามรายละเอียด จะสร้างอย่างไรทำบุญที่ไหน โอนเงินบริจาคอย่างไร เป็นต้น

ด้วยความประสงค์ของศรัทธาสาธุชนจึงได้จัดพิมพ์เอกสารนี้เพื่อมอบให้เป็นการแนะนำทางอันเป็นประโยชน์ในการทำบุญต่อไป

อนุโมทนา

(พระราชรัตนรังษี)

พระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย

---

[๑] **www.watthaikusinara-th.org**

ประธานสงฆ์วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์
ปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสวัดไทยลุมพินีประเทศเนปาล[๑]

ความเป็นมา : สถานพยาบาลกุสินาราคลินิก[๒]

วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ เป็นวัดที่ชาวไทยร่วมใจกันสร้าง ขึ้นเพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชา และเพื่อเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ที่กุสินารา อันแสดงถึงความศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนา ณ แดนพุทธภูมิ สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพานของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

สถานที่นี้นับเป็นสังเวชนียสถานแห่งหนึ่ง ใน ๔ ตำบล ที่มีความใกล้ชิดในพระชนม์ชีพของพระพุทธองค์อย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อทรงเสด็จมาที่กุสินารา ตามมหาปรินิพพานสูตรกล่าว่าพระองค์ทรงพระประชวรอย่างหนัก และมีพระสรีระที่ชราภาพมากแล้ว ยังต้องเดินทางรอนแรมด้วยพระบาทเปล่าถึง ๙๐ วัน ในขณะที่พระชนมายุ ๘๐ พรรษา ทั้งทรงตรากตรำต่องานบำเพ็ญพุทธกิจมา ๔๕ พรรษา ในวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพ ทรงตั้งพระทัยที่จะเสด็จมา ปรินิพพานที่นครกุสินารานี้โดยตรง คณะผู้ตามเสด็จได้จัดเภสัชที่พอจะหาได้ในท้องถิ่นมาถวายการรักษาโรคาพาธตามที่จะพึงมีพึงได้ ตราบจนพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานใต้ต้นสาละ ณ กรุงกุสินาราแห่งนี้

ด้วยความสำนึกต่อพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์ เมื่อพุทธบริษัทชาวไทยผู้ศรัทธาได้สร้างศาสนสถานอันเป็นอารามที่ร่มรื่นสง่างามใกล้จะสมบูรณ์แล้ว จึงได้เริ่มงานเผยแผ่พุทธศาสนาตามแผนที่วางไว้ และมุ่งบำเพ็ญประโยชน์ต่อมหาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม การศึกษาปริยัติ การสงเคราะห์ โดยให้การรักษาพยาบาลแก่สาธารณชนผู้ด้อยโอกาสและอ่อนกำลังทรัพย์

ฯพณฯ เอกอัครราชทูต นายธวัธชัย ทวีศรี ได้มีดำริว่า อันความเจ็บไข้ได้ป่วยและความทุกข์ เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ได้ทุกคน ไม่ว่าชาติใด ศาสนาใด โรคภัยไข้เจ็บ หรือความทุกข์ทรมาน ย่อมเบียดเบียนได้ทั้งนั้น ควรอย่างมากที่เราจะได้สร้างสถานพยาบาลแก่

---

[๑] **www.watthaikusinara-th.org**

[๒] **www.watthaikusinara-th.org**

คนเหล่านี้ขึ้นที่วัดของเรา จะได้เป็นอานิสงส์มหาศาลแก่ทั้งผู้เจ็บไข้ได้ป่วยที่มาขอรับการรักษา และเป็นอานิสงส์ผลบุญแก่ท่านผู้ศรัทธาที่ได้ช่วยกันบริจาคทรัพย์มาในการนี้อีกด้วย

ในการนี้ นับว่าพอเหมาะและสอดคล้องกับเจตนาเดิมของ คุณจุมพล โพธิ์ศรีวิสุทธิกุล ที่มีมาแต่ครั้งแรกคราวเมื่อมาพุทธสถานนมัสการสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล ได้เห็นคนจน คนยาก คนเจ็บ คนป่วย ได้ดำริว่า จะต้องหาโอกาสขจัดปัดเป่าช่วยเหลือคนเหล่านี้ให้พ้นจากความทุกข์ทางใดทางหนึ่งให้ได้

เมื่อปลายปี ๒๕๔๑ นายกูรมัค ซิงห์ สัจจเทพ คหบดีชาวอินเดีย ผู้ไปประกอบสัมมาชีพในเมืองไทย ซึ่งได้ตั้งคลินิกเพื่อการกุศล ในนิวเดลลีหลายแห่ง ฯพณฯ เอกอัครราชทูต จึงได้ชักชวนมาร่วมบุญกันอีกแรงหนึ่ง ด้วยการจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือ แพทย์ หมอ เภสัชกรและยารักษาโรคเข้าสนับสนุนเป็นเบื้องต้น กับทั้งประสานงานในส่วนท้องถิ่น และในการจัดสร้างอาคารพยาบาลอาศัยกำลังงานของคณะสงฆ์วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ มีท่านพระครูสุวัฒน์ชยาทร (เงียบ อาภารโณ) เป็นหัวหน้างานนวกรรม จนปรากฏคลินิกเสร็จสมบูรณ์ มีห้องตรวจ ๒ ห้อง เตียงพยาบาล ห้องทะเบียนคนไข้ ห้องจ่ายยา และที่พักคนป่วย เป็นต้น

ด้วยกุศลเจตนาอันมุ่งมั่นต่อการสร้างวัดแห่งนี้ เพื่อให้เป็นบุญสถานแห่งการบำเพ็ญกุศลมุ่งสู่ประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ ณ แดนพุทธภูมิ อันจะส่งผลให้ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาประจำชาติ มีอานิสงส์อย่างยิ่งต่อพุทธบริษัทและประเทศไทยอย่างมาก จึงได้ตั้งกองทุนการกุศล และตั้งมูลนิธิวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์เข้ามาสนับสนุนเป็นลำดับมา

ดังนั้นตามอุดมมงคลดังกล่าวมา กุสินาราคลินิกแห่งนี้จึงเกิดขึ้น เพื่อให้เป็นสถานรักษาพยาบาลแก่สาธารณชนผู้ทุกข์ยาก เจ็บป่วย โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ หรือศาสนาใดๆ ที่มารับการตรวจรักษา ในรูปแบบของการกุศลโดยไม่คิดมูลค่าใดๆ ในโอกาสอันพร้อมนี้ จึงได้ประกอบพิธีเปิดกุสินาราคลินิกเมื่อวันแม่แห่งชาติ ที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๓ นี้[๑]

ขออนุโมทนากับท่านผู้ใจบุญมีศรัทธาร่วมกันบริจาคทรัพย์เพื่อเป็นค่ายา ค่าหมอ ค่าเภสัชกร และอื่นๆ ร่วมทำบุญตามกำลังศรัทธาโดยทั่วกัน

"อโรคฺยา ปรมา ลาภา ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ"

---

[๑] **www.watthaikusinara-th.org**

อนุโมทนา

(พระราชรัตนรังษี)

พระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย

ประธานสงฆ์วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์

ปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล

โครงการสร้างสถานพยาบาลกุสินาราคลินิก[๑]

Kusinagar Clinic for Body and Mind

วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ๕๐ ปี ด้วยกำลังศรัทธาของพุทธบริษัทชาวไทย ตามดำริของพระสุเมธาธิบดี(ทตฺตสุทธิมหาเถระ)ตั้งอยู่ในปริมณฑลสังเวชนียสถานสาลวโนทยานที่เสด็จดับขันธปรินิพพานกับมกุฏพันธเจดียสถานที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระในเขตปกครองของเมืองกุศินาคาร์อำเภอกุศินาคาร์ รัฐอุตตรประเทศ สาธารณรัฐอินเดีย

สถานพยาบาลกุสินาราคลินิกเพื่อร่างกายและจิตใจแห่งนี้สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพุทธภูมิอันศักดิ์สิทธิ์เริ่มแรกเพียงแต่ตั้งไว้เป็นมุมแจกจ่ายยากันเองภายในวัดขนาดเล็กๆช่วยดูแลรักษาปฐมพยาบาลพระสงฆ์ช่างไทยและกรรรมกรชาวอินเดียที่มาทำงานก่อสร้างยามเจ็บไข้ได้ป่วยเท่านั้นโดยมี ศ.ดร.สุเอ็ด คชเสนีย์ เป็นอุปฐาก ต่อมาเมื่อมีผู้ศรัทธาทำบุญด้วยยาหลายขนานวัดจึงขยายกิจกรรมส่วนนี้ออกไปอีกโดยให้ความช่วยเหลือพยาบาลแก่ผู้แสวงบุญตามพุทธสถานทั้ง๔ ตำบลขณะเดินทางไหว้พระสวดมนต์เกิดเจ็บไข้ได้ป่วยจะหาที่รักษาพยาบาลยามฉุกเฉินก็ยากยิ่ง ทำให้พระสงฆ์อาพาธผู้แสวงบุญเจ็บป่วยระหว่างเดินทางมรณภาพและสิ้นชีวิตก็หลายครั้ง

พระธรรมทูต สายประเทศอินเดีย ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลีในสมัย ฯพณฯ ธวัชชัย ทวีศรี เป็นเอกอัครราชาทูตได้ริเริ่มเชิญมูลนิธิฮานามซิง ฮารบันส์ กอร์มีคุณกูรมัค

---

[๑] **www.watthaikusinara-th.org**

ซิงห์ สัจจเทพ คหบดีชาวไทย-อินเดียซึ่งมีคลินิกการกุศลที่นครนิวเดลีอยู่แล้วมีมติสมานฉันท์ว่าสมควรที่จะตั้งคลินิกที่วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ของเราขึ้นเพื่อรักษาพยาบาลเป็นการเอาใจใส่คนดีมีศรัทธาดูแลช่วยเหลือผู้มาแสวงบุญตามพุทธสถานโดยใช้ศาสนสงเคราะห์เป็นสื่อนำทางช่วยกันอารักขาผู้มีศรัทธาต่อพระพุทธองค์ให้สูงยิ่งขึ้นและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคืนสู่ถิ่นพุทธภูมิอีกด้วย

เดิมทีคลินิกนี้สร้างขึ้นเป็นCharitable Dispensary of OPDมีเรือนพยาบาลชั้นเดียว๓ ห้องตรวจ มีแพทย์ปริญญา ๓ ท่าน เภสัชกรและเจ้าหน้าที่จ่ายยาเมื่อได้รับอนุญาตจากทางการเรียบร้อยแล้วจึงประกอบพิธีเปิดเมื่อวันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิตติ์พระบรมราชินีนาถ ๑๒สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ให้บริการสาธารณกุศลแก่ผู้แสวงบุญทุกชาติทุกศาสนาประชาชนใกล้ไกลในท้องถิ่นไม่เลือกชั้นวรรณะ มุ่งสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ผู้ร่วมทุกข์เกิด แก่ เจ็บ ตาย ตามรอยพระราชจริยานุวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ทรงประกอบพิธีวางแผ่นศิลาฤกษ์สร้างพระมหาเจดีย์ตามแบบแปลนที่ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยแล้วเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๔๔ เสร็จแล้วเสด็จพระดำเนินทอดพระเนตรกิจการของสถานพยาบาล ๕ รูปี รักษาทุกโรคทรงสนพระทัยต่อกิจการเป็นอย่างมาก และโปรดพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์นับเป็นมิ่งขวัญหาที่สุดมิได้

นับจากที่ได้เปิดบริการรักษาพยาบาลภายใต้พระพุทธบารมีจนเป็นที่รู้จักมากขึ้นกระทั่งชาวท้องถิ่นขนานนามว่าThailand Clinicมีผู้เห็นประโยชน์สละทรัพย์ตั้งกองทุน ทำบุญทั้งเป็นประจำรายเดือนและรายสะดวก สนับสนุนให้ทุกวันพระใหญ่ ถือว่าเป็นวันแผ่พุทธานุภาพยกเว้นค่าธรรมเนียมและค่ายาทุกชนิดให้คนไข้ผู้สูงอายุและเด็กเล็ก

ขณะนี้มีผู้ป่วยมาขอรับบริการทั้งนักพรต ฤาษี พุทธคริสต์ อิสลาม ฮินดู สิกข์ ภิกษุสงฆ์ นักเรียน นักศึกษาไทยและนักแสวงบุญนานาชาติ เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ไต้หวัน พม่า ศรีลังกา สวิสเซอร์แลนด์ อเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส เกาหลี ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย จีน เวียดนามอินเดีย ธิเบต ภูฏาน ลาว เขมร และเนปาลดังสถิติผู้ป่วยที่ผ่านมาเฉลี่ย คนไข้วันละ ๑๐๘ คน ในรอบ ๕ ปีจากวัน

ก่อตั้งรักษาคนไข้ไปแล้ว ๑๕๐,๐๐๐ ราย ค่าใช้จ่ายเดือนละ ๓๓๐,๐๐๐ บาท ได้จากคนไข้ ๑๒๐,๐๐๐ บาท นอกนั้นจากผู้ร่วมทำบุญบริจาคทั้งสิ้น เฉพาะครึ่งแรกของปี๒๕๔๘มี ๑๓,๔๔๙ คนแล้ว ทำให้สัมพันธภาพระหว่างประเทศงดงาม กิตติศักดิ์ชาวไทยแผ่ไพศาลพระพุทธศาสนากว้างไกลไปทุกทิศ...เมื่อมีท่านผู้ใจบุญ คือ มูลนิธิผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทคณะแพทย์มหาวิทยาลัยมหิดล ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยศรีปทุมมาปฏิบัติธรรมที่วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์เห็นพ้องต้องกันว่าการตั้งคลินิกเช่นนี้มีประโยชน์ใหญ่หลวงนักจึงเสนอให้ขยายกิจการนี้ออกกไปอีกเพื่อรองรับชาวไทยที่มาแสวงบุญและเชื่อว่าจะเป็นผลดีอย่างยิ่งต่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและการบำเพ็ญประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ได้มากจากนั้น ฯพณฯ ธวัชชัย ทวีศรี กับมูลนิธิฮานามชิง ฮารบันส์ กอร์จึงได้จัดหาพื้นที่ขยายสถานพยาบาลตามประสงค์ โดยความเมตตาของพระครูอาทรศาสนกิจและคณะผู้ศรัทธาร่วมกันบริจาคทรัพย์เป็นปฐมอนุโมทนาซื้อที่ดินในบริเวณตรงกันข้ามกับคลินิกเดิมประมาณ ๒ ไร่เศษซึ่งจะเป็นที่ใช้สร้างสถานพยาบาลได้ในเบื้องต้น

เมื่อคราวเฉลิมฉลองพระมหาธาตุเฉลิมราชศรัทธาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารีเสด็จแทนพระองค์ทรงประกอบพิธีประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและเส้นพระเจ้าทรงอัญเชิญฉัตร ๙ ชั้น ขึ้นประดิษฐานที่ยอดพระมหาธาตุเจดีย์ เมื่อวันที ๑ มีนาคม๒๕๔๘ ทรงประกอบพิธีเจิมและพระราชทานแผ่นศิลาฤกษ์เพื่อนำไปประดิษฐานในสถานที่จัดสร้างสถานพยาบาลกุสินาราคลินิกและด้วยความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน๓,๒๗๔,๖๕๙ บาท ให้ในการตกแต่งพระมหาธาตุเฉลิมราชศรัทธาบัดนี้พระราชทรัพย์ส่วนที่เหลือคงเก็บไว้ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลีซึ่งคณะกรรมการวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์พร้อมที่จะเบิกจ่ายได้ตามที่เห็นสมควร

บัดนี้พร้อมที่จะเริ่มงานก่อสร้างสถานพยาบาลและยกระดับขึ้นเป็นกุสินาราโพลิคลินิกแบบครบวงจรคือ มีอาคารพยาบาล ๒ ชั้น ๑๖ ห้องตรวจ ห้องจ่ายยา เอกซเรย์ ห้องตรวจเลือด ห้องสุขาที่รอการตรวจ ศาลาไทย ที่ปฏิบัติวิปัสสนา บรรยายธรรมรักษาผู้ป่วยด้วยธรรมเภสัชอาคารที่พักรักษาผู้แสวงบุญ พระมหาเถระและฆราวาส ๑๖ ห้อง รวมห้องจัดภัตตาหารและเครื่องอำนวยความสะดวกทางการแพทย์ที่สมบูรณ์ขณะนี้แบบแปลนได้รับอนุญาตจากทางการเป็นที่เรียบร้อย

แล้วจึงสมควรที่จะตั้งคณะกรรมการและรับบริจาคเพื่อการก่อสร้างสถานพยาบาลได้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สถานที่นี้นับเป็นสังเวชนียสถานแห่งหนึ่ง ใน ๔ ตำบลที่มีความใกล้ชิดในพระชนม์ชีพของพระพุทธองค์อย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อทรงเสด็จมาที่กุสินารา ตามมหาปรินิพพานสูตรกล่าวว่าพระองค์ทรงพระประชวรอย่างหนัก และมีพระสรีระที่ชราภาพมากแล้วยังต้องเดินทางรอนแรมด้วยพระบาทเปล่าถึง ๙๐ วันในขณะที่พระชนมายุ ๘๐ พรรษา ทั้งทรงตรากตรำต่องานบำเพ็ญพุทธกิจมา ๔๕พรรษา วาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพทรงตั้งพระทัยที่จะเสด็จมาปรินิพพานที่นครกุสินารานี้ โดยตรงคณะผู้ตามเสด็จได้จัดเภสัชที่พอจะหาได้ในท้องถิ่นมาถวายการรักษาโรคาพาธตามที่จะพึงมีพึงได้ตราบจนพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานใต้ต้นสาละ ณกรุงกุสินาราแห่งนี้

ด้วยความสำนึกต่อพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์เมื่อพุทธบริษัทชาวไทยผู้ศรัทธาได้สร้างศาสนสถานอันเป็นอารามที่ร่มรื่นสง่างามใกล้จะสมบูรณ์แล้วจึงได้เริ่มงานเผยแผ่พุทธศาสนาตามแผนที่วางไว้ และมุ่งบำเพ็ญประโยชน์ต่อมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมการศึกษาปริยัติ การสงเคราะห์โดยให้การรักษาพยาบาลแก่สาธารณชนผู้ด้อยโอกาสและอ่อนกำลังทรัพย์

ฯพณฯ เอกอัครราชทูต นายธวัธชัย ทวีศรี ได้มีดำริว่า อันความเจ็บไข้ได้ป่วยและความทุกข์เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ได้ทุกคน ไม่ว่าชาติใด ศาสนาใดโรคภัยไข้เจ็บ หรือความทุกข์ทรมานย่อมเบียดเบียนได้ทั้งนั้นสมควรอย่างมากที่เราจะได้สร้างสถานพยาบาลแก่คนเหล่านี้ขึ้นที่วัดของเราจะได้เป็นอานิสงส์มหาศาลทั้งผู้เจ็บไข้ได้ป่วยที่มาขอรับการรักษาทั้งยังเป็นอานิสงส์ผลบุญของท่านผู้ศรัทธาที่ได้ช่วยกันบริจาคทรัพย์มาในการนี้อีกด้วย...[๑]

อนุโมทนา

[๑] **www.watthaikusinara-th.org**

(พระราชรัตนรังษี)

พระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย

ประธานสงฆ์วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์

ปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสวัดไทยลุมพินีประเทศเนปาล

๒.๑๑.๔ โครงการโรงเรียนต้นกล้า[๓]

งานประจำปี โรงเรียนต้นกล้าพระพุทธศาสนา

โรงเรียนกุสินารา พับลิก สคูล (Kushingar Public School) เป็นหนึ่งใน ๒๖ โรงเรียน ระดับปฐมศึกษา ภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ โดยทางวัดจะมอบทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน ยารักษาโรค และอื่นๆ เพื่อสร้างฐานมวลชนที่จะหันมานับถือพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

โรงเรียนต้นกล้าพระพุทธศาสนา...แห่งพุทธภูมิ

โรงเรียนต้นกล้าพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นอีกโครงการหนึ่งที่พระธรรมทูตไทย สายประเทศอินเดียวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ นำโดย พระราชรัตนรังษี ประธานสงฆ์ฯ ได้จัดให้มีการเรียนการสอนขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อให้เยาวชนท้องถิ่นอินเดียได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสานา และวัฒนธรรมผสมผสาน ระหว่างพุทธ ฮินดู และมุสลิม

โครงการ ต้นกล้าพระพุทธศาสนา

อันจักเป็นต้นกล้าที่เจริญเติบโตเป็นต้นไม้ที่บริบูรณ์ด้วยร่มและเงาให้พระพุทธศาสน เป็นอีกโครงการหนึ่งที่มีแนวคิดที่จะสงเคราะห์เด็กและเยาวชนท้องถิ่นเหล่านี้ให้มีโอกาสได้เรียนรู้หนังสือพร้อมหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อนำไปพัฒนาและยกระดับปรับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น..

๒.๑๒ หน้าที่หลักพระธรรมทูตในอินเดีย

๒.๑๒.๑ งานเผยแผ่

งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นงานที่สืบสายตกทอดโดยตรงจากพระพุทธเจ้า และเป็นงานที่พระพุทธองค์ทรงสถาปนาขึ้นด้วยพระหัตถ์และปฏิบัติด้วยพระองค์ เพียงพรรษาแรกก็ทรงหมุนกงล้อแห่งธรรม จัดขบวนทัพขับเคลื่อนหมู่สงฆ์ทั่วชมพูทวีป โดยใช้หลักธรรมทูต อันเป็นพุทธวิถีสันติภาพเป็นธงชัย นำขบวนทัพที่กึกก้องเกรียงไกร

วัดไทยลุมพินี ได้มอบหมายให้พระธรรมทูตทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนว

---

[๓] **www.watthailumbini-th.org**

“สงวนจุดต่าง ประสานจุดร่วม ระดมสมอง ประคองศรัทธา” โดยได้จัดกิจกรรม จัดนิทรรศการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษา ในการปฏิบัติ จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมนานาชาติ จัดห้องสุมดเพื่อการศึกษาค้นคว้า จัดสัมมนา ประชุมปรึกษาหารือกับคณะสงฆ์นานาชาติ หน่วยงาน และชุมชนในพื้นที่

รูปภาพที่ ๒.๓ บรรยายประสบการณ์และวิธีการเผยแผ่แก่ผู้เข้ารับการอบรมพระธรรมทูต

ทำหน้าที่เป็นพระธรรมวิทยากร นำบรรยายให้ความรู้และนำพุทธศาสนิกชนสวดมนต์ไหว้พระ ณ ชาตสถาน สวนลุมพินีวัน

ให้สัมภาษณ์สื่อต่างๆ เพื่อเผยแผ่การปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต ณ แดนพุทธภูมิ

จัดงานประเพณีที่แสดงถึงวัฒนธรรมอันดีของไทย
เช่น สงกรานต์ การทำบุญในโอกาสต่างๆ เป็นต้น

จัดห้องสมุดให้มีสื่อ หนังสือที่หลากหลาย
ทั้งภาษาไทย อังกฤษ ฮินดี และเนปาลี

จัดนิทรรศการเกี่ยวกับพุทธประวัติ ศิลปวัฒนธรรม
ประเพณีอันดีงามของไทย พระราชประวัติและ
พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และพระบรมวงศานุวงศ์

จัดทำสื่อเอกสารเผยแผ่ หนังสือ วิดีทัศน์
ทั้งภาษาไทย อังกฤษ ฮินดี และเนปาลี
และสื่อสารเผยแผ่ทางอินเตอร์เน็ต

รูปภาพที่ ๒.๔ ภาพกิจกรรมในการเผยแผ่งานพระธรรมทูต

๒.๑๒.๒งานศาสนสงเคราะห์

วัดไทยลุมพินีได้จัดให้มีงานศาสนสงเคราะห์โดยได้เชิญชวนพุทธบริษัทผู้ใจดี เศรษฐีใจบุญ นายทุนใจงาม ร่วมบุญนิธิในการสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนรอบๆ สวนลุมพินี เช่น สงเคราะห์อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค อุปกรณ์การศึกษา และปัจจัยเพื่อการดำเนินชีวิต

งานศาสนสงเคราะห์ด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และอื่นๆ ที่จำเป็นต่อประชาชนในพื้นที่ เป็นการสร้างความผูกพันและสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สร้างความร่วมมือระหว่าง

วัดประชาชน หน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศต่อไป ด้วยความประสงค์จะให้ชาวเนปาลได้มีความรัก เคารพต่อพระพุทธเจ้า และพระพุทธศาสนาต่อไป๑

มอบศาสนูปถัมภ์ ผ้าห่มกันหนาว
แก่ชาวบ้านยากจนในเมืองกบิลพัสดุ์

มอบศาสนูปถัมภ์ ผ้าไตรจีวร หมวกไหมพรม
เครื่องกันหนาว แก่พระภิกษุสามเณรชาวเนปาล

มอบศาสนูปถัมภ์ด้านทุนการศึกษา อุปกรณ์การศึกษา
และอาหารกลางวัน แก่นักเรียนโรงเรียนเมือง
กบิลพัสดุ์

มอบศาสนูปถัมภ์ผ้าห่มกันหนาวและทุนอาหาร
กลางวัน
แก่เด็กกำพร้าเมืองเทวทหะ

---

๑ www.watthailumbini-th.org

มอบศาสนูปถัมภ์โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

มอบศาสนูปถัมภ์ด้านยารักษาโรคแก่พุทธสมาคมนานาชาติ

รูปภาพที่ ๒.๕ ภาพกิจกรรมในการเผยแผ่งานพระธรรมทูต

๒.๑๒.๓งานนวกรรมก่อสร้าง

การก่อสร้างศาสนสถาน และสถาปัตยกรรม เป็นวิธีการนำบุคคลเข้าสู่ศาสนา เมื่อวัดมีอาคารเสนาสนะที่มั่นคงแข็งแรง มีความพร้อมและสามารถในการอำนวยประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรม การเผยแผ่ และการปฏิบัติธรรม จักเป็นสิ่งดึงดูดให้บุคคลสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ สนใจในธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธองค์

การก่อสร้าง วัดไทยลุมพินีมุ่งเน้นในด้านประโยชน์ของการใช้สอย ความสวยงาม ที่เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และพระพุทธศาสนา ประกอบกับรักษาระบบนิเวศวิทยาให้สมบูรณ์ควบคู่กันไป ด้วยการปลูกต้นไม้ทั้งในพระพุทธศาสนา และพันธุ์ไม้ไทย มีบ่อน้ำสรโบกขรณี สร้างความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความร่มรื่น เป็นรมณียสถาน สัปปายะแก่การปฏิบัติธรรม

ในขณะนี้กำลังดำเนินการก่อสร้างกุฏิมหาเถรสมาคม จำนวน ๒๒ หลัง ตำหนักสมเด็จ ถนนและสะพานเข้าวัด ขยายพื้นที่ด้านหน้าอุโบสถเพื่อจัดทำเป็นสวนป่าและสิริมหามายาเทวีอนุสรณ์[๑]

[๑] **www.watthailumbini-th.org**

รูปภาพที่ ๒.๖ ภาพกิจกรรมในการก่อสร้างศาสนสถาน และสถาปัตยกรรม

พระพุทธปฏิมาสุวรรณภูมิสิริโชค ภ.ป.ร. เป็นพระประธานอุโบสถวัดไทยลุมพินี
ทำจากหินหยกบริสุทธิ์ ประดิษฐานบนบุษบกและฐานชุกชีทำด้วยไม้สักทอง
โดยมี บริษัท การบินไทย จำกัด(มหาชน) ในนามพุทธบริษัทชาวไทย เป็นเจ้าภาพ

ฯพณฯ กรพจน์ อัศวินวิจิตร , ปรีชา เลาหพงศ์ชนะ
บวรศักดิ์ อุวรรโณ , พล.อ.วินัย ภัททิยกุล
และญาติมิตร ร่วมกันวางศิลาฤกษ์ตำหนักสมเด็จ

ถนนและสะพาน
“มหารัชรังษีตรีธาชาญพรวิมลประชารังสรรค์”
ในความอุปถัมภ์ของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์

วัดปากน้ำภาษีเจริญ

คณะมงคลยาตรา และพุทธศาสนิกชน ร่วมกันสร้าง

เครื่องกำเนิดกระแสไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์

(Solar Cell) ขนาดกำลังไฟฟ้าผลิต ๕ kw

โดยคุณเกียรติพงษ์ น้อยใจบุญ

บริษัท เอกรัฐโซลาร์ เซลล์ จำกัด และครอบครัวสร้าง

ถวาย

กุฏิมหาเถรสมาคม จำนวน ๒๒ หลัง

ขณะนี้สร้างเสร็จ ๔ หลัง

กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง ๑๘ หลัง

สำหรับรองรับพระมหาเถระ และผู้ปฏิบัติธรรม

จัดซื้อและติดตั้งเครื่องปั่นกระแสไฟฟ้าชนิดเก็บเสียง

ขนาด ๑๐๐ KVA.

โดยมีคุณประวิทย์ - คุณอรัญญา มาลีนนท์

ผู้บริหาร ไทยทีวีสีช่อง ๓

และพุทธศาสนิกชนร่วมเป็นเจ้าภาพ

จัดขยายพื้นที่ด้านหน้าอุโบสถ จัดทำเป็นสวนป่า

และสิริมหามายาเทวีอนุสรณ์ เพื่อปรับทัศนียภาพ

ของวัดให้สวยงดงาม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

อยู่ระหว่างการถมดินปรับพื้นที่ และทำกำแพง

รูปภาพที่ ๒.๗ ภาพกิจกรรมในการก่อสร้างศาสนสถาน และสถาปัตยกรรม

๒.๑๒.๔งานศาสนสัมพันธ์[๑]

มอบความอุปถัมภ์โครงการบรรพชาอุปสมบทชาวศากยะ ณ วัดวิศวสันติวิหาร นครกาฐมาณฑุ

เป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทชาวศากยะ จำนวน ๕๖ รูป ณ วัดวิศวสันติวิหาร นครกาฐมาณฑุ

ร่วมกิจกรรมคณะสงฆ์ เนปาล ณ วัดวิศวสันติวิหาร นครกาฐมาณฑุ

ร่วมกิจกรรมของคณะสงฆ์นานาชาติ ในโอกาสต่างๆ

[๑] www.watthailumbini-th.org

ร่วมกิจกรรมของคณะสงฆ์นานาชาติ

ร่วมงานอุปสมบทของคณะสงฆ์นานาชาติ ฝ่ายเถรวาท

ร่วมกิจกรรมวันสำคัญกับคณะสงฆ์นานาชาติ ผู้บริหารโครงการพัฒนาลุมพินี เจ้าหน้าที่ และชุมชน

มอบพระพุทธรูปให้แก่ชุมชนชาวพุทธ เพื่อประดิษฐานในวิหารหรือศาลาประจำวัดและชุมชน

รูปภาพที่ ๒.๘ ภาพกิจกรรมในงานศาสนสัมพันธ์

๒.๑๒.๕งานส่งเสริมการศึกษา

วัดไทยลุมพินี ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษา ให้พระธรรมทูต พระบัณฑิตอาสา อาสาสมัคร ที่มาปฏิบัติศาสนกิจ ให้มีความรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติศาสนกิจให้สำเร็จ เช่น จัดสอนภาษาอังกฤษ ภาษาถิ่น ตลอดถึงส่งไปศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในอินเดีย โดยได้มอบทุนการศึกษาให้ตามระดับชั้นที่เรียน นอกจากนั้นยังได้ส่งเสริมให้โอกาสทางการศึกษา โดยการมอบทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชีชาวเนปาล และบุตรธิดาของคนงานวัดด้วย [๑]

[๑] www.watthailumbini-th.org

จัดการอบรมความรู้ภาษาอังกฤษ และภาษาถิ่น
แก่พระบัณฑิตอาสา อาสาสมัคร

มอบทุนส่งเสริมกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเด
ลี
“โครงการแสงธรรมนำชีวิต”

ให้การต้อนรับและส่งเสริมกิจกรรม
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยปูเฉ่

ให้กำลังใจแก่พระนักศึกษามหาวิทยาลัยพาราณสี
และมอบทุนส่งเสริมกิจกรรมการไหว้พระแสวงบุญ

มอบทุนการศึกษาและให้ศาสนูปถัมภ์
แก่โรงเรียนในความอุปถัมภ์

มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ชาวเนปาล
ในโครงการ "ต้นกล้าในนาบุญ"

รูปภาพที่ ๒.๙ ภาพกิจกรรมในงานส่งเสริมการศึกษา

๒.๑๒.๖งานวิเทศสัมพันธ์

งานวิเทศสัมพันธ์ เป็นงานส่วนหน้าของพระธรรมทูตไทย ที่จะนำพาบุคคล ไม่ว่าเป็นเชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ ฐานะการงานใดๆ ที่ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา เดินทางมาเยี่ยม มาศึกษาดูงาน มาเพื่อสร้างสัมพันธไมตรีกับเรา หรือเชิญเราเพื่อไปร่วมกิจกรรมของเขา ได้ใช้โอกาสชี้ให้ได้รู้ เห็น เข้าใจในศาสนกิจของพระธรรมทูตไทย รู้จักวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย รู้จักประเทศไทย ตลอดถึงเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อันจะทำให้เกิดสันติภาพ ความสงบสุข และความ[๑]

[๑] **www.watthailumbini-th.org**

ต้อนรับปฏิสันถารคณะทูตานุทูต เจ้าหน้าที่
ข้าราชการแขกผู้มีเกียรติ ผู้มาเยี่ยมและศึกษาดูงานวัด

ต้อนรับปฏิสันถารพระอาคันตุกะจากวัดนานาชาติ
ผู้มาเยี่ยมและศึกษาดูงานวัด

ร่วมประชุมสัมมนากับคณะสงฆ์นานาชาติ
ผู้บริหารโครงการพัฒนาลุมพินี (LDT.)
เพื่อร่วมกันพัฒนาลุมพินีวันพุทธอุทยาน

เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์นานาชาติ
เจ้าหน้าที่ LDT. และของชุมชน

จัดประชุมสัมมนาแก่หน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มาศึกษาดูงาน ณ แดนพุทธภูมิ

ต้อนรับปฏิสันถานชาวต่างชาติ นำเข้าชมศาสนสถาน กิจกรรมของวัด และนำเข้าสู่การปฏิบัติธรรม[๑]

รูปภาพที่ ๒.๑๐ ภาพกิจกรรมในงานวิเทศสัมพันธ์

สรุป หลักการแผนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามพันธกิจ ที่ถือเป็นยุทธศาสตร์หลักของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและองค์กรคณะสงฆ์ไทย ได้ให้พระธรรมทูตที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตแล้ว มีการดำเนินงานตามแผนนโยบายการเผยแผ่พุทธศาสนาทุกประการ เช่น ด้านหลักการเผยแผ่พุทธศาสนา ด้านการศึกษาและด้านสังคมสงเคราะห์ นอกจากนั้นยังเชื่อมโยงถึงพุทธศาสนิกทั้งชาวไทย ชาวอินเดียและประเทศที่เป็นพุทธศาสนิกอื่นๆ ได้รับผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากผลงานพระธรรมทูต เช่น

๑. พุทธบริษัทชาวไทย ได้ร่วมกันสร้างจิตสำนึกตระหนักรู้ระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย ด้วยการช่วยกันฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่หายไปให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอีกครั้ง

๒. พสกนิกรใต้ร่มโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐหาที่สุดมิได้ ด้วยร่วมใจกันทั่วโลกสร้างพระอารามอันเป็นมหาวิหารในเขตพื้นที่สังเวชนียสถานทั้งในประเทศอินเดียและประเทศเนปาล และวัดไทยชาวพุทธอื่น ๆ ซึ่งพสกนิกรได้น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๐ พรรษา นับเป็นมหาปีติที่เหล่าพสกนิกรได้ร่วมกันถวายพระพรชัยมงคล

๓. การสร้างเครือข่าย พระสงฆ์ทุกหมู่เหล่า ทุกนิกาย มหานิกาย ธรรมยุตินิกาย จีนนิกาย และอนัมนิกาย ทั้งในและต่างประเทศ ที่พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่พระธรรมทูตจากประเทศไทย

---

[๑] **www.watthailumbini-th.org**

ปฏิบัติงานอยู่ ได้แสดงพลังแห่งสามัคคี ร่วมใจสร้างวัด คือที่รวมแห่งความดี สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในแดนพุทธองค์

๔. การเข้ามีส่วนร่วมจากองค์กร เป็นโอกาสดีที่หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน มูลนิธิ พ่อค้า ประชาชน มีสมานฉันท์ร่วมกันแสดงออกถึงความกตัญญูในถิ่นพุทธภูมิ อันเป็นแดนกำเนิดพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในสถานะที่เสื่อมทรุด เป็นการทำบุญใหญ่ให้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันเป็นที่รักยิ่งของตน

๕. พระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย ที่มหาเถรสมาคมมอบหมายให้ไปปฏิบัติงานในความอุปถัมภ์ของรัฐบาลไทย ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๒ ได้สนองงานด้วยวิริยะอุตสาหะ คุ้มครองดูแลชาวพุทธผู้ไปแสวงบุญ สร้างวัดไทยตามสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล และแห่งอื่นนับได้ ๑๐ วัดสมบูรณ์แล้ว แต่กำลังได้ขยายงานเผยแผ่ให้เต็มพื้นที่พุทธสถาน ตามนโยบายของคณะพระธรรมทูตเพิ่มขึ้น

๖. พระธรรมทูตสายต่างประเทศที่ประจำอยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ได้แสดงความกตัญญู สำนึกในพระคุณของแดนกำเนิดพระพุทธศาสนา ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ ด้วยการกลับไปช่วยกันสร้างวัดไทยขึ้นในสถานอันเป็นที่พระพุทธองค์แสดงพระสูตร พระอภิธรรมและบัญญัติพระวินัย นับว่าได้สนองคุณพระพุทธศาสนาได้อย่างสมเกียรติสมศักดิ์ศรี

๗. ได้วัดไทยที่จะเป็นศูนย์การศึกษาที่กว้างไกล โดยเฉพาะกรณีศึกษาพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอน ทรงบัญญัติ ที่วัดพระเชตวันมหาวิหาร วัดบุพพาราม นครสาวัตถีมีมากมาย หากศึกษาให้ถ่องแท้จะสามารถนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวันจะเอื้อประโยชน์อย่างยิ่ง

๘. พุทธบริษัทแห่งประเทศไทย มีความภูมิใจที่มีวัดไทยขึ้นที่ในดินแดนพุทธภูมิ จะได้เป็นที่พัก ที่เจริญจิตภาวนา ศึกษาและปฏิบัติธรรม สามารถรองรับผู้จาริกแสวงบุญที่นี่ ทั้งคณะสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา ได้อย่างพอเพียง

ดังนั้น จึงถือได้ว่าคุณูประการของบุคลากรทางพระพุทธศาสนาหรือพระธรรมทูตที่เป็นผลผลิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและคณะสงฆ์ไทยได้ประกาศเกียรติยศศักดิ์ศรีของความเป็นพุทธได้อย่างสง่างามยิ่ง